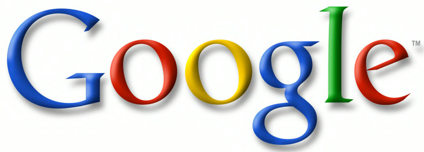

Google

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZEVEN EN DERTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN,

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZEVEN EN DERTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.

MDCCCVI.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

HONDERD ZEVENDE BOEK.

INHOUD

Stoffe deezes Boeks. Voorslag eener afzonderlyke Commissie voor den Koophandel en Zeevaard van de hand geweezen. Hoe Directeuren van den Levantschen Handel zich by de Nationaale Vergadering vervoegen en beantwoord worden. Het voorgevallene wegens de Rotterdamsche Directeuren. Voorstel van BRANGER *tot Herstel van Koophandel en Zeevaard. De Oeconomische Tak dient een Vertoog in. Verslag en Besluit deswegen. De wederzydsche Uit- en Invoer in de Gewesten daargesteld. Eenige Steden in Holland komen voor de Gildens op. Tegenwerking hier van. Handelingen over het Verzoek eeniger Langestraatsche Dorpen. Eene hoogere Belasting op den Invoer van Slag-oly afgekeurd. Handelingen over den Uitvoer van Geld ten dienste van den Graanhandel. Wegens den Uitvoer van Goud en Zilver buiten*

CVI. BOEK.

CVII. BOEK.

's Lands. Handelingen daar over. Bepaalingen daar op. Verbod des Uitvoers van Oud Yzer. Bepaaling op den Uitvoer van Zeildoek. Wegens den Uitvoer van Run, Huiden enz. Voorstel om den Uitvoer van Boter en Kaas meer te bezwaaren verworpen. Raadslagen en Bepaalingen ten opzigte van de Sterfte onder het Rundvee. Voorstel om de Duinen den Lande meer nuttig te maaken. 't Zelve vondt ingang. Eene Commissie daar toe benoemd. Voorstel om Binnenlandsche Fabrieken te bevorderen. Wat daar in gedaan wordt. Bepaalingen wegens den Invoer van Engelsche en Schotsche Koussen. Eene Commissie tot het Volksonderwys benoemd. Onderhandelingen der Maatschappy Tot Nut van het Algemeen betreffende. Bezending uit de Maatschappy Tot Nut van 't Algemeen. Gunstig Besluit ten opzigte van die Maatschappy. Poogingen te Leyden tot het verbeteren van het Schoolonderwys. Bericht van het Genootschap te Grave. De Afgevaardigden uit de Nationaale Vergadering woonen te Bodegrave eene Prysuitdeeling by. KONYNENBURGS *Aanspraak te dier gelegenheid. Aanspraak der Afgevaardigden. Prysvraag, wegens het bywoonen van den openbaaren Godsdienst, beantwoord. Vervoeging van de Maatschappy tot Redding der Drenkelingen by de Nationaale Vergadering. Dr.* HEILBRONS *voorslag, wegens eene Geneeskundige Staatsregeling. Voorstel omtrent Afleiders op 's Lands Schepen. Handelingen ten opzigte van* PERNYS *voorstel van Meetingen. Voorstel om* J. VAN OLDEN-

BAR-

BARNEVELD *een Gedenkteken op te richten*, *door* C. NOZEMAN. *'t Zelve door* P. PYPERS *onderfteund.* VIII. BOEK.

Geen twyfel lydt het, geen betoog altoos is 'er noodig, dat Koophandel en Zeevaard, de bronnen zyn van het welvaaren deezes Lands; dat daar mede op 't naauwst verbonden zyn Fabrieken, Trafieken en Landbouw. Het is desgelyks openbaar, hoe zeer die bronnen verftopt werden door den Oorlog, ingevolge van van de Omwenteling, gevoerd. Geenzins ontbrak het aan voorflagen, en het opgeeven van redmiddelen, om die bronnen te openen, en op nieuw te doen vloeijen; wat den Lande heilzaam, en den Vyand benadeelend was, op te fpeuren en vast te ftellen; om verder zodanige Inrichtingen plaats te doen grypen, als den Ingezetenen heil aanbragten, tot vermeerdering van Volksgeluk, en afwending van Volksrampen dienden. Op dit alles willen wy de aandagt der Leezeren onzer Vaderlandfche Gefchiedenisfen vestigen. Wydftrekkend is het bevang deezer hoogstbelangryke zaaken, en zullen wy, om tot geene verveelende langwyligheid te vervallen, in veele opzigten ons moeten vergenoegen, met het aanftippen van het meest in 't oogloopende en gewigtigfte. Dit mag, in eene breede Vaderlandfche Historie, niet uitblyven. 1796. Stoffe deezes Boeks.

CVII. BOEK. 1796. Voorslag tot eene afzonderlyke Commissie voor Koophandel enz. van de hand geweezen.

By den aanvange der Nationaale Vergadering, en het beraamen van het Reglement op dezelve, was in overweeging gebragt om eene steeds standhoudende Commissie voor den Koophandel en Zeevaard te benoemen, en deeze ook het opzigt te doen hebben op alles wat Fabrieken, Trafieken en Landbouw betrof, — Een daar op uitgebragt verslag hieldt in, dat, in 't algemeen, te veel steeds standhoudende Commissien, de Vergadering zouden verzwakken, en de openbaare handelingen onvrugtbaar maaken; dat het Huishoudelyk Bestuur, in de onderscheidene Gewesten, voor die zaak eigenlyk als nog zorgen moest; hier en daar was zulks ook reeds in het werk gesteld. Wederspraak ontmoette dit verslag. Een en ander der Representanten, voornaamlyk EVERS, voerde tegenredenen aan. HAHN gaf een schets van 't geen voor en tegen pleitte; en kwam alles neder om de weldoordagtheid des ingedienden raadslags te staaven, 't welk ten gevolge hadt, dat, naa eenige over- en wederspraak, het benoemen, met de meerderheid, werd van de hand geweezen (*).

Hoe Directeuren van den *Levantschen*

De Directeuren van den *Levantschen Handel*, en de *Vaart op de Middellandsche Zee* (†), oordeelden het van hun pligt, zich te rangschikken onder de Gelukwenschers

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 140—143.

(†) Zie over derzelver oorsprong, inrichting en werkzaamheden den *Tegenw. Staat* XI. D. bl. 611 *enz.*

ſchers der byeengekomene Nationaale Vergadering. Hunne goedkeuring over de keuze der Leden betuigd en in derzelver lof uitgeweid hebbende, verklaarden zy, „ Menigmaal hebben wy, ſchoon onze „ post enkel uit Vaderlandsliefde, en tot „ welzyn der Commercie, waarheemende, zonder eenige pecunieele voordeelen te genieten (*), noch veel minder „ dezelve te verlangen, te worſtelen gehad met onaangenaamheden; doch ſteeds „ getrouw aan pligt, hebben wy, met eenen „ onvermoeiden yver alles kloekmoedig „ wederſtaan en te boven gekomen; en „ mogen wy *ons* vereerd vinden met de „ de goedkeuring van deeze agtbaare „ Vergadering, zo zullen wy niet alleen „ *ons* dubbel beloond vinden; maar zal „ het zelfs tot een prikkel verſtrekken om „ onzen yver en pligt aan te wakkeren, „ rustig, in onze gewigtige post, voort „ te gaan, en aan dezelve alle die uitgebreidheid te geeven, die de belangens „ van ons Beſtuur vorderen, en uw vertrouwen aan dezelve zal gelieven aan „ te bevelen; op dat wy, zo veel in ons „ is, uwe menigvuldige werkzaamheden „ mogen onderſchraagen, en aan dezelve „ al-

CVII. BOEK.

1796. Handel zich by de Nat. Vergadering vervoegen, en beantwoord worden.

(*) Dit geldt niet ten opzigte van de Kamer op de *Maaze* te *Rotterdam*, waar Directeur te zyn een zogenaamd Keukenampt geworden was, terwyl de Directeuren de Leges, anders door eenen Secretaris, welken zy daar niet hadden, getrokken, en andere Profyten, onder malkanderen deelden. *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 238.

CVII. BOEK. 1796.

„ alle die inlichting te geeven, welke gy „ noodig zult oordeelen van ons te vor„ deren." — De beantwoording des Voorzitters PAULUS duidde het genoegen der Nationaale Vergadering aan met de verzekering, dat zo dikmaals de Directeuren iets zouden voor te draagen hebben, strekkende tot bevordering van Handel en Zeevaard, de Vergadering hun met vermaak zou ontvangen, en zodanige besluiten neemen, als tot bereiking van dit einde zouden kunnen strekken (*).

Het voorgevallene wegens twee *Rotterdamsche* Directeuren.

Directeuren van den *Levantschen* Handel te *Rotterdam* gaven te verstaan, dat twee hunner Medeleden, de Burgers HERMAN VAN OOSTENDORP en REINIER FREDERIK VAN STAVEREN, zwaarigheid maakten om de Verklaaring af te leggen, gelyk zulks door die ter Kamer *Amsterdam* en *Hoorn*, als mede door de overige Leden van de Kamer aan de *Maaze* gedaan was. By de overweeging van dit Stuk bragten de daar toe Gelastigden een Verslag uit, redenen aanvoerende, die strekten om hun daadlyk van hunne posten vervallen te verklaaren; dan teffens bragten zy in 't midden, dat, daar mogelyk hun agterlykheid in het afleggen der Verklaaring, niet uit onwil, of ongehoorzaamheid, voortsproot; maar uit een verkeerd begrip der zaake, hun tydsuitstel tot het afleggen der Verklaaring zou gegeeven worden. — Schoon dit begrip voorstanders aan-

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* I. D. bl. 18 en 143.

aantrof, was de tegenstand sterk; men beschouwde het weigeren als geen bezwaar, maar als eene onwilligheid, voortkomende uit gehegtheid aan Oranje en haat tegen het Patriottismus. Ten aanziene van VAN STAVEREN liet men niet na op te haalen wat hy, ten tyde van zyn Baljuadie, als een *Oranjegezinde* gedaan hadt, en wat deswegen was voorgevallen (*); 't geen hem, nevens den Burger OOSTENDORP, onbevoegd maakte om het Bestuur des *Levantschen Handels* in handen te hebben. — By hoofdlyke stemming, werd het Verslag tot uitstel van de hand gewezen, en zy beiden daadlyk van hunne Ampten vervallen verklaard (†). — Vervolgens kreeg de Kamer te *Amsterdam*, van wegen de Nationaale Vergadering, aanschryving, tot opgave van de werkzaamheden, inrichting en wyze van bestaan deezes Bestuurs, als mede de wyze van aanstelling der Leden, en wegens de Verbeteringen voor welke zy zouden oordeelen, dat dit Beheer vatbaar was (§).

CVI. BOEK. — 1796.

De Burger BRANGER, in den verstreeken Jaare Lid van de Vergadering der Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*, en uit dezelve geplaatst, in het Provintiaal Commité van Koophandel en Zeevaard, hadt, te dier Vergaderinge, een Voorstel gedaan, strekkende ten betoo-

Voorstel van BRANGER tot Herstel van Koophandel en Zeevaard

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 7 en 10.
(†) *Dagv. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 238 en 260.
(§) *Ald.* IV. D. bl. 360.

CVII. BOEK. 1796. tooge van de noodzaaklykheid om middelen uit te denken, tot herstel van 's Lands Koophandel en Zeevaard. Een voorstel met genoegen aangenomen, en het Committé van Algemeen Welzyn diens Gewests in handen gegeeven. Het verslag daar op was nooit ingekomen. Een verwyl, misschien toe te schryven aan de waarschynlykheid, welke zich, ten dien tyde, opdeedt, van de kort op handen zynde daarstelling der Nationaale Vergadering. Van deeze Lid geworden, deedt hy daar een soortgelyk voorstel. Hy merkte op, hoe in deeze Republiek geen behoorelyk toevoorzigt over den Koophandel en Zeevaard hadt plaats gegreepen. Wel erkende hy, hoe de *Oost-* en *West-Indische* Maatschappyen, de *Levantsche*, de *Oostersche* en *Moskovische* Handel, niet zonder opzigt gelaaten waren; doch de Handel in 't algemeen beschouwd, hadt men, als gedreeven door een lichaam van Koopliéden, die niets bedoelden dan eigenbelang, zich niet aangetrokken, en geen agt gegeeven op de verandering van tyden, en het vlytbetoon van Nabuurvolken. Verval was hier van het onvermydelyk gevolg. Om dit te voorkomen, en bloei in stede te stellen, luidde 's Mans voordragt om eene Commissie van acht Leden, buiten de Vergadering, te benoemen, allen in den Buitenlandschen Koophandel, Zeevaard en Visscheryen ervaaren, vaderlandlievende en onpartydige Mannen, die, in een onzer Koopsteden, naar hunne

J. BRANGER.

R. Vinkeles, sculps.

ne verkiezing, behoorden by een te komen, en zich bezig te houden met naauwkeurig na te gaan de onderscheidene vakken van Koophandel, Zeevaard en Visscheryen, en te oordeelen voor welk een graad van verandering, verligting of herstel van vertier, dezelve vatbaar waren. Alles in dit voorstel breeder omschreeven. Zyns bedunkens zouden de Vaderlandlievende Mannen, welke zich met die moeilyke taak wel zouden willen belasten, de goedkeuring des Volks van *Nederland* boven alle belooning van hunnen arbeid stellen, geene daggelden trekken, en alleen teruggaave van reiskosten en billyke verteeringen vraagen; dan een bezoldigde Secretaris met een of twee Klerken, werd voor eene Commissie van die uitgebreidheid onontbeerelyk geoordeeld. — Dit stuk werd in handen eener Commissie gegeeven (*).

De Oeconomische Tak dient een Vertoog in.

Reeds vroeger hadt de Representant EVERS van iets dergelyks gesprooken ter gelegenheid, dat de Oeconomische Tak van de *Hollandsche* Maatschappy der Weetenschappen te *Haarlem*, in Zomermaand deezes Jaars, zich met een Vertoog by de Nationaale Vergadering vervoegde, 't welk grooten byval vondt, en in handen der Burgeren VAN LENNEP, BERKHOUT, BICKER, OCKHUIZEN, LUBLINK en NIEUHOFF gesteld werd (†).

Het

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* II. D. bl. 236 en 734.
(†) *Dagverb. der Nat. Verg.* II. D. bl. 18. Die

OECONOMIE. — 1796. Verslag en Besluit deswegen.

Het uitgebragt Verslag strekt tot eer der Uitbrengeren, en tot eer der Verzoekeren, op wier voordragt het ten antwoord diende, wy ontleenen 'er slegts eenige trekken uit. — Het was buiten eenige bedenkelykheid, dat de Oeconomische Tak, van deszelfs eerste oprichting af, onvermoeid was werkzaam geweest, om op alle mogelyke wyzen, door gepaste Belooningen en Aanmoedigingen de Volksvlyt en werkzaamheid op te wekken tot bevordering van 's Lands welvaard. — Niet min onloochenbaar was het, dat die Maatschappy, by het voorig Bestuur, geenzins de onderssteuning, op welke zy regt hadt te hoopen, maar veel eer eene bestendige tegenwerking ondervonden hadt (*). Hier door, en door het afsterven van Directeuren en Leden, als mede door het verflaau-

vervoeging is geheel voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 2635—2645. Een hebben wy van eene vroegere vervoeging dier Maatschappy gesproken in onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 288.

(*) Gaarne zouden wy dit breeder ontwikkelen; doch verzenden onze Leezers tot de *Redevoering van den Eerw.* E. M. ENGELBERTS, *by de viering van het vyf en twintigste jaar der Oprichtinge uitgesprooken* byzonder bl. 35, en dit alles meer uiteen gezet door A. VAN BEMMELEN in zyne *Beschouwing van dien tak, geduurende haar vyf en twintig jaarig bestaan* bl. 52—63. Deeze zyn voorhanden in de *Stukken, by gelegenheid der viering op den 14 Juny* 1803 *van het vyf en twintig jaarig bestaan der Nationaale Nederlandsche Huishoudelyke Maatschappy.* Te *Haarlem* by A LOOSJES *Pz.* 1803. Alzins voor den rechschapen Vaderlander leezenswaardige Stukken.

bouwen van den Vaderlandschen yver van anderen, was het getal aanmerkelyk verminderd, en dit gemis, door de jongste Ommekeer van zaaken, niet vergoed. — Het Vermogen en het Fonds deezer Maatschappy hadt de deelneeming van een aanzienlyk getal Vaderlanders noodig om den jaarlykschen last der groote uitgaven te helpen draagen. — Zeer veel belangs moest men in den bloei deezer Maatschappye stellen, geen was 'er in ons Vaderland, ten aanziene der inrichting, aart en werkzaamheden, zo geschikt, om de belangrykste zaaken, door de geheele *Bataafsche* Republiek, tot den hoogstmogelyken trap van volkomenheid te brengen. — De Departementen en Leden waren door geheel het Vaderland verspreid. — Van wegen die Maatschappy was een aanbod der Nationaale Vergaderinge gedaan, tot gezamenlyke werking. — Geen verzoek om geldigen onderstand altoos deedt zich op in de voordragt. Doch waren de Verslagdoeners van begrip, op dat wy hier hunne eigene woorden bezigen, „dat het „beneden de waardigheid van de Vertegenwoordigers van een vry en edelmoedig Volk zyn zou, wanneer de Nationaale Vergadering van het groot en „byna onberekenbaar voordeel, 't welk „deeze Maatschappy aan het Vaderland „kon toebrengen, wanneer zy de bescherming en medewerking van het Gouvernement mogt ondervinden, niet uit haar „zelve het besluit nam om die Maatschap-

„py

CVII. BOEK. 1796.

„ py alle mogelyke Protectie te verleenen „ en daadlyk te betoonen door het ge- „ maklyk maaken van het verkrygen, en „ van het invoeren van zodanige buiten- „ landsche Dieren, Plantgewassen, Werk- „ tuigen, Modellen of andere zaaken, „ welke tot het doen van nuttige Proef- „ neemingen of tot het verbeteren van „ onzen inlandschen Landbouw, Veeteeld, „ Handwerken, Fabrieken en Producten, „ geschikt waren; ja zelfs, wanneer de „ toestand van 's Lands Finantien zulks „ toeliet, ook des noods, in proefnee- „ mingen en verbeteringen, welker nut „ overtuigend aangetoond was; maar wel- „ ke, voor het Fonds der Maatschappy „ te kostbaar zouden zyn, dezelve uit „ 's Lands Kas eenigen onderstand in geld „ te verleenen."

Op deeze gronden stelden zy voor te besluiten, dat de *Oeconomische Tak der Hollandsche Maatschappy te Haarlem*, van haare oprichting af aan, zich altyd verdienstlyk aan het Vaderland en het Volk van *Nederland* gemaakt hadt — en te verklaaren, dat zy deezen Tak erkende voor de NATIONAALE NEDERLANDSCHE HUISHOUDEKYKE MAATSCHAPPY — dat het der Nationaale Vergaderinge byzonder aangenaam zou weezen, indien alle weldenkende *Nederlanders*, waar ook woonagtig, door in dezelve deel te neemen, dezelve naar vermogen onderschraagden — dat zy genoegen nam in het aanbod dier Maatschappye om met het tydlyk Landsbestuur gezamenlyk

lyk te handelen — en eindelyk dat zy die Maatſchappy in haare byzondere beſcherming nam, en derzelver voor Land en Volk heilzaame poogingen te willen onderſteunen. — Al dit voorgeſtelde droeg de goedkeuring der Vergadering weg (*).

CVII. BOEK. 1796.

De wederzydſche uit- en invoer in de Gewesten daargeſteld.

Langen tyd hadden 'er belemmerende Vastſtellingen, in het eene Gewest meerder, in het ander minder, plaats gegreepen, ten opzigte van den onderlingen uit- en invoer. By een Artykel van het Reglement, op 't welk de Nationaale Vergadering by den anderen gekomen was, hadt men bepaald, dat met Herfstmaand, allen verbod deswegen, Hooi- en Mist uitgezonderd, zou vry weezen. Overeenkomſtig hier mede werd in Oogstmaand een Publikatie na de Gewesten afgevaardigd (†).

Eenige Steden in *Holland* komen voor de Gildens op.

Als ſtrydig met de Vryheid en Gelykheid hadt men, by de Omwenteling, ſterk uitgevaaren tegen de belemmerende Gildens, en dezelve, in een Vry Gemeenebest, onduldbaar verklaard. Veel werd deswegen geſchreeven, nog meer daar over geſprooken. Het lydt geen tegenſpraak, dat de Gildens, hoedanig zy veel al ingericht waren, Stedelyke en andere byzondere belangen meer dan het algemeen belang bevorderden (§). Misbruiken

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 585 *enz.*

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 5. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 5170.

(§) Men leeze deswegen de Aanmerkingen des *Zaan-*

CVII. BOEK. 1796. ken schreeuwden om verbetering en herstel. Afbreeken gaat veel gereeder toe dan opbouwen, en by het afbreeken gebeurt het vaak dat men naderhand ziet te verre gegaan te zyn. Wel was, door den invloed des werkenden Vryheidsgeests het Gezag der Gilden veelerwegen gekortwiekt, of geheel te niet geraakt. Zulks gaf aanleiding aan de Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Amsterdam*, *Leyden*, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Gouda*, *Schiedam*, *Rotterdam*, *Delft* en *Purmerende*, om ter Nationaale Vergadering, een Vertoog in te dienen, behelzende eene Verklaaring, dat de meeste en voornaamste Gildens, in die Steden, ten sterksten genegen waren, om de daar bestaande, zo veel mogelyk, te willen helpen handhaaven, de Gildewetten te herzien en overeenkomstig met de Regten van den Mensch en Burger in te richten. Alles, wat voor de Gilden kan pleiten, wordt onderscheiden aangevoerd, en ten slot een middel om de Gildens te vervangen, aan de hand gegeeven, door in elk District des *Bataafschen* Gemeenebests voor ieder Ambagt, Kunst of Fabriek, de daar in kundigste en eerlykste Persoonen als *Commissarissen over die Corporatie* aan te stellen. Men verkoos dit woord

Zaandamschen Koopmans A. ROGGE in de *Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappy der Weetenschappen te Haarlem* XVI. D. bl. 299. en ga verder te raade met P. LOOSJES *Adz. Aanhangzel op de Beschryving der Zaanlandsche Dorpen* bl. 273.

woord in plaats van *Gilden*, en omschreef alles, wat tot de oprichting en werkzaamheden behoorde, in 't breede. Het stuk werd der Commissie tot de Staatsregeling in handen gegeeven (*).

CVII. BOEK. —— 1796.

Tegenwerking hier van.

Eenige Stemgeregtigde Burgers ten Plattenlande in *Holland*, te *Oostzaan* en in *Waterland* woonagtig, hadden de indiening van dit stuk niet vernomen, of zy zy gingen de Nationaale Vergadering aan met een Verzoekschrift, daar in beweerende, dat de Gildens streeden met de Regten van den Mensch en Burger, op derzelver afschaffing aandringende; tot staaving van hunne stelling teffens overleverende een gedrukt Stukje, getyteld, *De Gildens getoetst aan de Regten van den Mensch en Burger*. Hun verzoek was, dat dit beide mogt overgeleverd worden in de zelfde handen, als het stuk waar tegen hun Verzoek was ingericht; zulks geschiedde (†).

Handelingen over het Verzoek

Rechtstreeks betrof de Gilden een Verzoekschrift ter Nationaale Vergaderinge ingediend van verscheide Dorpen in de *Lan-*

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* II. D. bl. 274.

(†) *Dagverb. der Nat. Verg.* III. D. bl. 257. Deeze tyd was vrugtbaar in geschriften dit stuk betreffende. Bovenal leezenswaardig vonden wy het *Adres van het Committé van Algemeene Welvaard te Haarlem aan de Nat. Verg., over de oorzaaken van het Verval en de Middelen tot Herstel der Vaderlandsche Fabrieken en Trafieken. Te Haarlem* by F. Bohn 1799. Voornaamlyk betreft dit de *Fabriek-Gildens*; terwyl zy over de *Ambagts-Gildens* zich niet uitlieten.

VIII. BOEK. 1796. eeniger *Langestraatsche* Dorpen.

Langestraat, verzoekende dat de vryheid aan dezelve mogt toegekend worden om, met gemaakte Schoenen en Muilen, allerwegen op de Jaarmarkten te gaan. —— By het uitbrengen des Verslags nam men in opmerking, de Bevoorregtingen zo Gewestlyke als Stedelyke, strekkende om de zwaarder belaste inwoonders te gemoete te komen, en de Verkoopers van deeze benoodigdheden, in min bezwaarde streeken gemaakt, te weeren; maar tevens het harde en onhebbelyke van zodanige bevoorregtingen, verleend in een tyd, waar in men alle regels van Vryheid en Gelykheid miskende. Deedt de Vergadering hier een gunstige uitspraak op het gedaan verzoek, dan zou dezelve, van stonde aan, overhoopt worden met Adressen tot vernietiging van alle Gildens. De vraag was, of derzelver Afschaffing of Volduuring, tot de werkzaamheden der Constitutie behoorde? zo ja, dan moest men, door eene ontydige beschikking, dezelve niet voor uit te loopen; zo neen, dan behoorde het belangryk stuk der Gildens, door de Vergadering overgegeeven te worden aan eene Commissie daar toe bepaald benoemd. Zwaarigheden deeden zich in deezen op, die de Verslagdoeners bewoogen, om het gedaan verzoek nog in beraad te houden. Dit vondt wederspraak. Welhaast kwam ter tafel een Verzoekschrift ten tegendeele door de Leden en Overlieden van verscheide Schoenmakers Gilden in

Hol-

Holland en *Utrecht*. By nadere raadpleegingen over dien Raadslag lieten zich de Representanten MOLENGRAAF en LOCKHORST met zo veel klems, voor het toestaan des Verzoeks hooren, en beweerden zo sterk dat het de Gildens niet betrof, dat de Voorzitter BLOK erkende, hoofdzaaklyk met dier voordragt in te stemmen; doch het Verslag door den Representant BOELAARD verdeedigd, trok de meerderheid op zyne zyde, weshalven het in beraad houden het gevolg was (*). CVIII. BOEK. 1796.

Reeds was de invoer van vreemde Oly, van rond en plat zaad geslaagen, met *negen* Guldens op het Aam belast. Eenige Olyslaagers verzogten dat dit tot *vyftien* Guldens mogt verhoogd worden. Het Verzoekschrift, in handen van het Committé der Marine gesteld, werd daar van de hand geweezen, uit aanmerking, dat bezwaar in dit Artykel de mindere en behoeftige Ingezetenen meest zou drukken. De Representant SCHERMER van de *Zaan* komende, waar verre de meeste Olyslaageryen in ons Land gevonden worden, bragt in 't midden, om in die uitspraak niet te berusten; maar het stuk nader te overweegen, zo uit aanmerking van de zaak zelve, als een misslag in de opgave van den prys der Raapoly.

Een hooger belasting op den invoer van Slag-Oly afgekeurd.

De Representant HAHN, schoon de zaak der Olyslaagery buiten den kring zyner be-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 259 337. 401. 406.

CVIII. BOEK. 1796. bezigheden viel, was, door Vaderlandsche en kundige Vrienden, gelyk hy betuigde, zodanig op dit ftuk ingelicht, dat hy vermeende, te deezer gelegenheid, de zaak eenigzins te moeten ophelderen. Zyn voordragt kwam hier op neder, dat het getal der Olymolens in ons Land, zedert veele Jaaren, door de natuurlyke oorzaak, dat ze ook elders waren opgericht, zeer verminderd was. De weinige eigenaars dier Olymolens zyn meestal fchatryke Lieden, waar van 'er zommigen veele Molens gelyk hebben (*), zo dat alle eigenaars met elkander, een zeer gering getal van Burgeren uitmaaken, en ook de menfchen, die zy op hunne Molens gebruiken, een aantal opleveren, op geenerlei wyze over te ftellen tegen het ontzaglyk getal van *Nederlanderen*, die by het toeftaan des verzoeks, en het klimmen der pryzen van Raap- en Hennip-Olyen, oneindig zouden bezwaard worden. In verfcheide Fabrieken en Trafieken was de Oly onontbeerelyk. Deeze diende den gemeenen man tot licht, en werd by hun in de fpysbereiding gebezigd. Het kwam hem

(*) Dit flaat byzonder op de Olyflaagers aan de *Zaan*, fchoon het aangemerkte, wegens derzelver fchatrykheid, vry algemeen doorgaat, vindt men in dien oord Olyflaagers, die op geen fchatrykheid kunnen roemen, en flegts een Burgerbeftaan hebben, met een *Enkele Molen*, gelyk men de kleinfte noemt, dit werk voortzettende. Men zie, wegens de Olyflageryen aldaar A. LOOSJES *Befchryving der Zaanlandfche Dorpen*.

hem voor, dat men misbruik hadt willen maaken van den yver der Nationaale Vergadering tot het herstel der Binnenlandsche Fabrieken en Trafieken, en dat de ryke Olykoopers zich hadden willen vestigen in hun meesterschap over de pryzen, van een tot het gemeene leeven zo noodig Artykel. Zyns agtens kon de Vergadering, die het algemeen belang moest behartigen, daar in niet treeden: ook was de zaak zo duidelyk, dat ze geen nader onderzoek vereischte: want het kwam eenvoudig daar op neder, dat tegen over het minder verryken van eenige zeer weinige byzondere Persoonen overstondt, het zeker drukken, en de wisse schade van den zogenaamden Gemeenen Man. Een en ander der Representanten ondersteunden deeze voordragt. MODDERMAN, uit *Groningerland* in 't byzonder, betuigde, dat, hoewel hy zelve een Olymolen hadt, het algemeen belang zwaarder moest wegen dan zyn byzonder (*).

CVI. BOEK. 1796.

De Graanhandel, van eenen nog veel meer uitgestrekten en algemeenen aart dan die in Oly, hieldt de Nationaale Vergadering dikmaalen bezig. Verzoekschriften om Geldspecien, tot aankoop van Graanen, na de *Oostzee* te mogen zenden, hadden een afwyzend Advys bekomen by het Committé tot de zaaken der Marine. De Burgers, in wier handen het onderzoek daar van gesteld was, hadden, over dit

Handelingen over den uitvoer van Geldten dienste van den Graanhandel.

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* III. D. bl. 256 en 250.

CVII. BOEK. 1796. dit gewigtig onderwerp, en met Gelastigden uit de Marine, en met eenige voornaame Kooplieden uit *Amsterdam* en van den Maaskant, herhaalde keeren geraadpleegd, derzelver verschillende gedagten ingenomen en gewikt, het voor en tegen naauwkeurig overwoogen. Een niet breed maar welgesteld Verslag kwam neder op het betoog deezer Stellingen; dat, in het afgetrokkene beschouwd, eene meerdere uitvoer van gemunt of ongemunt Goud en Zilver, nadeelig is voor eenen Handeldryvenden Staat. — Doch dat, hoe zeer die meerdere uitvoer op zich zelve schadelyk zy, 'er nogthans zekere invoer van Goederen zo hoognoodzaaklyk zyn kon, dat alle andere belangen daar tegen niet konden opweegen. Van dien aart was de Invoer van Graanen tot de eerste leevensnoodwendigheden in een Land, 't geen, gelyk het onze, zyn eigen Inwoonders niet kon voeden; dat derhalven, om gebrek en hongersnood te voorkomen, hoe nadeelig de uitvoer van Geld ook met regt, en vooral in Oorlogstyden, kon gehouden worden, de Invoer van Graanen daar tegen, voor ons Land, van die gebiedende noodzaaklykheid was, dat alle andere belangen daar voor moesten stilstaan. — By onderzoek of die Invoer van Graanen niet kon bevorderd of gedreeven worden, zonder een daadlyken uitvoer van Geldspecien? was de volstrekte onmogelykheid daar van gebleeken. Ja eens mogelyk gesteld, dan zou zulks den reeds nadeeligen Wis-

Wisselkoers nog meer doen steigeren, ja welligt tot zulk eene hoogte, dat zy werklyk allen Invoer van Graanen moest beletten, en gelyk zou staan met een volstrekt verbod van den Invoer dier hoogstnoodzaaklyke behoefte. CVII. BOEK. 1796.

Op deeze gronden luidde hun raadslag om den uitvoer van Geldspecien of Baaren Goud en Zilver, tot aankoop van Graanen in de *Oostzee* toe te staan, al ware het voor eene meerdere hoeveelheid, dat hier te Lande, tot eigen vertier, noodig was: naardemaal die meerdere overvloed noodwendig na *Frankryk* en elders ging, en het Geld, met vermenigvuldiging, terug bragt. — Maar wilden zy daar nevens zulke voorzorgen voegen, dat, onder voorwendzel van Graanen te koopen, geene grootere sommen werden uitgevoerd, dan de toegestaane, en onder borgstelling van voor de waarde daar van, werklyk Graanen in te brengen. — Zy hadden het genoegen de Vergadering deswegen te kunnen verzekeren, dat voornaame handeldryvende Ingezetenen, over deeze belangryke zaak, door hun onderhouden, afkeerig van allen slinkschen handel, voorslagen gedaan hadden van alle mogelyke voorzorgen, waar aan zy zich gaarne zouden onderwerpen, om de oogmerken voor te komen en te beteugelen van zulke kwaadwilligen, die niet schroomen zouden, om, onder zulk een voorwendzel, het Geld ten Lande uit te brengen, en te bezorgen aan onze Vyanden,

 al-

CVII. BOEK. — 1796. alleen om zich zelven daar door een vuig gewin te verschaffen. Deeze voorbehoedzels waren menigvuldig, sterk en zeer geschikt ter voorkoming van allen bedrog. En de bygebragte redenen voor den uitvoer, en de voorzorgen voldeeden de Vergadering zodanig, dat het besluit daar mede overeenkomstig viel (*).

Verdenkingen van slinkschen handel in deezen kwamen nu en dan op, en werden ter Vergadering overwoogen. De veelvuldige verzoeken, de groote geldsommen, wekten by zommige Leden schroom; dan andere, hulde doende aan deezer angstvallige zorge om, zo veel mogelyk, de Geldspecien in ons Vaderland te bewaaren, hielden zich verzekerd en beweerden, dat het middel daar toe niet bestaan moest in het beletten van den uitvoer van Geld; ja dat dit middel doodlyker zou weezen, dan de kwaal, welke men beoogde te geneezen, dat de loop des Handels niet gedwongen moest worden, en naauwlyks te dwingen was. *Zy* hielden het voorgestelde intrekken des Besluits, of het nog naauwer bepaalen, voor alleronstaatkundigst en allergevaarlykst, en gansch niet geschikt om het behoeftige gedeelte van *Neerlands* Burgers, tot een maatigen prys aan brood te helpen.

Zo veel invloeds vonden de voorgestelde bedenkingen, dat eenige Leden der Vergadering benoemd werden om dit stuk op

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl. 172 en 359.

op nieuw te onderzoeken. Deezen, zich van den opgelegden last kwytende, hadden, voornaamlyk te *Amsterdam*, met alle naauwkeurigheid onderzogt het beloop der Geldsommen, te dier Stede, zints den veertienden van Oogstmaand des Jaars MDCCXCV, tot den dertienden van Hooimaand laatstleden, naa bekomen vergunning, voor Graanen uitgevoerd, 't zelve beliep omtrent *twaalf maal honderd duizend Guldens*; en daar 'er geen twyfel was of verre het grootste gedeelte der Verzoeken tot dien Gelduitvoer waren uit *Amsterdam* gekomen, durfden zy op vry goede gronden van zekerheid vaststellen, dat het geheel beloop der uitgevoerde Gelden, ten gemelden einde, over de geheele Republiek, in 't gemelde tydvak, het dubbel van die som niet zou te boven gaan. Dusdanig eene opgave moest, huns oordeels, strekken om de Vergadering gerust te stellen, dat de Geldsommen zo groot niet waren als men misschien vermoedde; vooral wanneer men dit stuk uit het oogpunt des Koophandels beschouwde, en zag dat de uitgevoerde Gelden, wel verre van *eenledig* in ons Vaderland gemaakt en 't zelve dus *verarmd* te hebben, in tegendeel eene daar aan geëvenredigde waarde van de kostbaarste koopwaaren daar in gebragt hadden, die door het weder verkoopen den omloop des gelds bevorderden, zynde op een voor den Lande niet onvoordeelige wyze daar weder uitgevoerd, en oorzaak geweest eener wederkeering van Gelden

XVII. BOEK.

1796.

den in den Lande, of een middel om een anderzins noodzaaklyken uitvoer te voorkomen.

Dit tot gerustftelling vermeld hebbende, beredeneeren zy, op gronden van den Koophandel de ftelling, dat het geenzins Staatkundig zou zyn om den Uitvoer van Geldfpecien, voor in te voeren Tarwe, Rogge en Garst te willen verbieden. Dat overzulks de Vergadering zich behoorde te houden aan het daar omtrent genomene Befluit: 't geen zy met nog eenige nadere voorzorgen tegen bedrog vermeerderden. Schoon hun uit vertrouwde en overmiegende narigten gebleeken was, dat, geduurende het bovengemelde tydvak, de waarde der aangevoerde Graanen het beloop van de daar voor uitgevoerde Geldfpecien zeer verre overtrof. Met eene zeer kleine verandering werd deeze voordragt in een Befluit veranderd (*).

Wegens de Uitvoer van Goud en Zilver buiten 's Lands.

Veel voorzorgs en behoedzaamheids was 'er noodig, om, in het geval van den uitvoer des Gelds voor Graanen allen bedrog te voorkomen, dan nog meer voorzorgs werd 'er vereischt, ten aanziene van den uitvoer van Goud en Zilver buiten 's Lands. Ondanks de zwaare ftraffen daar op gefteld by een Plakaat in Oogstmaand des afgeloopen Jaars, leerde de ondervinding, dat het oogmerk van den Souverain, door allerlei middelen en langs

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 151. 341. 658. III. D. bl. 46.

bergs allerlei wegen, werd teleur gesteld. Zo sterk en menigvuldig was thans de uitvoer daar van (behalven voor Graanen) dat, naar het begrip des Representants VAN HOORN, een gebrek aan Muntspecien in de Republiek, aan den eenen kant, te voorzien was, terwyl aan den anderen kant, door de ontvangst den Vyanden niet weinig werd in de hand gewerkt, en aan hunne onderneemingen kragt bygezet (*). Het opgemelde Plakaat gaf een open aan de Overtreeders, 't welk de Uitvoerders te leur stelde. Hier

OVERBORK. 1796.

(*) Geen grootspraak was zulks; de waarde van de Dukaat was tot *f* 5 - 15 - 0, en die van den Gouden Ryder tot *f* 15 - 2 - 0 gesteegen. Twee Leden van het Committé van Waakzaamheid te *Amsterdam* gaven eene lyst van de Specien en Muntmateriaalen van die Stad *alleen*, met de *Arnhemsche* Postwagen en *Naarder* Schuit, vervoerd, in zo verre die door de Verzenders waren aangegeeven, in ruim drie maanden, van den 3 July tot den 16 Oct.

Vreemd Goud en Zilver met de *Naarder* Schuit, voor de *Hamburger* Postwagen verzonden	*f* 2488049 - 10 - 0
Andere Specien, voorzien met Nationaale Pasporten	- 366450 - 0 - 0
Vreemde Specien met de *Arnhemsche* Postwagen, verzonden	- 621308 - 15 - 0
Andere Specien voorzien met Nationaale Pasporten	- 253152 - 10 - 0
	f 3728960 - 15 - 0

Buiten en behalven een zeer groot aantal verzegelde Vaatjes, Kasjes en Zakken, welker waarde aan de Commissarissen der Veeren te *Amsterdam* niet was opgegeeven. *Dagverb. der Nat. Verg.* III. D. bl. 413.

ECON. ROEK. — 1796. Handelingen daarover.

Hier in wilde hy door nadere schikkingen voorzien hebben (*).

Belangryk genoeg zeker was dit stuk om nader overweeging te verdienen. De Leden, in wier handen het gesteld was, erkenden ten vollen dien uitvoer. Dukaaten, Ryksdaalers, zelfs Guinjes en Drieguldens, of gemunt, of eerst gesmolten en tot Baaren gegooten, werden daar toe gebezigd. Dan zy waren verre van toe te stemmen, dat door dien slinkschen handel het gereed Geld hier te Lande in de daad verminderde, en wel in die maate, dat daar uit gebrek aan Geld te voorzien of te duchten was. Oppervlakkig moest het dus voorkomen; dan de Handel in Goud en Zilver gedreeven, bevorderde, naar hun gevoelen, zo zeer den Invoer, dat een volstrekt verbod, denzelven geheel zou doen ophouden, of althans sterk verminderen, en dan zou de vrees voor eene weezenlyke schaarschheid, of geheel gebrek, meer en meer gegrond worden, en dit vóór alle Landen, maar bovenal voor ons handeldryvend Vaderland verderflyk, ja doodlyk onheil, juist door dien maatregel worden bevorderd, welke men, ter voorkoming, zou willen in 't werk stellen. Deeze invoer, deeze Goud- en Zilverhandel, oordeelden zy dat het vertier of de vermindering van onze Munten en Standpenningen, door dezelve ter sluik uit te voeren veroor-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 378.

ontzaakt, eenigzins, zo niet ruim vergoed werd, en dat gevolglyk die Uitvoer, hoe strafbaar ook, tot nog die nadeelige gevolgen niet hadt te wege gebragt, welke men daar van natuurlyk zou moeten verwagten; en eindelyk met de daad zouden stand grypen, zo de Nationaale Vergadering daar in niet by tyds voorzag, door eene wyze Wet, welke de noodige Vryheid van den Handel, zo wel als de niet minder noodige gestrengheid tegen de praktyken voor den Handel zelve, en voor den Staat schadelyk, in 't oog hieldt.

Op deeze gronden wilden zy het opgemelde Plakaat in volle kragt doen blyven, en dat men alle slinksche wegen en middelen om 't zelve kragtloos te maaken, kragtdaadig tegenging, en voeren voort tot het onderzoeken en voordraagen van de geschiktste middelen, om den ongeoorloofden Uitvoer van Geld en ongemunt Goud en Zilver, zo veel mogelyk, en met den Handel bestaanbaar was, te beletten. De strengste voorzorgen werden opgegeeven en aangepreezen; bovenal de naauwkeurigste waakzaamheid aan de Grenzen; en zorgdraaging voor Paspoorten, wegens Baaren of Staaven Goud of Zilver en vreemde Muntspecien; met verdubbelde voorzorge en verzwaarde straffe voor de uitvoerders en versmelters der Inlandsche Munten en Standpenningen (*).

Een zeer uitgewerkt Vertoog hadt de Re-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 372-374.

CVII. BOEK. 1796. Representant VERSTER, ten dage der Raadpleeginge op dit Verslag, in gereedheid, om, veel van het daar in gestelde te wederleggen en aan te toonen, dat het niet meer twyfelagtig was, dat de Geldspecien grootendeels na het trotsche *Albion* werden overgevoerd, om door het Geld van hier den Oorlog te doen voortduuren, en onzen Koophandel den hartader af te steeken. Zyn raadslag luidde, om allen Uitvoer, hoe ook genaamd, na buiten deeze Republiek, zo wel van Specien als Goude en Zilvere Muntmateriaalen, tot aan den Vrede, ten strengste te verbieden, alleen met uitzondering van zodanige partyen, als waar van de volstrekte noodzaaklykheid des Uitvoers, tot aankoop van Graanen als anderzins, aan de Nationaale Vergadering zou zyn gebleeken, en waar toe dezelve byzonder verlof gegeeven hadt (*).

Hy vondt Medestanders en het stuk werd, na veel overweegens, waardig gekeurd nader onderzogt te worden (†). By dit onderzoek betoonde de Representant BRANGER zich voor het Verslag en bragt klemmende bedenkingen tegen VERSTER in. Met nadruk handhaafde SCHIMMELPENNINCK het Verslag. Hulde doende aan VERSTERS zuivere bedoelingen, bekende hy openhartig, dat de maatregel door dien Representant aange-raa-

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* III. D. bl. 358-360.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 375.

raaden, hem van dien aart toefcheen, dat daar mede aan het deerlyk overfchot van onzen kwynenden Handel, wederom een noodlottigen flag zou worden toegebragt, en dat dezelve zyne bedoeling volftrekt zou misfen, het ftondt, gelyk hy vertoogde, volmaakt gelyk met het voorftel om onzen geheelen Koophandel tot aan den Vrede te verbieden. „ Tot aan den Vre„ de Burgers!" riep hy onder het aanvoeren zyner tegenbedenkingen uit — „ wie bepaalt dit Tydvak — Tot aan „ den Vrede! Maar wie brengt ons den „ Handel, naa den Vrede terug, wanneer „ dezelve, reeds vóór den Vrede, door „ ons zelven weggejaagd wordt? Neen, „ Burgers! wanneer wy onzen Handel „ bewaaren, dan zal deszelfs loop het „ verhuisde Geld weder terug brengen; „ maar nimmer zal de eenmaal geëmigreer„ de Koophandel tot het Land terug kee„ ren, waar uit men denzelven door ge„ weld of verkeerde maatregelen verjaagd „ heeft. — Laaten wy het niet verber„ gen, Burgers Reprefentanten! dat wy „ nimmer zo veel gegronde ftoffe voor „ den kwaadaartigen glimplach van de „ benyders van onze welvaard zullen gee„ ven, als wanneer wy, door eenen over„ dreeven yver, in onze eigene ingewan„ den beginnen te wroeten: wanneer wy, „ om een veronderfteld kwaad te genee„ zen, eene operatie aanwenden, welke „ ons zeker bederf moet te wege bren„ gen." Dit betoogde hy met vollen nadruk.

CVIII. BOEK. — 1796.

VER-

GVB-BOEK. 1796.

Verster betuigde door zyn Voordragt aan zyn pligt voldaan te hebben, dat hy zich tot geen wederlegging van het tegen zyn voorſtel ingebragte, zou inlaaten. De Leden der Vergaderinge hadden nu het voor en tegen gehoord, en het ſtondt aan derzelver Wysheid te beſlisſen, ten meesten nutte van het Vaderland. De meerderheid beſliste voor het Verſlag (*).

Bepaalingen daar op.

Een Plakaat, daar mede overeenkomſtig, werd in Slachtmaand, uitgevaardigd (†). Onder de veelvuldige bepaalingen, daar by vastgeſteld, om de te verzendene Specien naar eisch te onderzoeken, hadt de Raad der Gemeente te *Amſterdam* uit deszelfs midden eene Commisſie benoemd. Dezelve was eenigen tyd werkzaam geweest; dan de Verzending ſteeds vermenigvuldigende, namen de werkzaamheden dermaate toe, dat de Raad, by eenen Brieve, de Nationaale Vergadering voorſloeg, om eene byzondere Commisſie tot dien omſlagtig geworden arbeid te benoemen, tevens een middel, by wyze van Uitgaand Regt, door de Verzenders te betaalen, voorſlaande, om daar uit de kosten, op die Commisſie loopende, te vinden. —— Het uitgebragt verſlag om dit te bewerkſtelligen, werd een Beſluit (§).

De

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 411—414.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796 bl 2612.
(§) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 244 en 292.

VII. BOEK. 1796.

Verbod des Uitvoers van Oudyzer.

De fluikhandel werd niet alleen in Goud en Zilver gedreeven; maar ook oud Yzer den *Engelschen*, over *Hamburg*, toegevoerd. 's Lands Minister ABBEMA te dier Koopstede, wel verre van zulks te kunnen beletten, hadt het brusk antwoord gekreegen, dat de Koophandel vry moest blyven. Blykbaar strekte dit tot styving van den Vyand, en gaf aanleiding tot een Plakaat, om den uitvoer van oud Yzer na *Hamburg*, *Embden* en verder zodanige Steden of Landen, van waar men vermoeden kon, dat de overvoering na *Engeland* geschiedde, te verbieden (*).

Bepaalingen op den Uitvoer van Zeildoek.

Alles wat den Vyand baaten of styven kon, zogt men ter Nationaale Vergadering hem te onthouden. Onder de benoodigdheden der *Engelschen* werd het *Zeildoek*, hier te lande gereed, gerekend. By de overweeging van het Voorstel tot den vryen uitvoer, onder de bepaalingen, daar op reeds gemaakt, begreepen zommigen, dat de Uitvoer na *Zweeden* en *Deenemarken* zou kunnen worden toegestaan. Dit hielden anderen voor eene ontkragting des geheelen Besluits: naardemaal in een hier op uitgebragt Verslag niet werd tegengesprooken, dat het Zeildoek van daar na *Engeland* werd vervoerd: en 'er reden waren om te denken, dat zulks geschiedde, zynde dit ons Zeildoek voor de *Engelschen*, in eenige gevallen, onontbeerelyk, waar om zommigen die

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl 347.

VII. BOEK. 1796.

die vergunning afkeurden. Dan de overweeging van het belang der Rolreederyen; en de mogelykheid dat de *Engelschen* ons Zeildoek wel konden missen, deedt de meerderheid besluiten om den uitvoer na *Zweeden* en *Deenemarken* toe te staan (*). — Vergeefsch waren de poogingen geweest, aangewend om Zeildoek na *Hamburg* te zenden, onder borgstelling, dat het niet na *Engeland* zou vervoerd worden; maar ten gebruike van de Zeilenmaakers ter gemelder Stede strekken (†).

Wegens den Uitvoer van Run, Huiden enz.

Het Provinciaal Bestuur van *Holland* deedt, ingevolge van veel raadpleegingen der Nationaale Vergadering, by eenen Brieve, den voorslag, dat, zedert eenigen tyd, de uitvoer van Eikenschors, Run, gezoute en ongezoute Huiden, vette en nugtere Kalfsvellen, na *Engeland* zeer aanmerkelyk geweest was, en het te vreezen stondt, dat, zonder voorzieninge op dat stuk, zulks, tot onuitspreekelyk nadeel van onze Inlandsche Fabrieken; en wel byzonder der Leerlooyers zou strekken: waarom zy het uitvaardigen voorsloegen eener Publikatie, den uitvoer der gemelde Artykelen voor twee Jaaren verbiedende.

Op de mededeeling deezes Voorstels hoorde men onmiddelyk verschillende gevoe-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 533. 606. 609.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 624.

veelens op dit ftuk. Het werd in handen eeniger Leden gefteld. Deezen ontvingen, uit *Gelderland* en *Overysfel*, als mede van eenige Burgers uit *Amfterdam*, een aantal ftukken, zich beklaagende over de fchadelykheid van dit Voorftel. Zy zagen de tegen elkander botzende belangen van den Fabrikant ter eene, en van den Land- en Koopman ter andere zyde: hoe Gewestlyke belangen hier een hoofdrol fpeelden. Dan zich zelven aanmerkende als ontheeven van alle Gewestlyke betrekkingen, en Vertegenwoordigers des geheelen *Bataaffchen* Volks, geroepen om de gemeenfchaplyke belangen der Republiek te regelen, ftellen zy zich eenige Hoofdpunten voor. Deezer onderzoek, baarde het befluit, dat, offchoon al eens uit de naauwkeurigfte overweeging dier Punten niet gebleeken was, (iets waar van het tegendeel plaats greep,) dat het voorftel met het belang der Natie niet overeenkwam, en gevolglyk van de hand behoorde geweezen te worden, zulks daar en boven aanliep tegen een Artykel in het Reglement, inhoudende, dat geene Voortbrengzels van den grond der onderfcheidene Gewesten mogten verboden worden buiten de Republiek te voeren, dan ingevalle van de hoogfte noodzaaklykheid; en welk Verbod weder zou worden opgeheeven, zo ras die hoogfte noodzaaklykheid ophieldt. Op deeze gronden wees de Meerderheid der Commisfie het Verzoek door *Holland* gedaan van de hand.

VIII.
BOEK.

1796.

XVII. BOEK. 1796.

Eén der Leden van de Commisfie, die niet medegeftemd hadt, vondt medeftanders, om te vorderen, dat dit Verflag gedrukt, en een voorwerp van nadere beraadflaaging zou worden. Dit ging door en hadt een naafleep van beraadflaagingen. Tegen en voor het Verflag lieten zich verfcheide Leden in meer en min uitgewerkte ftukken hooren. Schamperheid en bitsheid mengden zich onder veele aanmerkingen, grootlyks dienende tot opklaaring van dit Handel- en Fabriekgefchil. By hoofdlyke omvraage viel het Befluit tegen het Verbod, en werd het Voorftel van *Holland* van de hand geweezen. Wegens het daarftellen eener Belasting op den uitvoer deezer zo lang voor- en tegengefprookene Artykelen, werd eene Commisfie benoemd (*).

Voorftellen om den uitvoer van Boter en Kaas meer te bezwaaren, verworpen.

Onder de voortbrengzelen onzes Vaderlands werd, van vroegen tyde af, en tot heden, Booter en Kaas by uitftek opgenoemd. Den Handel daar in zeer groot en uitgebreid, zag men thans zo fterk als immer voortgezet. Dit deedt den prys geweldig en tot eene hoogte ftygen, dat de geringe Burger en de Ambagtsman, of zeer bezwaarlyk, of geheel niet, die waaren bekomen kon. By dit alles liep zeer in 't ooge de veelvuldige en fterke uitvoer na *Engeland*. Luide klagten klonken hier en daar in den Lande, wegens de

(*) *Dagverh. der Nat. Verg* II. D. bl. 283. 411. 588. 593. 604. 616—619.

[illegible] BOEK.

1796.

de drukkende hoogte dier Pryzen. Dit bewoog den Representant OCKHUIZEN tot het doen eens Voorstels om den Uitvoer dier Leevensmiddelen na *Engeland* te doen verbieden, of eene hoogere belasting daar op te leggen, en het Committé der Marine te verzoeken daar in te voorzien.

Op het ingekomen Verslag van dit Committé, 't welk inhieldt dat het eerste lid des Voorslags van de hand behoorde geweezen te worden, terwyl het tweede in aanmerking zou kunnen komen, en dus de uitgaande Regten vyfmaal zouden dienen te worden vergroot. Zulks ontmoette de onverwylde wederspraak van den Representant GORTER, welke te wege bragt, dat tot het drukkken des Verslags besloten en een dag ter nadere behandeling van dit stuk bepaald werd. Middelerwyle hadt zich een aantal Representanten gespitst ter wederspraake. Zy, boven al die uit *Friesland*, kwamen met breede Vertoogen ter baane, en vonden Medestanders in menigte. Regt deeden zy aan de goede oogmerken van den Burger OCKHUIZEN; doch verklaarden zich rondelyk tegen den voorslag van het Committé der Marine. De Voorsteller alleen stemde met het Verslag in, schoon de voorgedraagene zwaarder belasting, zyns oordeels, geene prysdaaling van belang zou voortbrengen. Een middelende voorslag van MIDDERICH om den Uitvoer van Booter geheel te verbieden, zo tas de-

C 2 zel-

XVII. BOEK. 1796.

zelve tot een zekeren bepaalden Prys was gesteegen, en dit zo lang te doen volduuren tot dat de daaling het vastgestelde peil bereikte, vondt geen ingang. En de beide voorstellen van Verbod, of hooger Bezwaar, werden van de hand geweezen (*).

Raadslagen en Bepaalingen ten opzigte van de sterfte onder het Rund vee.

Eene sterfte onder het Rundvee, 't welk den Lande de voortbrengzelen van zo groote waarde opleeverde, en te meermaalen zich openbaarde, vertoonde, ten deezen Jaare, een dreigend gelaad in het *Luxemburgsche* en *Luiksche*, in de nabyheid van ons Gemeenebest. Een Brief des Provintiaalen Bestuurs van *Holland* verstendigde hier van de Nationaale Vergadering, die onverwyld eenige Leden benoemde om een Plakaat ter voorbehoeding en stuiting te ontwerpen. Zy draalden niet een Publikatie te vervaardigen, om den invoer des Vees van de besmette oorden, als mede van alles, wat de besmetting kon overbrengen, te weeren. Onverwylde goedkeuring en verzending volgden (†).

De Veepest openbaarde zich eerlang in de Landen tusschen *Maas* en *Waal*. Dit bewoog het Provintiaal Bestuur van *Utrecht* om, ter dekking van hun Gewest, een Publikatie te doen afkondigen, waar van zy de

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 294. 398. 496. 506. 503 *enz.*

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 190. 299. 305.

de weete zonden aan de Nationaale Vergadering, met den voorslag om algemeene maatregelen daar tegen te beraamen. Uit *Gelderland* kwamen desgelyks berichten van Besmetting in. Nadere voorzorgen werden noodzaaklyk gekeurd, en met de daad genomen (*). Eenige Leden oordeelden dezelve te zwak om het onheil kragtdaadig te stuiten. Het voorstel van de Representant HARTOGH, tot het benoemen eener Commissie, tot onderzoek der middelen in andere landen, reeds beproefd ter daadlyke stuiting, om naamlyk, zo ras de Besmetting zich op eene stal openbaarde, het Vee op dezelve daadlyk om te brengen, en onder de aarde te doen delven, en teffens na te gaan langs welk een weg de Veeman, die zulks zou mogen overkomen, schadeloos zou kunnen gesteld worden, dit verdiende opmerking, en de Representant BOSVELD bragt eerlang een stuk ter Vergadering om 't zelve te onderSteunen, met den voorslag van eene geringe belasting op de Boeren, waar uit die vergoeding zou kunnen gevonden worden (†).

CVIII BOEK. 1796.

Het voorstel, dat de Commissie in de zaak der Runderziekte benoemd, een bekwaam persoon zou afvaardigen om, op de besmette plaatzen, onderzoek te doen, vondt ingang. De *Leydsche* Hoogleeraar S. J.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 246 250.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg* IV. D. b l 259. 259. 276.

CVIII. BOEK. 1796. S. J. BRUGMANS, daar toe verzogt, vervoegde zich derwaards (*). Diens uitgebragt Verslag was eenigzins bemoedigend. Hy beschouwde de thans heerschende Veeziekte, als wel over 't algemeen van eenen gelykfoortigen aart met de Veepest voorheen heerschende, door de Heeren CAMPER en VINCK naauwkeurig beschreeven; doch minder kwaadaartig, min gevaarlyk, en ook zo besmettende niet als die voorheen hadt gewoed (†). — Schoon het niet ontbrak aan Schryvers, die het op dit Verslag zeer gelaaden hadden, scheen eene gelukkige uitkomst 's Hoogleeraars stelling meer te regtvaardigen dan die van anderen, volgens welker begrip de tegenwoordige Veeziekte met voorige volkomen overeenkwam. Binnen kort hoorde men van de Ziekte niet spreeken. Dit maakte onnoodig, dat hy verdere nasporingen deedt om nog meer tot het nader verstand dier ziekte op te zamelen. Daar door vervielen veele Gewestlyke voorzorgen, waar over men ter Nationaale Vergadering, verre van eens geweest was (§).

Overweegingen Van voorlange was 'er geschil gevoerd, wegens het Nationaal gebruik van Turf of

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 289.

(†) S. J. L. BRUGMANS *Rapport, wegens den staat der Veeziekte, waargenomen in de maand December 1796 in de Landen tusschen Maas en Waal en den Lande van Cuyk. Op last der Nationaale Vergadering uitgegeeven.* Te *Leyden* by A. en J. HONKOOP.

(§) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 295, 298.

of Houtasſche in ons Vaderland. De Maatſchappy van den Landbouw te *Amſterdam* hadt des reeds eene Vraag uitgeſchreeven en bekroond. Anderen kwamen met hunnen arbeid te voorſchyn (*). Hoe onwederſpreeklyk het was en hoe bekend het ware aan ieder, wien de bebouwing van de onmeetbaare Heiden en andere ongebruikt gelaatene gronden bekend was, dat die dorre ſtreeken Mest behoefden, hadt het voorig Beſtuur nimmer bedagt geweest om daar van eenig gebruik te maaken. Zich daar over te verwonderen, keurde DE LA COURT niet genoeg. Van 's Volks Vertegenwoordigers verwagtte de Natie te regt, dat zy den Landbouw, zo ſchandelyk verwaarloosd, uit den diep vervallen ſtaat, zouden opbeuren. Hy beklaagde zich over het vervoeren van Asſche na het voorheen *Oostenryks Braband* en *Vlaanderen*; terwyl 's Lands Kas 'er niets van trok, en die ſtoffe, hier te Lande, van een onberekenbaar nut zou kunnen zyn, wanneer men eene algemeene verandering en verbetering, zo in het uitgeeven van ledigliggende onbebouwde gronden, als in het vervoer van tot bemesting dienende ſtoffen, daarſtelde (†).

CVII. BOEK. 1796. wegens den uitvoer van Asſche.

Een voordragt van genoeg belangs geoordeeld, om door daar toe benoemde Le-

(*) Zie onder andere de *Verhandeling* over dit onderwerp van J. LE FRANCQ VAN BERKHEY. Te *Amſt* by YNTEMA en TIEBOEL 1779.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 383

CVII. BOEK. — 1796. Leden der Vergaderinge overwoogen te worden. In deezer Verslag vinden wy opgemerkt, dat het voorig Bestuur niet zo geheel en al onverschillig geweest was op dit stuk; doch door tegenkanting weinig hadt uitgewerkt. Voorts stemden zy met den Voorsteller in, dat 'er eene groote hoeveelheid van Asche en andere Mest, ten gemeenen beste uitgevoerd werd, zonder dat 's Lands Geldmiddelen 'er eenigzins door werden gestyfd. Redenen deeden 'er zich op, die voor een volstrekt verbod pleitten; doch ook die zulks ongeraaden maakten. Geheel anders was het gelegen met het stellen eener belasting op den uitvoer buiten 's Lands: deeze wilden zy aangeraaden hebben. Leden der Vergaderinge uit onderscheide Gewesten bragten hunne aanmerkingen te berde, en scheen de Nationaale Vergadering eenigzins herschaapen in een oefenschool van Landbouw. Zeer uitvoerige Advyzen voor en tegen werden aangevoerd. De Voorsteller DE LA COURT verdeedigde, op eene zeer bescheide wyze, het stuk waar over zo veel overweegens viel, en neder kwam op in beraad houden (*).

Voorstel om de Duinen. Gunstiger uitslag hadt, ten deezen Jaare, by *Holland* een zeer uitgewerkt Verzoekschrift van de Burgers JAN KOPS, P. H. KLAA-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 177—188. Hoe veel Gewestlyks in een en ander deezer Advyzen doorsteekt, leveren zy veel op om dit stuk toe te lichten.

KLAARENBEEK, J. VAN HEUKELOM *Senior*, en S. J. VAN LANGEN, wegens de Duinen van *Texel* tot aan den Hoek van *Holland*, die ruim 50,000 Morgens besloegen. Niet te ontkennen was het, dat deeze Duinen den Lande reeds veel nuts toebragten, tot een sterk bolwerk tegen de *Noordzee* dienende; doch zy behoefden, tot die beveiliging, niet in dien staat van woestheid te blyven liggen, als tegenwoordig. Derzelver woestheid was zelfs grootlyks de oorzaak van het zo sterk verstuiven en afneemen. De Inleveraars hielden zich ten vollen overtuigd, dat 'er beter en min kostbaare hulpmiddelen, dan die der *Helmplanting* in 't werk konden gesteld worden om de verstuiving te voorkomen, en de Duinen, als eene Borstweering, tegen de *Noordzee* te behouden. Middelen, die te gelyk aan duizenden van Menschen en Vee, een ruim bestaan zouden geeven; veele noodwendigheden des leevens in ons Land overvloediger en beter koop zouden doen worden; aan duizenden van Medeburgeren een veel onafhanglyker bestaan bezorgen, en teffens de bevolking niet weinig doen toeneemen. Hier toe preezen zy het aanleggen van een groot gedeelte tot Schaapenhoederyen aan; terwyl in andere Duingedeeltens reeds welgeslaagde Proeven genomen waren, om niet alleen Aardappelen; maar ook andere Veldgewassen en Graanen te teelen. Hier en elders zag men Duingronden in goede Weid- en Hooilanden her-

1796. den Lande meer nuttig te maken.

GESCH. BOEK. 1796.

schaapen: afgezande Duinen smaaklyke Moeskruiden hervoortbrengen.

De Voorstellers erkenden, dat twee gewigtige zwaarigheden de algemeene bebouwing der Duinen onuitvoerelyk scheenen te maaken; naamlyk de Verstuivingen van de hooge Duinen te duchten, als die al het gezaaide zouden kunnen overstelpen; als mede de Zuid- en Noordweste Zee- en Seywinden, die den groei van Planten en Kruiden, zo dikwyls nadeelig, ja doodlyk, waren. Deeze tragten zy uit den weg te ruimen, door reeds genomene Proeven, en te wyzen op Stukken daar toe betrekkelyk, in de Werken van de *Hollandsche* Maatschappy voorhanden.

De onberekenbaare voordeelen opgeteld hebbende, welke men zich van een beter gebruik der Duinen belooven mogt, voerden zy deeze taal; „Het blyve dan niet by „ eene loutere bespiegeling, het ontwerp „ staa niet enkel op 't papier. Men slaa „ daadlyk handen aan 't werk en brenge „ zulk eene onderneeming tot stand. Zou „ het hier toe aan kragten en vermogens „ ontbreeken? Neen; de arbeid en moeite hier toe noodig, zyn ligt te agten „ by een Volk tegen veel moeilyker werk „ opgewassen; en onze stoutmoedige Natie, die eenmaal Moerassen heeft weeten te dwingen, om haar tot woonplaatzen te dienen, Poelen in vrugtbaare Velden herschiep, en door haare „ Dyken de golven van den Oceaan ge-

„ biedt

„ bijdraterug te keeren, zal, in de bear- XVII.
„ beiding haarer Duinen, een veel min BOEK.
„ bezwaarlyke taak vinden."

Aangetoond hebbende dat dit het werk 1796.
niet was van byzondere Persoonen, of
ook van eenigen met elkander werkende,
vervolgen zy op deezen toon: „ Het
„ staat in uwe hand, Leden van het Pro-
„ vintiaal Bestuur! om het groote plan
„ tot stand te brengen; door U alleen
„ moet de Natie die nieuwe bron van
„ welvaaren worden aangeweezen. Geeft
„ gy haar één wenk, zy zal dien vol-
„ gen. Doch alle hoop op een goed ge-
„ bruik van onze Duingronden zal men
„ moeten opgeeven, indien het Gouver- Eene Commissie bepaald.
„ nement niet kragtdaadig medewerke.
„ Groot, voorzeker! is de Onderneeming!
„ maar de slagen der Vryheid doen ook
„ grootsche Besluiten verwagten, in alles
„ wat het algemeen welzyn der Natie vor-
„ dert. Men geeve het in deezen niet
„ gewonnen aan het anders zo veragtlyk
„ *Engelsch* Gouvernement, dat alle groote
„ Onderneemingen, ten nutte zyner In-
„ gezetenen, zo kloekmoedig bevor-
„ dert, en hier door aan de *Britsche*
„ Natie dat welvaaren heeft weeten te
„ verzorgen, waar door zy te vooren
„ harde kluisters voor ons heeft kunnen
„ smeeden!"

De grootheid der onderneeming deedt hun het benoemen van eene Commissie, van in dit stuk bekwaame en bevoegde Persoonen voorslaan, derzelver werkzaamhe-

CVIII. BOEK. 1796. Dit vondt ingang.

heden hoofdzaaklyk omschryvende (*).

Ingang vondt dit stuk by de Leden van *Holland* tot het onderzoek benoemd, uitwyzens het voorloopig Verslag. Alleen vonden zy den tyd van vier maanden, tot het inleeveren van een zo veel bevattend stuk voorgeslaagen, veel te kort; dan hadt men, huns oordeels, behoorlyke zorge te draagen, dat de hoofdzaak in deezen bedoeld, door voorloopige beschikkingen, of wel door een verkeerd gebruik, inzonderheid der Zeeduinen, niet uit zyn geheel gebragt of benadeeld werd: waartoe zy de noodige maatregelen voorsloegen (†).

Eene Commissie benoemd.

Men verzuimde niet dit den Lande heilzaam werk te ondersteunen, door berichtgeevingen van welgeslaagde onderneemingen in barre Duingronden (§). De Vergadering van *Holland* benoemde eerlang, uit haar midden, zes Leden, als eene Commissie van Opperopzicht, om, met behulp van zodanige Lieden, als zy daartoe noodig zouden oordeelen, de Duingronden van *Holland* van den *Hoek van Holland* tot aan de *Helder*, en wanneer zy het dienstig oordeelde, ook op de Eilanden van *Voorne*, *Goedereede*, *Texel*, *Vlieland*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1663—1883.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1912—1946.

(§) Ten voorbeelde mogt strekken het Bericht, wegens eene schoone Bouwboerdery in het midden van de *Castricommer* Duinen aangelegd, gegeeven door JAN KOPS. Zie de *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. No 77.

land en *Terschelling*, te onderzoeken en op te neemen, als mede op de naauwkeurigste Kaarten te laaten aftekenen, welke Gronden aan de Natie, welke aan byzondere Persoonen behoorden, met aanwyzing van de plaatslyke ligging der Duinen; ten einde, naa dit onderzoek, op te geeven, welke voordeelen der Commissie gebleeken waren, dat van de onderscheidene Duingronden konden getrokken worden, en tevens een Plan te ontwerpen, hoe deeze voordeelen, met behulp van het Landsbestuur, den Volke konden bezorgd worden. Tot dit onderzoek bestemde het Provintiaal Bestuur tien duizend Guldens. OECONOMIE. 1796.

Wy vermelden met lof deeze eerste pooging van de zyde des Bestuurs van *Holland*, om den Landbouw daadlyk ter harte te neemen. Dezelve moest eigenaartig tot een scherpen spoorslag strekken om die overvloedige en bestendige goudmyn, ook in andere Gewesten, te doen bearbeiden, en de hand aan 't werk te slaan ten onderzoek op welk eene wyze zy de duizenden van Morgens van onbeteelde Gronden, in hunne Gewesten gelegen, ter beteeling of beplanting, konden doen aanleggen (*).

Voorstel om Binnenlandsche Fabrieken

Reeds in den vroegsten tyd naa de Omwenteling, hadt men, byzonder in *Holland*, veelvuldige poogingen aangewend om de vervallene Fabrieken in ons Vaderland

(*) *N. A. Kunst en Letterbode* VI. D. bl. 127.

land op te beuren (*). Men liet niet af hier aan te arbeiden (†). De Nationaale Vergadering werd daar toe opgewekt door een uitgewerkt voorstel van den Repræsentant FLOH, strekkende om zyne Medeleden aan te spooren tot het maaken van billyke Wetten, en het neemen van wyze en gepaste Maatregelen, tot bevordering onzer binnenlandsche Fabrieken, waar uit wy niet mogen nalaaten eenige trekken op te geeven. —— Naa de aanmerking, dat de Fabrieken, den Landbouw niet in aanmerking genomen, allerbelangrykst zyn voor elken Burgerstaat, als gepaste en zekere middelen aan de hand geevende om den Rykdom en Welvaard van een Land te vermeerderen, gaf hy een wenk op de Schatten aan dit Land toegevoegd, als mede op een aantal van nog vermogende Familien van *Amsterdam*, *Haarlem*, *Leyden* en *Utrecht*, wier Voorvaders deeze Rykdommen van het Weefgetouw en Spinrad getrokken, aan hunne Naakomelingschap, tot in het derde en vierde Geslacht, hadden naagelaaten; als mede op de vroegere bevolking van *Haarlem* en *Leyden*, zo deerlyk in Volksmenigte, zints het verval der Fabrieken in die Steden, verminderd, terwyl de *Engelschen* onmeetelyke schatten daar door wonnen, en *Elberveld*, *Creveld* en meer andere plaatzen in *Duitschland*, zich ten hoogsten top van

XII. BOEK.

1796.

te bevorderen.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 83.
(†) *Ald.* XXXIII. D. bl. 107 env.

van geluk en welvaard verhieven. Hier uit rees de zugt van alle waare Vaderlandbeminnaaren, van alle wyze Wetgeevers en oordeelkundige Staatsbestuurren, om de poogingen tot het aanmoedigen van het Fabriekweezen te onderfteunen: om daar in te flaagen, behoorde men vooral niet onkundig te zyn van de hinderpaalen, waar mede de binnenlandfche Fabrikeur te worftelen hadt.

EERSTE BOEK. 1796.

Hoedanig het daar mede, onder het jongstvoorgaande Landbestuur, gesteld was, maalt FRON met deeze woorden; „ De ver-
„ regaande, ja, misfchien hoogstmogelyke
„ ongevoeligheid van het voorig Bestuur,
„ voornaamlyk in de Landprovintien, en
„ wel in die van *Overyssel*, voor alles wat
„ ter bevordering van Industrie, en ter
„ aanmoediging van Fabrieken konde die-
„ nen, maakte ten langen laatst veele In-
„ dividus waarch, om zich, in gevalle
„ van ongelegenheden, tot hetzelve te
„ wenden; daar de ondervinding hadt ge-
„ leerd, dat men meermaalen de allerge-
„ grondste klagten hadt gevoerd, zonder
„ de allerminste voldoening te erlangen,
„ en veele kosten nutteloos hadt ver-
„ fpild, zonder het allerminste voordeel
„ te trekken; terwyl, zo ooit de zeld-
„ zaame onderfteuning van het Gouver-
„ nement, in deeze of geene gevallen,
„ werd genooten, dezelve dan nog, ten
„ koste van de grootste vernederingen,
„ by de zogenaamde Luitenant Stadhou-
„ ders, de Drosten, of hunne meestal ver-
„ agt-

VIII. BOEK. 1796.

„ agtlyke en schraapzugtige Ministers af-
„ gebedeld, gezogt; of laat ik liever zeg-
„ gen, door geschenken of klinkende
„ munt, moest gekogt worden.

„ Is het vreemd," vervolgt de Voor-
steller, „ dat, by zodanige omstandighe-
„ den, elk Individu bedugt wordt om
„ alleen op zich zelven te staan, zonder
„ zich om 't algemeen belang te bekreu-
„ nen! en dat hy ten langen laatsten,
„ even ongevoelig werdt voor de bevor-
„ dering van het Algemeene Best, als
„ zyne onverschillige en trotsche Gebie-
„ ders?

„ Ziet daar, Burgers Representanten!
„ eene voornaame rede, waarom men
„ nimmer, by onzen Landaard, dien geest
„ van algemeenheid, die zugt, voor de
„ algemeene belangen, heeft zien te voor-
„ schyn komen, welke, zy zy dan hoe-
„ danig zy zy, by de *Engelsche* Natie,
„ wie kan het ontkennen? met zo veel
„ luisters uitschittert. Waarlyk deeze Al-
„ gemeene Geest, om het zo eens te noe-
„ men, wordt alleen gebooren uit gevoel
„ van Vryheid en Onafhanglykheid, en
„ heeft, op eenen Despotisken Grond,
„ volstrekt geen tier.

„ Dat wy dan, Burgers Wetgeevers!
„ dien bedorven Volksgeest herstellen;
„ dat wy de zo lang mishandelde en deer-
„ lyk misleide *Nederlandsche* Natie, op
„ alle mogelyke wyzen, begrypelyk zoe-
„ ken te maaken, dat dezelve slegts één
„ Volk, ééne Familie is, tot welks wel-

„ vaard,

„ vaard, elk individu op zich zelven, en
„ alle de Leden, het zy gedeeltlyk, het
„ zy in masſa vereenigd, verpligt zyn
„ alles toe te brengen, en daar voor vol-
„ ſtrekt alles op te offeren."

Ten deezen einde wil hy de hoogstmogelyke oplettenheid beſteed hebben op de alzints bekende en zigtbaare poogingen der Buitenlanderen, om onze Bleekers, Verwers, Spinners en Weevers, van ons weg te troonen, en allerlei Fabriekgereedſchap uit te voeren en daar mede hun voordeel te doen. Voorbeelden van na *Rusland*, na *Munſterland*, na *Bentheim* getrokkene Perſoonen, na derwaards en elders heengevoerd geſponnen Gaaren, bragt hy tot ſtaaving by.

'sRepreſentants voordragt, om de binnenlandſche Fabrieken te begunſtigen, komt kortlyk hier op neder. Dat men zich bepaalde om ons Krygsvolk en Zeelieden met geen ander dan inlandsch gewerkt goed te kleeden — dat alle Leden des Landbeſtuurs, alle Amptenaaren, verpligt zouden weezen Inlandſche Stoffen ter kleeding te gebruiken — dat men, op zeer zwaare ſtraffen, den uitvoer van alle Werktuigen en Gereedſchappen, als mede het met de kunst uitwyken van Werklieden, en buitenlands Geſpin verboodt en den invoer van buitenlandsch Vlas en Gaaren geheel vryſtelde — dat men alle Gilden en alle derzelver bevoorregtingen vernietigde — dat men de Commieſen en Admiraliteits Bedienden deedt begrypen, dat zy eigenlyk geſteld waren om de binnen-

GESCHIEDENISSEN. BOEK.
1796.

landfchen Handel, en bovenal de Fabrieken te bevorderen, niet om dezelve te belemmeren, en gevoelig ftrafte wanneer zy, door vrees en mishandelingen, den binnenlandfchen Koopman en voornaamlyk den Fabrikeur benadeelden — dat men, eindelyk de Straaten van Lediggangers zuiverde, en veelen der zodanigen, die, van tyd tot tyd de Vergadering lastig vielen om gunstbetooningen na onze Fabrikeurs verwees.

Wat daar in gedaan werd.

De Voorfteller werd als Lid toegevoegd aan de Commisfie reeds benoemd om met het Committé te Lande en dat der Marine, te handelen over de middelen tot onderfteuning der Fabrieken (*). Aan die zelfde Commisfie ftelde men vervolgens een Brief ter hand door den Raad der Gemeente te *Amfterdam* aan de Nationaale Vergadering gefchreeven, die ten zelfden einde ftrekte als het voorftel van den Burger FLOH; en eene Commisfie wilde bepaald hebben om een uitvoerig plan te vervaardigen, tot bevordering en verbetering der Fabrieken (†).

Bepaalingen wegens den Invoer van *Schotfche* en *Engelfche* Kousfen.

De Algemeene Staaten hadden, in Slachtmaand des verftreeken Jaars, een Verbod uitgevaardigd tegen den invoer van *Engelfche Schotfche* en *Ierfche* Kousfen (§). De Nationaale Vergadering gedroeg zich aan 't zelve, met uitzondering, dat de vryheid

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 385 enz.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 530.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXIII. D. bl. 116.

heid om de reeds ingevoerde Kousfen te mogen verkoopen tot Herfstmaand deezes Jaars verleend werd. In de ontworpe Publikatie daar toe ftrekkende, voegde men eene geruststellende en aanmoedigende zinsneede voor de Onderneemers dier Fabrieken, ftrekkende om hun de vrees te beneemen, dat dezelve zou gevolgd worden van andere bepaalingen, waar door hunne onderneemingen zouden gedwarsboomd worden en kunnen mislukken. — Het leedt niet lang of uit *Amfterdam* en *Rotterdam* kwamen Verzoekfchriften, zo van Kousfenverwers als Kousfenverkoopers, die de genomen befluiten omtrent dit ftuk wilden veranderd, en de zo vast bepaalden tyd van verkoop verlengd hebben. Eenige Leden beweerden, dat ten deezen opzigte, overeenkomftig het beloofde geene veranderingen meer zouden gemaakt worden. Anderen wilden op die verzoeken den raadflag van het Committé der Marine inneemen, dit laatfte werd het befluit. Afwyzend was het Verflag. Herhaalde poogingen ontmoetten dezelfde uitkomst. Men merkte het vasthouden aan dat Befluit aan als verdienende de toejuiching der *Batavieren*: daar 't zelve ftrekte, gelyk de Uitbrengers van een Verflag wegens deeze zaak, fpraaken, „ om
„ eene nieuwe trouwloosheid, door het
„ verfoeilyk *Engelsch* Ministerie gefmeed,
„ te ontmaskeren en te verydelen; om
„ het vertrouwen van onzen magtigen
„ Bondgenoot te bevestigen; en onzen
„ Erf-

CVII. BOEK. 1796.

XVII. BOEK. 1795. „ Erfvyand eenen gevoeligen Slag te geeven, en misschien meer toe te brengen tot het verhaasten van den gewenschten Vrede, dan eene roemryke Overwinning zou hebben kunnen toebrengen (*)."

Wegens het verbod des invoers van *Engelsche* Goederen in 't algemeen, beklaagden zich een aantal Kooplieden te *Amsterdam*, *Rotterdam*, *Dordrecht*, *Middelburg* en *Groningen*; doch hunne klagten werden niet gehoord, en alleen aan de Publikatie geen agteruitwerkende kragt gegeeven (†).

Eene Commissie tot het Volksonderwys benoemd.

De Nationaale Vergadering, by welke reeds vroeg over het Volksonderwys gesprooken was (§), overtuigd van de waarheid, dat waare Volksverlichting de ryke bron is van de weldaadigste uitvloeizelen voor eene Maatschappy van zedelyke weezens, de Moeder van Vryheid en Onafhangelykheid; dat dwingelanden, die waarheid gevoelden, daarom dien fakkel uitdoofden, terwyl Menschenvrienden denzelven ontstaaken, en het Volksgeluk deeden bloeijen; dat Wetgeevers, van dat punt

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* I. D. bl 281. 282. 304. II. D. bl 530 III. D bl. 250 IV. D. bl. 383.

(†) Wy mogen hier terug wyzen op onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 378—388. waar dit stuk breedvoerig behandeld is.

(§) *Dagverh der Nat. Verg.* I. D. bl. 140. 142. De Burger A. Vreede hadt by *Holand* reeds vroegtydig naar de Omwenteling, het goedgekeurd voorstel eener Nationaale Opvoeding gedaan. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 87.

punt niet beginnende, hunne anders weldoordagte ontwerpen zagen mislukken, daar zy der domme dweepzugt de wapens in handen gelaaten hadden om de Verlichting te bestryden en te verydelen, sloeg een gunstig oog op een ander stuk haar aangeboden, het Volksonderwys betreffende (*). De Voorslag tot het benoemen van eenige Persoonen, tot het beraamen eens Ontwerps van Nationaal Onderwys, welker hoofdwerkzaamheden werden voorgeschreeven, vondt ingang. Dit geschiedde, en viel de benoeming op de Leden VAN LENNEP, KANTELAAR, FLOH, BACOT en RYSWYK.

CVII. BOEK. 1796.

By dien voordragt openbaarde de Representant TEDING VAN BERKHOUT, zynen wensch, dat in dit stuk ook melding gemaakt ware van de loflyke poogingen der

Onderhandeling, de Maatschappy

(*) De ingediende Stukken waren *Proeven van een Nationaal Onderwys in de Schoolen*, briefswyze aan de Nationaale Vergadering ingezonden door de Burgers J. J. SCHNEYTHER en C. ROGGE. — Eene gedrukte Verhandeling van den Burger G. C. VATEBENDER, ten antwoord op de Vraag van het *Provintiaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Weetenschappen*, *Welke wyze van Opvoeding is de meest verkieslykste, eene Publieke, of eene Huislyke? Welke zyn de voordeelen van die beiden? Is 'er eene wyze van Opvoeding, welke de voordeelen van die beiden, met uitsluiting van derzelver nadeelen, bevat?* door dat Genootschap, met een Zilveren Eerpenning bekroond. — Een Brief van den Burger JACOB ANKINGA, uit *Leeuwaarden*, behelzende een *Ontwerp van eene Inrichting ter bevordering van eene meer algemeene kunde en bekwaamheid in alle nuttige werkzaamheden.*

OVERDENKINGEN. 1796. Tot Nut van 't Algemeen betreffende.

der Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen*; welker ondersteuning, door eene zekere hoeveelheid van Penningen uit 's Lands Kas, hy reeds lang aan de Vergadering zou hebben aanbevolen, indien de bekrompen toestand van 's Lands Financien hem daar van niet hadt terug gehouden (*). — Een der Uitbrengeren des Verslags, de Burger KANTELAAR, merkte op, dat daar die Leden der Vergadering, aan welken het vormen eens Plans van een Nationaal Onderwys zou worden aanbevolen, last kreegen om in onderhandeling te treeden met zodanige Persoonen en *Maatschappyen* van welken zy in dit stuk opheideringen zouden mogen verlangen en verwagten: men, dit voorstellende, bepaaldlyk gedagt hadt aan de Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen*. Duidelyker hadden zy zich niet kunnen uitdrukken: dewyl die Maatschappy zich tot nog niet aan de Vergadering vervoegd hadt; dan teffens gaf hy te verstaan onderrigt te weezen door een Brief van den Secretaris dier Maatschappye, dat de Hoofdbestuurders reeds lang op het punt gestaan hadden, om zich by de Nationaale Vergadering te vervoegen; doch meenden

(*) Of zulk eene toelaage van den Lande de uitbreiding dier Maatschappy zou bevorderd hebben mogen wy wel in twyfel trekken, althans wy moggen voorheen opmerken, dat een toelaage aan het Instituut voor Dooven en Stommen te *Groningen*, niet tot uitbreiding van Leden diende. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXVII. D. bl. 51.

den daar mede te moeten wagten tot dat zy daar toe, op de naastaanstaande Algemeene Vergadering, van de Afgevaardigden van alle de Departementen, last gekregen hadden (*).

VIII. BOEK. 1796.

Naa de gehoudene jaarlyksche Byeenkomst dier Maatschappye vervoegde zich eene bezending uit het Hoofdbestuur, de Burgers VAN GELDER, JANISCH, VAN HINLOPEN, en den Secretaris BRENDER à BRANDIS, by den Voorzitter der Nationaale Vergadering, de Werken der Maatschappye met eenen Brieve overhandigende. Deeze behelsde een voordragt van het aanbelang der waare Volksverlichting; van den aanleg der Maatschappye *Tot Nut van 't Algemeen*, die zich gevestigd en uitgebreid hadt door geheel het Gemeenebest, ja zelfs gevestigd aan de overzyde van de *Atlantische* Zee. — Een gunstig onthaal mogten zy zich belooven van eene Vergadering, die onlangs eene Commisfie ter vorming van een Plan van Nationaal Onderwys benoemd hadt; van eene Vergadering, in welke zy een aantal haarer Leden niet alleen telden; maar ook de zulken, die, by tyd en wyle, zo wel de post van Hoofd- als die van Departements Bestuurders, met roem bekleed, en de Maatschappy met de vrugten van hunnen geest beschonken hadden. — Noodloos was het voor eene Vergadering als deeze het doel dier Maatschappye, door eene breed-

Bezending uit de Maatschappy Tot Nut van 't Algemeen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 113.

VIII. BOEK. 1796. breedvoerige omschryving aan te wyzen. Alleen herinnerden zy dezelve de Inleiding haarer Wetten, „om, zonder zich „ in te laaten met Burgerlyke en Godsdienstige Geschillen, Godvrugt, goede „ Zeden, nutte Kunsten en Weetenschappen, voornaamlyk by de minvermogende Burgers voort te planten, en dus „ verstand en hart te beschaaven, en ten „ algemeenen nutte, te verbeteren; en „ verder wel voornaamlyk te werken aan „ alles, wat ter bevordering van het Onderwys der Jeugd, en de Verbetering „ der Schoolen, dienstig zyn kon."

Een edel doel waarlyk; doch in de bereiking waren aan dezelve onderscheidene beletzelen in den weg gesteld: immers, om hier de eigene woorden te bezigen, „ tegen haar verhieven zich diepgewortelde „ vooroordeelen; doch niet slegts deeze; „ maar ook dwaalingen van het hart mengden zich onder den onzinnigen hoop „ haarer bestryderen. De zulken die de „ duisternis meer beminden dan het licht; „ de zulken aan wier onzalige oogmerken de verspreiding eener algemeene „ Verlichting, door de uitbreiding van „ Kunde en Weetenschappen, vooral onder den minvermogenden Burger, geweldig in den weg stondt, poogden „ haaren geheelen ondergang te bewerken. — De Maatschappy vondt in het „ Publiek Bestuur geene ondersteuning, „ dit werkte haar veel eer overal tegen, „ en zy hadt van deezen kant niet wei-

„ nig

„ nig te worstelen, tegen den drang van CXX. „ eenen tegenstand, die te meer geducht BOEK „ was, naar maate het staatkundig gevoe- „ len van dien tyd, zich meer verbeeld- 1796. „ de, door de grondbeginzelen, op wel- „ ke deeze Maatschappy bouwde, zich „ tegengewerkt te zien (*).”

Ondanks alle die woelingen, ondanks alle tegenkantingen van Onverstand en Dweepzugt, bleef de Maatschappy in weezen en nam toe in bloei; de onvermoeidste werkzaamheden hielden aan, gesterkt door de hoop, dat onder het Bestuur der Voorzienigheid, toch eens de dag zou aanbreeken, waar op de Zon der Verlichting gelegenheid zou hebben om vry en onbelemmerd haare straalen te schieten. Die dag was, huns oordeels, gedaagd by de jongste Omwenteling. „ Naa de openlyke afkundiging van gansch andere „ Grondbeginzelen,” dus is de eigen taal der

(*) Wy hebben, in den loop onzer *Vaderlandsche Geschiedenisse*, boven al omtrent den tyd der Omwentelinge des jaars 1787, gelegenheid te over gehad om te toonen, hoe men deeze Maatschappy door Staatkundige poogingen tegenwerkte. Te *Zwolle* werd het Departement vernietigd. Zie het XXIII. D. bl. 64 en onze algemeene aanmerking deswegen bl 69 *enz*. Voorts vondt het Bestryders, die vreesden, dat 'er nadeel voor den Christlyken Godsdienst en voor de Hervormden inzonderheid, uit zou gebooren worden. Een blaam waar tegen die Maatschappy veeler wegen verdeedigd werd. Wy noemen slegts de *Redenvoering* van den Eerw. H. MANGER toen Leeraar der Hervormden te *Jelsum*, thans te *Haarlem*. Te *Franeker* by J. VERWEY.

GEM. BOEK. — 1796.

der Maatschappye, „ dan die, welke voor-
„ maals als de grondbeginzelen van het
„ Publiek Bestuur moesten aangemerkt
„ worden; naa het in werking brengen
„ dier beginzelen tot opbouwing van het
„ zints lange, vervallene gebouw onzer
„ Nationaale Welvaard — mag deeze
„ Maatschappy met reden hoopen, haar
„ voortreffelyk doel, eindelyk te zullen
„ bereiken. *Zy* die zich geduurende zo
„ veel jaren (*), offchoon grootlyks
„ zonder erkentenis verdienstlyk heeft
„ gemaakt, door het wyd en zyd ver-
„ spreiden der zaaden van eene wel bé-
„ greepene Vryheid, Gelykheid en Broe-
„ derschap, mag hoopen, nu niet slegts
„ in haare waarde gekend; maar ook in
„ de gelegenheid gesteld te zullen wor-
„ den, om, overeenkomstig haar doel,
„ geheel en alom in ons lieve Vaderland
„ te kunnen werken tot Nut van 't Al-
„ gemeen. Ja mag zy billyk aanspraak
„ maaken op de verkryging van dien in-
„ vloed op het zedelyk lichaam van *Neer-*
„ *lands* Burgery, welke zy en door haare
„ uitgegeevene Werken, en door verschei-
„ dene zo nuttige inrichtingen, uit haaren
„ boezem oorspronglyk, zich reeds lange
„ waardig hadt gemaakt."

Ten blyke dienden de overgeleverde Werken, welke zy verzogten dat aan de on-

(*) Men zie van de Oprichting in den jaare 1784 onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 153 en vergelyk het XXVI. D. bl. 257.

onlangs gevormde Commissie ter Vorming van een Plan van Nationaal Onderwys, mogten worden ter hand gesteld. Niet alleen hadt de Maatschappy besloten hun hier toe te magtigen; maar ook om met die Commissie in dusdanige onderhandelingen te treeden, als men noodig oordeelde tot het beraamen en in het werk stellen der beste middelen om tot het gemeenschaplyk doel, de Verlichting der Natie te geraaken: ten deezen einde booden zy zich aan.

OCTOBER. 1796.

Niet geleezen was deeze Brief en het besluit genomen om denzelven der meergemelde Commissie in handen te geeven, of de Representant VAN LENNEP stelde voor, om 'er, als een besluit der Vergaderinge, by te voegen, *dat de Maatschappy tot Nut van 't Algemeen, vóór, in, en naa den Jaare* MDCCLXXXVII, *niet opgehouden hadt zich by het Vaderland verdienstlyk te maaken.* Dit droeg aller toejuichende goedkeuring weg (*).

Gunstig Besluit ten opzigte van die Maatschappy.

Men klaagde in Wintermaand deezes Jaars over de weinige werkzaamheid der Commissie tot het Schoolweezen benoemd (†). — Byzondere Departementen der Maatschappy waren, in dit opzigt zeer werkzaam. Voorbeeldlyk stak het *Middelburgsche* uit, door het vormen en aanpryzen van een Fonds, om daar uit een aantal Kinderen van onvermogen-

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* III. D. bl. 52 env.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 219.

1796. Poogingen te *Leyden* tot het verbeteren van het Schoolonderwys.

gende Burgers te doen onderwyzen (*).

Het ontbrak egter niet aan tusschenbeide inkomende aanspooringen en voorlichtingen. Onder deeze mogen wy tellen, het verrigte van de Commissie te *Leyden* benoemd, tot onderzoek van het Schoolweezen dier Stad. Een door dezelve uitgebragt en gedrukt Verslag aan den Raad der Gemeente, over den Staat en de verbetering der Burger- en Armenschoolen. Hoe zeer het zich scheen te bepaalen alleen tot het Stedelyke aldaar, hadden de Ontwerpers het oog een weinig verder uitgestrekt, en, zo veel mogelyk gebouwd op algemeene gronden, waar van de toepassing, ook in een ruimer kring, van nut kon zyn. Daar het kwaad bykans overal gelyksoortig was, moesten de middelen ook van eenen gelyken aart zyn. Nimmer hadden zy, dit Verslag der Nationaale Vergadering aanbiedende, gelyk zy schreeven, uit het oog verlooren, de hoope, dat eenmaal het Openbaar Onderwys onder een algemeen toevoorzigt zou geplaatst worden, veel eer dit verondersteld, en de aandagt gevestigd op den eigenlyken aart van het Onderwys, vooral met betrekking tot het Godsdienstige, afgescheiden van het Leerstellige, zo als het, huns inziens, op de laagere Schoolen, in een Vry Land, diende gegeeven te worden. —— Het werd aan de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1797. bl. 59—67.

de Commissie tot het Schoolonderwys in handen gegeeven (*).

Zo gansch nederig als de Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen* eenen aanvang nam, zo ongemerkt als dezelve voortging, en eene uitgebreidheid verkreeg, die, met de beginzelen vergeleeken, ontzettend groot was, met zo veel ophefs tradt, ten deezen Jaare, te voorschyn, een *Genootschap ter Bevordering van waare Godsdienst, Deugd, Kunst en Weetenschap, opgericht in de Bataafsche Republiek.* Veel beloovende en hoogklinkende uitnoodigingen, in het *Hollandsch* (†), *Fransch*, *Engelsch* en *Hoogduitsch*, werden door geheel *Europa* verspreid. Berichten, Bekendmaakingen, in binnen- en buitenlandsche Dagbladen geplaatst, kondigden het wydstrekkend en verheeven doel deezes Genootschaps aan. Men beoogde niets minder dan het Menschdom van de kluisters van bedrog en bygeloof, waar onder het reeds lang gezugt hadt, te ontheffen, en tot den dienst van den eenigen waaren GOD, den Schepper van 't Heelal, terug te brengen; het Opperweezen, op eene zuivere en pligtmaatige wyze, te doen eerbiedigen, en het Menschdom zo verlicht en gelukkig te maaken als men zou kunnen. Ten dien opzigte drukken de Leden des Bestuurs zich in deezer voege uit; „ Poo-

„ gin-

CHRONOLOGIE. 1796. Bericht van het Genootschap te Grave.

(*) *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 33 *enz.*
(†) Men zie des eene Aankondiging in de *A. Kunst- en Letterbode* IV. D. bl. 207.

„ gingen, (wy durven het zeggen om dat
„ men 't ons van alle Oorden toeroept,)
„ zo edel, zo algemeen heilzaam, zo
„ Godvereerend, als 'er door eene Maat-
„ schappy kunnen in 't werk gesteld wor-
„ den."

Het ontbrak in den Lande niet aan verlichte beminnaars van Weetenschappen en Godsdienst en rechtschaape Menschenvrienden, die, met min of meer huiverigheids, de vrugten van deezen arbeid te gemoete zagen. 'Er waren 'er, die vreesden, dat deeze hoogopgevyzelde poogingen daar heen zouden strekken om het menschlyk verstand, eer het daar voor ryp is en bevoegdheid verkreegen hebbe, met heete drift te vervoeren tot ontydige onderneemingen, die niet zelden, wel verre van het heil des Menschdoms ten gevolge te hebben, bevonden worden algemeene verwarringen, en bykans onherstelbaare nadeelen, zo voor de Weetenschappen als de goede Zeden, naa zich te sleepen. Kommer ging niet weinigen aan, of niet welligt, onder het voorgeeven van alle verbasteringen van den waaren Godsdienst, door Priesterlist en Magt der Wereldbestuurderen, te ontdekken, en het Menschdom omtrent deszelfs weezenlykste belangen beter te verlichten, de toeleg mogt schuilen, om het Gezag van den Geopenbaarden Godsdienst te verzwakken en van het *Christendom* niets, of alleen eene verbeterde Zedeleer te laaten overblyven.

Het staat niet aan ons te beslissen, of de

de werkzaamheden strekten om die verheevene bedoelingen te bereiken, dan of de gemelde betuigingen van vrees gegrond waren: alleen moeten wy vermelden, dat dit Genootschap zo glansryk te voorschyn treedende, binnen korte jaaren, verdween als of het nimmer bestaan hadt (*). —— Wy vinden niet dat dit Genootschap zich byzonder ter Nationaale Vergadering vervoegd hebbe.

CVII. BOEK. —— 1796.

Afgevaardigden uit de Nat. Verg. woonen te *Bodegrave* de Prysuitdeeling by.

Hoe gunstig deeze Volksvertegenwoordigers zich betoonden aan Instellingen, tot bavordering van Verlichting in den Lande, bleek, onder andere uit de bejegening van de Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen*. Een ander treffend blyk hier van leeverde dezelve op, wanneer zy, op de uitnoodiging van het School-Instituut tot onderwys der Kinderen te *Bodegraave*, waar zich de kundige en yverige Burger Dirk Stoop, de Grondlegger en Bevorderaar van 't zelve, alzins verdienstlyk gemaakt en de goedkeuring der Nationaale Vergadering weggedraagen hadt (†), derwaards de Leden Bosch en Vatebender afvaardigde, om 'er de jaarlyksche Feestviering van de uitdeeling der Eerepryzen aan de meestgevorderde Kinderen by te woonen. Zy gaven van het daar geziene en gehoorde een allergunstigst Verslag.

(*) Twee Stukken van haare Werken te *Grave* by A. van Dieren, in de jaaren 1797 en 1798 gedrukt, zien het licht.

(†) *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 2.

CVII. BOEK. 1796. flag. Byzonder deelde zy mede het gedeelte der Redenvoering van den *Remonstrantschen* Hoogleeraar KONYNENBERG, de Nationaale Vergadering betreffende, 't geen zo veele trekken van de denkwyze en geestgesteldheid ten dien dáge verschaft, dat het ons niet verdriet, dit gedeelte af te schryven.

KONYNENBURGS Aanspraak. „ Kan 'er," sprak die Redenaar, „ grootscher voorbeeld zyn, dan dat van Volksbestuurders, die zich, als liefhebbende „ Vaders, onder het midden van hunne „ Kinderen begeeven, om te zien *wat* en „ *hoe* zy werken ten gemeenen nutte, om „ hunnen yver aan te vuuren, en hunne „ deugd te bemoedigen? — Van zulk „ eene Vergadering, welke haare betrekking tot de Natie zo naauw waardeert, „ heeft deeze laatste gewis allen heil te „ te verwagten. — Eere zy U, en hun „ allen, die U afvaardigden, voor dit „ bewys van Vaderlandsmin. — Brengt „ dit ons vuurig verlangen — brengt onze gevoelens van eerbied en dank tot „ tot uwe Lastgeevers over, en verzekert „ hun van onze opregtste hulde!

„ Thans waart gy aanschouwers van „ onze verrigtingen. Wy bekroonden „ eene jeugd, welker opkweeking onze „ lust is, welker onderwys ons vermaak „ was, zedert een aantal van jaaren, zelfs „ toen 'er geen het minste verband plaats „ hadt tusschen het Bewind en het Volk; „ zelfs toen onze poogingen door Onkunde bespot, door Bygeloof verguisd, en „ door

„ door Staatzugt miskend werden. Thans „ is het onze blydschap alle deeze grie„ ven van ons verwyderd te zien. Uit „ uwe tegenwoordigheid ontvangen wy „ een herstel, 't geen alles beslist: om „ dat in uwe goedkeuring het goedkeu„ rend getuigenis der gansche Natie be„ greepen is.

VIII. BOEK. 1796.

„ En kunt gy, gelyk wy vertrouwen, „ ook deeze onze verrigtingen toejuichen, „ o hoe bemoedigend zal dan deeze Dag „ voor ons weezen? Ja, gy gaaft reeds „ openlyk uwe goedkeuring aan onze ge„ heele Instelling; ook dit zal onzen yver „ aanvuuren. Uw jongst besluit, wegens „ de afzondering van Kerk en Staat, ver„ schaft ons de aanleiding om het School„ weezen te verbeteren. De Meesters, „ ontslaagen van een band, die hun aan „ Boekjes verbondt, waar van de jeugd „ geen vrugt altoos hadt, zullen gaarne „ onze betere inrigtingen volgen, en hul„ de doen aan onze weldaadige Maatschap„ py *Tot Nut van 't Algemeen.* — Gy, „ en uwe Zenders, zullen gewis onze „ poogingen begunstigen, die zo naauw „ gehegt zyn aan de behoeften van den „ Staat. Ja, van U, van U, van hun, „ wagten wy de behartiging dier groot„ sche taak de *Nationaale* Opvoeding van „ *Neerlands* Jeugd.

„ ô Hoe blyde zal ons deeze dageraad „ zyn, daar wy ons vleijen, dat een hel„ dere morgenzon alle de nevelen zal „ wegvaagen, welke uit eenen helmet,

 „ ten-

OPM. BOEK. 1796. „ tenden afgrond opgereezen, den geheelen dampkring hadden vergiftigd. — „ Ja, Volksvertegenwoordigers! zulk een „ arbeid zal op nieuw het zegel drukken „ op onze aanvanglyke verrigtingen! Gy „ zult onze zorgen geheel van ons overneemen, of onzen arbeid wyzigen, „ naar den aart der omstandigheden. Uw „ goedvinden zal ons verder gedrag regelen; en het zy wy onzen arbeid eindigen of voortzetten, wy zullen altoos „ met blydschap aan deezen dag gedenken; wy zullen de Meesters die deeze „ Jeugd onderwyzen, ernstig dringen, „ dat zy hunne Leerlingen dikwerf onder „ 't oog brengen, het byzonder geluk „ van in zulk een Staat, en onder zulk „ een Bewind, te leeven, dat 's menschen „ waarde eerbiedigt. — *Zo* verheugen „ wy ons reeds met U in eene blyde „ toekomst; *zo* zegenen wy het aanweezen uwer Vergadering; *zo* verbinden „ wy aan deeze plegtigheid het denkbeeld „ van een eerwaardig Burgerfeest, waar „ by zy, die het Bewind voeren, en zy, „ die vertegenwoordigd worden, zich door „ de heiligste banden vastsrengelen, tot „ de bereiking van één maatschaplyk doel.

„ Dat dit, braave Vertegenwoordigers! „ het offer zy door ons aan U, en uwe „ Vergadering, toegebragt! — Verwittigt, „ dit is onze bede, verwittigt uwe Lastgeevers van deeze onze gevoelens; zegt „ hun, dat hunne behartiging der Nationaale belangen voor ons de kragtdaa-

„ dig-

„ digste aanspooring tot uitbreiding van
„ verlichting en welvaard, hunne schat-
„ ting van menschenwaarde, hunne ver-
„ wantschap met de Natie, hunne wel-
„ lust in de betragting van pligt, voor
„ ons de grootste prikkel is tot voldoe-
„ ning van Burgerpligt en Menschen-
„ min. — Zo zegene U, en Hun, de Va-
„ der van alle Menschen! Hy maake
„ uwen arbeid voorspoedig, en geeve van
„ uwe wysheid, van uwen moed en stand-
„ vastigheid de heilrykste vrugten, en de
„ gevestigde welvaard eener Natie, welke
„ verlangt vry en gelukkig te weezen!"

XVI. BOEK. — 1796.

Aanspraak der Afgevaardigden.

Naa de openbaare en meer byzondere werkzaamheden deezer Inrigtinge bygewoond en alzins voldoening gesmaakt te hebben, deeden zy des betuiging op deezen trant — „Waarde Medeburgers! De
„ Vergadering, welke het geheele Volk
„ van *Nederland* vertegenwoordigt, is zeer
„ wel overtuigd, dat alle haare Constitu-
„ tioneele hervormingen en verbeteringen
„ weinig zouden kunnen baaten, zo zy
„ niet de Maatschappy zelve zogten te
„ hervormen, en te verbeteren. Zullen
„ wy, laat ons liever zeggen, zullen on-
„ ze Kinderen, immer de vrugten van den
„ Vryheidsboom, dien wy geplant heb-
„ ben, smaaken; zullen zy onder deszelfs
„ schaduw veilig zyn, dan, voorzeker,
„ moeten zy tot dat verheven genot wor-
„ den voorbereid. — 't Is uit die over-
„ tuiging, Burgers! dat de Nationaale
„ Vergadering reeds daadlyk aan een Plan

XVII. BOEK. 1796. „ van Nationaal Onderwys arbeidt, en
„ het, zo dra mogelyk, zal in werking
„ brengen.

„ Uwe inrigting voor het aankomend
„ geslacht stemt met haare bedoeling al-
„ zins overeen, en kan dus niet anders
„ dan met haare goedkeuring vereerd wor-
„ den. Zy telt U, wakkere daarstellers
„ en verheeven bevorderaars van dit nut-
„ tig Instituut, onder die Menschenvrien-
„ den, welke hunnen pligt door daaden
„ betoonen. — Wy zyn daarom uit hun
„ midden gezonden, ter bywooning van
„ deeze jaarlyksche Feestviering, en wy
„ hebben het genoegen U te verzekeren,
„ dat wy aan haar zullen berichten, dat
„ Gylieden aan de zedelyke hervorming
„ van het aankomend Geslachte, reeds
„ onder het bewind van onze voormaali-
„ ge Despooten, die vyanden der Ver-
„ lichting, gelukkig gearbeid hebt. Wy
„ zullen haar zeggen wat wy hier gezien,
„ en gehoord — en och! konden wy ook
„ zeggen wat wy gevoeld hebben! —
„ Wy zullen haar zeggen, dat te *Bode-*
„ *grave* de jeugdige aankomelingen hunne
„ waarde als Menschen en Burgers kun-
„ nen gevoelen, en dat zy opgroeijen tot
„ nuttige Leden der Maatschappy.

„ Vaart voort, grootmoedige Medebur-
„ gers! met uwen arbeid, ten nutte uwer
„ Natuurgenooten! Vindt uwe belooning
„ in die zalige bewustheid van welgedaan
„ te hebben. Het opgroeijend geslacht
„ zal U eenmaal met lofgezangen veree-
„ ren;

„ ren; het zal, terwyl gy een blyden blik, „ uit heerlyker gewesten op 't zelve zult „ slaan, uwe assche zegenen, en rondsom „ uwe graven juichen *Hier rusten onze* „ *Weldoeners!* Ja, Burgers! zy, die de „ gansche Natie vertegenwoordigen, zul„ len U in uwe werkzaamheden behulp„ zaam zyn, *het Vaderland zal zyne eigene* „ *Kinderen opvoeden* — dit is hun besluit. — „ De Algenoegzaame Vader der Men„ schen bekroone uwe en onze poogin„ gen, en hy doe ons te zamen nog eens „ in *Nederland* aanschouwen de braafste, „ de gelukkigste en beste Maatschappy!"

XXI. BOEK. 1796.

Met goedkeurende toejuiching werd dit Verslag aangehoord, en eenpaarig vastgesteld, dat de Bestuurders en alle Bevorderaars van het Instituut voor Kinderen van minvermogende Ouderen te *Bodegrave*, zich vóór en naa den Jaare MDCCXCV, welverdiend gemaakt hadden by het Vaderland (*).

Prysvraag wegens het bywoonen van den Openbaaren Godsdienst beantwoord.

Dat de Verlichting, in deeze Eeuwe, sterk was doorgebrooken leedt geen twyfel, dat Godsdienstigheid en Zedebeterschap daar mede altoos gelyken tred hieldt, kon meer twyfels baaren, en in zeker opzigt gelochend worden (†). Althans eenige

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 280. en III. D. bl. 137.

(†) Terwyl wy dit schryven ontvangen wy het XIV Stuk der *Verhandelingen van* TEYLERS *Tweede Genootschap*, bevattende eene Verhandeling van den Eerw. JAN BROUWER, Leeraar der *Doopsgezinden te Leeuwaarden*, *aangaande het kenmerkende der*

KERK. BOEK. 1796.

ge Godsdienstvrienden te *Leyden*, zich te recht verheugende over de vermeerderde Verdraagzaamheid onder de Protestanten hier te Lande, zagen het zo in, en stelden, op grond van ondervinding, vast, dat de Openbaare Godsdienstige Vergaderingen minder bezogt, door veelen met onverschilligheid behandeld, ja zelfs geheel nagelaaten wierden. Dit wekte hun op tot het uitschryven des Vraagstuks, *welke zyn de oorzaaken van die Laauwheid, Onverschilligheid en Nalaatigheid in het bywoonen der Openbaare Godsdienstige Vergaderingen die thans by zo veele Protestanten zo zigtbaar is?* Beloovende een Eerbelooning van twee honderd en vyftig, aan het meest voldoenend, en van honderd en vyftig Guldens aan het naast best gekeurde (*).

Ter beoordeeling benoemden die Godsdienstvrienden, om alle mogelyke onzydigheid in agt te neemen, vyf Leeraaren uit de verschillende Kerkgenootschappen hier te Lande, twee uit het Gereformeerd Kerkgenootschap J. HERINGA *Eliza's Zoon*, en J. H. VAN DER PALM, Hoogleeraars te *Utrecht* en te *Leyden*; één uit het *Luthersch* Kerkgenootschap J. W. S. MULLER van *Haarlem*; één uit het *Doopsgezind* J. KOPS,

der Achttiende Eeuw, ten aanzien der Verlichting en Zedelykheid, in vergelyking der naastvoorgaande, welke aller weetgierige leezing, op dit stuk verdient. Te *Haarlem* by J. J. BEETS 1805.

(*) *N. A. Kunst- en Letterbode* VI. D. bl. 11 env.

Koops, en één uit het *Remonstrantsch* C. ROGGE, beiden te *Leyden*. De hoogste Eerprys streek JAN VAN GEUNS A. L. M. Ph. Dr. en Christen Leeraar by de *Doopsgezinde* Gemeente te *Leyden*; de tweede bekwam GOVERT JAN RYSWYK te *Amsterdam* (*).

XVIII. BOEK. 1796.

Vervoeging van de Maatschappy tot Redding der Drenkelingen by de Nat. Verg.

Ons Vaderland mogt roem draagen op de Moeder te weezen van eene Maatschappy, die in de meeste Landen van *Europa*, en in de Vereenigde Staaten van *America*, haare afstammelingen hadt, de *Maatschappy tot Redding der Drenkelingen* (†). Steun hadt dezelve, zints haare oprichting, gevonden by de Algemeene Staaten, en die van onderscheidene Gewesten. Directeuren vervoegden zich by de Nationaale Vergadering, niet om belooning of geldigen bystand, maar om derzelver goedkeuring en medewerking tot bevordering van haare loflyke bedoeling. In eenen eenvoudigen en onopgesmukten styl; thans by lange naa niet altoos de styl,

(*) *N. A. Kunst- en Letterbode* VII. D. bl. 73. — Behalven deeze werden drukkenswaardig geoordeeld twee stukken, die naderhand bleeken geschreeven te zyn door JAN BROUWER, Leeraar der *Doopsgezinden* te *Leeuwaarden*, en FREDERIK VAN TEUTEM, Christen Leeraar by de Gemeente der *Remonstranten* te *Gouda*. Deeze uitsteekende Verhandelingen zagen, in éénen Bundel, met eene zeer leezenswaardige Voorreden, het licht, te *Utrecht* by de Wed. TERVEEN *en Zoon* 1797.

(†) Zie wegens de Oprichting onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken vervolge op* WAGENAAR XXIV. D. bl. 101.

XVII. BOEK. 1796. styl, by soortgelyke gelegenheden gevoerd, stelden zy haare zaak voor. De Representant VAN STAPHORST, een der Directeuren, voegde 'er een gepast woord nevens. De geheele Vergadering stemde met hem in, onder het uitboezemen van hartlyke deelneeming. Tot het afzenden van rondgaande, aanbevelende en onderrigtende Brieven aan de Gewesten, viel het besluit, gepaard met de betuiging, dat die Maatschappy zich aan het Vaderland en het Menschdom verdienstlyk gemaakt hadt (*).

Voorstel wegens een Committé van Algemeene Gezondheid.

Niet lange naa de Omwenteling deedt de Arts LAMBERTUS BICKER een voorstel, om een Committé van Algemeene Gezondheid of Geneeskundige Staatsregeling, in ons Land aan te stellen. De Hoogleeraar BRUGMANS was hier in met hem werkzaam geweest; doch hoe zeer hun vereenigde arbeid gepreezen werd, oordeelden de Provisioneele Representanten van *Holland*, dat zodanig een Committé meer Nationaale uitgebreidheid en medewerking scheen te vorderen. Zy wilden de Burgers, die dus verre daar in werkzaam geweest waren, verzogt hebben hunne gedagten, over dit Onderwerp aan de Nationaale Conventie op te geeven (†). — Zulks geschiedde niet door de gemelde Burgers, maar door de *'s Gravenhaagsche* Arts HEILBRON, die een stuk indiende, we-

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 241—244.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 85.

wegens de Inrichting eens Geneeskundigen Staatsregels. Een breed en HEILBRONS arbeid met lof vermeldend Verslag, gepaard met eenige aanmerkingen, was het gevolg; voorts werd het in handen eener nader te benoemene Commissie gesteld, om zo met de Medicynsche Faculteit, als met de Leden tot de Staatsregeling deswegen te handelen, en een nog nader Verslag uit te brengen (*).

Een voorstel van den Burger J. HEMMINGA ter Nationaale Vergadering ingediend, om, ingevolge der uitvinding van B. FRANKLIN, *die den Hemel den Blixem, en den Tyrannen den Scepter ontweldigde*, bekwaame Afleiders, met den meesten spoed, op alle 's Lands Schepen, Arsenaalen, Magazynen, en verdere Openbaare Gebouwen te plaatzen, werd aan het Committé te Lande, en dat der Marine overgegeeven (†).

Buiten tegenspraak is voor de menschlyke Maatschappy in 't algemeen, doch inzonderheid voor alle handeldryvende Volken, van het grootste aanbelang de Aardrykskunde, op alle mogelyke wyzen, te verbeteren en de waare ligging van veele Steden en Zeehavens, door naauwkeurige Meetingen en Sterrekundige waarnee-

EUROPE. 1796.

Voorslag om Afleiders op 's Lands Schepen enz. te plaatzen.

Handelingen ten opzigte van PERNY's voorstel van Meetingen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* II. D. bl. 639. en IV. D. bl. 282. Men vindt de Stukken daar toe behoorende byeen uitgegeeven in 1797 by I. VAN CLEEF.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 522.

ONDERNEMINGEN. 1796. neemingen te bepaalen. In dit heilzaam werk staaken steeds de *Franschen* uit, en 't algemeen belang deedt de *Engelschen* met hun medewerken, en *Spanje* onttrok 'er zich niet aan. — Naauwlyks was de Constitueerende Vergadering in *Frankryk* gevestigd, of zy bepaalde, dat de reeds in dat Land gedaane meetingen zouden herhaald en voortgezet worden. De met zo veel roems bekende Starrekundige JACQUES CASSINI, die den Ridder DE VARLAY, eersten Afgezant van *Frankryk*, tot de *Ryswykſche* Vredehandelingen vergezelde, hadt zich reeds toegelegd om de ligging van verscheide Steden en Plaatzen, in onze Gewesten, starrekundig te bepaalen. Thans leeverde de *Fransche* Starrekundige PERNY, te onzer Nationaale Vergaderinge, eene opgave in van de kosten, welke zouden vereischt worden tot het voortzetten der begonnen onderneeming om een gedeelte van den Aardbol, en wel met betrekking tot onze Republiek, tusschen de *Helder*, *Texel* en *Bergen op den Zoom* af te meeten. Deeze ging vergezeld van een aanpryzenden Brieve des *Franschen* Ministers NOËL, die onder andere schreef; „ Het is belangryk, dat „ de Geleerden van twee Natien, door „ Vriendschap en Belang verknogt, geza„ menlyk hunne weetenschap en arbeid „ bezigen, om den voortgang der mensch„ lyke kundigheden, en de volmaaking „ der kunsten, te bevorderen; en het zal „ uwer waardig zyn, de Burgers VAN „ SWIN-

OCTOBER. 1796.

„ SWINDEN en PERNY, in eene zo nuttige als roemryke onderneeming, te onderfteunen."

Tot den geleerden arbeid, waar toe PERNY de kosten opgaf, was, in den voorleden Jaare, door hun Hoog Mogenden de Hoogleeraar VAN SWINDEN benoemd; doch daar, zints dien tyd, de Vergadering van hun Hoog Mogenden ontbonden was, hadt hy die benoeming als vervallen befchouwd, en deswegen den Burger PERNY verwittigd. Hy fchreef de Nationaale Vergadering teffens, dat, indien, by eene nieuwe benoeming, de keuze op zyn Perfoon mogt vallen, hy zich daar van zou moeten verfchoonen, en verzogt, in de onderhandelingen, voor zo verre die tot het nieuwe voorftel van den Burger PERNY betrekking hadden, geen deel te hebben (*).

De Uitbrengers van het verflag op dit voorftel merkten aan, dat de Hoogleeraar VAN SWINDEN, omtrent het nut en het gewigt der zaak zelve, de gunftigfte gedagten koesterde; ten bewyze hier van beriepen zy zich op een Advys, nu een jaar

(*) Wy mogen hier onze Leezers herinneren aan het *Adres over de Nationaale Conventie ter Vergaderinge van de Provifioneele Reprefentanten des Volks van Holland op den 22. 23. en 24 July 1795 uitgebragt door* J. H. VAN SWINDEN, *uitgegeeven op last der Reprefentanten van het Volk van Amfterdam.* Te *Amft.* by de Erven DIRK ONDERDELINDEN *en Zoon.* Men vergelyke onze *Vaderl. Hist.* XXXIV. D. bl. 37 en 38.

OVERDEK. 1796.

jaar geleden, door VAN SWINDEN uitgebragt en aan het Committé van Algemeen Welzyn der Provisioneele Representanten van *Holland* ingediend, waar uit zy eenige trekken opgaven.

Voorts bragten zy der Vergaderinge voor den geest in hoe verre wy, al voor ons zelven, zo in de geheele onderneeming, als in het byzonder voorstel van den Burger PERNY, belang hadden. Geen gering belang, in de daad. Om dit aan te wyzen, gaven zy in overdenking, dat, hoe zeer wy ook mogten roemen op de naauwkeurigheid der Kaarten van deeze en geene grooter of kleinder gedeeltens der Republiek, wy egter, tot nu toe, nog geene waarlyk goede, en naauwkeurige algemeene Kaarten bezaten, behoorelyk naar Sterrekundige Waarneemingen vervaardigd, dat de aanzienlykste plaatzen onzer Gewesten nog nimmer door algemeene Meetingen, en Starrekundige bepaalingen onderling waren verbonden; dat ten voorbeelde van dit gebrekkige, de omtrek van de kom der *Zuider-zee*, met geene genoegzaame juistheid, bepaald was; dat 'er nog eene aanmerkelyke onzekerheid plaats hadt, wegens de waare ligging van het Eiland *Texel*, voor zo verre de Lengte betrof.

Geenzins vergaten zy den arbeid van onzen verdienstlyken Hoogleeraar SNELLIUS, die zo vroeg reeds als in de Jaare MDCXXI, zich bevlytigde om de grootte van een Graad van den Meridiaan te bepaalen, op eene wyze, die by bespiegeling,

ling, zeker de volmaaktste was, en ook naa hem, door de Wiskunstenaars van alle Landen werd overgenomen; die ook eene daadlyke meeting werkstellig maakte, en met zo veel naauwkeurigheids volbragt, als de omstandigheden en vooral de gebrekkige werktuigen, welke hy moest gebruiken, hem toelieten. — Zy vermelden wat de Hoogleeraar MUSSCHENBROEK, omtrent eenige deelen der meetingen van SNELLIUS gedaan, en wat laater de Hoogleeraar LULOFS deswegen aangemerkt hadt, met diens verwyt van de werk- en behulploosheid der Landsregeeringe in dit geval.

XXII. BOEK. — 1796.

En het aanbelang der zaake, en de voorkoming des verwyts, van traage koelzinnigheid in deezen, diende tot drangredenen om den arbeid van PERNY te ondersteunen en daar aan een nog grooter uitgebreidheid te geeven, en de voorbeelden van Nabuurvolken te volgen. Geen twyfel bleef 'er by de Verslagdoeneren over, of wy moesten het onze toebrengen om deeze nuttige poogingen, en het werk van PERNY, te helpen volvoeren, „ dit was," verklaarden zy; „ pligt, dit „ eischte de Eer der Natie, dit was „ de wensch van het verlichte Mensch„ dom!"

Dan de Burger PERNY hadt, by de vernieuwing zyns voorstels, gesprooken, om, ten zynen behoeve, van den Lande, in dien arbeid 's maands *zeven honderd* Guldens

XVII. BOEK. — 1796. dens te trekken, met toevoeging van nog *twee honderd* voor den Burger VAN SWINDEN of wie in diens plaatze, door de Vergadering, te zyner hulpe, zou benoemd worden; terwyl hy vier maanden noodig rekende tot dien arbeid. — Die voorslag of eisch dagt hun vreemd. Behalven dat voorheen, door het *Fransche* Ryksbestuur, nooit het draagen der kosten van het Volk, op welks grondgebied die meetingen geschiedden, gevorderd was, en van geen zodanig eene belooning een enkel woord gerept was in den voorleden Jaare, en by de aanstelling des Hoogleeraars VAN SWINDEN, maakte de Brief van NOËL ten geleide ingezonden, des geene melding altoos.

Op deezen grond waren zy van oordeel, dat, hoe nuttig ook deeze onderneeming, in haaren aart en gevolgen weezen mogt; hoe zeer zy diende ter uitbreiding van het ryk der Weetenschappen, dezelve egter niet als volstrekt noodzaaklyk tot daadlyk behoud van ons Vaderland kon worden aangemerkt, en het beklaagenswaardig geldgebrek, de Commissie het raadzaam deedt keuren, om, by eenig nader voorstel van den Burger PERNY tot voortzetting van zynen arbeid, hem aan te schryven, dat het der Vergaderinge niet dan ten uitersten aangenaam kon weezen, dat hy de meetingen, voor bykans twee eeuwen door de Hoogleeraar SNELLIUS gedaan her-

hervatte; dat zy het zich altoos tot eene eer zou rekenen om mede te werken tot een der roemrykste Aardrykskundige verrigtingen, die niets minder ten doel hadt, dan het bepaalen van de uitgestrektheid der Meridiaan van *Barcelona* tot *Duinkerken*, en zo verder tot het uiteinde der *Nederlanden*; dat zy niet alleen aan dien *Franschen* Burger toestondt de voorgenomene werkzaamheden hier te Lande te kunnen verrigten; maar hem ten vriendlykste verzogt, dezelve te willen uitbreiden, met aanbod van zodanige hulpe en bystand als hy noodig zou oordeelen en begeeren; doch dat de Nationaale Vergadering, uit hoofde der opgemeene schaarsheid van 's Lands penningen, zich moest verschoonen, wegens de voorgestelde Geldlyke toelaage; terwyl zy, naa deeze ophelderingen, van de edelmoedige denkwyze der *Fransche* Natie, durfde verwagten, dat dezelve, by de voortzetting van deszelfs roemrugtige onderneeming, omtrent dit Gemeenebest, geene nadeelige uitzondering zou willen maaken, of een Bondgenoot, waar mede zy zo naauw en broederlyk verbonden was, boven alle andere Natien bezwaaren.

Naa eenige overweegingen, betreffende de vaststelling van een algemeene regel op Maaten en Gewigten, viel het Besluit overeenkomstig het Verslag, om 't zelve in Advys te houden, 't geen niet moest betekenen het agter de bank te schuiven.

Ge-

GEM. ROOMSCH. K. — 1796.

Geraaden vondt men dit niet alleen van wegen het reeds verre verloopen Jaargetyde (*); maar dewyl de onzekerheid der Grensplaatzen van dit Gemeenebest zulks scheen te vorderen (†).

Voorstel van C. NOZEMAN om OLDENBARNEVELD een Gedenkteken op te richten.

Vreemd klinkende voorstellen kwamen, van tyd tot tyd, ter Nationaale Vergaderinge, die ook voor het meerendeel verdweenen, zo als zy gekomen waren. Met dezelve op te haalen, zouden wy ons Geschiedblad noodloos vullen; doch mogen wy niet met stilzwygen voorby gaan een Voorstel, hoe zonderling ook, met den aart der tyden zeer strookende. Wy bedoelen het Verzoekschrift van den Burger C. NOZEMAN (§), waar in hy de Leden der Nationaale Vergadering, op deezen trant aanspreekt; „ Burgers Representanten van „ het *Nederlandsche* Volk! 't is voor U „ bewaard om de Onschuld, schoon reeds „ honderd en zeven en zeventig jaaren „ lang verdonkerd, uit het stof op te „ heffen, om de Geregtigheid met God„ lyken luister te doen schitteren, en die „ Monsters, den Volke tot afschrik, voor „ te stellen, die het Regt kromden, en „ het beste en vreedzaamste Huisgezin in „ weedom begroeven, en van den hoog„ sten

(*) Deeze onderhandelingen vielen voor den 21. van Oogstmaand.

(†) *Dagv. der Nat. Verg.* III. D. bl. 544 en 449.

(§) Toen ten tyde Leeraar der *Remonstranten* te *Rotterdam*.

„ ſten top van benyd geluk en aanzien, „ in een zwarten afgrond van onoverko„ melyke elende en diepe veragting ne„ derſtortten.

CVII. BOEK. — 1796.

„ 't Is voor U bewaard, om een Von„ nis te herroepen en te vernietigen, „ welk den eerlykſten Staatsman van zy„ nen tyd het leeven op het Moordſcha„ vot, in de nabyheid uwer agtbaare „ Vergadering, deedt verliezen, om dat „ hy de willekeur van Vorsten, en over„ heerſching van huichelende Geestlyken, „ manmoedig tegenſtand heeft durven „ bieden.

„ 't Is voor U bewaard om den ede„ len, den grooten, den ſtandvastigen „ Patriot, den onſterflyken JOHAN VAN „ OLDENBARNEVELD, op den wenk van „ eenen MAURITZ, en op de aanhitzing „ van een Bende Phariſeeërs, vermoord, „ uit den kuil der vergetelheid te ruk„ ken, hem te vereerlyken, en een duur„ zaam Monument te ſtichten voor dee„ zen grooten en deugdzaamen Vader„ lander."

Op deeze gronden deedt hy vier Verzoeken rusten. — Dat het Vonnis der Regteren, tegen hem, den dertienden van Bloeimaand MDCXIX geſlaagen, niet alleen werd ingetrokken en vernietigd; maar ook dat JOHAN VAN OLDENBARNEVELD worde verklaard onregtvaardig veroordeeld en ten doode gebragt te zyn, en aan hem terug gegeeven alle de Eere, welke hy, als een braaf Vaderlander, in den hoog-

CVII. BOEK. 1796. ſten graad verdiend en ongeſchonden bewaard heeft, tot het uiteinde van zyn ſmaadlyk benomen leeven. — Dat onderzoek worde gedaan na de lyst van alle zyne Goederen, by het vonnis over hem, in beſlag genomen; en waar omtrent hy by het hooren van dit Vonnis zich aldus uitdrukt. „ Ik dagt, dat de Heeren Staaten Generaal „ genoeg zouden hebben aan myn Lyf „ en Bloed, en dat ze het Goed, dat 'er „ is, myne Huisvrouw en Kinderen zouden hebben laaten behouden. — Is dit „ het Loon voor drie en veertig jaarigen dienst, dien ik den Lande gedaan „ heb?" — Dat, byaldien die inbeſlagneeming, in laateren tyd, niet is opgeheeven, en zyne Goederen niet volledig zyn wedergegeeven, alle poogingen zullen worden aangewend om billyke ſchadevergoeding te bezorgen aan de Afſtammelingen van den Gevonnisten, zo van zyne als van zyner Vrouwe Geſlachtlinie. — Dat onderzogt worde, of het Verzoek der Weduwe en Kinderen, door de Regters ſmaadlyk afgeſlaagen om 's Mans ontzield Lichhaam „ binnen de Heerlykheid van *Berkel*, met de minſte ceremonie, eerlyk te „ mogen begraaven, gelyk anderen van „ zyne Kwaliteit in gelyke gelegenheid, „ was vergund geweest," naderhand is ingewilligd geworden: zo neen, dat daar aan met eene Vaderlandſche Statie, buiten kosten van den Lande, worde voldaan — en eindelyk, dat in de Kerk van *Berkel* boven zyne Grafſtede een Monument geſticht

ſticht worde; waar by aan de *Snoode Bloedraaden*, en aan de *Herſtellers zyner Eere*, naa een tydvak van twee en twintig jaaren meer dan anderhalve Eeuw kan gedagt worden. —— Geene overweegingen vielen 'er omtrent deezen Voorſlag, de Voorzitter B. BLOK ſtelde dien in handen eeniger Leden (*).

CHRONOLOGIE. — 1796.

Het leedt ſlegts weinig tyds of dit zelfde onderwerp kwam weder ter baane, by een een ingediend Vertoog van den Burger PIETER PYPERS, die reeds lange met een Voorſtel van ſoortgelyken aart hadt zwanger gegaan; doch het uitbrengen, om door hem vermelde redenen, verwyld hadt. Doch, opgewekt door NOZEMANS voordragt, vondt hy zich verpligt dien aanzoek te onderſteunen. Alleen verſchilde hy in het voorſtellen van de Plaats des Gedenktekens, en oordeelde 's Mans Geboorteſtad *Amersfoort*, daar toe geſchikter, dan eene Begraafplaats van eene erkende onzekerheid. Binnen de muuren dier Stad, zonder bepaaling van Tempelmuuren, wilde hy der Gedagtenisſe van dien Staatsman, een duurzaam Gedenkteken opgericht hebben. Ten drangreden daar by voegende den verarmden toeſtand dier Stad, en het vooruitzigt, dat het daarſtellen eens zodanigen Monuments aanleiding zou kunnen geeven „ om, door het tal- „ loos bezoeken van, en als 't ware te „ bedevaart gaan by dit OLDENBARNE- „ VELDS

'tZelve door P. PYPERS onderſteund.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 487.

XII. BOEK. 1796. „ VELDS geheiligde Mausolium, haare veel„ vuldige rampen eenigermaate te kunnen „ leenigen en verminderen." —— Eigenaartig werd dit voorstel in dezelfde handen gegeeven als dat van NOZEMAN (*). Van 't zelve is niets gekomen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 523.

*

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

HONDERD AGTSTE BOEK.

INHOUD

Overgang tot dit Boek. Groote Hoofdzaak daar in te behandelen. Wat 'er zich al voordoet. Strydige gerugten wegens de Staatsregeling verspreid. VREEDE *en* VAN HOOFF *na Parys. Inlevering des Plans van Staatsregeling. Aanspraak van* SIMON STYL. *Hoe door den Voorzitter* JORDENS *beantwoord. Afscheidneeming des Plaatvervangers.* J. LUBLINK de Jonge *voert het woord. Beantwoording des Voorzitters. Voorstel van* VAN DE KASTEELE. *Een en ander Representant dringt aan op de onverwylde voorleezing.* SCHIMMELPENNINCKS *raadslag in deezen.* HAHNS *aanmerking hier op.* HOFFMANS *bedenking. Hoogloopende geschilvoeringen deswegen. Besluit tot uitstel der Voorleezinge. Hoofdinhoud des ingedienden Plans. Lange en veelvuldige beraadslaagingen. Voordragten op dit Stuk van* VAN DE KASTEELE; *van* WITBOLS; *van* VAN MAANEN; *van*

CVIII. BOEK.

CV. II. BOEK.

van HAHN; *van* LUYKEN; *van* NUHOUT VAN DER VEEN; *van* VITRINGA; *van* VREEDE; *van* GEVERS; *van* SCHIMMELPENNINCK; *van* NIEHOFF; *van* MIDDERICH; *van* J. A. DE VOS VAN STEENWYK; *van* DE MIST; *van* VAN LEEUWEN; *van* VERHOYZEN; *van* FARRET; *van* VERHEES; *van* ZUBLI; *van* BRANDS; *van* LOCKHORST; *van* BREEKPOT; *van* OCKHUIZEN; *van* HARTOGH; *van* JANSSEN; *van* ZONSBEEK; *van* STOFFENBERG; *van* DE RHOER; *van* SCHERMER; *van* FLOH; *van* RHYNS; *van* BLOK; *van* DE LA COURT; *van* AUFFMORTH; *van* CROMMELIN; *van* DE LEEUW; *van* BOSCH; *van* TEN BERGE; *van* HELMICH; *van* HUGENPOOT TOT DEN AART; *van* QUESNEL; *van* PERTAT; *van* AUSTEN; *van* DE SITTER; *van* COLMSCHATE. *Uitstel van de hoofdlyke stemming. Raadslagen van* VISSCHER; *van* BEYMA; *van* BOELAARD; *van* CAMBIER; *van* JORDENS, *van* CAU; *van* LAMSWEERDE; *van* HALBES. *Nieuwe Sprekers doen zich op;* VAN MARLE; POMPE VAN MEERDERVOORT; HORBACH; SIDERIUS; PLOOS VAN AMSTEL. *Een aantal van Verzoekschriften voor de Een- en Ondeelbaarheid. Raadslag van* QUESNEL; *van* BICKER; *van* GORTER; *van* HOGEWAL; *van* BRANGER; *van* TIP; *van* RABINEL; *van* VAN ECK; *van* DE LANGE; *van* TEDING VAN BERKHOUT; *van* MEYER; *van* VONCK; *van* VAN DER WYK. *Algemeene Aanmerking. Voorstel van* VAN HAMELSVELD, *over den zin in welken men de hoofd-*

lyke

lyke stemming zou inrichten. Wederspraak. Bemiddelende Voorslagen. Hoe men tot de hoofdlyke Omvraage komt. Groote verdeeldheid en gewoel in de Vergadering. Aandrang op de Herstemming. De Meerderheid voor het aanneemen des Plans ten onderwerp van Beraadslaaging. Voorstel van HARTOCH, *wegens den grondslag van het Plan op de Een- en Ondeelbaarheid berustende. Verschillende gevoelens daar over. Voorslag van* VREEDE. *Eene Commissie benoemd om een Besluit uit* HARTOCHS *en* VREEDES *Voorslagen op te maaken. Ingediend Besluit. Raadpleegingen daar over. Leden benoemd tot het stuk der Ineensmelting van de Schulden. Voorstel van* BOSCH *tot eene Commissie van Herziening des Plans. Benoeming daar van.* CVIII. BOEK.

Met den aanvange van het *Honderd en Tweede Boek* onzer Vaderlandsche Historie (*) mogten wy opmerken, dat, indien wy eene Geschiedenis der Staatsregeling op zich zelven schreeven, wy, te dier plaatze, zouden hebben moeten laaten volgen, wat by de Inleevering, en vervolgens, by het beoordeelen des daar toe vervaardigden Plans, ter Vergaderinge, en eindelyk by den Volke, voorviel; doch dat ons wydstrekkender Plan vorderde, zeer veel te boeken van Gebeurtenissen, in den Lande, die *Gewestlyk* voorvie- 1796. Overgang tot dit Boek.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 158.

CVIII. BOEK. 1796. vielen. Deeze, met andere daar aan verwante Stoffen, het Krygsweezen van den Staat, zo te Water als te Lande, en de Burgerwapening als mede den toestand der Volkplantingen, des Koophandels, Landbouws en verbeterde Inrichtingen in andere vakken betreffende. Die veelvuldige stoffe te verwerken, heeft ons, tot dit *Honderd achtste Boek*, bezig gehouden.

Groote zaak daar in te behandelen. Naa dit alles, 't geen niet wel den naam van uitstap kan draagen, komen wy weder ter Nationaale Vergaderinge, en de groote hoofdzaak, daar behandeld, het geen 'er ten opzigte van de Staatsregelinge voorviel. De Leden tot het indienen van dit vervaardigde werk benoemd, waren eindelyk met hunnen arbeid gereed (*). Thans moeten wy van de Inleevering, van den Inhoud, als mede van 't geen des voorviel, verslag geeven. Eene stoffe, zeer ruim en ryk, en welker breedvoerigheid ons zal noodzaaken om alles, by voeglyke Afdeelingen, te behandelen.

Wat 'er zich al voordoet. Verschooning, wegens wydloopigheid, schoon wy ons alleen tot de Hoofdzaaken bepaalen, verbeeld ik my niet te moeten verzoeken; aangezien wy hier tooneelen opengeschooven vinden van Staatkunde, waar op de bekwaamste Speelers, zich in volle grootte, en onderscheidene houdingen, met allen vuur vertoonen, en rollen speelden van den hoogstwigtigen inhoud. Hunne verschillende denkwyze, hun

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 40.

hun wyd uiteenloopende voordragt, schoon zoms tot de hoogte van onaangenaamen twist opklimmende, kan ons, kan der Naakomelingschappe, leerzaam weezen. Wy mogen ons van eenige breedere uitwyding deswegen ontslaagen agten, en twee Schryvers, van zeer onderscheidene denkwyze in het Staatkundige, dit Tydvak betreffende, laaten spreeken. „ Thans," laat zich de een hooren, „ werd der Na„ tie de gelegenheid aangeboden om „ de gegrondste kennis van alle de tak„ ken en deelen van het vak van Wee„ tenschap, Staat- en Regeerkunde, te „ verkrygen. Mannen, van de uitstee„ kendste waarde, en van welke het zeer „ bezwaarlyk zou zyn eene Tweede Ver„ gadering by een te brengen, vereenig„ den hunne talenten, en bragten hunne „ schatten van geleerdheid by een, om „ alle onderwerpen, tot dit vak behoo„ rende, van alle kanten te beschouwen, „ en in den heldersten dag te stellen. „ Deeze allen, als in één brandpunt ver„ zameld, kaatsten den luister des *Neder„ landschen* Volks terug, en stelden het „ met de beroemdste Natien in een ge„ lyken rang (*)." —— De ander drukt zich deezer wyze uit. „ De langduurige „ beraadslaagingen, over de nieuwe Staats„ regeling, gaven gelegenheid aan de „ schranderste Leden der Vergaderinge, om

(*) C. Rogge *Geschiedenis der Staatsregeling* bl. 243. te *Amst.* by Allart. 1799.

VII. BOEK. 1796.

„ om hunne scherpzinnigheid, in weluit-
„ gewerkte Vertoogen, aan den dag te
„ leggen, en uit dien hoofde zullen de
„ Dagbladen van dien tyd altyd een be-
„ langryke bron en bydraage zyn voor
„ de Geschiedenis en Staatsgesteldheid van
„ dit Gemeenebest (*)."

Het zyn die Dagbladen waar toe wy ons voornaamlyk moeten vervoegen; terwyl wy niet zullen nalaaten 'er by te vermelden, wat wy elders aantroffen, 't geen tot lichtverspreiding, over dit wel kort, maar belangryk tydvak, kan dienen. —— Getrouwe opgave en onpartydigheid bestuure onze Geschiedpen!

Strydige gerugten wegens de Staatsregeling verspreid.

De Commissie tot het vervaardigen des Plans eener Staatsregelinge hadt, behalven eenige weinige, niet wel vermydbaare ontdekkingen (†), den sluier van geheimhouding over hunne werkzaamheden gespreid. Nu en dan was een slip des sluijers, meer of min, opgeligt. Zulks gaf gelegenheid tot uitstrooizels en loopende gerugten van zeer onderscheiden aart. Deeze plaatsten 't zelve in een ongunstig licht, geene in een gunstigen dag. Meer en min geloofs vonden die strydige voorloopige berichtgeevingen (§). Hoe zeer het *Fransche* Staatsbestuur op het daarstellen

(*) *De Staatsomwenteling van* 1795, *in haaren Aart*, *Loop en Gevolgen beschouwd*. Te *Leyden* by D. du Mortier *en Zoon*. 1801.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 23 *enz.*

(§) Zie het III. D. bl. 74. van het Blad *de Republikein* getyteld.

len der Staatsregeling aandrong, hebben wy gezien (*). Men liet, onder veelvuldige gerugten, niet onopgemerkt, dat het Plan volmaakt ſtrookte met de wenſchen en inzigten van het *Franſche* Ministerie.

OCT. BOEK. 1796.

Meer dan uitlekkingen en gerugten hadden de Repreſentanten VREEDE en VAN HOOFF bekomen, en den inhoud van het Plan ontdekt. 't Zelve liep veelzins tegen hunne begrippen in. Zy vreesden, dat mogelyk het *Franſche* Staatsbeſtuur, op de eene of andere wyze, ten voordeele van 't zelve ingenomen, en daar door overgehaald zou worden, om door eenen veelvermogenden invloed, op de Volkskeuze, te werken. Dit wekte hun yver, om zulks, waar 't mogelyk, te voorkomen. Aan niemand dan zich zelven vertrouwden zy dit werk toe. In 't laatst van Wynmaand vingen zy, in alle ſtilte, eene reis na *Parys* aan; ten einde aan het Staatsbeſtuur te dier Stede den waaren geest des gereedgemaakten Ontwerps te doen kennen. Met zo veel ſpoeds volbragten zy deeze reis, dat zy vóór de overweeging des Plans, in de Nationaale Vergadering op hunne plaatzen verſcheenen.

VREEDE en VAN HOOFF te *Parys*.

De gewigtige dag der Overgifte des Plans brak, met den tienden van Slachtmaand, aan. De nieuwsgierigheid, door de

Inlevering des Plans van Staatsregeling.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 24.

XVIII. BOEK. — 1796. de geheimhouding gescherpt, paarde zich met het groot belang der zaake, en maakte den volkstoevloed verbaazend. De plegtige toestel, met de aanbieding gepaard, wrogt mede om alles hoogsttreffende te maaken. Verveelend waren, voor de wagtende menigte, de twee uuren, die de Vergadering met het afhandelen van zaaken, thans aan de orde van den dag, besteedde. Eindelyk hoorde men, uit den mond des Voorzitters Jordens, het lang verbeide bericht, dat de Gelastigden tot het Ontwerp der Staatsregeling gereed waren om het Plan in te dienen. Alle de Leden gingen, op 't verzoek des Voorzitters, hunne Zitplaatzen bekleeden.

De Planvervaardigers traden ter Vergaderzaal binnen, voorafgegaan door hunnen Secretaris en Klerk, begeleid door twee Secretarisfen en den Agent, voorgetreeden door den Kamerbewaarder der Vergadering. Zy plaatsten zich in 't ruim der zaale, tegen over het gestoelte des Voorzitters. Een pragtigen armstoel, voor den Voorzitter der Commissie geplaatst, bekleedde hy voor een korte poos. — Veeltyds wordt, by het verrigten van eenen zo staatlyken aart, het oudste Lid tot Woordvoerder verkoozen; niet altoos gaan met de jaaren, de daar toe noodige bekwaamheden gepaard; dan, in het tegenwoordige geval, mogt men die vereeniging, op eene treffende wyze, zien en hooren.

Het

S. STYL.
R. Vinkeles, sculp.

Het was den Representant SIMON STYL (*), die den Eereſtoel verlaatende, het Spreekgeſtoelte beklom, en zich op deezen trant liet hooren. — „ Eindelyk „ is de dag gekomen, waar op de Com„ miſſie, welke, volgens het Reglement „ der Nationaale Vergadering, is aange„ ſteld, om een Plan van Conſtitutie te „ ontwerpen voor de gansche *Nederland*„ *ſche* Republiek, in deeze zaal moest „ verſchynen, om Ul. dat Plan aan te bie„ den, op dat het door Ul. onderzogt, „ en

GESCH. BOEK. 1796. Aanſpraak van STYL.

(*) S STYL was zeer geſchikt om deeze hoofdrol te ſpeelen op het daadlyk tooneel, daar hy, in vroegeren tyde, te *Harlingen* op een Liefhebbery tooneel, zo veele hoofdrollen meesterlyk uitvoerde. Hy heeft zich in veele vakken bekend en beroemd gemaakt. Behalven dat hy, gedunrende een reeks van Jaaren, zyne Hoofdzaak de Geneeskunde, te *Harlingen* allergelukkigst uitoefenende, verrukte hy, door zyne Dichtſtukken zyne Tydgenooten, en andere Schriften uit zyne welverſneeden pen gevloeid, waren hoogst welkom. En, ſchoon hy niet anders geſchreeven hadt dan zyne *Wysgeerige en Geſchiedkundige Verhandeling over de Opkomst en Bloei der Vereenigde Nederlanden*. waar van twee Uitgaven het licht zien, zou hy der Landgenooten byzondere nagedagtenis verdienen, zo van wegen den treffelyken en bondigen inhoud, als om den ſtyl, die ten voorbeeld van eenen fraaijen mag dienen. Hy overleedt den 31 Mey des Jaars 1804. in het vier en zeventigſte Jaar zyns ouderdoms. JACOB SCHELTEMA heeft een *Leevensſchets* van hem gegeeven. Te *Amſt*. by J. TEN BRINK *Gerritsz*. 1804. Uit dit met veel ſmaaks en oordeels geſchreeven ſtuk vindt men een kort Verſlag deezen *Frieſchen* verdienſtlyken Geleerden betreffende, in de *A. Kunst- en Letterbode* voor 1804. II. D. bl. 146 enz.

CVIII. BOEK. 1796.

„ en aan uw schrander oordeel getoetst „ mag worden, eer men het ter goedkeuring voorstelle aan het Volk van *Nederland*; in welks boezem de Souvereiniteit, volgens regt en reden, onvervreemdbaar berusten moet en zal. — „ Een lang gewenschte en voor altoos „ gedenkwaardige Dag, een groote Dag „ durf ik zeggen, indien hy eenigzins aan „ de ongeduldige verwagting voldoet.

„ De Commissie heeft gewild, dat dit „ aanzienlyk en agtbaar tooneel, door my „ zou geopend worden. — Nimmer, „ nimmer, had ik my kunnen voorstellen, dat op myne zwakke schouderen, „ een zo zwaare en belangryke last zou „ gelegd worden, veel min, dat ik my er „ behoorelyk van zou kwyten; en ik „ weet maar al te zeker, dat dit laatste „ niet naar wensch geschieden zal.

„ Maar Gylieden, Burgers Representanten! zult met uwe gewoone goedheid en edelmoedigheid, dit weet ik „ even zeker, de zwakheid van deeze „ voordragt verschoonen, het gebrekkige „ daar van inschikken, en den welmeenenden wil neemen voor de weezenlyke daad.

„ Ziet daar dan, Beschreevene Vaders „ van het Vaderland! in deeze bladeren, „ het beste, dat de Commissie, uit welker naam ik thans de eer heb tot U. „ te spreeken, naa lange en angstvallige „ raadpleegingen, meende te kunnen voorstellen, om éénmaal hier eenen vasten

„ grond-

„ grondslag te leggen voor de heiligste „ Regten der Natuure, en een onverwinnelyk bolwerk op te haalen, ter bescherming van de hun altoos aangebodene; maar helaas! veel al miskende „ Vryheid.

„ Mogt het aan deeze thans beter begreepene Vryheid, naa het verbannen „ van ontelbaare vooroordeelen, in eeuwigheid, eene onschendbaare waarborg „ strekken, en hier aldus, tot op het „ jongste naageslacht, in onafgebrookene „ zegening blyven!

„ Moeilyk, in veele opzigten zeer moeilyk, is deeze taak geweest. Hoe za „ vervuld zy, zult Gyl. beslisfen. De „ bekende onvolmaaktheid van al wat „ menschlyk is, beneemt ons van zelfs, „ behalven veele andere redenen, de hoop „ van eene algemeene goedkeuring te zullen wegdraagen; gelukkig zeker, zo „ maar geene algemeene afkeuring zich „ tegen ons werk verklaart. Doch wy „ voorspellen dit ook niet. Wy kennen „ te wel uwe wysheid, uw gezond oordeel, en de juistheid uwer bedoelingen, om niet te onderstellen, dat Gylieden, over het geheel, in de hoofdpunten met ons eenstemmig zult zyn, „ en, schoon het my niet betaamt, in „ eene aanpryzing van onzen arbeid uit „ te weiden, egter kan ik niet nalaaten, „ by deeze plegtige gelegenheid, gewag te maaken van eenige dier punten, waar omtrent ik die eenstemmigheid

CVIII. BOEK. 1796.

„ heid my byna zou durven belooven.
„ Het vermogen der *Nederlandsche* Republiek, uit alle derzelver Leden byeengebragt, en, gelyk evenwydige zonnestraalen, door een brandspiegel in één punt verzameld, om na buiten te werken, met alle mogelyke veerkragt; de werkzaamheid van dat zelfde vermogen na binnen bekragtigt, om zich van al het noodige ten dien einde te voorzien.

„ De Wetgeevende en Uitvoerende Magten behoorelyk van den anderen afgescheiden, en de Regterlyke Magt zorgvuldig buiten den kring van deeze beiden geplaatst, op dat geen Lid van Staat of Staatsdienaar, zich eenige veiligheid zou kunnen belooven, wanneer hy ooit moedwillig zynen pligt vergat: ziet daar voor eerst vaste en duurzaame gronden van een wettig Bestuur, welke, zo al niet onder de gelukkigste afmeeting gebragt, in zich zelven egter door niemand kunnen gewraakt worden,

„ Men voege hier by twee allernoodzaaklykste instellingen, waar door de Vryheid, tegen veelerlei inbreuken, beveiligd wordt — Het Volk verkiest zelf, door wettige Stemgeregtigden, zyne Vertegenwoordiers, niet stuksgewyze, gelyk zulks voor deezen, in de beste tyden, nog wel gebeurde; niet voor de byzondere belangen van eenig gedeelte op zich zelven; maar voor

„ al-

„ allen, ten algemeenen nutte. — En,
„ in het lichaam der Vertegenwoordigin-
„ ge heeft eene geregelde afwisseling
„ plaats, welke niet te lang wordt uitge-
„ steld, op dat het roer der Staatshulk
„ aan geene willekeurige handen toever-
„ trouwd worde, en egter lang genoeg,
„ op dat het ons nimmer aan ervaarene
„ Stuurlieden ontbreeke.

„ Tot dus verre, ik beken het, hadt
„ de Commissie gelukkige voorbeelden
„ onder haare oogen, waar van zy, met
„ vrugt, gebruik kon maaken. Maar het
„ vak der Finantien was van eenen ge-
„ heel anderen aart: vermids dit Land,
„ in de wyze van zyn bestaan, van alle
„ andere genoegzaam in alles onderschei-
„ den is. De oplegging van Lasten, het
„ zy overal op eenen gelyken voet, het
„ zy naar zekere evenredigheid, behou-
„ dens de vereischte onderscheiding, om
„ nergens een al te drukkend bezwaar in
„ te voeren. Het gebruik der Geldmid-
„ delen, zo in 't algemeen als in 't by-
„ zonder, en het daar toe in te richten
„ Bestuur, in alle zyne betrekkingen; de
„ eigenaartige Huishouding van ieder Ge-
„ west of Departement, dermaate gere-
„ geld, dat zy, noch in hunnen Koop-
„ handel, noch in hunne Fabrieken, noch
„ in het vertier der Voortbrengzelen van
„ hunnen Grond, elkander geene hoege-
„ naamde belemmering konden toebren-
„ gen; maar veeleer onderling in allen
„ deeze behulpzaam zouden zyn. Dit

„ alles vereischte eene oorspronglyke denk„ wyze, eene allerdiepste bedagtzaamheid, „ en een zorg, die zomtyds na besluite„ loosheid overhelde. — De Commissie „ hoopt, dat haare voorstellen, dienaan„ gaande, in uwe oogen aanneemelyk zul„ len zyn; maar zy voorziet wel, dat „ ook Gylieden hier een ongemeeten veld „ voor uwe bespiegelingen ontmoeten zult.

„ Nog heb ik niets gezegd van den „ Godsdienst, die ryke bron van Gereg„ tigheid, van Liefde en Vrede; maar, „ onder een verkeerd en dwaas Bestuur, „ van de akeligste rampen en misbruiken „ zonder einde.

„ De Kerk wordt afgescheiden van den „ Staat. Wy zullen geen heerschende „ Kerk, geene snoode Moeder van Ge„ weetensdwang, meer kennen. De toe„ gang tot Eere en Aanzien zal niet meer „ geslooten zyn voor den Man van ver„ diensten, die zyn Vaderland bemint, „ en vooral de eere daar in stelt, dat hy „ geroepen wordt, om het belangloos te „ dienen. De weg daar toe wordt hem „ voortaan niet afgesneeden, om dat hy „ zynen Schepper dient en verheerlykt, „ geenzins naar opgedrongene voorschrif„ ten; maar volgens de zuivere inspraak „ van een rein geweeten, ter bevordering „ van Deugd en Goede Zeden. Het waa„ re en eenige pad ter Zaligheid zal ook „ voortaan de loopbaan zyn, langs welke „ het tydlyk geluk, en het onwaardeer„ baar voorregt, om voor 's Naasten

„ ge-

„ geluk te mogen zorgen en waaken, XVIII.
„ in ons dierbaar Vaderland, verkreegen BOEK.
„ wordt.

„ Maar dit was niet genoeg. De in- 1796.
„ stelling eener heerschende Kerk heeft,
„ geduurende twee honderd jaaren, ge-
„ volgen voortgebragt, die door de op-
„ heffing van derzelver oorzaak, niet op-
„ geheeven zyn. Bygeloovige halstarrig-
„ heid in het voorstaan van dweepzugt
„ en nuttelooze instellingen, onderlinge
„ haat van verschillende Gezindheden,
„ die doorgaans elkander niet eens ver-
„ stonden, afkeer en mistrouwen; kort-
„ om duizend hebbelykheden, enkel ge-
„ schikt om verdeeldheid te zaaijen en
„ elkanderen wederzyds verdagt te maa-
„ ken, zo niet te vervolgen. Niet alleen
„ heeft men, by de groote onderschei-
„ ding van *Protestanten* en *Roomschgezin-
„ den*, dit, tot heden toe, jammerlyk be-
„ treurd; maar ook weinig minder by zo
„ veele andere Gezindheden en afgezon-
„ derde Kerkgenootschappen, als wy op
„ onzen bodem kennen.

„ Is dan de mensch natuurlyk zo ge-
„ schikt om zich van God te verwyde-
„ ren, en zynen Naasten te haaten?
„ Neen zeker: hy is regtschaapen, maar
„ heeft zich verkeerde wegen gezogt.
„ En deeze wegen, Burgers Representan-
„ ten! zyn mede, zo veel in de Com-
„ missie was, met betrekking tot het te-
„ genwoordig onderwerp, opgebroken.
„ Ik geloof juist niet, dat de Wysgeeren

 „ vrugt-

XVIII. BOEK. 1796.

„ vrugtloos de verbetering hunner Tydgenooten ondernemen, en dat al het nut, 't welk men van hunne beste poogingen ten dien opzigte verwagten kan, zich eerst by het Naageslacht zal openbaaren. Doch ik stel vast, dat de allergelukkigste verbeteringen schielyk zullen verlooren gaan, zo men derzelver duurzaamheid niet verzekert, door gepaste zorge voor het Onderwys en de Opvoeding der groeijende Jeugd. Zy oordeelde, dat hier toe slegts weinige maar vaste trekken aangaande het Onderwys in de Schoolen, en de middelen om 't zelve, zo veel mogelyk algemeen te maaken, vereischt wierden. Misschien egter hadt zy dit stuk wat breeder uitgewerkt, zo men niet geweeten hadt, Burgers Representanten! dat by Uliedên eene byzondere Commissie, ten zelfden einde, was aangesteld.

„ Het vrolyk licht van deezen dag zou te veel beneveld worden, zo ik tegen over het voorgaande wilde stellen een even uitvoerig tafereel van de verregaande onregtvaardigheden en verwarringen, die in ons voorig Staatsgestel, by gebreke van de straks gemelde beginzelen, geheerscht hebben. Ook zou deeze moeite noodloos zyn; dewyl elk Burger van *Nederland*, die denken kan en wil, in staat is om zelf de vergelyking op te maaken. Ik zal, derhalven, van myne uitweiding terug keeren,

„ ren, om ze te besluiten, met eene en- CVIII.
„ kele bespiegeling, die, zo ik my niet BOEK.
„ bedrieg, hier geenzins kwalyk geplaatst
„ kan schynen. 1796.

„ Onder het afgeschaft gebrekkig of
„ liever gedrogtlyk Bestuur, hebben nog-
„ thans de Vereenigde *Nederlanders*, op
„ hunnen kleinen, en in de Kaart veragt-
„ lyken plek gronds, een verbaazend top-
„ punt van voorspoed en vermogen be-
„ reikt; en het was juist die voorspoed,
„ welke de Heerschzugt opwekte, om 'er
„ zich, in eenen onbepaalden zin, meester
„ van te maaken, onder het schoonschy-
„ nend voorwendzel, dat onze welvaard,
„ hoe zeer ook dagelyks door haar be-
„ lemmerd en belaagd, de vrugt was van
„ haare wysheid en het maakzel van haare
„ *weldaadige* handen.

„ Waarom zouden wy thans, naa het
„ verpletten van die Hydra, naa het
„ schroeijen van haare aderen, naa het
„ verdelgen van haar allerdoodlykst ver-
„ gift, niet nog ryker zegeningen te ge-
„ moet zien? Zegeningen, waar van
„ noch *Nederland*, noch eenig ander Ge-
„ meenebest onder de zon, ooit eenig
„ voorbeeld heeft opgeleverd? — Heeft
„ onder het alkoesterend oog der Voor-
„ zienigheid, de geest van naarstigheid,
„ van gemaatigden yver, van manhaftigen
„ ernst, die in 't algemeen onze Land-
„ aart bezielt, in weerwil van onbereken-
„ baare beletzelen, reeds zo veel kunnen
„ uitwerken; wat heeft men niet te wag-

 „ ten

CXII. BOEK. 1796.

„ ten van dien zelven geest, zo dra hy
„ meer verlicht, beter onderweezen, vry
„ en onbelemmerd, zyne eigene waarde
„ eerst recht gevoelen, en de volle kragt
„ van zyn ingeschaapene vermogens ont-
„ wikkelen zal, gelyk een Adelaar, die,
„ om de zon te groeten, op zyne wyd-
„ uitgespreide vleugelen, boven *Alpen* en
„ *Pyreneën*, boven zwerk, boven lugt,
„ en boven wolken steigert.

„ Wilt Gy, Burger Representanten!
„ uwe scherpziende oogen slaan, tot op
„ den bodem van myn hart? Zoudt gy
„ my zulks waardig agten? Ik zal niets
„ ontveinzen, niets verbloemen, de gulle
„ opregtheid zal myne tong bestuuren —
„ Ik denk niet, in de daad, dat het ge-
„ luk, waar van ik Ul. een zo gunstig
„ vooruitzigt heb gegeeven, naar het in-
„ zien van veelen onder U en ons zal
„ verwagt worden, uit het Ontwerp, 't
„ welk U thans wordt aangebeden. Ver-
„ schil, ja strydigheid van gevoelens, is
„ vry natuurlyk in een onderwerp van
„ deezen aart, zo nieuw, zo zamenge-
„ steld, zo ingewikkeld, aan zo veel
„ schrooms en zorgs onderhevig; en wel
„ voornaamlyk hierom, dat, wegens de
„ byzondere gesteltenis van ons Land, en
„ onzen Landaart, noch de voorledene,
„ noch de tegenwoordige tyden een vei-
„ lig richtsnoer aan de hand kon gee-
„ ven — Wat my betreft, ik beken,
„ dat ik, onder het hooren der snedigste
„ bewysredenen van beide zyden, niet

„ zel-

„ zekken het woord *voor* of *tegen*, met CVIII.
„ eene beevende stem heb uitgesprooken; BOEK.
„ nog twyfel ik over verschillende pun-
„ ten, hoewel 'er ook andere zyn, daar 1796.
„ ik my onwankelbaar mede vereenig.
„ Men staare, in zulk een geval op het
„ voorbeeld van den grooten FRANKLIN
„ zyn zegel steekende aan het geheel,
„ zonder dat men 'er, nopens alle byzon-
„ derheden in toestemme.

„ 't Is, derhalven, Burgers Represen-
„ tanten! van dezelfde wysheid, die da-
„ gelyks, in deeze Vergaderzaal zo tref-
„ felyk haare agtbaare stem verheft, dat
„ wy de gunstige verbetering van het on-
„ volmaakte, het welk in onzen zuuren
„ arbeid overgebleeven is, reikhalzende
„ verwagten. — Wy onderwerpen alles aan
„ dat oordeel, en belooven ons daar van
„ eene zo billyke uitspraak, dat het *Ne-
„ derlandsche* Volk met ons 'er in zal kun-
„ nen berusten. De Leden deezer Com-
„ missie dus wederom, hoofd voor hoofd,
„ in deeze Vergadering ingelyfd, zullen
„ op alles, wat twyfelagtig of duister
„ uitgedrukt mogt zyn, de gevraagde op-
„ helderingen kunnen geeven. Zy zullen
„ elk, naar zyne byzondere meening, met
„ Ulieden medewerken om of aan de
„ grondslagen, of aan den opbouw, of
„ aan het gewelf de noodige verbeterin-
„ gen toe te brengen, in één woord om
„ al het overige ter voltooijinge van het
„ ryzende Staatsgevaarte te betragten en
„ wankellig te maaken.

 „ De

CVII. BOEK. 1796.

„ De eeuwige Wysheid, die Hemel en „ Aarde bestuurt, verleene hier toe haa„ ren milden zegen. Zy schraage, met „ haaren onwederstaanbaaren arm, de zui„ len van deezen Tempel. Zy bescher„ me dit ons Palladium tegen buiten„ landsch geweld, en binnenlandsch on„ heil. Zy doe den band van Liefde en „ Broederschap tusschen ons en het mag„ tigste Volk der aarde, aan 't welk wy „ onze Verlossinge verschuldigd zyn, meer „ en meer klemmen, tot wederzydsch „ genoegen en geluk, en ter beschaaming „ van onze Vyanden, tot aan het einde „ der Eeuwen!"

Hoe door Jordens beantwoord.

Aan deeze reden boeide Styl de luisterende aandagt eener opgetoogene Vergaderinge, tradt van het Spreekgestoelte af, en nam weder plaats in den armstoel. Op nieuw werd de Vergadering geheel oor, om te verneemen 't geen de Voorzitter Jordens hem en de Leden tot het vervaardigen van het Plan der Staatsgesteltenisse, te gemoet zou voeren. Het Antwoord, zo wel als de Aanspraak, verdient, om veele redenen, onze geheele vermelding.

De Voorzitter sprak — „ Burgers Re„ presentanten! aan wien het maaken van „ een Ontwerp van Constitutie, uit het „ midden onzer is toevertrouwd! Be„ schouwde ik, op den vyf en twintigsten „ November des voorleden Jaars (*), op „ den

(*) Zie onze Vaderl. Hist. XXXIV. D. bl. 152.

„ den Stoel gezeten, dien de toenmaalige
„ President van hun Hoog Mogenden,
„ de braave DE SITTER, volgens den last
„ zyner Committenten, genoodzaakt was
„ te verlaaten. — Beschouwde ik het
„ toen als myn pligt, naar het gevoelen
„ der meerderheid, de Conclusie op te
„ maaken tot het bepaalen van eenen dag,
„ waar op deeze Nationaale Vergadering
„ haaren aanvang zou neemen. — Be-
„ schouwde ik die Conclusie te noodzaak-
„ lyker, daar het Volk van *Nederland* na
„ dezelve zo vuurig haakte: dewyl zy
„ die te recht aanmerkten als een verhaas-
„ tende stap ter verkryging eener Con-
„ stitutie, welke dit Gemeenebest nim-
„ mer hadt bezeten, en die het thans
„ meer dan ooit behoefde, om den Ze-
„ tel der pasverkreegene Vryheid op de
„ Puinhoopen van Losbandigheid, Aristo-
„ cratie en Despotismus te kunnen ves-
„ tigen. — Werd my, ten dien tyde,
„ die daad, als een misdryf, ten laste
„ gelegd: als een misdryf, waar tegen
„ men kon goedvinden aantekeningen,
„ eischen en protesten te doen; als eene
„ daad, waar door ik mynen Eed zou
„ hebben geschonden, en mynen Pligt
„ vergeeten, en die men my, (indien de
„ goede Voorzienigheid minder gunstig
„ over het lot van het Gemeenebest hadt
„ beschikt.) zeer vermoedelyk met myn
„ hoofd zou hebben doen betaalen. — Mogt
„ ik eindelyk, ondanks de zegepraal der
„ Vryheid, over allen vyandlyk geweld,

ZEVENDE BOEK.

1796.

[illegible]
BOEK.
1796.

„ *nimmer* eenige *wettige* goedkeuring ont-
„ vangen van eenen stap, op dat oogen-
„ blik, zo gewigtig, zo noodzaaklyk, zo
„ zegenryk in zyne gevolgen voor het
„ geheele Volk van *Nederland*; *thans*, in
„ dit niet min gewigtig, niet min geze-
„ gend oogenblik, mag het my gebeu-
„ ren (en hier in erken en eerbiedig ik
„ het hoog en zonderling bestel des Groo-
„ ten Albestuurders,) als de tegenwoor-
„ dige Voorzitter in deeze Nationaale
„ Vergadering het Ontwerp eener Con-
„ stitutie voor dit Gemeenebest te ont-
„ vangen uit de handen van U, myne
„ waarde Medeburgers! wien dit werk
„ byzonderlyk was aanbevolen; en U
„ met uwe volvoerde taak in deezen,
„ van harten geluk te wenschen; terwyl
„ ik U, naamens deeze Vergadering,
„ dankzegge voor al den arbeid, al de
„ zorge, die Gylieden, ten beste van het
„ Vaderland, met opoffering van uwe ei-
„ gene genoegens, hebt gelieven te be-
„ steeden.

„ Uwe Vaderlandsliefde, uwe berede-
„ neerde kunde, uwe gegronde bespiege-
„ lingen over de lotgevallen der Vol-
„ ken, die, in vroegere en laatere eeu-
„ wen aanmerkelyke rollen op het too-
„ neel der Wereld gespeeld hebben; Uw
„ diep doorzigt in de oorzaaken, welke
„ ons Gemeenebest, schier ten allen ty-
„ de, afhangelyk deeden zyn van buiten-
„ en binnenlandschen invloed, en van de
„ menigvuldige Staatsomwentelingen, wel-
„ ke

„ in ons Vaderland zo deerlyk hebben „ geteisterd. —— Uwe ondervinding van „ het verderf, ons meermaalen berokkend „ door een Huis, dat in ons midden was „ grootgemaakt, en hetwelk ons, niet „ lang geleden, door deszelfs heerschzugt „ tot het toppunt van elende hadt ge„ bragt. —— Uwe deugden, uwe uitmun„ tende gaaven en bekwaamheden geeven „ ons alle redenen om te vertrouwen, dat „ Gylieden, voor dit ons Gemeenebest „ een Conftitutie zult hebben ontworpen, „ die met den aart der Ingezetenen, de „ ligging des Lands, de omftandigheden „ der Tyden, en onze Betrekkingen tot „ Nabuurige Volken, het meeste overeen„ ftemt en het best is ingerigt om de ge„ breken van het voorig Beftuur, den „ fchadelyken invloed van binnen- en bui„ tenlandsch Geweld, weg te neemen, de „ thans voor ons Land niet meer gepaste „ *Unie van Utrecht* te doen vergeeten, „ en bovenal den heilloozen oorfprong „ van alle Omwentelingen voor eeuwig „ toe te ftoppen.

OCTOBER —— 1796.

„ Eene Conftitutie, waar door wy ge„ dugt en aanzienlyk van buiten, ryk en „ en gezegend van binnen zullen zyn; „ die aan de magtigfte Republiek van „ *Europa*, (waar aan wy zo veel dank„ baarheids voor het verbreeken onzer „ kluisters zyn verfchuldigd,) eenen nut„ tigen Bondgenoot, niet voor een oogen„ blik, maar ten allen tyde, zal verfchaf„ fen. Zulk een Ontwerp van Confti-

„ tu-

CVIII. BOEK. 1796.

„ tutie wagten wy van uwe handen, Burgers Representanten! wy streelen ons met de vleijende hoop, dat wy, naa het doorbladeren van dit Stuk, binnen weinige dagen, zullen verklaaren, dat wy 't zelve, over 't geheel genomen, tot een grondslag onzer Deliberatien zullen leggen.

„ Wy zyn wel overtuigd, dat een werk van dien aart aan allen onmogelyk kan behaagen; dit laat de verscheidenheid van begrippen, zelfs onder de beste Vaderlandsche Mannen, niet toe: ook kan geen menschlyk zamenstel met de gevoelens van allen overeenstemmen, veel min eenige volmaaktheid bereiken. En verre zy van ons de waan, dat wy, (ondanks alle verbeteringen in dit Ontwerp, 't geen vervolgens het doel onzer discussien zal weezen,) den Volke een Vorm van Constitutie zullen kunnen voordraagen, vry van alle leemten en gebreken. — Wy gevoelen egter onze verpligting alle onze vermogens aan te wenden, om ook hier in, zo veel mogelyk, na de volmaaktheid te streeven.

„ Ten dien einde zullen wy de raadpleegingen over dit onderwerp, met omzigtigheid, met kalmte, met yver en naarstigheid aanvangen en voortzetten, en met aflegging van alle byzondere belangens, alleen de belangen van het geheele Volk van *Nederland* in het oog houden; terwyl wy van uwe Vader-

„ land-

„ landsche poogingen vertrouwen, dat gy, „ met ons vlytig medewerkende, ons de „ noodige Inlichting zult verschaffen om- „ trent die punten, waar in wy eenige „ duisterheid ontmoeten.

XVIII. BOEK. 1796.

„ Ondertusschen is het myne hartlyke „ wensch, dat dien Dag een heuchlyke „ Dag voor het geheele Volk van *Neder-* „ *land* mag zyn! Dat uit den toeko- „ menden voorspoed van dit Gemeene- „ best moge blyken, hoe dit Ontwerp, „ (door het Volk alomme goedgekeurd en „ bekragtigt,) zulke edele gronden be- „ vat, welke een ieder, in zynen kring, „ kunnen gelukkig maaken; en ten dui- „ delyken bewyze strekken, dat *Vryheid*, „ *Gelykheid* en *Broederschap* geene ydele „ klanken zyn; maar de waaragtige steun- „ pylaaren, waar op het Staatsgebouw „ van dit Gemeenebest onwrikbaar is ge- „ vestigd!

„ Dat uwe Naakomelingen met de on- „ zen en die onzer Committenten, hier „ de gezegende vrugten van mogen pluk- „ ken! Dat uwe Naamen als Weldoe- „ ners des Volks, met gouden letteren, „ in de Jaarboeken des Vaderlands, niet „ alleen mogen aangetekend zyn; maar „ dat ook uwe Deugden, in de dankbaare „ harten onzer Naakomelingen, mogen „ huisvesten, en dat Gylieden alomme „ moogt gezegend zyn, is de wensch „ van ons allen, en van allen, welke wy „ de eer hebben te vertegenwoordi- „ gen."

Staat-

XVIII. BOEK. 1796. Affcheidneeming der Plaatsvervangers.

Staatlyk overhandigde daar op de Burger STYL aan den Voorzitter het ontworpen Plan van Staatsregeling, liggende in eenen omslag, met driekleurige Linten toegestrikt. De Plaatsvervangers der Leden van de Vergadering tot het vervaardigen der Staatsregeling bestemd, reezen van hunne nu ruim zes maanden bekleedde Zitplaatzen op, om dezelve in te ruimen aan wederkeerende Leden der Vergaderinge. *Zy* plaatsten zich in den omvang der Zaale. De oudste deezer Leden J. LUBLINK *de Jonge* beklom het Spreekgestoelte. Gelukkig viel deeze Spreekbeurte, even als by de overgifte des Ontwerps, ten deele aan een Man, uit wiens mond men iets treffends verwagtte. Bedroogen vondt zich niemand; en geen onzer Leezeren zal het verdrieten de taal deezes affcheidneemenden Vertegenwoordigers te hooren; te meer daar hy ons, als in een tafereel, met frissche trekken geschilderd, de hoofdbeelden voor den geest brengt van het verrigtte ter Vergaderinge, in het opgemelde tydsbestek.

LUBLINK voert het woord.

LUBLINK ving aan; „ Burgers Representanten! Nimmer voorzeker betrad ik „ eenig Spreekgestoelte met meer gemengde aandoeningen. De plaats, de tyd, „ het plegtige deezer Vergaderinge, het „ optreeden naa zulk een uitmuntend Redenaar, een zeldzaame zamenloop van „ omstandigheden, eene der gewigtigste „ gebeurtenissen voor myn Vaderland, „ een naderende beslissing van ons eindelyk

„ lyk lot, de langgewenschte wederkeer CVIII.
„ na onze haardsteden, het vaarwel aan BOEK.
„ zo veele edele Menschenvrienden — ———
„ alles, vergeeft het my, Burgers Repre- 1796.
„ sentanten! — alles vermeerdert myne
„ ontroering.

„ Dit oogenblik verleevendigt voor my-
„ nen geest alles, waar van ik hier oog-
„ en oorgetuigen was — herinnert my zo
„ veele gewigtige voorvallen, waar het
„ belang des Staats eene snelle voorzie-
„ ning vorderde, en waar uwe besluiten,
„ door prangenden nood ingeroepen, zo
„ schielyk moesten beslissen, als gy die
„ naderhand, onverzettelyk wist te hand-
„ haaven — herinnert my zo veele on-
„ derwerpen, met het belang van den
„ Godsdienst, met de Vryheid van Mensch
„ en Burger, met alle onze heiligste Reg-
„ ten op het naauwst verknogt — hier
„ een lang verjaarde Hierarchy losge-
„ maakt van haar partydig steunzel —
„ daar het verdrukte Kroost van *Israël*,
„ door een billyk en edelaartig aanbod,
„ opgebeurd — elders een geduchte Bur-
„ gerschaar tot *Nederlands* Verdeediging
„ gewapend — en nog hoe veele andere
„ onderwerpen, door U met gemoedlyke
„ bezorgdheid gewikt, door het helderst
„ verstand veresicht, aan het scherpste oor-
„ deel getoetst, met de grootmoedigste
„ opofferingen van allen eigenbelang be-
„ slist.

„ Ontelbaare maalen heb ik my over
„ uw beleid verwonderd, uwe rype be-
„ slui-

XVIII. BOEK. 1796.

„ fluiten met al myn hart geëerbiedigd. „ Dikwerf heb ik ook, Medeburgers! voor „ uwe vervoeringen gebeefd. — Doch wat „ sterveling is zich zelven altoos gelyk? „ Groote vernuften, sterk gespietde zie„ len, (als ik ze zo eens noemen mag,) „ hebben ook sterke hartstogten, indien „ 'er maar geen ander roerzel plaats heeft „ dan geheel zuivere overdagte zugt voor „ 't waare Volksbelang, wie zal dan die „ opflikkeringen van Vaderlandschen yver „ laaken? Dat vuur moge vry opvlam„ men; uwe wysheid draage slegts voor„ zorg, dat het nimmer brand stichtte!

„ Hebt gy, ondertusschen, reeds zo „ veel verrigt, Burgers Representanten! „ U staat nog een ryke oogst voorhan„ den. Terwyl *Nederlands* Volk uw va„ derlyke zorgen toejuicht, by zo veele „ grootsche ontwerpen om onze Land„ en Zeemagt geducht te maaken, — „ onzen Handel, Landbouw en Fabrie„ ken te doen bloeijen — onze Jeugd, „ door een verstandig Onderwys, tot „ braave menschen te vormen — onze „ dierbaarste Regten, door wyze Crimi„ neele en Civiele Wetten, te verzeeke„ ren, — Terwyl gy op het voltooijen „ dier grootsche ontwerpen bedagt zyt, „ wagt U een nieuwe taak, die inzon„ derheid uw hoogste zorg, uwe onver„ moeide arbeid is aanbevolen — Dank „ zy de goede Voorzienigheid, die ons „ het lang verbeide uur heeft doen be„ leeven, waar in de welmeenende Va-

„ der-

„ derlander, aan zyne hartlykste wenschen „ ziet voldaan, waar in wy het Ontwerp „ van eene Regeeringsvorm uit de han- „ den dier waardige Leden deezer Ver- „ gaderinge ontvangen, welke met eenen „ zo voorbeeldloozen yver, daar toe alle „ hunne vermogens inspanden; van wier „ besliste kunde en Vaderlandsliefde wy „ (zo verre het de onvolmaakte poogin- „ gen der beste menschen kunnen bren- „ gen,) niet dan meesterstukken verwag- „ ten, en die wy, by voorraad, voor „ ons zelven, uit naam van deeze Ver- „ gadering, uit naam van het geheele „ Volk van *Nederland*, van harte geluk „ wenschen, en den vuurigsten dank be- „ tuigen.

„ En, het zy my vergund, Burgers „ Representanten! uit naam myner Me- „ deplaatsvervangeren, (die my vereerd „ hebben met den last, om, by deeze „ plegtige gelegenheid, de tolk hunner „ gevoelens te zyn,) U onzer aller er- „ kentenis, voor zo veel heuschheids, „ hulpbetoonings, en blyken van waare „ Broederschap, toe te wyden. — Hier „ mede verlaaten wy, ingevolge van uw „ gunstig Decreet, van dit oogenblik, de „ post, die wy, tot heden toe met U „ bekleedden; keeren wy, (immers voor „ het grootste gedeelte,) met de stree- „ lendste verwagtingen, tot een stil ampt- „ loos leeven, na onze wooningen, te- „ rug. — Wy verlaaten deeze Raadzaal, „ waar in nog zo verbaazend veel ge-

CVIII. BOEK. 1796.

„ wigtigs moet verhandeld, beoordeeld
„ en beslist worden. Zy blyve steeds,
„ onder uwen invloed, de Zetel der Wys-
„ heid, het heiligdom der Regtvaardig-
„ heid, de tempel der Vryheid, de woo-
„ ning der Eendragt, de toevlugt der
„ Onschuld, het Kweekschool van alle
„ Godsdienstige, Burgerlyke en Vader-
„ landsche Deugden!

„ Wy erkennen, wy gevoelen eeniger-
„ maate, Burgers Representanten! het ge-
„ wigt van den last, die uwe schoude-
„ ren blyft drukken; doch wy mogen U
„ niet beklaagen, uw arbeid is moeilyk,
„ is zwaar; maar welk een heerlyk loon
„ staat U te wagten! Is het reeds een
„ zegen, die den gevoeligen man de
„ vreugdetraanen uit de oogen perst, het
„ ongeluk van eenen enkelen Broeder te
„ verzagten, welk een zegen is het dan
„ niet, tot de welvaard van honderd dui-
„ zenden onzer Natuurgenooten, tot ei-
„ genlyk gezegde *Nationaale Welvaard*, te
„ mogen medewerken! de liefde te genie-
„ ten, den dank te ontvangen van een
„ gelukkig Volk! ô, die zegen is beny-
„ denswaardig.

„ Gy zult, vertrouw ik, ons niet ver-
„ denken, dat wy vermetel genoeg zou-
„ den zyn, om U pligten voor te schry-
„ ven; maar wy mogen U smeeken; ja
„ wy bezweeren U, by al wat heilig is,
„ blyft toch onbezweeken in uwe edele
„ poogingen; staat pal, gelyk het Man-
„ nen voegt; handelt moedig onverschrok-

„ ken,

„ ken, hoe ook de list, de eigenbaat, de
„ boosheid, de onverzoenlyke wrok van
„ binnen- en buitenlandsche Vyanden U
„ mogen belaagen of bedreigen. Dat noch
„ partydige bedilzugt, noch laage spot-
„ terny, noch tergende tegenspraak, uwe
„ wyze bedaardheid ooit uit haar even-
„ wigt brenge! Het echte Patriotismus
„ kreunt zich aan geen smaad; laat zich
„ nimmer door beledigend geschreeuw
„ verbysteren. — Stapt rustig voort;
„ geen snelle maar een vaste tred, staat
„ U het schoonst en brengt U veilig aan
„ het einde van deeze glibberige loop-
„ baan. — Vertrouwt op die Voorzie-
„ nigheid, die zich menigwerf zo zigt-
„ baar, zo wonderdaadig aan dit Volk
„ kenbaar maakte — die het eenen tach-
„ tigjaarigen Oorlog voor zyne Vryheid
„ deedt verduuren — die onzen kleinen
„ plek gronds, eertyds aan den Oceaan
„ ontwoekerd, als een pronkbeeld van
„ Natuur en Kunst deedt pryken — die
„ ons, nog onlangs, haare byzondere lei-
„ ding, met zo veel nadruks, predikte,
„ en een aandruischende Vyand, die ons
„ Land als overstroomde, voor ons in een
„ magtigen Bondgenoot verkeerde.

„ En zouden wy, naa veele verlossin-
„ gen, nog wanhoopen? Zou het schrik-
„ baarend denkbeeld in ons opryzen, dat
„ het reeds met ons een einde heeft?
„ Dat de ondergang van dit Gemeenebest
„ reeds in den Raad des Hemels onher-
„ roepelyk is besslooten? — Neen, kloek-

CVIII. BOEK. 1796.

„ moedige *Bataaf*! Slaa uw oog in 't „ rond; zie een heir van elenden, dat „ byna alle Volken der aarde doet ker„ men; zie hoe een dolzinnige kryg, met „ zyne gruuwlyken stoet, aan alle kan„ ten, zelfs tot aan de grenzen van uw „ verblyf, alles vernielt en blaakt en „ brandt, en moordt, terwyl gy, in het „ midden van zo veele schriktooneelen, „ nog zo veel welvaards, rusts en de ge„ ryflykheden des leevens moogt genie„ ten. —— Vergelyk het lot van veele „ uwer Nabuuren met het uwe; zie hun „ allerjammerlykften toestand, en uwe „ aardsche gelukzaligheid, en bloos!

„ Vergeeft my, Burgers Representan„ ten! deezen uitstap. Wy verwagten, „ wy hoopen, alles van uwen moed, van „ uw beleid, van uwe onvermoeide stand„ vastigheid. Welk een schat van zege„ ningen daalde niet, van ouds, op dit „ goede Land! Hoe veel zegeningen ge„ niet het niet nog, tot op dit oogen„ blik! Welk verrukkend uitzigt, Volks„ bestuurders! indien die zegeningen door „ U, als eerbiedwaardige werktuigen, tot „ op ons laatste nakroost mogten worden „ overgebragt. Ja, en hier mede beslui„ ten wy onzen wensch.

God, onzer Vad'ren God, God, onzer Kind'ren Vader;
God, zo naby ons, zy die Kind'ren zo veel nader,
Dat hunne welvaard, door uw zorg gebragt tot stand
Uw roem vereeuwig, met den roem van 't Vaderland!

Beantwoording. Geheel de Vergadering, en de kring der Toehoorderen voelde zich sterk getrof-

troffen door deeze Affcheidsgroete. Den afgetreeden Plaatsvervanger, en diens Medegenooten, voerde de Voorzitter dit woord te gemoete — „ Indien ik ooit „ reden had om ten minsten na een deel „ uwer talenten te wenschen, welspree„ kende LUBLINK! gevoel ik op dit oogen„ blik dien wensch met dubbele kragt, „ al ware het eeniglyk om Ulieden, ge„ agte *Volksvertegenwoordigers!* Plaatsver„ vangers van eenigen onzer Medele„ den, te doen bezeffen de smartlyke, „ de grievende aandoening, waar van „ myn hart, waar van deeze Vergade„ ring, by de treffende Affcheidsreden „ van uwen oudsten Amptgenoot door„ drongen is.

OCTOBER. — 1796. des Voorzitters.

„ Thans moet ik my bepaalen tot een „ enkel woord, dat uit den grond van „ myn hart opwelt, tot een eenvoudig „ Vaarwel! — Vaart allen wel; weest „ gezegend, weest gelukkig; geniet die „ kalmte des gemoeds, welke alle de schat„ ten der aarde verre overtreft. — Wy „ zouden onvertroostlyk zyn, indien die „ waardige Leden, wier plaatzen gy, tot „ hier toe, bekleed hebt, niet weder de „ uwe kwamen vervullen; doch, in weer„ wil van deezen troost, kan het af„ scheid van zo veele Vrienden, zo vee„ le Vaderlandsche Mannen, aan welken „ onze harten door eerbied en hoogag„ ting verbonden zyn, die zo broederlyk „ met ons verkeerd hebben, ons niet dan „ een zeer onaangenaam gevoel verwek-

 „ ken,

BOEK. „ ken. En, by dit alles kunnen wy niet
„ wenschen, U andermaal, als Represen-
1796. „ tanten, in deeze Vergadering te begroe-
„ ten. Indien dit evenwel vereischt mogt
„ worden, houden wy ons van uwe hulp,
„ gelyk voorheen, verzekerd.

„ Zo lang egter, zo dikwyls gy U
„ hier ter plaatze bevindt, zal het ons
„ ten uitersten aangenaam zyn, U, als
„ aanschouwers van onze verrigtingen,
„ binnen de muuren van deeze Zaal te
„ zien. — Gaat nu heenen in vrede;
„ geniet alle de zaligheid van het Huislyk
„ Genoegen, en ontvangt van ons, en
„ door mynen mond, uit naam van het
„ gansche Volk van *Nederland*, den hart-
„ lykften dank voor uwen onvermoeiden
„ arbeid, dien gy, tot heil des Vader-
„ lands, in het midden van ons hebt aan-
„ gewend! Gy hebt ons meermaalen
„ voorgelicht in de duisterste omstandig-
„ heden, in de neteligste raadpleegin-
„ gen; wy erkennen het met aandoening,
„ uwe hulp hebt gy ons nimmer onttrok-
„ ken. Van het goede, dat deeze Ver-
„ gadering mogt verrigt hebben, moet
„ gewislyk een aanzienlyk gedeelte ook
„ aan U worden toegeschreeven.

„ Zo hebt gy dan uw taak, of voor
„ het grootste deel, of gelyk gy gewis-
„ selyk van ons wenscht, geheel verrigt,
„ en ik durf, ten aanhoore van het Volk
„ van *Nederland*, gerustelyk zeggen, *wel*
„ *verrigt*. Uwe naarstigheid, uw yver,
„ in het behartigen van de belangen des

„ Va-

CVIII. BOEK. 1796.

„ Vaderlands is ons allen bekend; uwen
„ roem in deezen, kan of mag niemand
„ U betwisten. —— Gy zult leeven in
„ de harten uwer Medeburgeren; het Volk
„ zal zich gelukkig agten in de welbe-
„ raade keur, die het omtrent uwe Per-
„ soonen heeft gedaan; en de laatste Naa-
„ komeling zal uwe poogingen, ten nutte
„ des Vaderlands in zegening gedenken,
„ en aan zyne Kinderen en Kindskinde-
„ ren vertellen."

Verschillende gevoelens over het voorleezen des Plans.

De Plaatsvervangers, zich ontdaan hebbende van de uitwendige Eeretekenen der afgelegde Waardigheid, namen de zitplaatzen voor hun verordend. Geen genoegzaame voorraad van afdrukken om aan ieder der Leden ter hand te stellen, was er in gereedheid; dan op morgen kon men ze verwagten. Dien dag begeerden sommigen bepaald te hebben, om de leezing aan te vangen; anderen wilden dit nog twee dagen, en dus tot Maandag uitgesteld hebben. Hier toe besloot de Voorzitter.

Gewis rekenden de meesten de reeds lang geduurd hebbende Zitting hier mede geëindigd, en maakten zich gereed om eene Vergaderzaal te verlaaten, waar in hy, tot dus lange, niets dan broederlyke eensgezindheid gezien en de genoeglykste aandoeningen vernomen hadt. —— Eerbiedwekkende stilte heerschte in de Vergaderzaal. Deeze werd afgebrooken, en met dit afbreeken, veranderde de stille bedaardheid in een storm van drift.

VIII. BOEK. 1796. Voorstel van VAN DE KASTEELE.

Een onverwagte voordragt deedt dien storm opsteeken. De Representant VAN DE KASTEELE, Medelid van de Commissie tot het vervaardigen des Plans, liet zich hooren. Aller aandagt werd gewekt en gevestigd, daar een Man sprak, dien de meesten, wegens zyne bekwaamheden en verdiensten, met hoogagting, bykans tot eerbied opklimmende, aanzagen. Verwekte dit billyke verwondering, het tydstip des spreekens in aanmerking genomen zynde, deeze klom tot verbaazing op, als hy zich woordlyk dus uitdrukte. . . „ Ik verzoek het Woord na „ dat de *Lecture* zal gedaan zyn van het „ Ontwerp der Constitutie, om als dan „ voor te dragen de redenen, waarom „ ik, (onder verbetering) oordeele, dat „ het overgegeeven Plan, *in deszelfs geheel beschouwd*, niet geschikt is om zulk een „ *Eenheid* daar te stellen, waar door vastheid aan het Bestuur gegeeven, de oorzaak der verdeeldheden weggenomen, „ en de algemeene welvaard bevorderd „ kan worden. — Het smert my, uit „ liefde tot myn Vaderland, dat ik, in „ deeze oogenblikken, waar in alles ons „ toeroept om ons eene Constitutie te bezorgen, verpligt ben tegen het aangeboden Ontwerp het woord te vraagen — „ Maar door pligt gedrongen, zou ik het „ een misdaad agten te zwygen. Zo ik „ overtuigd worde gedwaald te hebben, „ zal ik myne dwaling belyden — Zo „ myne redenen, behoudens myne overtui-

„ tuiging, by anderen geenen ingang vin- „ den, zal ik my verblyden, wanneer de „ uitkomst toont dat myne vreeze ydel „ was. Ja, 't zal my tot genoegen zyn, „ indien myn Vaderland, door 't geen ik „ verderflyk agt, gered en gelukkig „ wordt."

Onder de verschillende gerugten, die wegens het Plan verspreid en onder den Volke loopende waren (*), hadden de nadeelige veel velds gewonnen. Dit, gepaard met de taal eens zo hooggeagten Representants, die verdenking moest inboezemen, ten aanziene van het gewigtig stuk de Eenheid, die spil, waar op, naar veeler oordeel, alles draaide, verwekte niet alleen op de Gaanderyen; maar ook in de Vergaderzaal zelve, een sterk handgeklap.

Een en ander Representant dringt aan op de onverwylde leezing.

VREEDE, GEVERS en WITBOLS verzogten, gelyk VAN DE KASTEELE, het woord naa de Voorleezing des Plans. Eerstgemelde, de ronde braafheid des harts van VAN DE KASTEELE gepreezen, en zyne ontroerde verwondering betuigd hebbende, dat het aangeboode Ontwerp niet zou gegrond zyn op de zuivere beginzels van Eenheid, door de Natie verwagt, waar op de Nationale Vergadering was byeengeroepen, waar mede ons Vaderland stondt of viel, stelde voor niet tot Maandag te wagten; maar nog dien Dag het Boek te openen. — Ondanks des

(*) Zie hier boven bl. 90.

VIII. BOEK. 1796. des Voorzitters betuiging, dat hy het Besluit, deswegen genomen, zou handhaaven, drong VREEDE nogmaals aan op de onverwylde Leezing. Veelen stemden in dien eisch. WITBOLS ondersteunde zyn Amptgenoot VAN DE KASTEELE, met zo veele woorden verklaarende, dat het Plan veel te veel op Federalistische Gronden gebouwd was. — VAN HOOFF oordeelde, dat indien het Plan eenige Artykelen in zich mogt bevatten, die in plaats van de beginzelen der Een- en Onverdeelbaarheid te heiligen, dezelve schonden, en dus de zaaden van verdelging der Vryheid behelsde, 't zelve geen voorwerp van beraadslaging kon opleeveren; maar terstond moest verworpen worden. In welk geval hy tien Leden aan de voorige Ontwerpmaakers wilde toegevoegd en de Plaatsvervangers verzogt hebben om zich, vóór de beslissing dier zaake, niet uit *'s Gravenhaage* te begeeven. — PLOOS VAN AMSTEL wilde niet ontkennen door de voordragt van STYL zeer aangedaan geweest te zyn; dan nog veel sterker over het aangevoerde door VAN DE KASTEELE, waar in WITBOLS, Medelid der Commissie, instemde. „ Is dit waar," was zyn woord, „ waar aan ik geen oogenblik twyfel: dewyl geen Lid der meerderheid uit die Commissie den Representant VAN DE KASTEELE tegenspreekt, dan is het by my zeker, dat het Ontwerp niet is gebaseerd op de Eenheid en Onverdeelbaarheid der Republiek in „ al-

„ alle haare betrekkingen; dan is het niet „ minder zeker, dat aan de wenschen van „ den Burger Representant SCHIMMEL- „ PENNINCK, ten tyde van diens Voor- „ zitterschaps (*), mede niet voldaan; „ en dan, daar de Republiek op dien „ grond staan of onherstelbaar vallen „ moest, zo is het van het grootst be- „ lang om nog dit oogenblik met de lee- „ zing te beginnen."

NOVEMBER — 1796.

Veele Leden betuigden met hem en VREEDE in 't zelfde begrip te staan. SCHIMMELPENNINCK aan het woord zynde, merkte op, hoe menschkundige gronden hem wel hadden doen duchten, dat de hartstochten in den loop der beraadslagingen over een Plan van Constitutie, eene groote rol zouden speelen; dat hy zich reeds by voorraad, gewapend hadt tegen die verdrietige oogenblikken, welke hem deeze zaak als in een zwart verschiet voorstelde. „ Maar, dus vervolgde hy woordlyk, „ hoe weinig dagt ik, goede „ Hemel! dat de eige dag, waar op dit „ Ontwerp, in den schoot der Vergade- „ ring is nedergelegd, reeds de onzalige „ dageraad van drift, bitterheid en ver- „ deeldheid in zich zou bevatten! Hoe „ weinig dagt ik, dat een onderwerp, het „ welk de onzydigste wikking, de rypste „ over-

SCHIMMELPENNINCKS raadslag in deezen.

(*) Breedvoerig hebben wy dit opgegeeven in onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 41—72. Het nazien van die plaats mogen wy met reden hier aanpryzen.

XLIII. BOEK. 1796.

„ overweeging, de kalmste beoordeeling „ vordert, op het eigen oogenblik, waar „ op het als met de handen van eenen „ onzydigen Regter behoorde aangeno- „ men te worden, reeds met eene voor- „ ingenomenheid tegen 't zelve wordt be- „ jegend, welke helaas! by voorraad de „ zoete hoop op een deftige, op eene „ bescheidene, op eene aan Wetgeeveren „ waardige behandeling van deeze voor „ *Nederland* beslissende taak, zo merkelyk „ zo deerlyk vermindert. — Nimmer, „ Burgers Representanten! gevoelde ik zo „ zeer den veegen staat onzes Vader- „ lands — nimmer vond ik myne hoop „ op deszelfs redding, op deszelfs toe- „ komstig geluk, op de mogelyke her- „ boorte van deszelfs grootheid, zo zeer „ verflaauwd. — Wie toch gevoelt zich „ niet door gemengde aandoening van „ droefheid en verbaazing weggevoerd, „ wanneer hy niet dan al te duidelyk, „ dien zelfden zo lang gewenschten dag, „ waar op een grooten stap tot *Nederlands* „ geluk moest gedaan worden, eensklaps „ in een treurige voorbode van tweespalt „ veranderd ziet? — Wiens eerlyk hart „ bloed niet, wanneer hy de doodlyke „ bronwel van wantrouwen en scheuring „ in het midden van de Vertegenwoordi- „ gers der Natie geopend ziet, welke, „ indien dezelve niet in den beginne ge- „ stopt worde, niets minder dan een nood- „ lottigen Burgertwist onder het geheele „ Volk kan te wege brengen, en eene „ on-

„ onmisbaare strekking tot deszelfs ondergang hebben moet?

Naa het beoordeelen van den gedaanen arbeid in een oogenblik van algemeene gisting als onvoegzaam en onbetaamelyk gekeurd te hebben, zegt hy ten besluite.

„ Ik zou het my zelven niet vergeeven, „ indien ik my veroorlofde, een stuk „ van dat gewigt, op eene enkele voor„ leezing te beoordeelen; ik gevoel dat „ ik aan de Natie verschuldigd ben om „ 't zelve ryplyk te doordenken; ik be„ geer deeze schuld aan de Natie te be„ taalen, en ik verg, om, alvoorens my „ op iets te verklaaren, hetzelve in myn „ binnenkamer te leezen, te overweegen „ en myn oordeel te bepaalen; en, wan„ neer ik dit zal gedaan hebben, ben ik „ ten allen tyde, bereid, om alle reden„ kaveling voor en tegen te hooren, en „ myn oordeel aan de kragt van eene ge„ zonde redeneering te onderwerpen; „ maar ook niet anders dan aan de kragt „ der rede; zonder dat of ongepast hand„ geklap, of geschreeuw, of bedreiging, „ eenigen den minsten invloed op mynen „ geest zullen hebben. —— Waarheid te „ vinden; het geluk myns Vaderlands te „ bevorderen, zyn myne eenige zorgen „ in deeze Raadzaal; en, wanneer ik im„ mer zwak genoeg kon worden, om of „ door bedoeling van eigenbelang, of be„ jaaging van gunst, of ook door eenige „ beweeging van vrees, myne tong anders „ te doen spreeken, dan myn hart ge-

„ voelt,

[illegible] BOEK.

1796.

„ voelt, zou ik wenschen dat oogenblik „ niet te overleeven."

Hahns aanmerking hier op.

Handgeklap van eenige Leden der Vergaderig strekte ten blyke van hun genoegen over dien voordragt. Dan Hahn opende met de zigtbaarste aandoening den mond, om aan te toonen, dat de eisch der Voorleezinge geenzins uit zulke gevaarlyke driften ontstondt, als Schimmelpenninck opgaf, dat de bron zelfs pryzenswaardig was; dat hy niet schroomde te betuigen, in die zelfde drift te deelen: bovenal aandringende, dat de vraag niet was over de *Beoordeeling*; maar alleen over de *Voorleezing* van het Ontwerp, welke hy op dit oogenblik volstrekt noodzaaklyk keurde. Vreede en Gevers stemde met hem in.

Hoffmans bedenking.

Een wederspraak van den Representant Hoffman, die tot de meerderheid der Ontwerperen behoorde, en het door van de Kasteele aangevoerde als eene schennis voor de Commissie aanmerkte, ondersteunde, zyns ondanks, dien aandrang, met in 't midden te brengen, dat het Stelzel van Eenheid, zo als het Plan inhieldt, hem het wenschlykst en uitvoerelykst voorkwam; schoon hy niet wilde ontveinzen, dat 'er mogelyk die Een- en Ondeelbaarheid niet in werd gevonden, waar van zommigen zich een denkbeeld hadden gevormd.

Hoogloopende Verschillen deswegen.

De verschillende gevoelens over het herroepen of vasthouden van het gevallen Besluit tot het uitstellen der Leezing, liepen tot eene hoogte, die eenige verwarring

ring in de Vergaderzaal veroorzaakte. De Voorzitter zogt, het Besluit voor genomen houdende, alle verdere raadpleegingen deswegen te staaken, wanneer VAN BEYMA zich beriep op een Artykel des Reglements, 't geen Hoofdlyke Stemming vorderde, en alle Acclamatie verboodt, en by deeze was het betwiste Besluit genomen. Men drong aan op eene hoofdlyke stemming. Nieuwe twiststoffe. Alles duidde aan dat het geschil eene wending zou neemen tot het vorderen der onverwylde leezing. Dan VAN DE KASTEELE liet zich met veel bedaardheids hooren, en bragt klemmende redenen by, voor het uitstel pleitende. Dit sterkte den Voorzitter, en hy sloeg het berusten in het Besluit voor, hief den hamer op om met dien slag, dit voorstel in een Besluit te veranderen. —— HAHN vroeg, eer die slag viel, terwyl veele Leden zich tegen het besluiten aankantten, andermaal het woord.

Tweemaal reeds hadt hy het gevoerd. De Voorzitter herinnerde hem hier aan; doch hy beweerde dat de Verklaaring des Burgers VAN DE KASTEELE een nieuw tusschenbeiden komend stuk was. By hem deedt het oogmerk diens by hem geëerbiedigden Mans niets tot de zaak zelve, en kon hier van geen gezag zyn. Geen andere wettige weg, om, wanneer 'er verschillende gevoelens gereezen waren, den wil der meerderheid te verneemen, was hem bekend dan die van hoofdlyke stemming.

NOVEMBER. 1796.

ming. Op deeze drong hy aan, ten slot betuigende. „ Ja, ik verklaar, dat 's Volks „ regt in my geschonden wordt, wanneer „ men my weigert den wil der Nationaa„ le Vergadering, op eene wettige wyze, „ te doen verstaan."

Vitringa, hoewel tot de meerderheid der Ontwerperen behoorende, ondersteunde het voorstel eener spoedige Voorleezing; ten einde het Volk door alle dergelyke raadpleegingen, als thans voorvielen, onbegrypelyk geslingerd, zo ras de aart der zaake eenigzins toeliet, mogt kunnen oordeelen of dit Plan, in de daad, zo doodlyk, en zo verderflyk was voor het Vaderland, als zommige Leden 't zelve deeden voorkomen. —— Van Hooff maakte, zonder zich over het geschil zelve uit te laaten, eenige allerscherpste aanmerkingen tegen het beginzel, dat een genomen besluit, hoe verderflyk ook voor 's Lands belangen, in geen geval, zou mogen herroepen worden. Veel maalen waren, zyns oordeels, om heete raadpleegingen voor te komen, door hamerslagen des Voorzitters besluiten bekragtigd; doch door hem beschouwd, „ als zo veele na„ gels aan de doodkist der Vryheid ge„ klonken." Met zyn gewoone vuur voegde hy 'er nevens. „ Vreest omtrent „ de zaak der Vryheid geene heete Dis„ cussien; vreest niet, met het schoon „ erudique Discours van den Burger Lu„ blink, dat het vuur van Patriotisme, „ door liefde van Vryheid ontvonkt, in

„ vol-

„ volle vlam uitbarsten,, brand zal stig- ten! Vreest dat vuur van gevoelige harten niet. God geeve dat het zich alom verspreidde en alle harten opbeur- de. Vreest veel meer die laf hartige ap- patie en onverschilligheid, die in eene doodlyke slaapziekte kan veranderen, die men dikwerf voor bedaardheid aan- neemt, en die altoos de oorzaak ge- weest is van halve mesures, van halve principes, die niet dan eene halve Vry- heid zouden daarstellen. Neen! gehee- le principes, geheele mesures, de ge- heele Vryheid voor een gansch Volk, moeten wy betragten en daarstellen, willen wy de geheele toejuiching van een geheel gelukkig Volk verdienen!"

CVIII. BOEK. 1796.

Besluit tot uitstel der Voorleezinge.

Toejuiching van de Gaanderyen ver- ving deeze voordragt; doch de yveraars voor het herroepen des gevallen Besluits, moesten het opgeeven, door het verzoek van de Beveren, instemmende met het Reglement, om, indien nog elf Leden zich by hem vervoegden, de zaak, tot den anderen dag, in beraad te houden. Ligt en ras telde men dit getal. En op dien dag was de heete begeerte tot on- verwylde voorleezing in zo verre bekoeld, dat het uitstel tot Maandag gereedlyk volgde (*).

Hoofdinhoud des overgeleverden Plans.

Eer wy onze Leezers het voornaamste der Advyzen van de acht en zeventig Re- presentanten, die zich over deeze zaak lie-

(*) Dagverh. der Nat. Verg. III. D. bl. 590—595.

XIII. BOEK. 1796. lieten hooren, onder 't oog brengen, zal het noodig weezen, de hoofdtrekken des Plans mede te deelen. In elf Afdeelingen of Tituls, behandelde het Plan, de Oppermagt des Volks en deszelfs Verdeeling — het Stemregt, benevens de Grond- en Kiesvergaderingen — de Wetgeevende en uitvoerende Magten — de Finantieele zaaken, en de Kamers daar toe betrekkelyk — de Departementaale en Gemeente Besturen — de Regterlyke Magt — den Godsdienst en het Openbaar Onderwys — Algemeene Beschikkingen — de Volkplantingen — het maaken van Verandering in de Staatsregeling — gevolgd van twee Bylagen, behoorende tot de Afdeelingen over het Finantieele en de Regterlyke Magt.

De Titul de Oppermagt des Volks luidde, „ de *Nederlandsche* Republiek bestaat, „ in derzelver algemeene belangen, en „ byzonder in haare betrekkingen na bui„ ten, en dus ook, als Mogenheid be„ schouwd, niet langer als een Geconfe„ dereerde Staat van Onafhangelyke Ge„ westen; maar als één eenig Oppermag„ tig Volk (*).”

De

(*) Wy schryven dit woordelyk af: dewyl die bepaaling van *Een- en Onverdeelbaarheid* reeds doet zien, welk een Gebouw, op dien grondslag, gevestigd, men te wagten hadt; en met hoe veel waarheids HOFFMAN, gelyk wy boekten, aanmerkte, „ niet te willen onveinzen, dat 'er mogelyk die „ Een- en Ondeelbaarheid niet in gevonden werd, „ waar van zommigen zich een denkbeeld hadden „ gevormd.”

De Wetgeevende Magt, in twee Kamers, de een de *Groote* de ander die der *Oudsten* genoemd, verdeeld, en bepaald hebbende, dat een Lid der eerste dertig duizend, en een Lid der laatste zestig duizend Zielen zou vertegenwoordigen, werd de Republiek, tot het doen dier verkiezingen verdeeld in *Grondvergaderingen*, waar in de *Stemgeregtigden* voor vyf honderd Zielen opkwamen — in *Districten*, vyftien duizend Zielen — *Ringen* het dubbel getal, en *Kwartieren* twee *Ringen* bevattende.

De *Grondvergaderingen* strekten enkel om *Kiezers* te benoemen. In de *Districts Vergaderingen* kwamen de *Kiezers* by den anderen, scheidden zich in twee gelyke deelen, van welken ieder één Persoon tot Lid van de *Groote Kamer* verkoos. Voorts werden van de dertig Kiezers negen uitgeloot, die zich na de Ringvergaderingen vervoegden, in welke de Kiezers van twee Districten byeen kwamen. Deeze van de twee *Districten*, ieder eene benoeming van twee Persoonen in last hebbende, verkoozen uit dit viertal één tot Lid van de *Groote Kamer*. — De *Kwartiers Vergaderingen* dienden tot de verkiezing van één Lid tot de *Kamer der Oudsten*, alleen van de *Ringvergaderingen* daar in verschillende, dat zo wel het getal der Kiezeren, als dat der benoemde Persoonen, verdubbeld was.

Een Kiezer moest den Ouderdom van vyf en twintig jaaren bereikt hebben, Eigenaar of Vrugtgebruiker of Huurder van

VIII. BOEK. 1796. eenig vast goed zyn: de waarde van hetzelve werd bepaald naar de hoegrootheid der plaatslyke bevolking (*). Eenmaal Kiezer zynde, bleef men in die hoedanigheid een vol jaar, ten einde tusſchenbeiden komende Openvallingen van plaatzen te kunnen vervullen; doch voor het volgende jaar kon men hem niet op nieuw tot die post benoemen.

Het *Wetgeevend Lichaam* vertegenwoordigde het geheele *Nederlandſche* Volk; hieldt 's jaarlyks twee groote Landdagen, ieder van acht weeken, in 't voor- en najaar. In het eerſte jaar nogthans naa de Invoering der Staatsregeling zou ieder Landdag twintig weeken mogen duuren. Ieder Lidgenoot, geduurende dien tyd, tien Guldens daags. —— Intusſchen zouden altoos vyf Leden uit de Kamer der Oudſten, blyven zitting houden, byzonder om buitengewoone Landdagen te beſchryven, waar toe ook het regt aan de Uitvoerende Magt werd toegekend.

De byzondere vereischteus in de Leden van de Groote Kamer waren de Ouderdom van dertig jaaren, en een vyfjaarig verblyf in den Ring, waar uit zy verkoozen werden. Den Ouderdom van veertig jaaren was noodig om in de Kamer der Ouden zitting te krygen; als mede eene vyfjaarige inwooning in het Kwartier waar

(*) By voorbeeld, in eene Gemeente van 5000 Zielen en daar beneden werd de Huur bepaald op *f* 50-:-: en boven de 35000 Zielen op *f* 200-:-:

waar de verkiezing op hem viel. Daarenboven vorderde men van de zodanigen dat zy Zitting gehad hadden in de Groote Kamer, in de Finantie of Rekenkamer, in eenig Departementaal of Gemeente Bestuur, in het Regterlyke eenige post bekleed of als Ambassadeurs of Ministers, of als Leden van den Staatsraad het Vaderland gediend hadden. Deeze laatstgemelde vereischtens nogthans zouden eerst zes jaaren naa het invoeren der Constitutie in agt genomen worden. — Daadlyke Leden van eenig Gerigtshof, Kerklyke en andere Hoogleeraars, benevens allen, aan welken, op openbaar gezag eenig onderwys was toevertrouwd, gelyk ook Militairen, zo in Land- als in Zeedienst, werden als onverkiesbaar uitgeslooten. — Van de Groote Kamer zou 's jaarlyks een derde; van die der Ouden een zesde afgaan; langer dan zes jaaren mogt niemand in de eerste, langer dan twaalf jaaren niemand in de laatste Zitting hebben: verkiesbaar werd hy weder naa verloop van twee jaaren. — Geen lid van beide de Kamers kon verkoozen worden tot eenige andere post dan die van Lid in het Hooge Geregtshof, in het Collegie van Curatoren van het Schoolweezen; als ook, by de eerste oprichting tot Lid van den Staatsraad; ook mogt uit de Leden van de Groote Kamer, tot die der Ouden verkoozen worden.

CVIII. BOEK. 1796.

Dit Wetgeevend Lichaam zou eene Eerewagt hebben, uit de Gewapende Bur-

CVIII. BOEK. 1796. gemagt, alleen ten zynen dienste. De beide Kamers hielden het verblyf, te zelfder plaatze; aan de Kamer der Oudsten stondt het alleen, de Vergadering te verleggen. De Uitvoerende Magt weigerende het besluit daar toe te volbrengen — of de Groote Kamer daar aan te gehoorzaamen, oordeelde men die beiden schuldig aan eenen aanslag tegen den Staat.

Het *Wetgevend Lichaam* hieldt zyne Zittingen openlyk, en gaf zyne handelingen in 't licht. Op goedvinden van den Voorzitter of den eisch van een zesde deel der Leden vormde het zich in een Committé Generaal, by 't welke niemand als toehoorder werd toegelaaten; doch als dan mogt 'er geen besluit, tot het vaststellen eener Wet, genomen worden — Een Voorstel gedaan zynde waar toe alleen de Groote Kamer geregtigd was, werd hetzelve van zes tot zes dagen aan drie leezingen onderworpen; ingevalle vyf Leden eene tweede leezing eischten; anders voor verworpen aangemerkt. Verworpen zynde, kon het niet eer, dan op den naastvolgenden Landdag, ter overweeging worden voorgedraagen. Naa de derde leezing kwam eerst nog in overweeging of het een voorwerp van Beraadslaaging kon worden. En vóór het in een Besluit veranderd werd, hadt men het aan de Uitvoerende Magt te verzenden om de bedenkingen, over de uitvoerbaarheid, in te neemen. Daadlyk tot het voorstel besloten zynde, moest het aan de Kamer

mer der Ouden, ter bekragtiging gezonden worden. Andermaal moest het aldaar drie leezingen, met denzelfden tusschentyd, ondergaan, eer het tot eene Wet kon gevormd worden. Zodanig was de loop der Raadpleegingen, gevallen van onverwylde noodzaaklykheid uitgezonderd; eene volstrekte meerderheid van de Groote Kamer werd gevorderd, tot het erkennen van die noodzaaklykheid. Dan eene Wet, in zodanig een geval gegeeven, hieldt alleen den tyd van één jaar stand. By het weigeren der bekragtiging mogt het zelfde Voorstel niet dan naa het verloop van een jaar weder ter overweeging worden voorgedraagen.

De Kamer der Ouden mogt, daar toe door de Uitvoerende Magt, 't zy op haar eigen gezag; 't zy op last der vyf Gecommitteerden beschreeven, op buitengewoone tyden afzonderlyk vergaderen. — Zy vormde het dubbeltal, waar uit de Leden der Uitvoerende Magt door alle de Kiezers des *Nederlandschen* Volks werden verkooren — verkoos de Leden van het Nationaal Geregtshof en de Curatoren over de Nationaale Schoolen; zy bekragtigde de Aanstelling van de Leden der Finantien en Rekenkamer, en van alle Ministers buiten 's Lands, en nam kennis van alle te sluitene Tractaaten, zo tot Vrede als tot Oorlog; zonder haar toestemming mogten 'er geene geslooten worden. Haare vyf Gecommitteerden moesten inzage hebben van alle te onderneemen

XVII. BOEK. 1796. men handelingen tot Vrede of Oorlog, alvoorens de Uitvoerende Magt daar toe last mogt geeven. Zy mogten van deeze Voorbereidzelen aan niemand, zelfs niet aan de Kamer der Ouden, eenige opening doen. Zy hadden de magt om de geheime Artykelen van een Tractaat goed- of af te keuren. Zy namen de rekeningen op van de geheime uitgaven der Uitvoerende Magt. —— De volledige bekragtiging van Tractaaten stondt alleen aan het geheele Wetgeevend Lichaam.

De Leden van het Bestuur of de Wetgeevende Magt mogten over geene Advyzen in Regten betrokken worden; doch ten opzigte van alle andere, 't zy Burgerlyke 't zy Politieke misdryven, waren alle Magten aan het Nationaal Geregtshof verantwoordelyk. Dit egter mogt geene Regtsvordering tegen eenig Lid van het Wetgeevend Lichaam aanvangen, voor en aleer hy in zyne post geschorst was; welke schorssing alleen aan de Kamer der Ouden stondt. Desgelyks werd aan de Groote Kamer de magt toegekend, om eene Aanklagt een haarer Leden betreffende, aan te neemen of te verwerpen, en ingevolge daar van den voortgang der Regtsvordering te stuiten of te doen voortduuren.

De *Uitvoerende Magt* werd toevertrouwd aan den *Staatsraad*, uit zeven Persoonen bestaande. Om 'er Lid van te kunnen weezen, moest men den ouderdom van vyf en dertig jaaren bereikt en twintig jaa-

jaaren in het Gemeenebest gewoond hebben. Van dit Lichaam zou 'er alle jaaren één afgaan, en niet weder, dan naa het verloop van zes jaaren verkiesbaar weezen.

Dit Lichaam hadt, onder bekragtiging van de Kamer der Ouden, de aanstelling van zyne Ministers en van de Ministers aan Buitenlandsche Hoven. Tot zyne werkzaamheden behoorden het afkondigen der Wetten, en de zorg voor derzelver uitvoering, als mede voor de Buiten- en Binnenlandsche veiligheid en rust. Het hadt de beschikking over de Krygsmagt te Water en te Lande, de aanstelling der tydlyke Bevelhebberen, en was met alle Diplomatische werkzaamheden belast. Eene Jaarwedde van zeven duizend Guldens werd voor ieder Lid bestemd, en was ieder voor de getrouwe waarneeming van zyn post verantwoordelyk en alleen aan de Regtbank van het Nationaal Geregtshof onderworpen. Ingevalle van eene gedeeltlyke opschorting, werd de opengevalle plaats aangevuld door de Kamer der Ouden, uit een dubbel getal door de Groote Kamer gemaakt; ingevalle van eene geheele opschorting, zouden de vyf Gecommitteerden de Uitvoerende Magt uitoefenen.

Ten opzigte van het Finantieele werd bepaald, dat elk Gewest zyne afzonderlyke Finantien, met alles, wat daar aan verknogt was, zou beheeren. De algemeene Lasten, op *dertien en een half Millioen*

XIX. BOEK. 1796. *listen* begroot zynde, zou elk Gewest, volgens eene gestelde *Quota* hier toe bydraagen, voor twintig jaaren bepaald, en niet te veranderen dan met eenpaarige toestemming van alle de Gewestlyke Bestuurderen. — Behalven deeze Gewestlyke Omslagen zou 'er nog in 't algemeen geheeven worden een *Collateraal* van het *Saldo* van alle Boedels, en een Impost op het Klein Zegel. — Daarenboven hadt het Wetgeevend Lichaam de magt om, over de geheele Republiek, zodanige verdere middelen te heffen, als het tot aanvulling van het te kort komende noodig zou oordeelen. In die buitengewoone heffingen zou het, als vaste regels volgen, dat die middelen geëvenredigd waren aan het betrekkelyk vermogen der Ingezetenen; dat zy nimmer gelegd wierden op Waaren tot de eerste leevensbehoeften behoorende, en dat ze over alle soorten van bezittingen in 't algemeen geheeven wierden. De oude *Quotas* zouden intusschen blyven voortduuren, tot omtrent één jaar naa het invoeren der Staatsregeling.

De jaarlyksche *Petitien* worden ontworpen door den *Staatsraad* en aan het *Wetgeevend Lichaam* ter goedkeuring overgegeeven, 't welk daar over de bedenkingen van de *Finantie Kamer* moest inneemen. — De Finantie Kamer bestondt uit zeven Leden en een Thesaurier Generaal, te verkiezen door de Kamer der Ouden. Deeze hadt het beheer over alle de Ei-

I gen-

gehoudmiaen van het Gemeenebest, het opzigt over het Muntweezen, over Besteedingen, Leveringen, over alle Ontvangers en Comptabele Persoonen. 'Er mogten geene betaalingen geschieden dan op *Ordonnantien*, door dezelve geslaagen, en door de *Rekenkamer* geregistreerd. BOEK 1796.

De *Rekenkamer* bevatte vyf Leden, mede door de Kamer der Ouden te verkiezen. Zy moesten alle Rekeningen van Comptabelen onderzoeken en sluiten, en de geslaagene *Ordonnantien* te boek stellen. Voorts waren beide Kamers verpligt om het Wetgeevend Lichaam met hunnen raad te dienen omtrent de maatregelen ter bevordering van 's Lands Finantien en bezuiniging der uitgaven.

Overeenkomstig met deeze vaststellingen ten opzigte van de Geldmiddelen, bleef de Republiek haare verdeeling in *negen Provintien* behouden, die thans den naam van *Departementen* kreegen. — Het *Departementaal Bestuur* met den naam van van den *Breeden Raad* bestempeld, werd gerekend naar de bevolking (*). — De keuze der Leden moest door Kiezers geschieden. Jaarlyks zou één derde der Leden afgaan. Een aftreedend Lid was daadlyk

(*) By voorbeeld, in een Departement van 30 tot 50,000 Zielen zouden in elk *District*, zeven Leden verkoozen worden, en zo by opklimming. In een Departement meer dan 150,000 Zielen bevattende, werd voor ieder District één Lid verkoozen. Dit bragt het getal der Leden des Bestuurs tot 55.

HERVORMING. 1796. lyk, schoon slegts voor éénmaal, weder verkiesbaar. Dit Departementaal Bestuur maakte zodanige inrichtingen als het tot het regelen zyner huislyke zaaken noodig keurde, inzonderheid met betrekking tot de Geldmiddelen. Nogthans mogt het aan de besluiten van het Wetgeevend Lichaam en van den Staatsraad, constitutioneel genomen, geene verandering of vertraaging toebrengen. — De in- en uitvoer van Goederen van en na de Departementen, zou vry en onbelast zyn.

Daarenboven zou nog ieder *Departementaal Bestuur*, uit zyn midden, een Collegie van *Gecommitteerde Raaden*, uit niet minder dan vyf Persoonen bestaande, verkiezen. Dit zou, by afweezigheid van het Bestuur, de huishoudelyke zaaken beheeren en de bevelen van 't zelve ten uitvoer brengen. Uitsluitender wyze was het hun werk het voorslaan der invoering van nieuwe Lasten, het byeenroepen van den *Breeden Raad*, op punten van beschryving, zo dikwyls zy zulks noodig oordeelden.

Het *Plaatslyk Bestuur*, met den naam van *Raad der Gemeente* benoemd, werd door de Burgers gezamenlyk verkoozen, in plaatzen minder dan 1251 Zielen bevolkt, of door Kiezers, waar de bevolking sterker was. In de Leden werd dezelfde gegoedheid als in de Kiezers gevorderd. Het hadt het beheer over zyne eigene Politie en Finantie, als mede over alle plaatslyke eigendommen. Nogthans mog-

mogten 'er geene plaatslyke Belastingen geheeven worden dan met goedkeuring van Gemagtigden uit de Gemeente, daar toe byzonder door dezelve verkoozen.

CXIII. BOEK. 1796.

De Afdeeling over de *Regterlyke Magt* droeg eerst eenige algemeene schikkingen voor, alles strekkende om de Veiligheid van Persoon, Eer en Goederen te verzekeren en het lot der beschuldigden niet boven de strafbaarheid te bezwaaren. — De Regter werd boven alles verheeven, en van alles afgezonderd, wat op de onzydigheid zyner Uitspraaken, of de volvoering der Vonnissen eenigen nadeeligen invloed zou kunnen hebben. Alle Verbeurtverklaaring van Goederen werd afgeschaft, en tevens bepaald, dat de Commissie tot het Ontwerp van een Algemeen Crimineel Wetboek, en tot eene gelyke manier van procedeeren, één jaar naa de aanneeming der Constitutie, met haar werk moest gereed zyn. Tot een noodzaaklyk vereischte in dit Ontwerp werd gesteld de geheele afschaffing van de *Pynbank* over het geheele Gemeenebest.

De *Regterlyke Magt* werd toevertrouwd aan een *Nationaal Geregtshof* aan *Departementaale Geregtshoven*, en aan Regtbanken in Steden en ten Plattenlande. — Misdaaden tegen de Natie, en door Dienaars van de Natie, de Leden van het Wetgeevend Lichaam niet uitgeslooten — alles, in 't kort, waar in het Gemeenebest eenigzins als party betrokken was, werdt door het eerste Lichaam beoordeeld.

De

ACHT. BOEK. — 1796. De keuze van deszelfs Leden, zeven in getal, of, des noods, negen, met den Procureur Nationaal, stondt aan de Kamer der Ouden. —— De tyd en wyze van de aanstelling der Departementaale Geregtshoven, stondt nader bepaald te worden, door het verwagtte Wetboek, intusschen zouden de tegenwoordig bestaande Geregtshoven op den ouden voet blyven: en nieuwe, waar dezelve ontbraken, opgerigt worden. —— By het invoeren der Staatsregeling zouden de Kiezers van het Departement, uit een dubbel getal, door de Departementaale Bestuurders op te maaken, de Leden, en wel voor eenen onbepaalden tyd, benoemen. Op dezelfde wyze werden ook de Geregtshoven in de Steden en ten Plattenlande, bepaald; deswegen werd aan de Departementaale Bestuurders opgedraagen een Provisioneel Ontwerp van schikking te maaken, tot den tyd dat zulks door het nieuw Burgerlyk en Lyfstraflyk Wetboek werd vervangen. —— De misdaaden van Militaire Persoonen moesten met inagtneeming van derzelver strafbaarheid en van de Persoonen, welke zy betroffen, beoordeeld worden of door den gewoonen Regter, of de zodanigen als het Wetgeevend Lichaam in den tyd zou bepaalen.

De *Godsdienst* en het *Openbaar Onderwys* kwamen onder de hoofdvoorwerpen. Het Kerklyke werd van het Staatkundige gescheiden in zo verre als alle bevoorregtingen vernietigd werden. De Staat bleef zor-

zorgen voor de gelegenheid en de kosten van de Godsdienstoefening; doch moest alles, wat tot dezelve betrekking hadt, binnen de Kerkgebouwen bepaald blyven. — Even zo nam de Staat de zorg voor het Openbaar Onderwys op zich. Het Godsdienstige werd 'er van afgescheiden. De Staat stelde vyf Opzigters over 't zelve aan. Eene Nationaale Hoogeschool zou 'er opgericht worden: terwyl aan de Departementen de magt gelaaten werd om byzondere Hoogeschoolen en Kweekschoolen te houden. 1798.

In eene Afdeeling, *Algemeene Schikkingen* getyteld, werden alle Leenen, alle Heerlyke Regten vernietigd, behoudens billyke schadeloosstellingen. Alle Gilden zag men afgeschaft, met voorbehouding van zodanige inrichtingen, die den bloei der Fabrieken, de goede Orde, het Gemak en Gerief der Ingezetenen konden bevorderen, en de Wetten van regt en billykheid handhaaven. — De verzekering van de Vryheid der Drukpersse, onder billyke bepaalingen. Eenige regels de Volksfocieteiten, de Gelykheid in rang, de Ellen, Maaten en Gewigten, de Burgerwapening, de Vryheid van Voordragten, en de Guarantie der Staatsregeling betreffende, waren alle in deeze Afdeeling begreepen.

Een volgende Afdeeling droeg de zorg der Wetgeeving voor de Buitenlandsche Bezittingen van den Staat, geheel aan het volgend Wetgeevend Lichaam op.

De laatste Afdeeling omschreef de wy-

ze,

[illegible] BOEK. 1796.

ze, waar op veranderingen in de Staatsregeling gemaakt moesten worden. Het voorſtel daar toe kon niet eerder dan zes jaaren naa de invoering geſchieden; alleen werd aan de Kamer der Ouden de magt hier toe, toegekend, de bekragtiging ſtondt aan de Groote Kamer. Doch alvoorens moest deeze laatſte het Voorſtel aan het Nationaal Geregtshof toeſchikken om berigt of het ook eenige vermenging der drie Hoofdmagten bevatte, en vervolgens nog de bedenkingen en inlichtingen van den Staatsraad inneemen. Laatstgemelde het afkeurende, mogt in geen jaar weder eenig Voorſtel ter verandering in overweeging komen. Indien het zelfde Voorſtel, naa dien tyd, door twee derde deelen van beide de Kamers goedgekeurd en bekragtigd werd, dan geſchiedde de aanneeming ook zonder tusſchenkomst van den Staatsraad. Dus goedgekeurd, werd het ter beſtemming aan alle Stemgeregtigden overgegeeven, wier *ja* of *neen* ter aanneeming of verwerping ſtrekten. — Voorbehoudingen gingen hier mede vergezeld, hier in beſtaande, dat alles, wat omtrent de *Algemeene* en *Gewestlyke Finantien* in de Staatsregeling bepaald was geworden, aan deeze veranderingen niet zou onderworpen zyn — als mede dat de *Departementen de Regten*, daar aan by de Staatsregeling gewaarborgd, niet konden verliezen, dan met derzelver vrye toeſtemming.

Twee Bylagen aan dit Plan toegevoegd, behelsden eenige ophelderingen ten aanzie-

ziene van eenige ftellingen in de Afdeelingen over de Finantien, als ook een Concept Inftructie voor het Hoog Nationaal Geregtshof (*).

In weinig bladzyden hebben wy den Inhoud begreepen van een geheel Boekdeeltje. Veele zouden wy vullen, ja een volflaagen Boek vervaardigen, wilden wy nu voorts de Advyzen, en de daar by voorgevallene redenwisfelingen plaatzen, en eene volledige befchryving geeven van 't geen 'er voorviel, geduurende elf dagen, waar in acht en zeventig Volksvertegenwoordigers hunne bedenkingen en raadflagen, welker eenige meer dan een vol uur aanhielden, voortbragten. Al de tyd ter behartiging en bezorging van 's Lands belangen, en tot afdoen der loopende zaaken, zou 'er by hebben moeten infchieten, indien men de Zittingen zelve niet over den gewoonen tyd gerekt en 'er veele Avondzittingen aan toegevoegd hadt. Behalven dat veelen, in de hoofdzaaken, of ter verwerping, of ter goedkeuring zamenftemden, zouden de byzonderheden verveeling baaren, en dit te meer: dewyl by de ftukswyze behandeling des eindelyk ter overweeging genomen Plans, die zelfde zaaken te berde kwamen. Wy ftellen ons de kortheid, zo veel zonder benadeeling van de duidelykheid der zaake kan gefchieden, ten hoofdregel.

VIII. BOEK. 1796. Lange en veelvuldige Beraadflagingen.

De

(*) Dagverh. der Nat. Verg. III. D. bl. 611-612.

VIII. BOEK. — 1796. *Van de Kasteeles voordragt.*

De voorleezing van het Plan volbragt zynde, stonden de beraadslaagingen eenen aanvang te neemen op den zestienden van Slachtmaand. VAN DE KASTEELE hadt reeds het Spreekgestoelte beklommen, om zyn breed uitgewerkt Opstel voor te draagen; dan de tyd reeds te verre verloopen zynde om diens Voordragt, van welks uitgebreidheid men verwittigd was, te hooren, trad hy af, bewilligende in het uitstel tot den volgenden dag (*).

De groote vraag, toen te onderzoeken, was, „ Zal het aangeboden Ontwerp, over „ het geheel, tot een leiddraad der raad„ pleegingen aangenomen, of geheel ver„ worpen worden?" — VAN DE KASTEELE vertoonde zich op het Spreekgestoelte. De volle Vergaderzaal was, om zo te spreeken, één oor. Vrienden en Vyanden van 's Mans welbekende begrippen in deezen, luisterden, met verdubbelde aandagt. Deezen om versterking voor hun gevoelen te vinden, geenen om zich ter bestrydinge toe te rusten.

De hoofdinhoud zyns wydluftigen Vertoogs, voorgedraagen met al dat vuur en al dien ernst, welke deezen Volksvertegenwoordiger, by uitstek, kenmerken, kwam hier op neder. Hy bevlytigde zich om aan te toonen, dat het Ontwerp in geenen deele gebouwd was op die Eenheid en Ondeelbaarheid, welke het Volk verwagtte, en met welker hoop men 't zel-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 681.

zelve aanhoudend gestreeld hadt. Ten grondslage zyns Voordragts, die eene volkomene Verhandeling mogt heeten, diende de stelling, dat de wederzin van die begeerde en te genoote gezicne Eenheid by de meerderheid der Leden over het vormen des Plans zittende, alleen den grond hadt in de vrees voor de Vermenging der Gewestlyke Schulden, en dat men, die vrees weggenomen zynde, veelligt gereedlyk tot die Eenheid zou toegetreeden zyn. —— Hy betoonde voorts, zyne bedreevenheid in het Finantieele met fiksche trekken, op daadzaaken gegrond, aan den eenen kant het onregtvaardige en het verderflyke; boven al voor *Holland*, om de Gewestlyke Schulden afzonderlyk te willen houden: dewyl als dan dit Gewest, telken jaare, omtrent Tien Millioenen zou te kort komen: daar de andere Gewesten gelyk bleeven, of zelfs overhielden. Met veel klems aanwyzende, dat alle Schulden van *Holland*, ten behoeve des Bondgenootschaps gemaakt waren. Aan den anderen kant stelde hy daartegen over hoe sterk Billykheid en Regtvaardigheid, de aangenomene Beginzels en zelfs aller Voordeel, gronden opleeverden, voor de Gemeenmaaking der schulden. Geen bloote stellingen en magtspreuken deeden hem die taal voeren. Hy stelde een algemeene schets, hoedanig dezelve zou kunnen gevonden worden; daar een jaarlyks te kort van Negen Millioenen, over alle de Inge-

TIENDE BOEK. —— 1796.

CVIII. BOEK. 1796. zetenen zou moeten komen, welken last zy dan meerder zouden moeten draagen. — Met sterke trekken schilderde hy den invloed van de by het Ontwerp gekunstelde Eenheid op alle byzondere deelen des Plans, aantoonende dat deeze het geheel tegenstrydig en onuitvoerbaar maakte. Op deeze breed opengelegde gronden besloot die Staatsman, om het Ontwerp geheel te verwerpen; zich houdende aan de by den aanvange door hem gedaane stellige verklaaring, „ liever geene Constitutie, „ hoe verderflyk dit anders voor de Re„ publiek moge weezen, dan zodanig „ eene (*).”

WITBOLS. VAN DE KASTEELE's bezwaaren, welke hem tot dit besluit bragten, betroffen de zaak zelve. WITBOLS, die de hem volgende spreekbeurt hadt, zag het stuk uit een geheel ander oogpunt in, en beklaagde zich, op eenen heftigen toon, over de handelwyze der Commissie. 't Geen hy bybragt, liep daar heenen, dat 'er kwaade trouwe onder speelde. Immers hy voerde aan, dat de Commissie haare zaak den zes en twintigsten van Wynmaand afgewerkt hebbende, op de vergunning der Nationaale Vergadering van nog tien dagen tot nader in orde brenging en voltooijing des Ontwerps, dien tusschentyd tevens besteedt hadt om geheel nieuwe Punten, en wel van den tederften

aart

(*) Dagverh. der Nat. Verg. III. D. bl. 683 enz.

aart en het hoogst belang, in hetzelve in te voegen, dit was aller werk niet geweest; zommigen hadden zich aan die raadslagen geheel en al onttrokken. Hy droeg dezelve voor, met aanwyzing, dat de bedoelde punten juist de zodanige waren als aan de Gewesten hunne byzondere Regten en Oppermagt het meest verzekerden. Die Punten voorgedraagen hebbende, riep hy uit, „ Ziet daar, Burgers Representanten! niet onduidelyk „ het Provintiaal Gezag, in zyne volle „ kragt en uitgestrektheid herleeven, en „ op zynen ouden throon, zo luisterryk „ als ooit geplaatst. Dit verbaasde my „ te meer, daar ik 'er het Zevenhoofdig „ Monster, meer dan ooit, door den aanwasch van twee Hoofden, verschriklyk „ in bespeurde, en my die oude bronwel van twist en verdeeldheid, waar „ door het Gemeenebest meer dan ééns, „ op den rand des verderfs gebragt was, „ vertegenwoordigde!". — Niet min heftig beklaagde zich deeze Representant, dat men het verslag eener Commisse, aan wier hoofd zich VAN DE KASTEELE bevondt, benoemd om een Ontwerp over de mogelykheid der Ineensmelting van de Gewestlyke Schulden uit te brengen, schoon dezelve, ten bestemden dage, gereed was geweest, niet hadt willen hooren, door vóór dien tyd, tot het afzonderen der schulden te besluiten, en dus de reeds in Bloeimaand gelegden grondslag van Een- en Ondeelbaarheid om te

CVIII. BOEK. 1796.

VIII. BOEK. 1796. VAN MAANEN.

wroeten (*). Op deeze gronden ſteunde zyne Verwerping.

Sterken ſteun vondt de beſtryding des Plans in den Repreſentant VAN MAANEN, die, ten tyde der bearbeiding, een en andermaal, tegen de gehoudene handelwyze zich aangekant, en een van de yverigſte Voorſtanderen der Een- en Onverdeelbaarheid geweeſt hadt (†). Thans zag hy den tyd gebooren, om daar op terug te wyzen. Zeer uitvoerig was zyn Vertoog, waar in hy beweerde, dat de Ontwerpers des Plans, hoe zeer hun by het Reglement onbepaalde vryheid was gelaaten, egter door de reeds aangenomene en klaar ſpreekende beginzelen der Omwentelinge zelve verbonden waren geweeſt, om daar mede overeenkomſtig, hunne werkzaamheden in te richten. Hy hieldt het daar voor, dat zy aan deeze hunne oorſpronglyke verpligting weinig beantwoord hadden. — Byzonder liet hy zich in om de uitgeſtrektheid der Magt aan het Wetgevend, het Uitvoerend en de Departementaale Lichaamen toegekend; ſtaande houdende, dat de eerſte, bovenal door de ſplitzing in twee Kamers, geheel verlamd was, de tweede tot Dwinglandy en Overheerſching ſtrekte; terwyl voorts eene Monarchaale Eenheid, zich in een geduurigen ſtryd zou bevinden met Negen wederſtreevende Magten. —

Dan

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 659.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 11, enz.

CXIII. BOEK.

1796.

Dan hoe zeer hy, om alle de door hem bygebragte en uitgewerkte redenen, tot het besluit der Verwerping van het Plan, zo als het lag, zou moeten komen; hoe zeer hy oordeelde, dat het in den geest en vorm streedt met het geen 't kon en moest zyn, zou hy liever, om een niet min gevaarlyk uiterste te vermyden, als zyn raadslag uitbrengen om het Ontwerp, onder zekere uitgedrukte bepaaling, van zich noch aan de gronden, noch aan den vorm, special te willen verbinden, tot een voorwerp van beraadslaaging te neemen (*).

HAHN.

Verre was HAHN van die inschikkende den weg te willen betreeden hebben. Hy hadt zich aangegord om het Ontwerp te bestryden, en bediende zich van een trant hem byzonder eigen, om breedspraakig te betoogen, dat het afweek van alle rechtschaapene gronden eener Regeeringsvorm, en in zich zelven geheel onbestaanbaar moest geheurd worden. Het was, in zyn oog, „ een Bondgenootschap„ lyk Stelzel, geschoeid maar, misvormd „ door eene vertooning van Eenheid, „ slimmer Federalistisch dan het oude." Hy spelde, dat het invoeren van 't zelve der Republiek de doodlykste rampen zou veroorzaaken, dezelve weder onder het afgezwooren Bestuur van *Oranje* en het gehaate juk van *Groot-Brittanje* brengen. Zyns oordeels mogt de Nationaale Ver-

ga-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 675.

GESCHIEDENIS. 1796.

gadering, een Ontwerp van dien hoogst gebrekkigen en voor 's Lands Vryheid zo zeer te duchten aart, niet tot een grondslag haarer raadpleegingen aanneemen (*). — Op de gronden van het door VAN DE KASTEELE en VAHN bygebragte, keurde NOLET het Plan der overweeginge van de Vergadering onwaardig (†).

LUYKEN. Dus lange hadt de Vergaderinge niets gehoord, dan 't geen ten nadeele en ter afkeuring van het Ontwerp strekte. Thans stondt een der Medeontwerpers op, en vondt het een bekwaam Verdeediger in den Representant LUYKEN. De meerderheid der Commissie hadt, zyns oordeels, niets anders bedoeld, dan eene Staatsregeling te ontwerpen, gegrond op het heerschend Volkscharacter, en de plaatslyke gesteldheid der Republiek, die, van alle zyden, uit verschillende Volken, bestaan hadt, allen van elkander, in ontelbaare byzonderheden, onderscheiden; zy waren niet geroepen om een nieuw Gemeenebest, op wysgeerige gronden, te scheppen; niet te weinig, niet te veel, moesten zy op éénmaal tragten te veranderen, het Volksgeluk was geene zaak, waar op men gewaagde proeven mogt neemen. Gemaklyker viel het te slechten dan te bouwen, te veranderen dan te verbeteren; een kwalyk geplaatst en te wel ingerig-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 703.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 705.

zelfde Magt kon, in eene Republiek, alle de yslykheden van het Despotismus hervoortbrengen. — De meerderheid hadt gebouwd op den grondslag van alleen zo veel van zyne byzondere Vryheid en Regten aan het Algemeen Belang op te offeren, als dit volstrekt vorderde, en het overige te behouden. Ingevolge hier van hadden zy de Eenheid geplaatst in de betrekkingen na buiten; ten deezen aanziene hadt de Republiek de gedaante van één Volk, en wel in dier voege, dat de Besluiten der Wetgeevende Magt, daar toe betrekkelyk, nimmer konden worden tegengewerkt: terwyl de Departementen de volstrekte Oppermagt, in derzelver huishoudelyke zaaken, behielden. — Voluit erkende hy, met VAN DE KASTEELE, dat de Schuldvermenging ten grooten hinderpaal der gewenschte Eenheid hadt gestrekt. Tegen deeze verklaarde hy zich, het voor onregtvaardig houdende, dat het eene Gewest met de schulden der anderen zoo bezwaard worden, en het als onuitvoerelyk aanziende: dewyl de andere Gewesten 'er nimmer hunne toestemming aan zouden geeven. Hoe zeer een Voorstander van de Eenheid in de Algemeene Wetgeeving, in de Uitvoerende Magt, in de Regtsvordering en in de Uitwendige Belangen, zag hy die Eenheid als zeer ongeschikt aan voor de Huishoudelyke Belangen der Gewesten; gevaarlyk voor de byzondere Vryheid, verderflyk voor het beheer der byzondere Gewesten en Gemeen-

[illegible] [illegible] — 1796.

meenten; onuitvoerlyk voor het Gemeenebest in deszelfs plaatslyke gesteldheid, met het Volkscharacter geheel strydig, en voor de Handelbelangen hoogstschadelyk. By deeze meer algemeene wederspraake de door zo veelen bedoelde Eenheid betreffende, voegde LUKKEN eene wederlegging van eenige byzonderheden door VAN DE KASTEELE en VAN MAANEN aangevoerd. —— Ingevolge hier van was zyn raadslag, dat, onaangezien de gebreken, die in het Ontwerp gevonden werden, welke hy niet ontkende, 't zelve egter, over 't algemeen, behoorde te strekken tot een onderwerp der beraadslaginge van de Nationaale Vergadering (*).

NUHOUT VAN DER VEEN.

Op sterken toon verhief zich de stem der wederspreeking, by monde van NUHOUT VAN DER VEEN, en klonk zyn raadslag, dat het zogenaamd Ontwerp van Constitutie, geheel wanschaapig, onteerend voor de Natie, en verderflyk was, en daarom niet tot eenen grondslag van raadpleeging der Vergaderinge kon of mogt genomen worden, zonder de waare grondbeginzels van Eenheid, en waar Volksgeluk, te verzaaken (†).

VITRINGA.

VITRINGA betoonde zich een bekwaam en gezet Verdeediger van het Plan, in een zeer uitgewerkt Vertoog; antwoordende, wat men, naar zyn begrip, door het aanneemen des Ontwerps van Staatsrege-

lingi,

(*) Dagverh. der Nat. Verg. III. D. bl. 708.
(†) Dagverh. der Nat. Verg. III. D. bl. [illegible].

ftellig, tot een voorwerp van beraadflaging zal of niet besliste en bepaalde. — Hy tragtte voorts het gewaagde van eene verwerping, in ftede van de aanneming tot dat einde, te doen zien. — Hy liet zich breed uit in een onderzoek van de algemeene hoofdgronden, welke deeze Vergadering, naar veeler oordeel, tot de verwerping moesten bepaalen en doen befluiten. Hier nam hy byzonder in aanmerking het menigmaals opgehaalde gebrek aan genoegzaame Eenheid in het Binnenlandsch Bewind, als mede de al te groote Magt, welke aan de Departementaale Befturen, in derzelver huishoudelyke zaaken, zou zyn overgelaaten, en bovenal dat gebrek van Eenheid in de Financien en de niet ineenfmelting der oude Gewestlyke Schulden. — Voorts tragtte hy eenigzins in 't breede, de beweegredenen na te gaan, welke, naar sommiger oordeel, de Vergadering tot de verwerping behoorden over te haalen, en die te wederleggen. — Waar op hy eindelyk zyn raadflag tot het aanneemen van het Plan tot een punt van beraadflaging liet rusten. Veel affchryvens waardig komt in dit ftuk voor. Hadt VAN DE KASTEELE den ftaat van *Holland*, met een warme zugt voor het welzyn van dat Gewest gefchetst, daar oordeelde hy, de eerfte zynde, die uit een der door hem bedoelde Landgewesten het woord voerde, dat niemand het hem ten kwaade zou duiden, dat hy meer bepaald over den Financieelen ftaat

[illegible]
BOEK XI
1796.

van

[illegible] [illegible] 1796. van *Nederland* en byzonder van *Gelderland*, ſprak — „ *Holland*," op dat wy dit weinige ſlegts overneemen, „ is wel, „ ik erken het volkomen, de voornaam„ ſte Stichteres van dit Gemeenebest, al„ len hebben aan *Holland* oneindige ver„ pligtingen. Als de nood daar was, „ ſprong *Holland* toe, en redde zo veel „ het kon, de gemeene zaak; maar het „ is even zeker, dat *Holland*, vooral, en „ boven anderen, by het behoud der Re„ publiek geintresſeerd was; en dus al„ tyd hier door, in de eerſte plaats, tot „ eigen behoud werkte. — De Ingeze„ tenen, ik beken het, al verder, van „ dat Gewest, draagen een important aan„ deel in de Lasten des Lands. En dit „ ook legt eene onontkenbaare verplig„ ting op alle de andere Gewesten, om „ zich eens weinig te onttrekken en zo „ het kon zyn, zelfs *Holland* te verlig„ ten. — Maar wy moeten regtvaardig „ zyn, Burgers Repreſentanten! is de last „ die de overige Gewesten drukt, min„ der zwaar? Weegt die op hunne ſchou„ deren minder? *Holland* draagt reeds „ driemaal meer dan anderen, maar is „ *veel* of *weinig* te draagen, niet relatief „ tot het vermogen? Zal het iets bere„ kenen, dan moet het zyn *te veel* of *te* „ *weinig* te draagen. Men doorwandele „ nu de Gewesten van een groot gedeel„ te van *Gelderland*, *Overysſel*, *Drenthe* „ en *Brabant*, en men vergelyke daar de „ bedetige Stulpen der Landbewooneren, „ met

„ met de Woningen der *Hollandsche* „ Landlieden. Men beschouwe de Weel„ de van dit Gewest en vergelyke dezel„ ve met de hunne; men neeme in aan„ merking hunnen precairen toestand, „ door de expositie aan elk Oorlogstoo„ neel, en vergelyke die met den staat „ der veiligheid der *Hollanderen!* —— 't „ Is waar, de Koophandel lydt, by el„ ken Oorlog, ook zwaare schadens; doch „ men zal wel niet in ernst die schadens, „ welke wederom door importante win„ sten der Kooplieden worden vergoed, „ vergelyken met de ruines en vernielin„ gen, in de opeenvolgende Oorlogen „ door de ongelukkige Land-provintien „ steeds geleden!" (*).

GESCHIEDENIS 1796.

Van de Representant VREEDE, die op deezen Spreeker volgde, mogt men eene andere taal verwagten, en vondt zich in die verwagting niet bedroogen. Hy onderfteunde den uitgebragten raadslag van NIJHOUT VAN DER VEEN, en voerde nog andere gronden aan, die hem tot volstrekte verwerping des Plans bragten. Naa de aanmerking, dat de Ontwerpers, door al het Reglementaire in het Plan in te voegen, het volgend Bestuur, tot de kleinste byzonderheden toe, de handen gebonden hadden, of genoodzaakt de Staatsregeling telkens te veranderen, en op losse schroeven te stellen, beweert hy, dat het Ontwerp niets anders in zich bevatte dan eene

VREEDE.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 721.

XIX. eene vernieuwing van de oude verworpen Constitutie, met alle haare gebreken, en ontbloot van al het goede, 't welk dezelve mogt bezeten hebben. Het *Wetgevend Lichaam* vertoonde, naar zyn voordragt, de *Vergadering van hun Hoog Mogenden* — het *Departementaal Bestuur* de *Staaten der Provintien* — de *Staatsraad* het *Stadhouderlyk Gezag*. De splitzing in twee Kamers strekte tot verlamming van het Wetgeevend Lichaam, door de tydlyke Vergaderingen en door de Oppermagt der Gewesten, terwyl de laatsten aan den eenen kant te veel en aan den anderen kant te weinig magts was overgelaaten. Nog te gevaarlyker werd dit Lichhaam, daar de Jaarwedde van zeven duizend Guldens het Wetgeevend Lichaam altoos in de noodzaaklykheid zou brengen, om de keus tot zeer gegoede Persoonen te bepaalen. — Hy erkende dat een Land, by eene *Bondgenootschaplyke Regeering* zeer wel kon vaaren; doch dat zodanig een mengzel van *Eenheid* en *Federalismus*, als het Ontwerp inhielde, voor ons Vaderland allerverderflykst zou weezen, en regtstreeks strekken om ons het Stadhouderlyk juk weder op den hals te schuiven. — Ten aanziene van de Schuldvermenging hieldt hy het daar voor, dat deeze althans geene noemenswaardige lasten voor de Gewesten kon veroorzaaken, dat de kort komende des Millioenen genoegzaam kunden gevonden worden door een verbeterd beheer der Finantie, en een zuinig Be-

1796.

BOEK. 1796.

Bestuur. — Breed wyde hy uit in de schets van de rampzalige gevolgen, wanneer men aan Gewestlyke Besturen iets meer dan eene beheerende Magt liet. — Treffend is zyn by tegenstelling gemaald tafereel van de gevolgen voor de huishoudelyke belangen, van Koophandel, Zeevaard en Fabrieken, welke uit het Stelzel der Eenheid en van het Federalisme stonden gebooren te worden. — Vreedes yver, die te midden zyner voordragt zo tot beweering van zyn eigene, als ter wederspreeking van anderen, niet zelden heftig opblaakte, gloeide boven al in 't slot, als die hem deeze woorden deedt uitten — „Zou myn mond een Ontwerp van Constitutie goedkeuren, dat „op zulke verderflyke gronden geschoeid „was? Neen; dan was ik het vertrouwen onwaardig, dat *Neerlands* Volk in „my gesteld heeft — dan zou ik my aan „het verraaden van hunne belangen schuldig rekenen — dan zoude schaamte en „wroeging my tot aan het graf vervolgen; — veel eer, indien het dan zo „zyn moet, zal ik my het uiterste getroosten. De Dwaaling wil ik voorbyzien; maar het Eigenbelang, maar de „Intrigue, zal ik tegenstaan, ontmaskeren en het hoofd bieden. Geene magtof wonderspreuken zullen my afschrikken. Die de Eenheid in het Bestuur „een *Oostersch Despotismus* noemt, dat voor „*Frankryk* kan geschikt zyn; maar in „*Nederland* niet kan geduld worden,

„diens

CXII. BOEK. 1796. „ diens hart of hoofd zal ik hier om op „ den prys stellen, dien beiden verdienen. „ En, zo tot dit alles myne kragten mog„ ten te kort schieten, zal ik ten min„ sten op myn post met Eere staan, en, „ is het nood, eenen eerlyken dood vin„ den!" (*).

Krieger. De Representant Krieger, aan de Spreekbeurt gekomen, nam het voor *Bataafsch Brabant* op, wat de Vermenging der Schulden betrof, even als wy Vitringa voor *Gelderland* hoorden spreeken (†). Hier toe gewaagde hy van de door herhaalde Oorlogen geledene rampen; als mede hoe, in vredestyd, beampte Vreemdelingen aldaar kwamen, en onder den schyn van den waaren Godsdienst en de wettige Regeering te handhaaven, wegnamen 't geen de kryg hadt overgelaaten; welke Belastingen een Volk drukten, van wier armoede hy een aandoenlyke schets ophing; hoe men daar gemaakte kosten, ten algemeenen nutte, byzonder hadt doen betaalen. Met dit alles beloofde hy zich, van de waare Vereeniging der Negen Gewesten tot één eenig Volk de grootste voordeelen. Voorts stemde hy met van Maanen in, niet tot het verwerpen des Ontwerps; maar tot het benoemen eener Commissie (§).

Gevers. Gevers, aan het woord zynde, voerde

(*) Dagverbr. der Nat. Verg. III. D. bl. 731.
(†) Zie hier boven bl. 151.
(§) Dagverh. der Nat. Verg. III. D. bl. 735.

de eene geheel andere taal; omhelsde het voorgedraagene van VAN DE KASTEELE met allen nadruk, wedersprak de aanmerkingen van LUYKEN, en het zyne over een en ander gedeelte des Plans gezegd hebbende, luidde het slot zyns raadslags; EVEN. BOEK. 1796.
„ Daar ik dus van meening ben, dat het „ Volk van *Nederland* geen bestendig ge„ luk en welvaard zal kunnen genieten, „ zonder een volkomen *Unisme*, en ik „ daar van ten uiterften overtuigd ben, „ zo besluit ik, daar het ons voorgelegde „ Plan op Federalistische gronden ge„ bouwd is, en veele andere schadelyke „ bepaalingen bevat; dewyl, myns oor„ deels, daar door niet anders dan de „ grootste verwarringen moeten ontstaan, „ en de noodwendigste gevolgen moeten „ zyn Scheuringen en Verdeeldheden, „ welke ongetwyfeld de begeerte na eenen „ Stadhouder zullen medevoeren, en door „ deezen het verlies onzer Alliantie met „ *Frankryk*, en de herstelling van den *En„ gelschen* invloed — dat het niet tot een „ punt van Beraadslaaging voor deeze Ver„ gadering kan gebragt; maar verworpen „ moet worden (*)."

De verwagting, dat de Representant SCHIMMELPENNINCK, toen diens Spreekbeurt volgde, iets gewigtigs zou doen hooren, werd niet te leur gesteld. De Staatsman, die vóór meer dan twaalf jaaren, met een jeugdigen veder, de gronden SCHIMMELPENNINCK.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 743.

XVII. BOEK. 1796.

den van eene welingerichte Volksregeering verdeedigd hadt, liet zich thans, met manlyken ernst, in de groote Raadzaal van *Nederland*, over dit onderwerp hooren. Eene beschouwing van de Lands- en Volksgesteltenisse, welke eene menigte van zwarigheden tot het daarstellen van een voor allen aanneemelyk Plan, opleverden, plaatst hy op den voorgrond, en voert den Ontwerperen te gemoete, dat deeze zich duidelyk in het aangeboden Plan ontdekten, als mede dat veele door hun zo onoverkomelyk scheenen beschouwd te zyn, dat zy, in verscheide opzigten, gemeend hadden hunne inrichtingen voor de hinderpaalen te moeten doen bukken, in plaats van die hinderpaalen te dwingen om voor hunne inrichtingen plaats te maaken. — Voorts bepaalt hy den zin des thans behandelden vraagstuks, in hoe verre het tegenwoordig Plan tot een leiddraad der overweeginge kon worden aangenomen, en maakt, in eenige opzigten, de verdiensten, welke hetzelve daar toe regt konden geeven, af, zonder de gebreken te verzwygen.

De Verdiensten, welke het Plan, ten deezen einde aanpreezen, bestonden hoofdzaaklyk, zyns oordeels, hier in, dat het gebouwd was op het beginzel van Volks Oppermagt, en van eene Volksregeering by vertegenwoordiging. — Het begunstigde noch het *Eenhoofdig*, noch het *Aristocratisch* Regeeringsstelzel — Het bevatte in zich de groote deelen van het

Open-

Openbaar Gezag; *Wetgeevende*, *Uitvoerende* en *Regterlyke* Magt —— De *Wetgeevende* Magt was zodanig zamengesteld, dat haar hoog Gezag niet verderflyk kon worden. De verdeeling in twee Kamers, en de tydlyke Zittingen, strekten tot waarborgen van de wysheid en agtbaarheid der Wetten teffens. —— Tegen de zamenstelling der *Uitvoerende* Magt waren gewis gewigtige bedenkingen te maaken; veel verschikkings wenschte hy daar in, schoon het zo veel goeds behelsde, dat het Plan ook deswegen onderzoekens waardig was. — De Regterlyke Magt, als van de beide andere geheel afgezonderd, en haare Bedienaars in een volkomen staat van onafhangelykheid gesteld, kwam hem voor alles te bezitten, wat in eene Staatsregeling gevorderd wordt; zy waren alleen gebonden aan de Wetten, welke zy ten monde strekten. Hier kunnen wy niet nalaaten 's mans eigene woorden te bezigen. „ Gevoelt gy, Burgers Representanten! in „ al de kragt, en al de waarde der zaake, wat dit te zeggen zy? Gevoelt „ Gyl. niet met my, dat het groote bolwerk der Vryheid in deeze afzondering „ der Regterlyke Magt, in deeze Constitutioneele Onafhangelykheid, te zoeken „ zy? Zy is het, in de daad, welke „ den waarlyk Vryen Man maakt —— „ Zy is het, welke de Republikeinsche „ fierheid schept — Zy is het, welke „ maakt, dat de Wetten en niet de Menschen en hunne Driften regeeren ——

VIII. BOEK. 1796.

XIII. BOEK. 1796.

„ Zy is het, welke uitwerkt, dat de eerlyke Burger den dreigenden blik, zo wel van den *Despoot* en van den *Aristocraat*, als van den *Demagoog*, veilig kan veragten — Zy is het eindelyk, welke de onwrikbaare zuil uitmaakt voor dat Heiligdom, het welk aan den eerlyken man eene veilige schuilplaats belooft, waar in alle Republikeinsche deugden haare bescherming aantreffen, en welke niet, dan alleen voor de vertreeders der Wetten, de veragters van het Publiek Gezag, en verstoorders der algemeene veiligheid verschriklyk is."

SCHIMMELPENNINCK onttrok zich, deeze hoofdpunten afgehandeld hebbende, niet aan de overweeging van de ingebragte veelvuldige en groote zwaarigheden. Hy erkende, dat het die Eenheid niet bevatte, welke veelen wenschten, en voor welke hy zich verklaarde. Het gevaar voor de Burgerlyke Vryheid, 't welk veelen uit zodanig eene Vereeniging spelden, poogde hy uit den weg te ruimen, door aan te merken, dat het in zo kleine Gemeenebesten, als het onze, minder te vreezen was; — dat eene verstandige keuze van geschikte Bestuurders, waar toe de Regels in de Constitutie vast te stellen, aanleiding moesten geeven, en het heerschende Character eener echte Republikeinsche Natie, zulks gemaklyk zouden verhoeden — dat de juiste afscheiding van de Regterlyke Magt van allen invloed van buiten, ten zekersten waarborg voor de

Per-

Perfoonlyke Vryheid ftrekte. Dit gevaar zou geheel verdwynen, indien flegts de Staatsregeling zodanige gronden opleverde, die alle ondergefchikte Beftuuren gerust ftelden, dat zy, in de Huishoudelyke beraamingen, die geene betrekking altoos tot den algemeenen Staat hadden, hunne onafhangelykheid zouden behouden.

XVIII. BOEK. 1796.

De Schuldvermenging, dat ftuk waar over men reeds zo veel en zo onderfcheiden gefprooken hadt, vondt in deezen Reprefentant eenen manlyken Verdeediger. Hy deedt opmerken, dat het hier niet aankwam op de Aflosfing der Hoofdfommen; maar op de betaaling der Renten; en deeze moesten gevonden worden door eene Heffing van dat geene, 't welk ieder Ingezeten, naa aftrek van het noodige voor zyn beftaan, over hieldt; en dat deeze heffing niemand boven vermogen zou bezwaaren.

Op de bovengemelde gronden keurde hy het Ontwerp waardig om tot een leiddraad der overweegingen genomen te worden; zonder daar door alle gronden of byzonderheden te willen erkennen: teffens droeg hy voor vast te ftellen, dat 'er door de Nationaale Vergadering eene Perfoneele Commisfie, van vyf of zeven Leden, uit derzelver midden, zou benoemd worden, om te onderzoeken, op hoedanig eene wyze het tegendeel van de Eenheid en Ondeelbaarheid van het geheele *Neder-*

landsche Volk, by de Staatsregeling, zou behooren te worden vastgesteld en toegepast, met aanwyzing van de algemeene gronden, volgens welke aan de Departementaale en Municipaale Besturen, ter genoegzaame beveiliging en verzekering der Burgerlyke Vryheid, zou behooren te worden overgelaaten — En eindelyk op hoedanig een voet de Schulden der Gewesten zouden behooren byeengebragt te worden, en tot één eenige Nationaale Schuld gevormd; insgelyks met duidelyke aanwyzing van zodanige algemeene gronden van Belastingen, van welke, als by de Staatsregeling bepaald, het Staatsbestuur niet zou vermogen af te gaan; en welke het meest geschikt zouden zyn, om de gezamenlyke Inwooners van alle gedeeltens van *Nederland* volkomen gerust te stellen en te overtuigen, dat, uit zodanig eene Ineensmelting en Vermenging der Schulden, geenzins nu, of in het vervolg, eenige bezwaarende of ruïneuse gevolgen, voor de onderscheidene gedeeltens der Republiek, te vreezen waren. — Voorts wilde hy, dat die zelfde Commissie, omtrent alle de opgemelde stukken, uiterlyk binnen ééne maand, naa het neemen van het voorgesteld Besluit, de Vergadering zou dienen van een uitgewerkt Verslag. — Op deezen voet, zeide hy, mogelykheid te zien, om tot eene verstandige afdoening te geraaken, zonder dit voorzag hy niets anders dan eene op-

een-

opstapeling van tegenstrydigheid, ongerymdheid en verwarring (*).

Meermaalen hadt de taal van SCHIMMELPENNINCK, in de Nationaale Vergadering, kragts en klems genoeg gehad, om, by het hoogloopend getyde van strydige meeningen, eene vermindering van dien vloed, of althans eene kentering te wege te brengen. Zulks was ook tegenwoordig het beloop der zaake. — Schoon NIEHOFF zyn breed verslag uitboezemde, strekkende om het Plan ter overweeginge aan te neemen, en met vereende harten en handen het Ontwerp eener Staatsregeling zo zeer te volmaaken, als alle Leden wenschten *Neerlands* aanzien, welvaard en geluk te bevorderen; oordeelden HOFFMAN en DE KEMPENAAR het noodloos het woord te vraagen, geheel in de voordragt van SCHIMMELPENNINCK berustende (†).

Anderen lieten voordragten van denzelfden aart, schoon eenigzins anders gewyzigd, hooren. Wy zullen, om tot geene te groote wydloopigheid te vervallen, de meest daar van afwykende raadslagen kortlyk vermelden. Tot deezer rang behoorde MIDDERICH, die, met een drift en stevigheid hem eigen, het voorgelegde werk zeer laag stelde, den naam eens Plans van Constitutie onwaardig keurde,

VIII. BOEK. 1796. NIEHOFF. MIDDERICH.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 747. en IV. D. bl. 41. env.

(†) *Dagv. der Nat. Verg.* III. D. bl. 747—752.

CVIII. BOEK. 1796.

de, en zich beklaagde, dat wy, blykens dit werkstuk, zedert de komst der *Franschen*, nog zo weinig gevorderd waren in het vernietigen van het *Federalismus*. Uitdruklyk verklaarde hy nimmer het Ontwerp tot een grondslag van raadpleegingen te zullen aanneemen, of de Vergadering moest vóóraf besluiten, dat het de Regten van den Mensch en Burger uitdruklyk bepaalde, en deeze, gepaard met de Eenheid, de grondbeginzels bevatte, die ten leiddraad dienden, volgens welke men de Artykelen zou bevorderen en behartigen (*).

J. A. DE VOS VAN STEENWYK.

J. A. DE VOS VAN STEENWYK velde over het Plan dit oordeel, dat 'er op sommige punten vry veel gegronde aanmerkingen te maaken waren, en 'er ongelykvormigheden in gevonden werden. Hy keurde het waardig ten grondslage der overweeginge genomen te worden. In het breede liet hy zich uit, om te toonen, dat het beginzel in het Plan eene *gemodificeerde Eenheid*, en geenzins eene *Federatie*, gelyk dus lang hadt plaats gehad, wilde. Veel hadt hy wegens en op de Ineensmelting der Schulden te zeggen, en oordeelde dat ze niet op gronden van billykheid steunde; doch wilde daar uit niet afgeleid hebben, dat hy ongenegen zou weezen, om billyke schikkingen daar te stellen, tot instandhouding der Finantien (†).

Niet

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 753 *enz.*
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 756 *enz.*

De Mist.

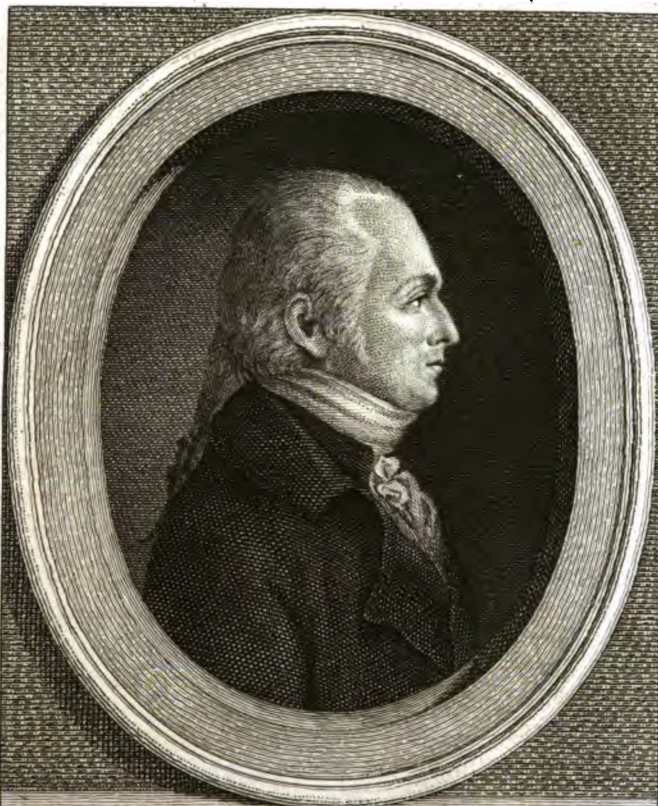
Niet min uitvoerig liet DE MIST zich hooren, en betoonde zich een Tegenstander der door veelen bedoelde Eenheid, daar, gelyk hy sprak, „ de tyd van veinzen voorby was. Mogt de Volkskeuze op zulk een Eenheid vallen, dan kon hy een groot en aanzienlyk gedeelte van de Natie niet anders beschouwen, dan als in eene schaduwe der Vryheid te leeven: terwyl derzelver straalen voor haar, door anderen worden opgevangen." —— Aanmerkingen hadt hy veele op het Plan: onder andere scheen hem de Magt van den Staatsraad, in eene Republiek op Democratische Gronden gevestigd, al te groot toe; hy vondt in deszelfs Leden genoegzaam *zeven Stadhouders*, zo in magt, als in aanzien en uiterlyke eerbewyzingen en te groote onverantwoordelykheid. Moesten, gelyk sommigen daar heen wilden, de Jaarwedden van zeven duizend Guldens nog worden verhoogd, dan zou men wel ras *zeven kleine Hofhoudingen* aantreffen by Burgers, die belydenis deeden van *Gelykheid*, en die zich met moeite zouden kunnen overreden, dat zy geene weezens waren van eene hoogere bestemming. „ Het waren niet de prachtige Tafels en Rydtuigen der Publieke Amptenaaren; maar wel voorzienene Magazynen, bloeiende Steden, en welgevulde Landskassen en algemeene welvaard onder alle Klassen van Ingezetenen, die een Nationaalen luister moesten uitmaaken."

VI. BOEK. 1796.

Van de Ineensmelting der Schulden spreekende, haalt hy de bekwaamheden van VAN DE KASTEELE in top; doch voegt 'er by; „ dat diens redenen, (voor „ *Holland* pleitende,) hoe kunstig ook „ ten blade gebragt, egter, voor het groot- „ ste gedeelte, ook niets meer dan kunst „ waren, en dat uit de Historie der Schul- „ den van elke Provintie, in denzelfden „ styl, en op gelykfoortigen tyd — en „ som — rekenkundige Tabellen opge- „ maakt, naar evenredigheid van ieders „ betrekkelyk vermogen, met weinige ver- „ anderingen, eene schildery van 't zelf- „ de penseel en van dezelfde kleuren, „ zou kunnen vervaardigd worden." — Reeds hadt DE VOS VAN STEENWYK dit gedeeltlyk tragten te doen, en DE MIST wendt zyne bekwaamheden aan om dit te voltooijen. Hy besloot dat de Nationaale Vergadering het Ontwerp, over het geheel genomen, tot eenen grondslag haarer raadpleegingen kon en behoorde aan te neemen, en dien onverminderd, uit haar midden eene Personeele Commissie benoemen, die, gevoegd by eenige Leden der Commissie, het punt der Finantien nader in overweeging zou neemen, en met betrekking tot de afschaffing der Quotas en wenschlyke invoering van Algemeene Lasten, de Vergadering, zo veel mogelyk, met specifieke Berekeningen en een uitgewerkt Plan voorlichten (*).

Een

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 763.

J. A. DE MIST.

R. Vinkeles. sculp.

Een anderen toon liet VAN LEEUWEN hooren, hy beklaagde zich over het gemis der verklaaring van de Regten van Mensch en Burger, door hun Hoog Mogenden als het werk der Nationaale Vergadering toegezegd; om dit gebrek, en uit hoofde dat het Plan, zyns oordeels, veele zaaken inhieldt, met die Regten ſtrydig, keurde hy het volſtrekt verwerplyk (*). CXII. BOEK. 1796. VAN LEEUWEN.

VERHOYZEN zette zich om de Schuldvermenging als hoogst onregtvaardig voor Bataafsch Braband, af te ſchilderen; en de te groote Magt aan den Staatsraad gegeeven, af te maalen. Het geſtelde ten aanzien van den Godsdienst oordeelde hy, dat wel degelyk eene vereeniging van Kerk en Staat inſloot; doch desniettegenſtaande kon het Ontwerp, als een ſtuk van raadpleeging, worden aangenomen (†). — Op dit ſlot kwam ook de raadſlag van FARRET en VERHEES neder (§). VERHOYZEN, FARRET, VERHEES.

Van de voorige Spreekers onderſcheidde zich ZUBLI; daar hy, met den hoogſten lof van de Eenheid geſprooken hebbende, erkent, dat in ons Land zich redenen opdoen, welke de omhelzing eener volſtrekte Eenheid, zonder den welvaard van een gedeelte des geheels te ondermynen, hoogst bezwaarlyk, zo niet volſtrekt onmogelyk, maakten. Nietttegenſtaande hem ZUBLI.

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* III. D. bl. 774.
(†) *Ald.* bl. 777.
(§) *Ald.* bl. 781. 787.

OVERZ. BOEK. 1796.

hem een aantal gebreken, tegenstrydigheden en punten, waar mede hy zich niet kon vereenigen, voorkwamen, agtte hy zich verpligt „ om de kroon, welke „ door sommige Leden den kundigen „ Ontwerperen was van 't hoofd gerukt, „ weder op hun schedel te moeten zetten." Dit tragt hy te doen door het ophaalen van de hem schoon dunkende gedeeltens; het gevaar der verwerpinge schildert hy akelig af, en wel, dat het Plan, zonder zich aan deszelfs geheelen inhoud te binden, in overweeging zou genomen, dan teffens, dat eene Commissie zou benoemd worden, om, met de Leden tot de Staatsregeling in onderhandeling te treeden over het stuk van Financie en Binnenlandsch Bestuur (*).

BRANDS, LOCKHORST, BREEKPOT, OCKERSEN.

BRANDS voerde eene menigte van zwaarigheden aan, die hem, in gemoede deeden verklaaren, beducht te weezen, Eed en Pligt te zullen kwetzen, indien hy 't Plan beschouwde als ten grondslage van overweeginge geschikt (†). —— LOCKHORST ging eenige schreeden verder, oordeelde het in 't geheel schadelyk voor het heil des *Nederlandschen* Volks, en, in zyne gevolgen, schadelyker en gevaarlyker dan het systema van Regeering met den Stadhouder aan het hoofd. Hy verwierp het geheel, ten ware de Vergadering alvoorens tot de Eenheid in alle opzigten be-

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 1.
(†) *Ad.* bl. 6.

besloot, en eene Commissie benoemde om 't zelve, binnen een kort te bepaalen tyd, te verbeteren (*). —— Schoon de Representant BREEKPOT voor de Ineensmelting der Schulden sterk yverde, en het voetspoor van VAN DE KASTEELE drukkende, en voor *Zeeland* sprak, gelyk deeze voor *Holland* gesprooken hadt, en het aanbelang van dat Gewest voordroeg, 't welk zonder die Schuldvermenging in de golven zou moeten verzinken: en dus daar op met veele redenen aandrong, vondt hy te veel goeds in 't Ontwerp, om het geheel te verwerpen (†). —— Zo wilde OCKHUIZEN 't zelve wel aanneemen, onder voorbepaaling, dat de Vergadering den Volke geen ander Ontwerp van Staatsregeling zou voorleggen, dan 't geen gegrond was op de Eenheid, de Vryheid en de Gelykheid des *Nederlandschen* Volks (§).

CVIII. BOEK. —— 1796.

De Representant HARTOGH deedt een van alle anderen afwykenden Voorslag, hy wilde, dat de Vergadering zou verklaaren, dat zy met het Ontwerp aan te neemen, geenzins verstaan wilde worden, den geest, de hoofdgronden, en beginzels of ook byzonderheden van het Plan, geheel of gedeeltlyk, aan te neemen; maar zich voorbehieldt, om 't zelve, zo wel in de hoofdgronden en beginzels, als in de byzonder-

HARTOGH, JANSSEN.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl 9.
(†) *Ald.* bl. 11.
(§) *Ald.* bl. 15.

CVIII. BOEK. — 1796. derheden, zodanig te veranderen, als zy heilzaam zou oordeelen, en dan, naa zodanig een Verklaaring, daadlyk de Eenheid beslischte (*). — Op die gronden kon JANSSEN tot de aanneeming verstaan, daar hy zich anders gedrongen vondt om een Plan te verwerpen, waar in 's Volks Oppermagt, zyns oordeels, tot een schaduw gebragt was: daar het in de Grondvergaderingen volstrekt geen voorstel mogt doen, en slegts een onbeduidend deel hadt in de keuze van den Staatsraad, welks te wydstrekkende magt denzelven boven het Volk verhief (†).

VAN ZONSBEEK, STOFFENBERG. VAN ZONSBEEK hadt het, met zo veelen gelaaden op 't gebrek aan Een- en Ondeelbaarheid in het Plan, dan inzonderheid op het Ministerieel Gezag of den zogenaamden Staatsraad. De Wetgeevende Magt werd een speelbal van eene andere, „ en dit leide," gelyk hy zich uitdrukte, „ tot een *Venetiaansche* of nog erger „ Throon!" Verwerping was zyn raadslag (§). — STOFFENBERG stemde met HARTOGH in; op een grond die iets van het wonderspreukige hadt. „ Door de in„ gebragte Advyzen," was zyn woord, „ ben ik volkomen overtuigd geworden, „ dat het Plan van Constitutie, zo als „ het daar lag, aan niemand der Leden, „ zelfs niet aan de Maakers, behaagt. „ Het

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 17.
(†) *Ald.* bl. 19.
(§) *Ald.* bl. 21.

„ Het behaagt ook my niet, en daar in „ ligt, naar myn inzien, juist de voor- „ naamste reden, waarom het tot een on- „ derwerp en leiddraad onzer raadplee- „ ginge moet aangenomen worden." Hy heldert dit wonderspreukige op, met de bygevoegde aanmerking, dat door het plaatshebbend verschil in denkbeelden, waar door naauwlyks twee Leden met elkander overeenstemden, zou de verwerping, en daar uit volgende byvoeging van tien nieuwe Leden by de één en twintig Ouden, over een maand, wanneer deezen Verslag zouden indienen, het stuk geen stap verder brengen. —— Tegen de Schuldvermenging liet hy zich yverig hooren (*).

OVER. BOEK. 1796.

DE RHOER, een der Leden uit wier handen het Plan gekomen was, gewaagde van de hinderpaalen, die zy in het vervaardigen ontmoet, en hetzelve eenige niet zeer gelukkige wyzigingen gegeeven hadden. Zyn raadslag voor de anneeming tot een onderwerp van beraadslaaging deedt hy vergezeld gaan van de opgave der redenen, welke hem tot hier toe, wederhielden om het beginzel van eene geheel onbepaalde Eenheid, waar voor veelen yverden, aan te neemen, zelfs ook afgetrokken van de zwaarigheden, welke deeze daar te stellene Eenheid, van den kant des zeer verschillenden Finantieelen toestands der onderscheide Gewesten ontmoet-

DE RHOER, SCHERMER.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 22.

EVERL., BOEK. — 1796. moette (*). — SCHERMER stemde in met de Verwerpers, betuigende, nooit te zullen toestemmen, dat door zodanig eene Constitutie, het oude zevenhoofdig, nu negenhoofdig, monster, zou hersteld en negen Ryken in één Ryk zouden gevestigd worden, noch dat het Federalismus in dit vrye Gemeenebest zou heerschen (†).

FLOH, RHYNS, BLOK, LA COURT. Veel verschilden van dien verwerpenden toon de wydluftige raadslag van FLOH, welke, in de groote zaak, op het Voorstel van SCHIMMELPENNINCK nederkwam (§). RHYNS yverde voor de volstrekte verwerping (**). BLOK neigde 'er toe; doch vondt zich daar van wederhouden, door de redenen van SCHIMMELPENNINCK en anderen aangevoerd (††). Hier in kon ook LA COURT berusten: hy, schoon pleitende voor het lang verdrukte *Bataafsch Braband* gaf de hoop niet op om het groot geschil wegens de Schulden te vereffenen (§§).

AUFFMORTH, GUILJE, CROMMELIN, DE LEEUW. AUFFMORTH was het met DE VOS VAN STEENWYK en DE MIST, wegens het Finantieweezen van *Overyssel*, niet eens, neigde om met FLOH in te stemmen; doch indien eenige door hem opgemelde zwaarigheden, wegens de Schuldvermenging, niet werden weggenomen, moest hy ter ver-

wer-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 25.
(†) *Ald.* bl. 28.
(§) *Ald.* bl. 29.
(**) *Ald.* bl. 34.
(††) *Ald.* bl 36.
(§§) *Ald.* bl. 39.

werping des Plans besluiten (*). Verre was GUILJE en EVERS van hunne goedkeuring aan het Plan te hegten. Zo als het lag, veroordeelden zy 't zelve (†). — CROMMELIN vereenigde zich met SCHIMMELPENNINCK, en kwam DE LEEUWS raadslag ook daar op neder (§). CVIII. BOEK. — 1796.

BOSCH was voor de volstrekte verwerping: dewyl hy zich geen denkbeeld kon vormen van iets aan te neemen, zonder eenige der beginzelen of byzonderheden goed te keuren. HARTOGHS voorstel deedt niets af. Het missen van die Eenheid, welke men op grond van SCHIMMELPENNINCKS berigt verwagt hadt, was genoeg ter verwerping: te meer, daar hy voorzag, dat het Volk nimmer het invoeren eener Staatsregeling zou gedoogen, die het Vaderland in de oude kluisters zou slaan (**). Bosch.

Veel was 'er in het Ontwerp, waar aan TEN BERGE zyn zegel niet kon hangen; doch tot de Verwerping kon hy niet besluiten (††). Dit was ook HELMICHS gevoelen (§§). HUGENPOOT TOT AERDT vondt veel goeds in het Ontwerp, dan tevens geschikt tot nader overweeging, meest stiet hem, dat, in 't Nationaal verklaaren der Armen, niet gezorgd was; daar TEN BERGE, HELMICH, HUGENPOOT TOT AERT.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 50.
(†) *Ald.* bl. 51 en 53.
(§) *Ald.* bl, 54 en 55.
(**) *Ald.* bl. 56.
(††) *Ald.* bl. 62. 140 *enz.*
(§§) *Ald.* bl. 62.

XIII. BOEK. 1796. daar uit de Affcheiding van Kerk en Staat eigenaartig voortvloeide, dat derzelver onderhoud niet meer Kerklyk kon gedraagen worden; maar voor rekening van den Staat moest komen (*).

QUESNEL, PERTRAT, AUSTEN. QUESNEL rangſchikte zich by de volſtrekte verwerpers. Dit getal zou PERTRAT vermeerderen, ingevalle niet vooraf, in den volſten zin, de Een- en Ondeelbaarheid werd vastgeſteld (†). AUSTEN, een der Leden tot het ontwerpen benoemd, verklaarde, dat hetzelve zyne goedkeuring niet hadt weggedraagen, dat hy, in meer dan in één opzigt, in zeer voornaame punten, van de Meerderheid verſchild, en dit bekend gemaakt hadt. Veele van die zwaarigheden wilde hy overwoogen, en daar het noodig was, uit den weg geruimd hebben, en daar toe moest de overweeging, welke hy aanprees, ſtrekken (§).

DE SITTER, COLMSCHATE. DE SITTER, die in hun Hoog Mogenden gezeten hadt, haalde op, hoe de Ineenſmelting der Schulden, reeds daar het groot ſtruikelblok geweest was by de Landgewesten om tot het daarſtellen van dezelve toe te treeden. Hoe zeer *Holland*, met *Zeeland* en *Utrecht* daar voor yverden, hadt in die overweegingen de Provintiaale geest gewerkt, deeze vertoonde zich op nieuw. DE MIST hadt zyne oor-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 63.
(†) *Ald.* bl. 64.
(§) *Ald.* bl. 65.

voordeels ten opzigte van *Overyssel* de onmogelykheid der Schuldvermenging betoogd, en hy beyverde zich om aan te toonen, dat *Stad en Lande* meerder laaten op te leggen, 't zelfde was als de Ingezetenen tot den bedelzak te brengen. Hy wilde, ten aanziene van dit stuk, eene Commissie uit de Vergadering benoemd hebben, om te onderzoeken, hoe verre een Departementaal Bestuur, ten opzigte van de Finantien moest blyven; terwyl inmiddels de Vergadering het overgelegde Plan ten leiddraad haarer overweeginge name (*). — Even zo was COLMSCHATES raadslag, dat in het Plan de gronden voorhanden waren, waar op de Nationaale Vryheid gebouwd, en naa rype beraadslaagingen en bedaard genomene besluiten, met de noodige veranderingen, kon gevestigd worden. Met J. A. DE VOS VAN STEENWYK en DE MIST was hy voorts het eens (†). — *Ned. Hist.* XVIII. Boek. 1796.

De herinnering des Voorzitters, dat de tyd, bepaald om zich over de aanneeming of verwerping des ingedienden Plans te verklaaren, verstreeken was, en dus 's volgenden daags, daar over, by hoofdlyke stemming, zou beslist worden, deedt over de meening dier tydsbepaaling, geschillen ryzen. — By meerderheid van stemmen werd op Donderdag den vier en twintigsten bepaald, dat de beraadslaagingen Maan- — Uitstel van de Hoofdlyke Stemming.

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 67.
(†) *Ald.* bl. 69.

CVIII. BOEK. 1796. Maandag zouden gesloten en 's volgenden daags het groote stuk, de aanneeming of verwerping beslischt worden (*).

Zeer juist was de aanmerking van een der Leden, dat, indien men, over het hoofdonderwerp, korter en bondiger gesprooken hadt, men veel tyds zou bespaard hebben. De tydsverlenging tot het aanhooren van raadslagen hadt nog breeder ten gevolge. Zelfs een en ander, die van het bekomen woord hadt afgezien, nam het nu op.

VISSCHER, VAN BEYMA. VISSCHER hadt eerst het woord, en nam eene voorbeeldlyke kortheid in agt, stelde drie beginzels voor, welke, zyns agtens, in het Plan niet gevonden werden; en nooit gewoon omtrent de beginzelen, inschikking te gebruiken, besloot hy dat de Vergadering 't zelve, ten minsten zonder eene voorafgaande duidelyke bepaaling, niet in overweeging kon of mogt neemen (†). Veel breeder liet zich VAN BEYMA hooren, hy vondt den Volksinvloed miskend, en het Plan onaanneemelyk: daar het tegen gezonde grondbeginzelen streedt, en onuitvoerelyk was. Ten aanziene van de Schuldvermenging beweerde hy, dat *Holland* in de Quota te laag gesteld was, en alle de overige Gewesten, inzonderheid *Friesland*, te hoog. De lasten in alle die Provintien keurde hy

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* III. D. bl. 612. VI. D. bl. 71-74.

(†) *Ald.* bl. 74.

by veel zwaarder dan in *Holland*. Dan hier uit leide hy de noodzaaklykheid der Schuldvermenging af, welke door eene gelyke heffing, aan de vermogens geëvenredigd, alle die onregtvaardige wanorders zou herstellen. Oordeelende dat de Vergadering de magt niet hadt om het Onderwerp in deszelfs beginzelen te veranderen, besloot hy tot de volstrekte verwerping: en wilde dat de Vergadering, by het benoemen van tien nieuwe Leden, daadlyk de Eenheid zou vastsstellen, „ welk men," gelyk hy zich uitdrukte, „ voor eenige Maanden, zo kunstig geëludeerd hadt (*)."

CVIII. BOEK. 1796.

Met veel vuurs liet Boellaard zich hooren, en betoonde zich een voorstander der Eenheid. Eenig goed vondt hy in het Plan; maar zeer veel af te keuren. Eene volstrekte verwerping hadt by hem, hoe zeer hy daar toe neigde, zo veel zwarigheids, dat hy liever met Schimmelpenninck instemde, en dat vóór alle beraadslaagingen over byzondere Artykelen, aan het hoofd des Ontwerps zou gesteld worden, de Een- en Ondeelbaarheid der Republiek, en de plegtige erkentenis der Regten van den Burger en van den Mensch, „ als zynde," gelyk hy zich uitdrukte, „ de fundamenten en de grond„ regels, volgens welken, en waar op de „ vastigheid en het geluk van ons dier„ baar Vaderland moeten geregeld en ge„ ba-

Boellaard.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 75 enz.

VIII. BOEK. 1796. „ baseerd zyn; op dat onze Nieuwe Constitutie door geene verleidende Aristocraaten, door geen Belaagers onzer Vryheid, of door geene andere bedrieglyke Aterlingen, immer onteerd worde, veel minder door hunne onreine handen bezoedeld (*)."

CAMBIER. Hoe onvolkomen CAMBIER het Ontwerp vondt, keurde hy het waardig om tot een grondslag van 's Vergaderings beraadslaagingen te dienen (†).

C. DE VOS VAN STEENWYK. Zo stemde ook C. DE VOS VAN STEENWYK, Lid der Commissie tot het Plan. In die hoedanigheid hadt hy eenige Artykelen goedgekeurd; met andere zich niet vereenigd, en uit hoofde zyner ongenoegzaamheid om iets meer voldoende in plaats te stellen, met geen kragt van redenen veele andere kunnen of durven tegengaan. Veel droeg hy by om het verhandelde, wegens de Finantie en de Schuldvermenging, toe te lichten. En daar de Burgers VAN DE KASTEELE over de Finantie van *Holland*, VITRINGA over die van *Gelderland*, DE MIST over die van *Overyssel*, DE SITTER en VAN BEYMA over die van *Stad en Lande* en *Friesland* meer bepaald gesprooken hadden, voerde hy, als verkoozen Lid der Vergaderinge voor het Landschap *Drenthe* het woord, om den staat van dat Gewest, ten dien opzigte, af te schetzen, en te toonen, hoe hy

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 78.
(†) *Ald.* bl. 80.

by het tafereel van *Staats Brabant*, door KRIEGER geschetst, op *Drenthe* mogt toepassen; te meer, om dat de omstandigheden van *Drenthe*, uit hoofde van gebrek aan Koophandel, nog veel nypender waren (*).

ACHTSTE BOEK. 1796.

JORDENS verklaarde zich met korte woorden voor de aanneeming des Plans ten onderwerp van beraadslaaging (†). — CAU, zonder het Plan, zo als het lag, aan te neemen, betoonde zich een sterk voorstander van hetzelve, en een heftig bestryder van de Schuldvermenging. Duister zag hy de vereffening van dit geschilstuk in; doch was niet hooploos; indien het algemeen belang het byzondere opwoog, en men zich vasthieldt aan den heiligen Grondregel, *doe niet aan een ander, het geen gy niet wilt dat U geschiedde!* Ten dien einde stelde hy voor, onder aanneeming van het Plan ten voorwerp van beraadslaaging, het benoemen eener Commissie tot een naauwkeurig onderzoek des Finantieelen toestands der onderscheidene Gewesten (§).

JORDENS. CAU.

VAN LAMSWEERDE stemde op de gronden van SCHIMMELPENNINCK en HARTOGH voor de omhelzing des Plans, als een stuk der overweeginge waardig. De onregtvaardigheid en onbillykheid der Schuldvermenging oordeelde hy beweezen door LUY-

VAN LAMSWEERDE.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 81.
(†) *Ald.* bl. 86.
(§) *Ald.* bl. 87 en

COMM. ROEK. — 1796. LUYKEN, VITRINGA, J. A. DE VOS VAN STEENWYK, DE MIST en FARRET; hy gaat een ftap verder, en tragt de gevaarlykheid en onuitvoerelykheid te bewyzen: door die in te voeren, zou men den bewoonderen van de Landgewesten reden verfchaffen om niet alleen, van wegen de Staatsomwenteling, onvergenoegd te zyn, maar hun het voorig Landsbeftuur, als veel verkiealyker, dan de hedendaagfche inrichting van zaaken, doen voorkomen (*).

HALBES. HALBES betoonde zich een volyverig tegenftander des Plans, hy verwonderde zich, hoe de Leden tot het opmaaken van 't zelve benoemd, zich hadden durven verftouten om zodanig een der Vergaderinge voor te draagen, daar het volftrekt als eene befpotting van het Volk kon worden aangemerkt, „ men hadt," drukte hy zich uit, „ als met ronde woorden „ verklaard, *Gylieden hebt ons de Magt ge-* „ *geeven; nu zullen wy U Wetten voorfchry-* „ *ven, waar naar Gy U zult hebben te ge-* „ *draagen.* — In ftede van de Vryheid „ aan *Neerlands* Volk te bezorgen, hadt „ de meerderheid der Commisfie de Volksftem willen fmooren, en het Volk zo- „ danig in de boeijen klinken, dat men „ 't zelve eenvoudig kon bezigen om den „ wil der Heerschzugt te volgen." — Wel byzonder maakte hy zyn aanmerking daar op, dat in het Plan byna geen gewag gemaakt was van de Burgerwapening, het

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 90.

het bolwerk der Vryheid; doch altoos haatlyk in 't oog van de Aristocraat. Op deeze gronden liet hy zyne volstrekte verwerping rusten (*).

By de verwisseling des Voorzitterschaps, 't welk van VERSTER op HAMELSVELD overging, hadden allen, die aan het woord waren, gesprooken. Nieuwe Spreekers deeden zich op. VAN MARLE, Medelid van de Commissie, was voor de aanneeming (†). Dan POMPE VAN MEERDERVOORT voerde eene geheel andere taal, welke hier op nederkwam; dat, indien de Nationaale Vergadering niet vooraf wilde bepaalen, dat het Plan van Staatsregeling, vóór dat het ten onderwerp van beraadslaaging kwam, door eene Commissie hervormd en veranderd werd, in alle betrekkingen, waar in het Federalismus maar eenigzins doorstraalde, en overeenkomstig met de waare beginzelen van Een- en Ondeelbaarheid werd gemaakt, hy zich by de Verwerpers moest voegen; dit moest alles voorgaan: anderzins zou hy zich in geene verdere handelingen inlaaten (§). — Hoe veel de Representant HORBACH ook aan te merken hadt, oordeelde hy dat met broederlyke eendragt, onderlinge toegeevenheid, en wederkeerige bescheidenheid, een goed geheel zou te maaken weezen (**). Si-

VIJFDE BOEK. 1796.

Nieuwe Spreekers doen zich op. VAN MARLE, POMPE VAN MEERDERVOORT, HORBACH.

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* IV D, bl. 93.
(†) *Ald.* bl. 99.
(§) *Ald.* bl. 100.
(**) *Ald.* bl. 102.

CVIII. BOEK. 1796. Siderius, Ploos van Amstel.

Siderius wederſprak zyn Medeafgevaardigden uit *Friesland* van Beyma, wegens de Schuldvermenging: en tradt met de Mist in een voetſpoor, ten opzigte van de Eenheid des bewinds: overweegenswaardig was in zyn oog het Plan (*). — Een tegenbeeld van deezen zag men in Ploos van Amstel, die hetzelve beſchouwde als geſchikt om het Volk van *Nederland* onherſtelbaar ongelukkig te maaken. Ter ſtaaving hier van gaat hy voorby wat van de Kasteele en andere Verwerpers des Plans, reeds hadden in 't midden gebragt, hy bepaalde zich om aan te wyzen, dat de meerderheid der Planvervaardigeren, by het aanvaarden hunner raadpleegingen, en derzelver voortzetting, zich niet hadt beſchouwd als Vertegenwoordiger van *Neerlands* Volk; dat dit verzuim de bron en eeuwige oorzaak was geweest, dat zy hunne beſtemming uit het oog hadden verlooren, met de verpligting daar uit voortvloeijende. Hier uit moest men afleiden, dat ze geen agt geſlaagen hadt op de algemeene geestdrift des Volks, waar uit men de algemeene beginzelen hadt moeten daarſtellen. Daar aan hadt men toe te ſchryven de ongelukkige geboorte van een Plan van Conſtitutie, op gronden van het *Federalismus*, als mede dat alles was aangevoerd om het oude Stelzel in de oogen van *Neerlands* Volk aanneemelyk voor te draagen. Hy zette zich

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 105.

zich om de schadelykheid daar van te betoogen, en schilderde het Plan af als een bronwel van rampen voor het zo lang gefolterd Vaderland; waar op hy zyne Landgenooten waarschuwt tegen een Staatsgesteltenisse, welke eerst de Aristocraat ten throon zou beuren, en vervolgens de Stadhouder noodig maaken. Geen Plan zou hy omhelzen, of den Volke ter bekragtiging aanbieden, dan 't geen op de Gelykheid, Eenheid en Ondeelbaarheid der geheele Bataafsche Republiek, in alle haare betrekkingen, gegrond was (*).

Een aantal Verzoekschriften voor de Een- en Ondeelbaarheid.

Van het geen agt slaan op de algemeene geestdrift des Volks hadt PLOOS VAN AMSTEL gewaagd. Vóór het hervatten der raadpleegingen, bragt de Voorzitter een aantal Verzoekschriften te voorschyn uit onderscheidene oorden, strekkende om der Vergaderinge bekend te maaken de te leur gestelde hoop der Ondertekenaaren in de verwagting eener Staatsgesteltenisse, die het geluk des Vaderlands, voor hun en voor hunne Naakomelingschap, zou verzekeren. De volkomene ontdekking dat in het Plan de gewenschte Eenheid niet werd gevonden, deedt hun het gevaar beseffen, 't welk de Vryheid des Volks boven 't hoofd hing, byaldien het mogt gebeuren, dat zodanig een Plan tot een stuk van overweeging voor de Nationaale Vergadering mogt worden gemaakt, en bovenal wanneer het eens in deszelfs geest mogt

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 106.

mogt worden goedgekeurd. Zy hadden het van hunnen pligt geagt, eer het daar toe mogt komen, openlyk, ten dien opzigte, zich te verklaaren; ten einde, uit hun stilzwygen, geene verkeerde gevolgen zouden worden getrokken, en men niet zou twyfelen aan hunne warme deelneeming in het welzyn des Vaderlands. Hier om luidde hunne verklaaring, „ dat „ zy," gelyk een dier Verzoekschriften luidt, „ nimmer zouden kunnen toetree„ den, tot eenige Regeeringsvorm, waar „ by niet werd ingevoerd de volstrekte „ Eenheid der *Bataafsche Republiek*, in „ alle betrekkingen, met vernietiging van „ alle Souveraine Vergaderingen, zy mog„ ten dan zyn Provintiaale, Departemen„ taale, Stedelyke of soortgelyke, waar „ by dus niet de Oppermagt van het *ge„ heele Nederlandsche Volk*, zo wel in- als „ uitwendig, in één Middelpunt gebragt „ en uitgeoefend werd. — In dit ge„ voelen stonden zy zo onwankelbaar, „ dat zy niet aarzelden te verklaaren, „ vastlyk besllooten te hebben, alles op „ te zetten, goederen en leeven te waa„ gen, ja niets, hoe dierbaar ook, te „ spaaren, om het eenig oogmerk der Re„ volutie, de Eenheid en Ondeelbaarheid „ der Republiek, door alle gepaste mid„ delen, te bereiken.

Niet weinig geschils rees 'er in de Vergadering, wanneer op het voorstel des Voorzitters, om deeze Verzoekschriften voor Bekendmaaking aan te neemen, aen

en ander der Representanten deswegen loflyk wilde gewaagd hebben, en de vergaderde Volksmenigte dit voorstel met luidrugtige toejuiching vereerde. Naa veel woordwisselings berustte men in het besluit, dat de Vergadering de blyken van warme Vaderlandsliefde, door de Ondertekenaars in de Adresfen uitgedrukt, erkende (*). CVIII. BOEK. — 1796.

By de hervatte raadpleeging nam QUESNEL, een der Ontwerperen, die van het gevraagde woord hadt afgestaan, 't zelve weder, niet om alles, wat in hetzelve gevonden werd, goed te keuren, ook niet om dat hy 't zelve, als een geheel beschouwd, aanmerkte, als het best mogelyke Plan van Staatsregeling dat voor den Lande zou kunnen gemaakt worden; maar om dat hy geene waarschynlykheid zag, dat de Commisfie, in de omstandigheden, waar in zy zich bevondt, een beter zou kunnen leveren. Hy beschouwde het wyders als zeer geschikt ten voorwerpe van beraadslaaging der Vergaderinge (†). — Zo ook vroeg BICKER het afgestaane woord te rugge, en gaf de gronden op, die hem hoope schonken, dat beraadslagingen over het Plan niet onvrugtbaar zouden weezen (§). — GORTER hieldt het on- QUESNEL. BICKER. GORTER.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 116—118. Op een aantal dergelyke Verzoekschriften, 's volgenden daags ter tafel gebragt, viel hetzelfde Besluit. *Ald.* bl. 150. 296. 345.

(†) *Ald.* bl. 118.

(§) *Ald.* bl. 121.

CVIII. BOEK. 1796.

onaanneemenswaardig, en liet zich, wegens de Schuldvermenging uit. Onder andere hieldt hy het daar voor, dat zommige Landgewesten wel eenige opofferingen zouden moeten doen; doch, dat wanneer de algemeene Lasten werden geheeven in den smaak van SCHIMMELPENNINCKS voorstel, „ het zou te bezien „ staan of deeze opofferingen wel zeer „ groot zouden weezen; het lastdier van „ *Holland* zou dan voorzeker de minste „ niet zyn, die een zeer goede vragt op „ zyne lendenen zou moeten torschen." Voorts stak zyn Vertoog uit in een tafereel van de Landgewesten, en inzonderheid van *Friesland*, waar uit hy was afgevaardigd, — een tafereel vol van de ongunstigste trekken des voormaaligen Bestuurs (*). — De Representanten HOGEWAL, BRANGER en TIP, schoon allen zwaarigheden vindende, stemden voor het overweegen; de laatste hieldt ten stelregel, „ met aanneemen waagen wy niets, „ met het verwerpen veel (†)."

HOGEWAL, BRANGER, TIP.

RABINEL.

Anders dagt en sprak hier over RABINEL, Lid der Commissie tot vervaardiging des Plans. Geduurende die werkzaamheden, hadt hy voor de Een- en Ondeelbaarheid, als mede voor de Schuldvermenging geyverd, en thans kwam hy voor diezelfde gevoelens uit: — weshalven hy, naa eene ten toon spreiding van de by de

verb

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 108.
(†) *Ald.* bl. 124. 127. 128.

vervaardiging geheerscht hebbende Gewestlyke Belangen, en een voorbyzien van de verwagting onzer *Fransche* Bondgenooten, ten opzigte van de Eenheid, tot het besluit komt, dat eene Staatsregeling, niet gegrond op de beginzelen van waare Eenheid en Ondeelbaarheid, en naar zyn inzien, onderhevig aan gevaarlyke rampen en onheilen, zo voor het inwendige van het Gemeenebest, als met betrekking tot onze *Fransche* Bondgenooten, geen voorwerp van de raadpleegingen der Vergaderinge kon noch mogt uitmaaken (*). — VAN ECK, in tegendeel, was tegen de verwerping, en wilde het voetspoor van HARTOGH en SCHIMMELPENNINCK betreeden (†).

CVII. BOEK. 1796.

VAN ECK.

VAN LANGE liet zich, met veel bedaardheids, breedvoerig uit over het heilzaame, ook voor de Landgewesten, uit de Schuldvermenging te wagten: en daar deeze in het Plan niet gevonden werd, was zulks genoegzaam tot verwerping (§). AANINCKS, BACOTS, VERSTERS Vertoogen kwamen op zamenstemming met HARTOGH neder (**).

VAN LANGE.

TEDING VAN BERCKHOUT, vondt veel bezwaars in de Schuldvermenging, en den Staatsraad, met een genoegzaam Monarchaal Gezag bekleed, onbestaanbaar, met een

TEDING VAN BERKHOUT, MEYER.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 129.
(†) *Ald.* bl. 130.
(§) *Ald.* bl. 131.
(**) *Ald.* bl. 134. 135. 145.

CVIII. BOEK. 1796.

eene Democratische Regeering, by Vertegenwoordiging uitgeoefend. Dan, over 't geheel genomen, kon het Plan ten grondslag van raadpleeging dienen (*). — Tot dit laatste kon ook de Burger MEYER komen; mits de Vergadering bepaalde de Een- en Ondeelbaarheid ten grondslage te leggen (†).

VONCK, VAN DER WYK.

De Representant VONCK liet eene andere taal hooren. Hoewel het Ontwerp, stukswyze betragt, naar zyn erkentenisse, veel goeds bevatte, kwam het hem voor, dat het, in 't algemeen beschouwd, wel geschikt was om eenige feilen en misslagen van het voorgaande *Federalistisch* Systhema te verzagten; maar geenzins om dat oud verderflyk stelzel, met tak en wortel uit te rooijen, en in deszelfs plaats te stellen een Regeeringsvorm, gegrond op de Eenheid en Ondeelbaarheid der geheele *Bataafsche* Republiek. „Het eerste „Artykel van de Eénheid spreekende, „zeide," gelyk hy sprak, „met an„dere woorden, alles zal op den ou„den voet blyven, zo als het geweest „is, behoudens eenige veranderingen, „die wy aan het verouderd Staatsge„stel zullen toebrengen." Eene reeks van aanmerkingen brengt hy te berde om zulks te bewyzen. Niet zonder schamperheid spreekt hy van het agterlaaten der Verklaaring van de Regten van den Mensch

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 137.
(†) *Ald.* bl. 139.

Mensch en Burger, zeggende, „ Eene „ Acte van Constitutie zonder deeze is „ als eene spiegel zonder glas; maar ik „ moet hulde doen aan het doorzigt van „ de Leden der Commissie, door dezelve „ niet aan het hoofd gesteld te hebben: „ want waarlyk zou 'er geen grooter Con„ trast zyn uit te denken geweest, dan „ die Verklaaring en het overgelegd Ont„ werp van Constitutie;" 't welk hy oordeelde dat niet kon of mogt worden aangenomen (*). —— VAN DER WYK was voor het aanneemen (†).

CVIII. BOEK. —— 1796.

Algemeene Aanmerking.

Een overzigt van alle deeze raadslagen toont ons, met de kennelykste trekken, hoe veelen, by de overweeging van de Schuldvermenging, uit de Eenheid voortvloeijende, maar al te zeer hunne betrekking tot het geheele Volk uit het oog verlooren, en 't zelve op het Gewest, waar zy thans behoorden, sloegen; zo dat niet de Volks- maar de Gewestlyke Vertegenwoordiger sprak. Aanleiding hier toe, een voorbeeld daar van, kan men niet ontkennen, hadt VAN DE KASTEELE gegeeven, door, in zyne breede Aanspraak, uit te weiden over de grootheid der schulden, waar in zich *Holland*, ten gevalle des geheelen Bondgenootschaps gestooken hadt. Dit wekte veelen uit de Landgewesten op om de drukkende rampen in herhaalde Landoorlogen en anderzins geleden, op te

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 149.
(†) *Ald.* bl. 149.

XVIII. BOEK. 1796.

te haalen. De armoede dier Gewesten, in vergelyking met *Holland*, af te schilderen. Ja kan het zich niet verbergen, hoe zommigen, anderzins niet bekend staande voor sterke Eenheidsgezinden, zich als voorstanders daar van opdeeden, uit de Schuldvermenging heil voor hun Gewest spellende: verklaarde aankleevers van het stelzel der Eenheid kantten 'er zich tegen aan: dewyl zy die Schuldvermenging voor hun Gewest hoogstnadeelig hielden, of zelfs aanzagen als een doodsteek.

Dit punt, 't welk een zo ongelykaartig en geen zeer aan een Volksvertegenwoordiger passende charactertrek ten toon spreidt, was niet nieuw. De herinnering aan de raadslagen by hun Hoog Mogenden over het Reglement ter byeenroeping van de Nationaale Vergadering, brengt ons voor den geest hoe dit stuk, toen reeds de aandagt bezig hieldt, en aan dit Reglement eene gansch niet gelukkige wyziging gaf. Immers, op dat wy zulks kortlyk schetzen, stak het allerkennelykst door, dat *Holland*, om tot de gemeenmaaking der Schulden te geraaken, de Eenheid des Gemeenebests wenschte. De Landgewesten, even zeer daar voor vreezende, poogden de zamenroeping der Nationaale Vergadering te beletten. Zy konden berekenen, dat *Holland*, by eene hoofdlyke stemming over dit stuk, door het groot getal zyner Afgevaardigden, gereedlyk de meerderheid zou kunnen verkrygen. Hoe zeer *Zeeland* verklaard hadt,

dat

dat het de Nationaale Vergadering aanzag als hoogstgevaarlyk voor het geliefd Gewestlyk Gezag, betoonde het zich ter toetreedinge bereid, kon de Schuldvermenging plaats grypen. Van *Utrecht*, welks eenstemmigheid met *Holland*, ten voorleden Jaare, allerwegen bleek, kon dit Gewest een gereeden byval te gemoete zien. Tot het voorkomen van dien gevreesden slag hadden de Gewesten, van de Ineensmelting der schulden afkeerig, zodanig eene zamenvoeging van de Commissie tot het ontwerpen eener Staatsregeling weeten te bewerken, dat men van de meerderheid een opstel kon te gemoete zien, waar uit de Schuldvermenging geweerd bleef. —— Wel hadt *Holland*, ter voorkominge hier van, in de berekening, dat het Ontwerp zou verworpen worden, de toevoeging van tien andere Leden, vyf uit dit Gewest en vyf uit de andere Provintien, weeten daar te stellen, in verwagting dat door die nieuwe versterking gewis de meerderheid op zyne zyde zou weezen. Dan alle *Hollands* Afgevaardigden vielen de Schuldvermenging op verre na niet toe. Dit verschynzel was, naastdenkelyk de rede waarom ook yverige voorstanders der Schuldvermenging, zich zeer huiverig betoonden om in de geheele verwerping des Plans te stemmen; geen genoegzaame grond deedt zich op, om uit de toevoeging der tien Leden, de meerderheid voor hun geliefd Stelzel te gemoete te zien.

CVIII. BOEK.

1796.

Voorstel van HAMELSVELD over den zin in welke hy de hoofdlyke stemming zou inrichten.

Breedspraakig zyn wy geweest in de opgave deezer Handelingen. Noodig keurden wy zulks, om dat in dezelve de grond ligt van volgende bedryven, dit stuk betreffende, welke wy, om niet te breed te worden, ineengedrongen zullen voordraagen. — De negen en twintigste van Slachtmaand, de groote dag ter beslissinge van het vraagstuk, of het ingediende en zo zeer verschillend beschouwd Plan ten leiddraad der overweegingen zou aangenomen, dan geheel verworpen worden, was daar. Met denzelven herleefden de geschilvoeringen. Herinneren wy ons de ingediende raadslagen, naa dat de Representant HARTOGH den zynen hadt ingebragt, dan brengen wy ons teffens veele voor den geest, die daar mede instemden, of 'er althans zeer naby kwamen. Dit gevoelen behaagde zeker den Voorzitter VAN HAMELSVELD; waarom hy, tot deeze groote zaak toetreedende, naa eene korte ophaaling van de wyduiteenloopende begrippen, verklaard hebbende, dat het 'er in deezen op aankwam, deswegen met *Ja* of *Neen* te antwoorden, de aandagt der Leden inzonderheid opriep, om daar *verworpen* klaar genoeg was, zyn denkbeeld wat *aanneemen* betekende, breeder openlag, 't geen in den geest van HARTOGHS voorstel was: met bygevoegde betuiging, dat hy, in dien zin, de hoofdlyke stemming zou inrichten.

Wederspraak.

Wederspraak ontmoette zulks aan den eenen, goedkeuring aan den anderen kant.

De

De Voorzitter wilde, tot staaving van zyn uitgebragt gevoelen spreeken, dan PLOOS VAN AMSTEL vorderde het reeds gevraagde woord; en tevens dat de Voorzitter zich aan het CVIII. Artykel des Reglements zou houden (*), met byvoeging, „ dat alle Explicatien, Modificatien, en „ Mentaale Reservatien, door den Presi- „ dent, niet behoefden gedaan te wor- „ den!" —— Dit zeggen trof den Voorzitter dermaate, dat hy vol drifts opstondt, op de borst sloeg, zeggende, „ Hier staat „ YSBRAND VAN HAMELSVELD! die nim- „ mer, om lief of leed, ter rechter noch „ ter slinker zyde, is afgeweeken; noch „ zich door eenige bedreigingen liet ver- „ schrikken of vervaard maaken; maar „ immer pal stondt, zo als aan ieder be- „ kend is." —— Onder het ontstaan van eenig gedruisch in de Vergaderzaal, vaart hy

OCTOBER. —— 1796.

(*) Het Artykel, waar over, ten deezen dage, zo veel te doen viel, luidde, „ Indien de Nationaale „ Vergadering het Ontwerp over het geheel geno- „ men, tot een grondslag haarer Deliberatien meent „ te kunnen aanneemen, zal hetzelve, binnen „ veertien dagen naa het uitgebragt Rapport, door „ den druk aan de Natie bekend gemaakt worden; „ en vervolgens, naa verloop van eene Maand, „ zal de Vergadering dagelyks over het gemaakte „ Ontwerp, ten minsten vier uuren delibereeren; „ en hetzelve dus door approbatie of alteratie, hoe „ eerder zo beter, voltooijen; zullende het alzo „ gedresseerde Ontwerp, na de respective Provin- „ tien, het Landschap *Drenthe* en *Bataafsch Bra- „ band* verzonden worden, om in ieder derzelven „ afzonderlyk door het Volk te worden onderzogt, „ en goed- of afgekeurd."

VIII. BOEK. 1796.

hy voort met sterke betuigingen en het voorleezen des gemelden Artykels, en het zeggen van zyne meening deswegen. — Naa in die voordragt, door onderscheide Leden gestoord te zyn, voer hy voort, hoe het hem was voorgekomen, dat de Nationaale Vergadering kon besluiten, *voor eerst*, dat zy zich met de gronden en beweegredenen in het Plan vervat, vereenigde. *Ten anderen*, dat zy het voor een leiddraad haarer raadpleegingen aannam; met byvoeging, „ van niet te kunnen bezeffen, dat hy door het uiten zyner gevoelens, zo als hy in het Præadvys gedaan hadt, zyn pligt als President was te buiten gegaan."

Het twistvuur ter Vergadering ontstooken, blaakte op, en brandde heftig. PLOOS VAN AMSTEL erkende, dat de Voorzitter, als Lid der Vergadering, aan het bewuste Artykel zodanig eene Verklaaring kon geeven als hem goeddagt; doch dat hy, als Voorzitter, omvraage moest doen, overeenkomstig het Reglement. Dit beweerde VAN BEYMA desgelyks. — WITBOLS volgde den Voorzitter, met op zyn borst te slaan en de sterkste betuigingen te doen hoe zeer zyn hart van Vaderlandsliefde gloeide. Veele Leden drongen op eene gaave Omvraage aan, met inmengzelen niet zelden van een steekeligen aart. Zy begreepen over 't algemeen, dat de Voorzitter onbevoegd was tot het voordraagen van zodanige uitleggingen, dat men het Ontwerp ten grondslage van raadpleeging niet

niet kon omhelzen, zonder in den geest daar van te besluiten, — zonder althans de groote grondbeginzelen, waar op het gebouwd was, te omhelzen: en die eens aangenomen zynde, was het uit met de Eenheid, en gedaan met de Schuldvermenging.

CVIII. BOEK. 1796.

Eenigen, en onder deezen de bekwaamste en bedaardste Voorstanders van die beide beginzelen, zagen en erkenden zulks; doch de gevolgen der verwerping vreezende, konden zy daar in niet volkomen stemmen. Mannen als FLOH, SCHIMMELPENNINCK en VAN DE KASTEELE, zogten eenen middelweg in te slaan. Ieder bragt Ontwerpen van Decreeten, daar toe strekkende, ter baane. Hoe zeer in eene en andere byzonderheid verschillende, kwamen zy hier in overeen, dat zy de hinderpaalen zogten te weeren, en de Vergadering te doen verklaaren in welken zin zy het Ontwerp aannam, en tevens dezelve te doen besluiten, dat zy de Eenheid ten grondslage stelde. — VAN DE KASTEELE drong wel inzonderheid daar op aan, dat de Vergadering, in Zomermaand, het Voorstel van SCHIMMELPENNINCK in beraad gehouden hebbende: dewyl zy, ter oorzaake van de algemeene bekendheid dat het Plan de Eenheid ten grondslage zou hebben, het nu de tyd was te toonen, dat zy zulks in de daad verwagtte.

Bemiddelende Voorslagen.

Voor- en tegenstanders van het Ontwerp lieten zich hooren, en het bleek,

 dat

EENE. BOEK. 1796. dat zy in de bemiddelingen niet konden komen; dit maakten de aandrang op de gaave omvraag, vry algemeen. De handelingen kreegen veel van het herhaalen der voorheen geuitte wydverschillende gevoelens, zoms voorgedraagen op eene wyze, die stuitende tusschenspraak en tusschenkomst des Voorzitters vorderde (*).

Hoe men tot de hoofdlyke Omvraage komt. Naa zo veels omhaals betuigde de Voorzitter, dat hy voor zich geen Verklaaring van het Artykel, waar over zo lang getwist was, wilde geeven, noch iemand zyne gevoelens deswegen opdringen; dat hy alleen in zyn Voordragt, by het openen deezer onderhandelingen, geen andere beweegredenen gehad hadt, dan het woord *Aanneemen* uit te leggen, dat hy nu zou voortgaan om by hoofdlyke Omvraage te verneemen, of men het Plan *aannam* of *verwierp*. — Dan weder eenigzins aan 't verklaaren gaande, vorderden veelen te gelyk eene omvraage, naar de letter van het betwiste Artykel. Een aanmerkelyk gedruis en verwarring ontstondt in de Vergaderzaal. De Voorzitter dit in 't einde toegeevende, veranderde de woeling in eene diepe stilte.

Groote verdeeldheid en gewoel in de Vergadering en aan- In deeze stilte ving de hoofdlyke omvraage aan, en ging een geruimen tyd voort. Meer dan de helft der Leden hadden reeds hunne stemmen uitgebragt. Eenigen hunner voegden 'er by, *onder bepaaling*. Dit woord mishaagde REYNS, GEVERS en PLOOS

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 150-164.

PLOOS VAN AMSTEL dermaate, dat zy de heerschende stilte afbraken, met, als uit eenen monde, te roepen, dat de Omvraage van geene waarde was, aanloopende tegen de door den Voorzitter voorgestelde hoofdlyke Stemming; zy drongen aan, dat dezelve van nieuws hervat zou worden. Terwyl handgeklap en toejuiching van de Gaanderyen zich lieten hooren, werd zulks afgewisseld door Leden, die op het voortzetten der aangevangene Stemming aandrongen. Op het heftigst wedersprooken door de gemelde Leden, en anderen, die zulks ondersteunden, groeide de verwarring aan, het geschreeuw verdubbelde. De Voorzitter riep de Leden tot orde. REYNS, GEVERS, NOLET, NUHOUT VAN DER VEEN vorderden orde van den Voorzitter. In die verwarring mengden zich de Toehoorders op de Gaanderyen in de raadpleegingen; handgeklap, vergezeld van een luid geschreeuw; *Bravo! Bravo!* doorgalmde de raadzaal. Vrugtloos bezwoer de Voorzitter de Vergadering en het Volk tot orde. —— VAN HOOFF verhief zyn stem met de betuiging, „ De geëxaspe„ reerde Patriot kan niet bedaard noch on„ verschillig zyn, wanneer hy ziet dat de „ Vryheid den dolk in het hart krygt!" — Het gejuich op de Gaanderyen vermeerderde by die taal. — De Voorzitter riep, zonder ophouden om orde. KRIEGER vorderde dezelve, terwyl hy den Burger GOLDBERG, die, als Plaatsvervanger, op de bank voor deezen geschikt zat, aanwy-

CUMBOEK.
——
1796.
drang op Herstemming.

XVIII. BOEK. 1796.

zende, als een die een voorbeeld van orde moetende zyn, deeze vergat, onophoudelyk in de handen klapte; en Brand riep. — „ Defendeert," was de taal van VAN HOOFF, „ uw Kindje op eene gene„ reusere wyze, de Natie en de Posteri„ teit zal het beoordeelen!" — De toejuichingen van de Gaanderyen verdubbelden. Waar op de Voorzitter zich dekte en de Vergadering gescheiden verklaarde.

Herstemming en de meerderheid voor het aanneemen.

Met dit bedryf keerde, naa eenige tusschenpoozing, de orde weder in de Vergaderzaal. BRANDS verzogt den Voorzitter, by de herstelde kalmte, dat hy de hoofdlyke stemming zou doen, op eene klaare en eenvoudige wyze, en dat ieder Lid, zonder eenige voorbehouding, met *Ja* of *Neen*, zyne meening zou verklaaren. In dit voorstel, door andere Leden ondersteund, ving de stemming op nieuw aan. De telling wees uit dat *zes en zestig* tegen *twee en vyftig* stemmen zich voor de aanneemelykheid des Ontwerps geuit hadden (*).

De gestaage afwisseling van de woorden *aanneemen* en *verwerpen*, hadt eene wyl de hoop en vrees van beide de Partyen gaande gehouden. Geweldig trof de bekragtigende hamerslag de Minderheid, en alle Voorstanders der Eenheid en Schuldvermenging. Hooploos scheen het behoud dier geliefde beginzelen. Morrend misnoegen liet zich hooren.

Hadt

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 164-166.

Heer Gevers, na het vallen van den hamerslag, met een kort woord, de Vergadering herinnerd aan het Voorstel door Schimmelpenninck, in Zomermaand gedaan, meer dan zodanig eene herinnering was de stap, dien Hartogh, twee dagen laater deedt, als hy voorstelde, dat de Nationaale Vergadering onverwyld eenen dag zou bepaalen, om, zonder verdere of voorafgaande beraadslagingen, te besluiten, dat dezelve, tot een grondslag van het Plan der Staatsregelinge, 't welke zy den Volke van *Nederland* zou aanbieden, zou aanneemen de volstrekte Een- en Ondeelbaarheid, met dien verstande, dat de nog bestaande Gewesten in Negen onderscheide Volken, tot één eenig Volk, en tot één eenig Gemeenebest, gebragt en gevormd zouden worden; behoudens nogthans de magt, om by de beraadslaagingen over het Plan van Staatsregeling, zodanige bepaalingen te maaken, zo met opzigt tot de Magt, zo wel der Departements als der Gemeente Besturen, als met betrekking tot de Ineensmelting der oude Schulden, gelyk de Vergadering, naar haare wysheid, zou bevinden te behooren.

Een voor- en medestander vondt Hartogh in de Beveren; dan hy ontmoette sterke tegenstanders, inzonderheid in Vreede, die niet kon nalaaten zyne hoogstande verwondering te betuigen, een voorstel van dien aart te hooren uit den mond eens Mans, die eergisteren het Plan, 't geen niets van de Eenheid bevatte, hadt aan-

XVIII. Boek. — 1796. Voorstel van Hartogh.

Verschillende gevoelens daar over.

CXIII. BOEK. — 1796. aangenomen. Dan merkte hy op, dat de daar by gevoegde Voorbehouding alle vrugt des voorstels vernietigde en ons geen schreede tot de gewenschte Eenheid nader bragt. — HARTOGH verdeedigde zich op dat punt, en oordeelde het thans door hem gedaane Voorstel zeer bestaanbaar met zyne Aanneeming. Hy beriep zich op de herhaalde Verklaaring van den zin, in welken door hem die Aanneeming gedaan was; onder verdere betuiging, dat hy met de gemaakte Voorbehouding geenzins dat geen bedoeld hadt, 't welk VREEDE hem toeschreef. — TEN BERGE en BRANDS beweerden beiden, dat de gedaane Voorslag in geene overweeging kon genomen worden: dewyl het eene vervroeging zou weezen van de beraadslagingen over de Staatsregeling, welke eerst over vier weeken eenen aanvang zouden neemen. BEYMA, VAN HOOFF en andere bekende Voorstanders der Eenheid, konden in dit Voorstel niet treeden.

VAN DE KASTEELE begreep, dat het oogmerk des Voorstels was te bepaalen, dat het *Nederlandsche* Volk voortaan, niet meer als een *zamengevoegd*, maar als *een Eenig Volk* zou bestaan. Hy wilde tot voorkoming van alle zwaarigheden de laatste mits weggelaaten, en het Voorstel nader omschreeven hebben. — SCHIMMELPENNINCK merkte op, en voegde daar in HAHN een medestander, dat men in Zomermaand geene zwaarigheid hadt gemaakt, om, uit vreeze van vooruit te loopen op de Staatsre-

regeling het Voorstel, de Eenheid betreffende, in overweeging te neemen; dat men thans even dezelfde Vryheid hadt, en het in overweeging neemen van HARTOGHS Voorstel, ten aanziene van de Staatsregeling, niets beslischte. Gepast en zelfs eenigermaate noodzaaklyk was het, vóór den aanvang der beraadslagingen over het Plan een vasten grondslag te leggen, waar op men dit gebouw zou optrekken. —— Heftigheid, met byzondere Persoonen aanduidende aanmerkingen vergezeld, deedt zich ter Vergaderzaale zien, dan het verder opsteeken hier van werd gestuit door den raadslag om; tot morgen, dit stuk te laaten berusten (*).

Voorslag van VREEDE.

VREEDE liet zich ten dien dage eerst hooren, en herhaalde zyn reeds voorgesteld gevoelen, thans breeder beweerende, dat, zyns inziens, het Voorstel slegts zodanig eene Eenheid bedoelde als men reeds in het Plan omschreeven vondt, en gevolglyk, dat hetzelve te overweegen, werklyk op een uitkwam met de beraadslagingen over het Plan te vervroegen. Daarenboven hadt men, van den aanvang der Omwenteling af, reeds de Eenheid bepaald, en zou gevolglyk een Besluit van dien aart als HARTOGH bedoelde, alleen dienen om het Volk in eene nieuwe onzekerheid te storten. Wilde men iets doen, dat overeenkwam met den staat der zaaken, en dat het Volk tot kalmte kon en moest bren-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 189-194.

CIII. BOEK. 1796.

brengen, dan hadt men, nog zittens deeze Vergadering, te besluiten, dat de Nationaale Vergadering, onwrikbaar verkleefd aan de grondbeginzelen, die in den geest der Omwentelinge zyn opgesloten, niettegenstaande het Ontwerp van Staatsregeling door haar, over 't geheel is aangenomen, tot een grondslag van beraadslaging, zy egter der Natie de volkomenste verzekering gaf, dat zy haar geen Plan van Staatsregeling, ter goed- of afkeuring, zou voordraagen, dan 't geen op het beginzel eener gaave Eenheid en Ondeelbaarheid in alle stukken van Volksbestaan en Bestuur gegrond was — en dat 'er wyders eene Commissie zou benoemd worden, om, ten opzigte van de oude Schulden, een Plan te beraamen hoedanig het met deeze, op gronden van wederkeerig en gemeen belang, tot genoegen zou kunnen gevonden en behooren bepaald te worden.

Austen bragt, met verscheiden tusschenvallen van wederspraak een Vertoog in 't midden, 't geen dreigde de oude beraadslagingen weder te doen hervatten. Hartogh aan het woord gekomen, voerde een reden, welke nederkwam op de betuiging, dat hy, hoe zeer zich anders uitgedrukt hebbende, dezelfde Eenheid, als waar van Vreede sprak, bedoeld hadt, zich beroepende op de zuiverheid zyner bedoelingen.

Eene Commissie be-

Van Leeuwens voorslag, by dit nader komen der hoofdpartyen in deezen, tot het benoemen eener Commissie, om, in

in dien geest, het Voorstel te veranderen, het van alle twyfel- en dubbelzinnigheden te zuiveren, en dan nog, staande de Vergadering, een Verslag uit te brengen, ontmoette nadruklyken tegenstand van TEN BERGE en DE MIST. Zy riepen de orde in, volgens welke men eerst moest beslissen of het Voorstel een punt van overweeging kon worden; zy vorderden eene hoofdlyke omvraage. Het ontbrak hun niet aan Leden, die zulks ondersteunden; terwyl anderen zich voor de raadslag van VAN LEEUWEN, met veel klems, uitlieten. Veelen vorderden dat de Voorzitter het besluit zou opmaaken; andere bleeven 'er zich tegen verzetten. Verwarring heerschte in de Vergaderzaal. Te midden van dezelve liet de Voorzitter den hamer vallen, ten besluite, om, volgens het Voorstel, eene Commissie te benoemen. Door het geraas hadden veelen dit Besluit niet vernomen: dan de Voorzitter, door een groot gedeelte der Vergaderinge daar toe aangemaand, handhaafde 't zelve. Hy benoemde de Burgers SCHIMMELPENNINCK, VREEDE, HAHN, HARTOGH en DE BEVEREN. Om bygebragte voldoende reden, werd, in HAHNS plaats, VAN DE KASTEELE benoemd (*).

XXXIII. BOEK. 1796. noemd, om een besluit uit HARTOGHS en VREEDES voorslagen op te maaken.

De zich afgezonderd hebbende Representanten verscheenen weder ter Vergadering, met het Ontwerp eens Besluits, waar in de onderscheide gevoelens van HAR-

Ingediend Besluit.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 196-203.

XVIII. BOEK. 1796.

HARTOGH en VREEDE tot een gebragt waren, 't welk hier op nederkwam, „ Dat het Plan van Constitutie, 't welk „ aan den Volke van *Nederland* zou wor- „ den aangeboden, gegrond zou weezen „ op de volstrekte Een- en Ondeelbaar- „ heid, zo met betrekking na buiten als „ van binnen, onder een en hetzelfde Op- „ perbestuur. En dat 'er eene Commis- „ sie zou worden benoemd, om de wyze „ te onderzoeken op welke best de Al- „ gemeenmaaking der Schulden zou kun- „ nen geschieden." De Voorzitter sloeg voor of men daar op terstond zou besluiten, dan het, uit aanmerking van het gewigt der zaake, in beraad houden. Zo verre als dit laatste door VREEDE en anderen verworpen werd, zo zeer yverden veelen voor het verwyl. De meerderheid stemde om de zaak op heden af te doen.

Raadpleegingen daar over.

Dit afdoen ging vergezeld met eene wel te verwagtene strydigheid van begrippen. Elk bykans der Spreekeren hieldt zyn ouden streng vast. Van de voornaamsten zal het genoeg zyn het hoofdzaaklyke te boeken, als gerigt om aan deeze zaak eene wending te geeven, waar op dezelve in 't einde nederkwam. — Op de groote vraag of de Vergadering zich met dit Ontwerp kon vereenigen? vatte DE MIST het woord, met betuiging, „ dat hy zich zel- „ ven zou gelyk blyven, en heden niet „ goedkeuren 't geen hy gisteren als scha- „ delyk en voor de Vryheid zyner Me-

„ de-

„ deburgeren gevaarlyk geagt hadt — EVEN-
„ dat hy op geenerlei, noch rechtstreek- WOORK.
„ sche, noch ingewikkelde wyze, ooit —
„ zou medestemmen tot een besluit, waar 1796.
„ by het uitwendig Huishoudelyk Zelfs-
„ bestuur, aan de Ingezetenen der Ge-
„ westen, 't zy rechtstreeks, of op eene
„ ingewikkelde wyze, werd ontnomen,
„ of de oude Schulden der Gewesten in
„ een gesmolten; noch dat aan het Volk
„ een Ontwerp van die Ontneeming en
„ Ineensmelting werd aangeboden." —
De Sitter wilde de Ineensmelting onderzogt hebben, eer men tot de Eenheid „ overging. — Hahn verzette zich tegen deeze beiden: beweerende, dat de Mist's verklaaring, wegens de aanneeming, slegts zyn byzonder gevoelen was; maar geenzins dat der Vergaderinge; dat hy althans, ten opzigte van het Plan, by de omvraage, zo niet gestemd hadt; de Sitter toevoegende, dat de Schuldvermenging niet onafscheidelyk met de Eenheid was verbonden. Hy onderschraagde het voorgestelde Besluit. — Teding van Berkhout oordeelde de Vergadering niet gemagtigd om zodanig eene verklaaring te doen, vóór den bestemden tyd van overweeging der Staatsregeling. — Van Hoorn vondt geene vryheid om den wil der Natie voor uit te loopen. — Van Lamswerde werd, in een breedvoerige voordragt van zwaarigheden, een en andermaal gestuit. — Volstrekt goedkeurende of met misfen vergezeld waren andere voordrag-

 ten.

GVII. BOEK. 1796. ten. — De Voorzitter deedt een breedspraakig voorstel hoe hy de zaak inzag. — De Beveren merkte aan, dat de Eenheid door het aanvaarden van dit ontworpen Besluit nog niet werd daargesteld; maar alleen ten grondslage der Staatsregelinge aangenomen; dat het Volk nog altoos in zyn geheel bleef. — Van eenen bemiddelenden aart was de voordragt van J. A. de Vos van Steenwyk. Hy begreep dat de woorden des voorgestelden Besluits, in eenen gezonden zin moesten worden opgevat; dat men, 't zelve aanneemende, zich niet verder verbondt tot de toepassing van het beginzel der Eenheid op het Plan van Staatsregeling, dan 's Volks Heil, de hoogste Wet, zou gedoogen; en dat men, in de toepassing op zommige onderdeelen, hetzelve onuitvoerlyk bevindende, het zodanig zou wyzigen als 's Volks heil zou medebrengen, in dien geest kon hy 'er zich mede vereenigen. — Reeds verscheide keeren was om hoofdlyke stemming geroepen. De Voorzitter voldeedt aan dien eisch. Hoe veel bijvals het ingediende stuk ontmoette, bleek by de stemopneeming, vyf en zeventig tegen drie en twintig waren voor het aanneemen. Een leevendig handgeklap van de Gaanderyen vergezelde den hamerslag; waar mede de Voorzitter, naar de taal van Nuhout van der Veen, „ de redding en „ het geluk van *Nedeland* bevestigde!" (*)

In-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 207-212.

Ingevolge van een genomen besluit werden 'er zeven Leden benoemd tot het zo veel bezwaars baarend stuk de Vermenging der Gewestlyke Schulden en Finantien. De meerderheid der stemmen verkoos daar toe VAN DE KASTEELE, J. A. DE VOS VAN STEENWYK, HARTOGH, DE BEVERAN, SCHIMMELPENNINCK, VREEDE en SIBERIUS. Zy vonden zich verschoond van het bywoonen der Vergaderinge, schoon het hun vrygelaaten werd daar te verschynen (*).

CXIII. BOEK. 1796. Leden benoemd tot het stuk der Ineensmelting van de Schulden.

De Eenheid en Ondeelbaarheid vastgesteld zynde als de grondslag van het Plan der Staatsregeling, bragt BOSCH in 't midden, dat het ingediende Plan, in zyn geheel beschouwd, eene hervorming of byna geheele verandering noodig hebbende, het hem geraaden dagt, uit het midden der Vergaderinge, eene Commissie te benoemen, die, vóór den aanvang der raadpleegingen, de Vergadering voorlichtte, of eene Schets ontwierp, volgens welke de raadpleegingen over het Plan, terstond konden begonnen, voorspoedig voortgezet en gelukkig geëindigd worden. — Veelbehelzend was dit Voorstel. Men verwylde tot den volgenden dag met daar op te raadpleegen.

Voorstel van BOSCH.

By den aanvang der overweegingen, gevraagd, wat eigenlyk zyn doelwit was? gaf BOSCH ten antwoord, zyn doel woordlyk in het Voorstel uitgedrukt te hebben, met

(*) Dagverh. der Nat. Verg. IV. D. bl. 214.

XVIII. BOEK. 1796.

met byvoeging, op dat wy hier 's Mans eigene woorden bezigen, „ wat ik door „ de Voorlichting en Schets verstaa, die „ de Commissie ter Vergadering zou gee- „ ven of ontwerpen, zouden de Burgers „ allen bevatten, wanneer zy toestemden, „ dat 'er, in het overgelegde Plan, ver- „ scheide *Omissien* waren, dat 'er veele „ *Overtolligheden*, die louter *Reglementair* „ waren, in voorkwamen, en tevens ver- „ scheide Artykels, die lynregt tegen de „ *Eenheid* en *Ondeelbaarheid* der *Bataaf-* „ *sche* Republiek inliepen."

Benoeming eener Commissie van *Zevenen* tot het herzien des Plans.

Hoogloopende en wydverschillende Advyzen hielden de Vergadering eenen geruimen tyd bezig. Tegen de aanmerkingen door VAN CASTROP in 't midden gebragt, verdeedigde zich de Voorsteller. Hy ontmoette een reeks van tegenstanders; dan ontbrak het hem niet aan Voor- en Medestanders. — HARTOGH deedt het voorstel tot een Besluit van deezen inhoud; dat 'er, ingevolge van het voorstel van den Burger Representant BOSCH, eene Commissie van zeven Leden uit het midden der Vergaderinge zou benoemd worden, om die Artykelen, welke ingevolge van het Besluit, om het Plan op de Een- en Ondeelbaarheid te grondvesten, noodwendig verandering behoefden, te veranderen, en tevens in dat Ontwerp aan te vullen, het geen die Commissie zou oordeelen in 't zelve te ontbreeken; en eindelyk om eene Algemeene Schets te vervaardigen voor een *Nieuw Plan*, zo die

Com-

Commissie mogt bevinden, dat de orde in het Ontwerp kon verbeterd worden. — Na een korten tegenstand bragt de Voorzitter dit stuk in hoofdlyke omvraage. De Meerderheid omhelsde hetzelve, en werden tot deezen arbeid verkooren HAHN, VAN HOOFF, BOSCH, DE LEEUW, FLOH, VAN ZONSBEEK en DE KEMPENAAR (*). CVIII. BOEK. 1796.

Van eene en andere benoeming spelden de Voorstanders van de Schuldvermenging en de Eenheid zich allen heil. Hoe weinig de uitslag aan hunne verwagting beantwoordde, zal het volgend Boek ons doen zien.

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 218. 220. 232.

*

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

HONDERD NEGENDE BOEK.

INHOUD

CIX. BOEK.

Stoffe deezes Boeks. De Commissie van Zeven Leden brengt haaren arbeid over de Constitutie ter tafel. Inhoud van dit Stuk. Wel te wagtenè Geschillen. Schikking op de onderhandelingen over de twee Plans. Voordragt van de Regten en Pligten van den Mensch en Burger, geschikt om voor aan te stellen. COUPERUS *geeft reden waarom dezelve niet voor het eerst ingediende Ontwerp geplaatst zyn. Tot het plaatzen beslooten; doch veel geschils over den inhoud.* VITRINGA'S *Voorstel. Benoemde Leden om een nieuw Ontwerp van die Regten en Pligten te vervaardigen. Geschillen over den Aanvang en het al of niet gewaagen van den Godsdienst. Voordragt van* LUYKEN *hier over. Wat* SCHIMMELPENNINCK *deswegen inbrengt. Heftige Geschillen. Het stuk van den Godsdienst weder ter baane gebragt. De Grondbeginzels alleen aangenomen. Bepaaling der*

Stemgeregtigden, en wegens het uitzonderen der Oranjegezinden. Besluit tot het afleggen eener Belofte. Maatregel om de Burgers in de Grondvergaderingen te doen opkomen. Twist over de Gegoedheid der Kiezeren. Voorstel van VREEDE *over de wyze van verkiezing; en wat deswegen voorviel. Verwerping van hetzelve. Geschillen over de Splitzing of het Ineenblyven der Wetgeevende Magt. Wat de Voorstanders der Scheiding aanvoerden. Wat de Voorstanders van het niet scheiden bybragten. Besluit tot Splitzing der Kameren. Bepaalingen op de Vergadering des Wetgeevenden Lichaams en het doen eener Belofte. Over de Woonplaats der te kiezene Leden. Onderhandelingen wegens het verplaatzen des Wetgeevenden Lichaams. Vryheid van het Wetgeevend Lichaam om met het Staatsbestuur te raadpleegen. Bepaaling wegens de Regtspleeging over de Leden van het Wetgeevend Lichaam en derzelver Jaarwedde. Handelingen over het aanstellen van Committés of Ministers. Wat de Voorstanders der Committés aanvoerden. Redenen van Tegenparty. Besluit tot Ministers. Bepaaling van vyf Leden tot de Uitvoerende Magt. Voorstel om zorg te draagen dat de keuze niet te veel in één Gewest zou vallen. Wegens de uitsluiting der zodanigen, die Engelsche Fondsen bezaten. Geschillen wegens de keuze der Leden. Bepaaling der Jaarwedde voor de Leden van den Staatsraad. Bepaaling wegens de Regterlyke Magt. De Eed van Zuivering vastgesteld. Over het getal der Leden van de Departementaale Geregtshoven. Over de*

XII. BOEK.

 de

[illegible] BOEK.

de Affcheiding der Hoofdmagten. Over de Verdeeling der Republiek. Voordragt tot eene nieuwe Verdeeling. Beſluit tot eene Verdeeling. Plans en eene gemaakte bepaaling. Wegens het regelen der Departementaale Beſtuuren. Verſlag deswegen. 't Zelve betwist. Het vondt byval. SCHIMMELPENNINCKS gevoelen. VREEDES taal daar op. Strydige beoordeelingen. Heftige Tegenkantingen. Verſlag wegens de Ineenſmelting der Schulden. Voorſtel der Ineenſmelting Dezelve bepaald. Voorſtellen de verkryging der Staatsbehoeften betreffende. Handelingen over de Belastingen. Beſluit. Lange en veelvuldige Zittingen over den Godsdienst. Voorſtanders van het Plan der Een en twintigen. Redenen door hun aangevoerd. Redenen van de andere Party. Poogingen om dit ſtuk eene Commisſie in handen te geeven. Werkzaamheden en woelingen daar tegen. Voorſtel van SCHIMMELPENNINCK. Tusſchenſpraak van HAHN daar tegen. Tot de verwerping beſlooten. Het voorſtel in handen eener Commisſie. Twee Ontwerpen by het verſlag ingediend. Hoofdinhoud van beide. Hoe de beraadſlaging in te richten. Voorſtel om de wederkomst van eenige Leden in te wagten. Sterke taal van REYNS. Nog ſterker van VAN HOOFF. Bystere ſtoorenis in de Vergadering en ſterke taal. Beſluit tot overweeging van het tweede Plan. Verſchil over de Geestlyke Goederen. Afloop deezer zaake. Het Verſlag wegens de Volkplantingen geeft gelegenheid tot het ſpreeken over den Slaavenhandel. Bygebragte redenen waarom het verſlag des niets vermeldde.

Voor-

Voor- en Tegenstanders. Commissie tot die zaak benoemd. Verslag door dezelve uitgebragt. VREEDE'S *taal daar tegen. Over de Magt tot herziening der Staatsregeling. Strydige begrippen. Stukken ter beoordeeling bepaald. Raadpleeging deswegen.* XII. BOEK.

Het slot onzes voorgaanden Boeks wyst aan wat de hoofdinhoud van het tegenwoordige moet uitmaaken; te weeten de onderhandelingen over het Plan van Staatsregeling, naa zo veel twistens, ten onderwerp van overweeging der Nationaale Vergadering gesteld, met den afloop dier voor 't Volksbelang zo gewigtige zaake. De by voorraad deswegen gevoerde gesprekken onder de Leden deeden een heftigen stryd te gemoete zien tusschen de Voorstanders en Verwerpers, en de grootste verwydering omtrent een stuk, waar de eenpaarigheid zo hoogst wenschlyk was voor 't heil des Volks, dat, met overwigt van rede, na een welgevestigde Regeeringsvorm reikhalsde, die ook door de twistende Partyen noodig gekeurd werd. By de nadere overweeging van zo veele reeds betwiste Artykelen, stondt het vuur van tweedragt tusschen de Voorstanders der Een- en Ondeelbaarheid, en de Aankleevers van Gewestlyke Beheering, op nieuw, op te blaaken, ondanks de bekomene vastftelling van de eerste. (*).

1796. Stoffe deezes Boeks.

Op

(*) Zie hier bevorens. ...

CX. BOEK. 1796.

De zeven Leden brengen hun arbeid over de Constitutie ter tafel.

Op dien grondslag der Een- en Ondeelbaarheid zou de arbeid rusten der zeven Leden van wier aanstelling wy gewaagden (*). Groot was de taak deeze Mannen opgelegd, en de tyd, welke hun ter volvoeringe vergund kon worden, niet langer dan twintig dagen. Door ziekte was DE KEMPENAAR buiten staat om de onderhandelingen by te wooneń, en de hand te leenen in een arbeid, welks moeilykheid, hun, by den aanvange, bykans deedt terug deinzen. Zy volvoerden den last, om die Artykelen in het Ontwerp van Constitutie, welke door het gevallen besluit, wegens de Een- en Onverdeelbaarheid, noodwendig verandering behoefden, te veranderen, en aan te vullen met 't geen de Commissie zou oordeelen in 't zelve te ontbreeken, als ook om een algemeene schets te vervaardigen van een Nieuw Plan, zo de Commissie mogt bevinden, dat de orde in het Ontwerp kon verbeterd worden. — Geen Artykel bykans van het overgeleverd Ontwerp lieten zy onaangeroerd; ook op de zodanige, die met het beginzel der Eenheid, de groote hoofdzaak, in geen onmiddelyk verband stonden, vielen bedenkingen. Een Verklaaring der Regten van den Mensch en Burger stelden zy aan 't hoofd; een groot aantal Artykelen geheel van het ingediende Plan onderscheiden, en nog andere Byvoegzelen, komen 'er in voor. Met weinig omslags dienden zy, ten be-

(*) Zie hier boven bl. 203.

bestemden dage, hun arbeid, op den negen en twintigsten van Wintermaand, ter Vergaderinge in. HAHN voerde het woord (*).

CIX. BOEK. 1796. Inhoud van dit stuk.

Wy deeden aan den arbeid deezer Vaderlanderen te kort, wanneer wy de hoofdtrekken van denzelven niet opgaven; te meer, daar by de overweeging van het ingediende Plan, dit stuk staag in vergelyking kwam. De uitvoerigheid verpligt ons tot eene zeer verkorte opgave.

Aan 't hoofd vondt men eene Verklaaring van de Regten en de daar tegenovergestelde Pligten van den Mensch en Burger, als de breede en onwrikbaare grondslag van de geheele Staatsregeling. —— De hoofdregels steeds in 't oog gehouden, de grondstellingen, waar op alles werd t'huis gebragt, waren *De Bataafsche Republiek is één en ondeelbaar* — *De Oppermagt berust in den boezem van alle de Bataafsche Burgers zamengenomen.* Ingevolge deezer grondregelen moest veel van het oude wegvallen, veel nieuws in stede gesteld worden.

Volgens 't zelve viel de bepaaling, ten opzigte van de Gegoedheid der Kiezeren geheel weg; zo ook de Landdagen, schoon aan het Wetgeevend Lichaam vrygelaaten werd op reces te scheiden, egter met bepaaling van ten langsten voor drie maanden. —— Het gewoon gebruikelyk Formulier van den Eed werd overal vervangen door

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 305. Zy geeven de redenen op wegens de wyze op welke zy te werk gingen. *Ald.* bl. 308.

door eene plegtige Belofte op de Burgertrouw. — De magt om de Vergadering te verplaatzen, kende men alleen toe aan het gantsche Wetgeevende Lichaam; hier toe hadden de beide Kamers noodig te vergaderen. — De tusschentyd der Leezingen zag men op de helft verkort; aan het Wetgeevend Lichaam werd vrygelaaten; maar niet stellig voorgeschreeven, om op eenig Voorstel het gevoelen des Staatsbestuurs in te neemen. — Weigerde de Kamer der Oudsten het bekragtigen eens Besluits van de Groote Kamer in zo verre het met de Constitutie niet strydig was, dan moesten de beide Kamers vergaderen en het besluit der meerderheid goldt. — Geheel viel weg de Afdeeling betreffende de buitengewoone Vergaderingen der Oudsten, als mede de aanstelling der vyf Gecommitteerden. – *Zy* bepaalden den Staatsraad op vyf Leden. Deeze werden verkooren door de beide Kamers in één Lichaam vergaderd, die, in dit geval, als Kiezers van geheel het *Bataafsche* Volk, handelden. Hier by kwam een gansch nieuw zamenstel van den Staatsraad, volgens 't welke deeze een grooter aantal Leden telde. Het gansche Gemeenebest verdeelde dit Ontwerp in elf Departementen, elkander, zo veel mogelyk, in Volkrykheid evenaarende – het verminderde het aantal der Bestuurderen, en benam deezen alle die Gewestlyke Oppermagt, hun in het eerste Plan overgelaaten; en moesten, ingevolge daar van de Gecommit-

stitueerde Raaden uitvallen. —— Geheel was de Scheiding van Kerk en Staat, alle bekostiging van den Openbaaren Eerdienst uit 's Lands Kas hieldt op, binnen zes maanden; naa welk tydsverloop de Bedienaars der voormaals Heerschende Kerke eene billyke schadeloosstelling zou worden toegelegd. —— Men las hier zeer uitvoerige inrichtingen voor het Openbaar Onderwys, in alle deszelfs grootere en kleindere takken. —— Ten opzigte van de herziening der Staatsregeling bragten zy een geheel ander ontwerp ter baane; het Volk kreeg invloed op dit werk, kunnende, naa 't verloop van zes jaaren, naa het invoeren der Constitutie, een derde der Grondvergaderingen de oproeping van alle de Grondvergaderingen vorderen, om daar in te beslissen, of 'er eene Vergadering, tot het herzien der Constitutie, zou worden zamengeroepen? — Alle de voorbehoudingen der Gewestlyke Regten vervielen by dit Ontwerp, 't geen ten slotartykel hadt „ Het *Nederlandsche* Volk „ beveelt de getrouwe handhaaving deezer Constitutie aan het Wetgeevend „ Lichaam, aan de uitvoerende, regterlyke, mitsgaders aan alle de verdere „ Geconstitueerde Magten, en verklaart, „ dat alle inbreuk op dezelve een aanslag is op de veiligheid van den „ Staat (*)."

Wan-

(*) In 't *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 307 en vervolgens vindt men het geheele Plan.

CX. BOEK.

1796.

Wel te wagtene geschillen.

Wanneer wy deeze korte opgave des naderen Plans vergelyken met die wy gegeeven hebben van het eerst ingediende (*), wanneer wy de gesteltenis van de Leden in aanmerking neemen, en daar by ons herinneren, dat de overweegingen en redewisselingen om van deeze beide één geheel te maaken, de Vergadering, volgens het Reglement, by iedere Zitting, vier uuren, de tyd van vyf maanden, bezig hielden, kunnen wy niets anders vooruitzien, dan opeenvolgende stormen van Partyschap, afgewisseld door stiltens van misnoegen, door nieuwe stormen, sterker dan de voorige, vervangen. Hoogstverdrietig is de taak, welke wy voor ons zien. Wy kunnen egter dezelve eenigermaate verkorten, en onzen Leezeren de moeite spaaren, om het slingerend pad der veelvuldige wendingen te volgen, door aan te merken, dat dezelfde Persoonen dezelfde gronden, welke wy, in het laatstvoorgaande Boek, hun hoorden beweeren, meerendeels bleeven aankleeven. Dit alles in 't breede te vermelden, zou veelal op louter herhaalen nederkomen. Veel persoonlyks speelde, by aanhoudenheid, eene rolle; veelvuldige verwyderingen van de hoofdzaak werden daar uit geboren, en deeze mogen, in een staag uitkomend *Dagblad* der Handelingen door veelen, op den tyd der gebeurtenissen, en door eenigen naderhand, met genoegen geleezen wor-

(*) Zie het voorgaand Boek.

worden; wy kunnen dezelve, als over 't algemeen, tot de Geschiedenis toe noch afdoende, meestal ongemerkt voorbystappen, schoon wy 't niet altoos zullen kunnen doen; daar zy zomtyds aan een en ander belangryk besluit eene wending gaven. Ondanks deeze opkortingen doet zich een breed veld des verhaals op, en in 't zelve ons begeevende, zullen wy, te midden van veel woelings, dikmaal staatkundige voordragten aantreffen, die eene vergoeding verschaffen voor het zoms gerekt geduld. Wy zullen ons meer aan de orde der verhandelde zaaken, dan aan den juisten volgreeks van de Handelingen der Nationaale Vergadering binden.

Schikking op de Onderhandelingen over de twee Plans.

Te deezer Vergaderinge bestemde men, dat de laatst afgetreede Voorzitter de loopende zaaken van tien tot elf uuren behandelde; waar op de daadlyke Voorzitter optradt, en vier uuren lang met de overweeging en vergelyking der beide Plans de Vergadering bezig hieldt. Men hadt, in den aanvang een klein aantal Leden benoemd om alles wat Reglementair in het Plan was, van het Constitutioneele af te scheiden, en afzonderlyk op te geeven. Doch deeze, dien arbeid, op de proeve, onraadzaam of onuitvoerelyk vindende, verzogt, dat die last mogt ingetrokken worden. Aan dit verzoek werd, naa eenige woordwisseling, voldaan (*).

(*) *Dagverh. der Nat. Verg. IV. D. bl. 489.*

CXI. BOEK. 1796.

Voordragt om de Regten en Pligten van den Mensch en Burger als voor aan te stellen.

De indiening des tweeden Plans geschiedde op den eigen dag, dat de Raadpleegingen eenen aanvang moesten neemen, den negen en twintigsten van Wintermaand. Het ontwerp van de Regten en Pligten van den Mensch en Burger, aan 't hoofd geplaatst, las de Burger HAHN voor. Om geheel het Plan te drukken, was geen tyd geweest; doch van dit voorloopig stuk hadt de Commissie afdrukken in gereedheid. Veel geschils viel 'er of men met de overweeging van dit gereede een aanvang zou maaken; eenigen oordeelden dat het niet tot het Plan behoorde, anderen dat het den grondslag daar van uitmaakte (*).

COUPERUS geeft redewaar om dezelve voor het Plan niet geplaatst zyn.

Te deezer gelegenheid nam COUPERUS het woord, om de Vervaardigers des eersten Plans te verdeedigen, wegens het niet vooraanplaatzen eener Verklaaring der Regten van den Mensch en Burger. Men hadt hun, zyns oordeels, ongelyk gedaan met daar uit af te leiden, dat het Ontwerp zelve niet op die Regten zou gebouwd weezen. Hy geloofde te kunnen vastfstellen, dat geen der Leden van de Commissie tot de Staatsregeling, waar onder hy behoorde, hoe verschillend ook hunne gevoelens over zeer veele punten mogten geweest zyn, in het denkbeeld verkeerd hadt, dat eenig Ontwerp van Staatsregeling, 't welk tegen die eeuwige en onveranderbaare Regten, die de grondzui-

(*) Deeze Opgave der Regten en Pligten van den Mensch en Burger zyn voorhanden in het *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 307.

zullen van alle Burgerlyke Maatschappyen moeten uitmaaken, aanliep, als goed of aanneemelyk zou kunnen beschouwd worden. De reden, die veele Leden, althans hem, hadt doen aarzelen om eene Verklaaring van dezelve te plaatzen, was geene andere geweest, dan de moeilykheid om een kort begrip van die algemeene Grondregelen, op zodanig eene wyze zamen te stellen, dat daar uit door minkundigen, dikwerf gewoon alles, naar hunne byzondere begrippen, uit te leggen, niet ligtlyk eene verkeerde gevolgtrekking zou kunnen gemaakt worden; om door dezelve, en niet zelden ter goeder trouw, de kragt der meer bepaalde Wetten te verzwakken, of tegen te werken.

1797. Tot het plaatzen beslooten; doch geschil over derzelver inhoud.

Naa veel over- en wederspraaks over het al of niet plaatzen der Regten en Pligten aan het hoofd des Plans, valt de meerderheid der stemmen voor het eerste. Dan de opgave van dezelve door de Commissie gaf stoffe tot veelvuldige onderhandelingen van eenen zeer verschillenden aart. Boven de hier medegedeelde gaven eenigen den voorrang aan die men voor een en ander der *Fransche* Staatsregelingen geplaatst vondt. Meer byzonder deedt zich de Representant Hartogh kennen door een voordragt eens Ontwerps ten dien einde, niet vervaardigd om met die der Commissie te wedyveren; maar reeds achttien maanden oud, en aan eenige Leden der Vergaderinge voor meer dan acht maanden bekend. Hy dischte dezelve niet op

CIX. BOEK. 1797.

als het werk van eigen vinding en vernuft; maar als overgenomen uit de Regten van den Mensch en Burger, geplaatst voor beide de *Fransche* Constitutien, en voor die der *Vereenigde Staaten van America*; en het overige gehaald uit deezen of geenen Schryver, als mede uit de handelingen van de Constitutioneele Vergadering in *Frankryk*. Hy gaf 'er den Tytel aan van *Grondstellingen en Regten van den Nederlandschen Burger, waar op de Constitutie gevestigd is* (*).

Vitringa's voorstel.

VITRINGA bekragtigde deels het bovengemeld gevoelen van COUPERUS, wegens het agterwege laaten dier Regten by het ingediende Plan der *Een en twintigen*. Hy gaf in bedenking of het niet best zou weezen, met de minste zwaarigheid, en het kleinste gevaar, vergezeld gaan, wanneer eenige hoofdgronden van het Natuur- en Maatschappelyk Regt, op eene zeer bevattelyke wyze, in de gedaante eener Voorreden, voor de Constitutie als derzelver gronden, vervat werden. — SCHIMMELPENNINCK vondt byval, als hy voordroeg, dat, om andere redenen, en vooral om dat het algemeen gevoelen der vóór hem gesprooken hebbende Leden zich daar in scheen te vereenigen, dat het uitgebragt Ontwerp, in alle opzigten, die klaarheid en eenvoudigheid niet bezat, welke hoofdvereischtens waren in het verlangde Ontwerp, de Commissie, met toevoeging van één of meer Leden der Vergadering, een ander Ontwerp zou te voorschyn brengen.

Dit

(*) *Dagv. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 334—341.

Dit voorstel kreeg ingang, en werden twee Leden uit de Commissie, Floh en Bosch met toevoeging van Hartogh benoemd. Niet lang verwylden zy met het uitbrengen eens verslags; waar in zy zodanige beginzels vooraf lieten gaan, uit welke niet slegts alle de Regten en Pligten van den Mensch en Burger, ten opzigte van de Maatschappy, als van zelve voortvloeiden; maar die tevens het algemeene voorschrift in zich behelsden, naar welke de gansche Staatsregeling geregeld en waar aan alles getoetst behoorde te worden. Zo veel mogelyk hadden zy, volgens hunne betuiging, de kortheid, duidelykheid en eenvoudigheid in 't oog tragten te houden (*).

Voorwaar was het van langheid niet te beschuldigen; doch de inhoud verre van te voldoen. Blykens de veelvuldigheid, lange en soms heftige raadpleegingen. Aan het hoofd las men, „ Het *Bataafsche* Volk „ verklaart, op de plegtigste wyze, de „ volgende algemeene Grondbeginzelen, „ en de daar uit voortvloeiende Regten „ en Pligten van den Mensch en Burger „ te erkennen en aan te neemen, als de „ eenige grondslag waar op het zyne Con„ stitutie wil vestigen."

Dit gaf den Burger Luyken aanleiding om aan te merken, dat de allervoornaamste van die algemeene grondbeginzelen, naam-

BOEK. 1797. Benoemde Leden om een nieuw Ontwerp der Regten en Pligten te vervaardigen.

Geschillen over den aanvang, en het al of niet gewaagen van den Godsdienst.

Voordragt van Luyken deswegen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 351-357. 364. 475. 483.

XIII. BOEK. 1797.

naamlyk de *Godsdienst* onder de opgegeevene geen plaats vondt, en wilde hy in stede gesteld hebben, „ Het *Bataafsche* Volk „ verklaart den Godsdienst te eerbiedigen, „ en denzelven niet alleen aan te merken, als de eenige bron van eeuwig „ Heil, maar ook als den Grondslag van „ Deugd, van goede Zeden, en daar van „ onafscheidelyk Volksgeluk." — Schoon de Burger Representant LUYKEN, onder andere aanmerkingen, verklaard hadt, „ Op het *leerstellige* komt het niet aan; „ maar op den *Godsdienst in het algemeen*;" schoon hy medestanders in dien eisch vondt, ontbrak het niet aan tegenstreevers, die deels op eene meer bedaarde wyze, deels op den toon, welke wy meermaalen ter Nationaale Vergadering hoorden, als 'er over den Godsdienst gesprooken werd, hem tegenvielen. De Voorzitter QUEYZEN oordeelde, die heftigheid bespeurende, en voor verwydering van het onderwerp duchtende, dat het Voorstel van LUYKEN, op dit oogenblik, het voorwerp der raadpleegingen niet uitmaakte. Hy verklaarde den Burger SCHIMMELPENNINCK, die het spreekgestoelte beklom, het woord te moeten weigeren, indien zyn voordragt betrekking hadt tot het voorstel van den Burger LUYKEN; en stelde voor het Verslag van deel tot deel in overweeging te neemen.

WAT SCHIMMELPEN-

De Voorzitter vroeg den Burger SCHIMMELPENNINCK, of, 't geen hy voor hadt in 't midden te brengen, eeniglyk betrek-

king hadt op het voorstel van den Burger LUYKEN? 's Mans antwoord was, dat, offschoon dit Voorstel een belangryk deel zyner bedenkingen zou uitmaaken, 't zelve nogthans op het onderwerp der tegenwoordige overweegingen toepasselyk was. Naa betuigd te hebben, niet bekommerd te zyn, voor eene beschuldiging of verdenking van eenige neiging tot Dweepzugt, en zich weinig te bekreunen op welk eene wyze veelen der zodanigen, die zich den naam van *Philosophen* toeëigenden, zyn Advys zouden opneemen, kwam hy 'er rondlyk voor uit, zeggende, „ dat hy zich niet alleen geenzins schaamde; maar 'er een pligt en eer in stelde „ om 'er openlyk voor uit te komen, dat „ hy eene algemeene aankleeving, (niet „ aan iets 't geen naar het *Dogmatique* „ zweemde,) aan *beginzelen van eerbied* „ *en ontzag voor het Opperweezen*, voor „ de Orde der Maatschappye, en alzo „ voor het Volksgeluk, onontbeerelyk „ agtte." Het kwam 'er, zyns oordeels, naa hier over uitgeweid te hebben, maar op aan of de zuiverheid der Nationaale Zeden als dan niet te agten ware in eenig verband te staan met de algemeene beginzelen van Eerbied en Ontzag voor het Opperweezen. Hier van volkomen overtuigd, was hy het geheel eens met de Leden, die oordeelden verpligt te zyn der Natie te toonen, dat zy een stuk, 't welk eene zo onmiddelyke betrekking op 's Volks geluk moest hebben, niet uit het oog ver-

CIX. BOEK. 1797. NINCK deswegen ingebragt.

GESCH. BOEK X. 1797.

looren hadden. Het zou egter der Vergaderinge passen, om zeer duidelyk te doen zien, „ dat zy geenzins het *Dogmatieke* van den Godsdienst bedoelden; „ maar alleen de algemeene Bekentenis „ van Eerbied voor een Opperweezen, in „ welks oog een CATO en een CATALINA, een TITUS en een NERO; een „ BARNEVELD en een MAURITS niet onverschillig zullen zyn." Met dit alles dagt hy, dat men nog niet tot het tydstip gekomen was, om zich, op dit gewigtig stuk, te verklaaren. Het behoorde tot het Nationaal Onderwys; tot het behandelen daar van gevorderd, zou hy zyne gedagten nader ontwikkelen, en voorstellen, dat de Vergadering daar over zich op deeze of dergelyk eene wyze verklaarde, „ De „ voornaame vastigheid der Nationaale „ Vryheid bestaat in de zuiverheid der „ Zeden van het Volk, en deeze wederom rust voornaamlyk op de erkentenis „ van, en eerbied voor een Opperweezen, hetwelk met geen onverschillig „ oog de menschlyke daaden, en derzelver dryfveeren beschouwt, en beoordeelt."

Deeze Volksvertegenwoordiger vondt veele Medestanders. Eenige Leden beweerden daar tegen, dat noch in het hoofd der grondbeginzelen voor de Staatsregeling, noch elders in het stuk zelve, eenige algemeene erkentenis van de noodzaaklykheid en heilzaamheid van den Godsdienst en van deszelfs invloed op het geluk

luk van onze Maatschappy zou inhouden. VITRINGA gordde zich aan om dit te bestryden. Naa veel overweegens kwam men neder op de stelling; „ De Maatschappy, „ eerbiedigende de erkentenis van het bestaan van een Opperweezen, en den „ heilzaamen invloed hier van op Deugd „ en Goede Zeden, handhaaft de Vryheid van ieder, om GOD, naar de overtuiging van zyn hart, te dienen, en „ verleent aan allen, ten deezen opzigte, „ zekerheid en bescherming (*). XIX. BOEK. 1797.

Geen Artykel, om zo te spreeken, ging door zonder aanmerkingen en veranderingen te ondergaan, een en ander naa lange en soms heftige woordwisseling. Deeze reezen byzonder by het Artykel van de *Vryheid* handelende. Te regt mogt SCHIMMELPENNINCK, in den loop deezer redentwisten, zeggen, „ de Vergadering „ vraagt geen *Raisonnementen*; maar *Principes*;" en BACOT 'er byvoegen, „ Ik „ denk niet dat wy hier, als in een School, „ hebben te redentwisten over de eerste „ beginzelen van Zedelyke Waarheid, het „ onderscheid van Deugd en Ondeugd, en „ of Regt, Billykheid en Goede Trouw, „ slechts willekeurige gewrogten van maatschaplyke instelling, en buiten dezelve „ van alle zedelyk verbindende kragt ontbloot, slegts ydele harssenschimmen zyn, „ dan of haar goedkeurenswaardigheid in „ haar innerlyken aart en de Natuur zelve Heftige geschillen.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 623. 681.

CIX. BOEK. 1797. „ ve onwrikbaar gegrond zy, en zy dus „ de zedelyke drangredenen van verplig- „ ting, voor elk redelyk en gevoelig hart, „ reeds in haar eigen boezem, als 't wa- „ re, met zich omvoeren (*)."

Het stuk van den Godsdienst weder ter baane gebragt. Naa de lange redewisselingen over de Vryheid kwam het stuk van den Godsdienst weder ter baane, en veroorzaakte een redentwist van dien aart, dat men de Vergadering van Staatsmannen veelligt voor een Vergaderzaal van twistende Godgeleerden zou hebben aangezien. Te midden van het voorstellen en beweeren van wyd uit een loopende gevoelens rees de storm van partyschap tot eene ontzettende hoogte. Een middelende raadslag van SCHIMMELPENNINCK deedt VREEDE zeggen; „ Naa zo veel Theologische voor- „ stellen en voordragten der gezonde „ Wysbegeerte; naa zo veele wederleg- „ gingen en hooggeleerde Redenvoerin- „ gen, betuig ik mynen dank aan den Bur- „ ger SCHIMMELPENNINCK, dat hy ein- „ delyk de Vergadering uit den maal- „ stroom van nutteloze Debatten terug „ roept, en haar wederbrengt tot dat „ eenigst doel haarer bestemming, het „ behartigen der Burgerlyke belangen der „ *Bataafsche* Natie." Dan op diens verdere Voordragt, schoon door SCHIMMELPENNINCK gepreezen, als de verdiensten van klaarheid hebbende, week hy in stellingen van de zyne af. Hier uit werd de twist

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 631 enz.

twist op nieuw hervat en groeide aan in heftigheid; niet tot bedaaren gekomen dan door het betwiste Artykel in handen eener Commissie te stellen (*).

CIX. BOEK. 1797.

Wanneer men, met veel tegenstribbelens, over de *Grondbeginzelen*, naa het maaken van eenige veranderingen dezelve hadt aangenomen; zou men veelligt dien twist op nieuw verwagten, by de overweeging van de daar op gebouwde *Regten* van den Mensch en Burger; dan daar een en ander der Representanten opmerkte hoe hier met andere woorden veelal 't zelfde gezegd werd, 't geen reeds in de Grondbeginzelen voorkwam, vondt het voorstel van VAN ECK en DE MIST, om alleen Grondbeginzelen te bepaalen ingang, en dit werk door de evengenoemde Leden, nevens BACOT en BOSCH bearbeid (†).

De Grondbeginzels alleen aangenomen.

Wy treeden tot de overweeging der Artykels of Tytels, en zullen, naar ons aanduidend plan, slegts voornaame trekken opleeveren. De Oppermagt berustte by geheel het *Bataafsche Volk*. De ouderdom der Stemgeregtigden gaf stoffe tot over- en wederspraak, en werd op dien van twee en twintig jaaren bepaald. Wegens de Bedeelden uit Armenkassen herleef-

Bepaaling der Stemgeregtigden, wegens het uitzonderen der Oranjegezinden.

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 646-699.

(†) *Dagverb. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 689. Men vindt dezelve aan 't hoofd des Ontwerps van Constitutie. *Jaarb. der Bataafsche Republiek* XI. D. 76 enz.

CIX. BOEK. 1797.

leefden de voorige twisten over dit ſtuk, en werden de zodanigen, die de wapens één jaar onafgebrooken gedraagen hadden, met hun achttien jaaren ſtemgeregtigd; ook wegens de Getrouwden, en van buiten inkomende Perſoonen, maakte men bepaalingen. Van het Stemregt waren uitgeſlooten, die in het laatstverloopen Jaar eenige bedeeling hadden genooten. — Breede en heftige geſchilvoeringen reezen 'er over het al of niet toelaaten der Aanhangeren van de Oude Conſtitutie, of gelyk men ze noemde *Oranjevrienden*. De meerderheid wilde, dat 'er, ten hunnen opzigte, geen Artykel van Uitzondering zou plaats hebben (*).

Beſluit tot het afleggen eener Belofte.

Naa dit beſluit bleef 'er duchten over den invloed, dien dusgezinden in de Grondvergaderingen zouden kunnen hebben; derzelver Machinatien elders werden opgehaald en zulks met handgeklap op de Tribunes vereerd. Eenige Leden kreegen last om des een verſlag in te brengen. Zy voldeeden hier aan, en teffens aan een en ander voorſtel daar mede in verband ſtaande. Men vondt dit alles met zo veele zwaarigheden omgeeven, dat een groot gedeelte des Verſlags voor vervallen verklaard en tot het doen afleggen deezer belofte beſlooten werd; „ Ik beloof vry„ willig trouwe aan het *Bataafſche* Volk, „ en dat ik, in alle myne verrigtingen, „ als Stemgeregtigd Burger, alle de voorſchrif-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 413-473.

" schriften van de Constitutie getrouw-
" lyk zal opvolgen. Voorts verklaar ik,
" dat wanneer ik iemand tot Kiezer of
" tot eenig Publiek Ampt of Bediening
" moet benoemen, ik niet zal benoemen
" zulk een, dien ik, in goeden gemoede,
" houde te zyn een Voorstander of Aan-
" kleever van het vernietigd Stadhouder-
" lyk Bestuur (*).

Maatregel om de Burgers in de Grondvergaderingen te doen opkomen.

Het gebrekkig opkomen der Stemgeregtigden in de Grondvergaderingen gaf vaak stoffe tot klagten, en thans tot een voorstel om daar in te voorzien, door eene bepaaling, die alle de zodanigen verpligtte tot het bywoonen van alle behoorelyk byeengeroepen Volks- 't zy Wyk- District- of Grondvergaderingen. By het *Plan van Zevenen* was daar in reeds voorzien, dan het daar voorgestelde gaf stoffe tot breede beraadslaagingen, wanneer dit stuk ter baane kwam (†). Wyd uit een loopende waren de gevoelens. Schoon een en ander hier de volste vryheid wilde gelaaten hebben, was het besluit, dat de reden des agterblyvens op drie agtereenvolgende Vergaderingen, zou onderzogt, en hy die des geen voldoende reden gaf, geduurende den tyd van drie jaaren, van zyn Stemregt zou ontzet en aangemerkt worden als iemand, die de be-
lan-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 473. 962. V. D. bl. 80. 678.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 562. 962. V. D. bl. 272.

VIII. BOEK. 1797. langen zyns Vaderlands niet in agt nam; gemelden tyd was hy ook van alle Amptsbekleeding uitgeslooten. — Zeker waren de Grondvergaderingen veel al schaars van Leden voorzien; en of 'er veel werks van zou gemaakt weezen, wanneer, naar den wensch eens Volksvertegenwoordigers, op gezette tyden, de Burgers, daar toe lust en gelegenheid hebbende, in hunne byzondere Grondvergaderingen zamen zouden komen, om met den anderen over hunne gemeene belangens te raadpleegen, valt zeer te betwyfelen.

Twist over de gegoedheid der Kiezeren.

De bepaaling, ten opzigte van de gegoedheid der Kiezeren ontmoette hevigen tegenstand. Men voerde de gronden van Vryheid en Gelykheid aan, als zodanige uitzonderingen wederspreekende, — desgelyks den behoeftigen staat van zeer veele Gewesten onzes Vaderlands; als mede de bezwaaren en moeilykheden aan de rigtige uitoefening dier bepaalingen verbonden. — Hier tegen goldt de bedenking van de veelvuldige verreuitziende gevolgen, uit eene onbepaalde toelaating tot de post van Kiezer voortspruitende. De by veelen zeer veel invloeds hebbende Leden, als een SCHIMMELPENNINCK en VAN DE KASTEELE keurden het hoogstgevaarlyk, in dit geval, alleen de Beginzelen te raadpleegen, en het noodig aan het Regt der Burgeren, 't geen zy onbetwistbaar keurden, zodanige beperking te stellen, als het algemeen belang, de hoogste wet, scheen te vorderen. — Zo veel egter brag-

bragten de veelvuldige aanmerkingen te wege, dat de bepaaling van de vereischte Gegoedheid der Kiezeren, laager gesteld wierd (*).

Voorstel van VREEDE over de kieswyze en wat deswegen voorviel.

Met stilzwygen mogen wy, uit de veelvuldige en in 't scherpe loopende aanmerkingen, ten opzigte van de Kiezers gemaakt, niet voorby treeden, een Voorstel van VREEDE, hier op nederkomende, om het Volk zelfs eene Benoeming te laaten maaken, en die den Kiezeren in handen te geeven, om alleen uit dat getal te kiezen; of het omgekeerde, de Kiezers benoemen, en het Volk kiezen (†). Verscheide Verzoekschriften, ter ondersteuning hier van, waren 'er ingekomen; dan men bragt des een ongunstig Verslag uit (§), wanneer 'er reeds een besluit wegens de Kiezers genomen was. — VREEDE eene aanmerking gemaakt hebbende over het verwyl deezes Verslags, verdeedigde zyn Voorstel om het Volk meer invloeds op de Verkiezing zyner Vertegenwoordigeren te doen hebben. Hy zogt, met klem van redenen, te toonen, dat die Invloed de spil was waar op alles draaide; dat eene Volksregeering de eenige den menschwaardige Regeeringsvorm was; dat eene Volksregeering by vertegenwoordiging de eenige voor dit Gemee-ne-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 602—912 *enz.*

(†) *Aldaar* bl. 610.

(§) *Aldaar* bl. 116.

CIV. BOEK. 1797. nebest geschikte moest gehouden worden; en dat alle andere zogenaamde Regeeringsvormen, niets anders waren dan byzondere afschaduwingen van Slaaverny en Overheersching. Afschaduwingen, die beginnen by den volstrekten Despoot, die vervolgens by trappen verflaauwen in het Eenhoofdige, in het Aristocratische en in het gemengde Bestuur, die onderling nog tallooze schakeeringen konden voortbrengen, en die, ten laatsten eindigden in een Veelhoofdig Bestuur, in eene verkiesbaare Aristocratie, die zeker de zagtste van alle slaverny, en afhanglykheid kon genoemd worden. De gronden waar op zyn Voorslag steunde, bygebragt en alles breeder ontvouwd, voorts de tegenwerpingen des Verslags bygebragt en wedersprooken hebbende, besloot hy tot de verwerping van 't zelve.

Verwerping van dit Voorstel. Sterk was de Vergadering getroffen door deeze voordragt, vol meesterlyke trekken van welspreekenheid, ten betooge dat het Volk zelve moest kiezen, dat men wel door hulpmiddelen die keus geregeld en geordend mogt maaken; maar dat het altoos Volkskeus moest blyven. De keus door Kiezers was geen keus, waar aan het Volk eenig deel hadt: zy deedt de *Volksregeering by vertegenwoordiging* in eene verkiesbaare Aristocratie ontaarten. Hy vondt Medestanders; doch trof niet min Bestryders aan, onder welke een COUPERUS en een VAN DE KASTEELE uitstaken; dan geen hunner onderstondt het de begin-

ginzels van VREEDE aan te tasten. Hoofdzaaklyk kwamen hunne tegenbedenkingen neder op de gevolgen, de verwarringen, en de slegte keuzen. Niet onbeantwoord liet VREEDE dezelve. Dan het denkbeeld dat *'s Volks heil* wel eens de opoffering van *Regt* vorderde, deedt de Meerderheid tegen dit Voorstel besluiten (*).

CIX. BOEK. 1797.

Geschillen over de splitzing of het inéén blyven der Wetgeevende Magt. Voorstanders der scheiding.

Geen wonder dat het Stuk van de *Wetgeevende Magt* veelvuldige en lange overweegingen baarde, eenigen van min, andere van meer gewigts, de laatste zullen ons eenigen tyd bezig houden. Onder deeze laatste behoort het geschil over de Vraag of het Wetgeevend Lichaam in zyn geheel zou blyven, dan in twee Kamers gesplitst worden. Voor het laatste yver den veelen en onder deezen by uitstek VAN HOOFF, SIDERIUS, DE RHOER en HAHN. — VAN HOOFF hieldt niets gevaarvoller voor de Vryheid eener Maatschappye, dan het Despotismus van één Wetgeevend Lichaam, uit eigen aart oppermagtig en geene verantwoording schuldig. In de splitzing van 't zelve, wanneer het eene deel het ander opwoog, was de zekerste waarborg daar tegen te vinden. Deeze strekte tevens ter voorkominge van voorbaarigheid en overhaastte Besluiten en Vaststellingen van Wetten. Desgelyks zou de afscheiding der Wetgeevende, Uitvoerende en Regtspreekende Magt, door de verdeeling, op de zekerste gronden, rusten. —

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 219 enz.

CX. BOEK. 1797.

SIDERIUS stemde niet alleen met VAN HOOFF in; doch drong het nader aan, door te beweeren, dat de gewigtigste belangen eens Staats afhingen van de bestendigheid der Wetten, en niets was beter dan de voorgestelde verdeeling, om voor te komen het neemen van overylde en dikmaals schadelyke Besluiten, en de onaangenaame noodzaaklykheid om eens vastgestelde Wetten te herroepen. — DE RHOER stelde de kragt zyner welspreekenheid te werk om die scheiding te bepleiten; met aan te toonen, dat alle Magt aan Menschen handen toevertrovwd, eene zeer natuurlyke strekking hadt om zich uit te breiden; door een sterk gekleurd tafereel op te hangen van de schadelyke gevolgen, te duchten uit eene talryke Wetgeevende Vergadering, die alle magt in zich vereenigde. „Aldaar," zegt hy onder andere, „zouden alle ongestuimige „driften en geestvervoeringen in één „brandpunt verzameld wordende, de on„zaligste gevolgen baaren." Deeze afgeschilderd hebbende, gaat hy voort; „Laat „ons dan toch die edelste geschenken „der Menschlyke Natuur, Vryheid en „Wil, met de grootste omzigtigheid be„handelen. Laat ons die altoos gevaar„lyke Wetgeevende Magt, aan welke de „uitoefening van die duure geschenken „moet worden toevertrouwd, in twee „takken scheiden, en daar door aan over„yling der driften en derzelver verschrik„lyke gevolgen den weg zoeken af te

„sny-

„ inyden. Laat ons dat zelfde *Divide &* | GE-
„ *Impera* (*Verdeel en Regeer*,) die Spreuk, | BOEK.
„ welke tot nu toe de Staatsregel van
„ Geweldenaaren en derzelver Ministers | 1797.
„ was, nu eens het Vrye *Bataafsche*
„ Volk in den mond leggen; en laat dat
„ Volk, door de uitoefening van des-
„ zelfs *Magt* af te scheiden en te split-
„ zen, de *Oppermagt* waarlyk aan zich
„ behouden." —— Te midden van het zo sterk als welspreekend aanklemmen deezer zaake erkende hy, dat de voorslag der twee Kamers ook zyne zwakke zyde hadt; dan, behalven dat de twee magtigste Republieken der beide Halfronden dusdanig eene splitzing hadden aangenomen, scheen hem dezelve waarlyk eene behoefte der Vryheid te zyn, tot welker Tempel de Volksvertegenwoordigers in de Nationaale Vergadering de *Bataafsche* Natie poogden op te leiden. —— Tegen zodanig eene Overheersching als uit één Lichaam moest gebooren worden, vondt hy nergens een waarborg. Deeze zogt men te vergeefsch in de spoedige afwisseling van de Leden der Vergadering; in de verantwoordelykheid van het Lichaam; en dus zou 'er eindelyk geen ander middel tot herstel der verkragte Vryheid overblyven, dan een Volksopstand; de onzekerheid, het gevaar en de doodlykheid van dit hulpmiddel schetst hy met gloeiende kleuren af; en tragt voorts eenige zwaarigheden tegen die afscheiding in 't midden gebragt, uit den weg te ruimen. —— HAHN onderstèunde dit

XX. BOEK. 1797. Wat de Voorstanders van het niet scheiden aanvoerden.

gevoelen met eenige hoogstbelangryke aanmerkingen; zo dat by hem de zwaarigheden, als mede de mogelyke gevaaren van ééne Kamer die van twee verre overwoogen.

Onder de bestryders van dit gevoelen stak VREEDE boven allen uit. Naa erkend te hebben, dat de breede Vertoogen over dit onderwerp, 't zy van de zyde der Menschkunde of van een gezonde Regeerkunde beschouwd, toonden dat het een ruim en onafzigtbaar veld opende voor tallooze bedenkingen en bespiegelingen, die elk hunne waarde hadden; en dat, kon men al het voor en tegen op een weegschaal leggen, het overwigt, voor veeler oogen, door geene zeer groote kragt, zou bepaald worden, yverde hy voor een onverdeeld Wetgeevend Lichhaam, niemand der tegenstanderen van dat gevoelen hadt ontkend, dat die splitzing der Wetgeevende Magt haare energie uitdoofde, en het bedryven van groote daaden verhinderde. —— Hy erkende dat het daarstellen van één Lichaam schadelyke gevolgen zou kunnen voortbrengen; hier tegen hadt men bekwaame maatregels te zoeken; doch geenzins energie uit te dooven. Voorts beweerde hy, en dit op grond der erkentenis van Party, dat het daarstellen van twee Kamers onvermydelyk een *Esprit du Corps* in beide de Lichhaamen ten gevolge zou hebben, die eigenaartig tot werkloosheid, en eene *Constitutioneele Anarchie* zou leiden; daar deeze afbrak, 't welk een ander opbouwde. —

In

in het onwederspreeklyk beginzel der afscheiding van drie Hoofdmagten vondt hy grond voor zyn gevoelen; daar deeze nooit onafhangelyk van eikander konden blyven, dan wanneer ieders gezag door de andere niet beperkt kon worden. Nu strekte de splitzing der Wetgeevende Magt tot eene doodlyke verlamming van dezelve, en stelde aan de Uitvoerende Magt, in de handen van slegts vyf Persoonen toevertrouwd, een allergevaarlykst overwigt ter hand. —— De Voorstanders der verdeeling hadden, om het Despotismus van een onverdeeld Wetgeevend Lichaam te bewyzen, de schrikwekkende voorbeelden van eenen CROMWELL en van eenen ROBESPIERRE aangetoogen, „die hunne „vloekrollen," op dat wy zyne eigene woorden gebruiken, „by *Engelschen* en „*Franschen* speelden, en is de koele *Ne-* „*derlander* wel even vatbaar om zo ligt „vervoerd te worden? — Maar wil men „in tegendeel zien wat gruwelen de Uit„voerende Magt hier, hier zelfs op den „*Nederlandschen* grond, heeft aangericht, „wanneer zy in de energie der Wetgee„vende Magt geen genoegzaamen weder„stand vondt, men herinnere zich de „ondaaden van eenen MAURITS, van eene „*Tweeden*, *Derden* en *Vierden* WILLEM, „en die van onzen laatstverjaagden Ty„ran! —— Ik hoor spreeken van een „Tienmanschap, van een Vyftigmanschap, „van een Honderdmanschap der oude „Volken; maar GOD bewaare ons, dat

 „*Ne-*

BOEK
1797.

III. BOEK. 1796.

„ *Nederland* niet eerlang by deeze overlaaten een *Vyfmanschap*, onder den Tytel van *Staatsraad*, voege, 't welk *Nederland* in een poel van elende en jammeren nederstort!" — By hoofdlyke omvraage beslischte de Meerderheid de splitzing van het Wetgeevend Lichaam in twee Kamers, die de naamen van *Kamer der Oudsten* en *Groote Kamer* kreegen (*).

Besluit tot splitzing.

Bepaalingen op de Vergadering des Wetgeevenden Lichhaams, en het doen eener Belofte.

Naa niet weinig woordwisselings begreep men, dat het evenwigt der drie Magten, derzelver geduurige aanweezenheid vorderde: dewyl by afweezigheid van het Wetgeevend Lichaam, deszelfs magt in handen van het Uitvoerend Bewind zou komen, als mede dat het, volgens zyne strekking, het Volk vertegenwoordigende, 'er geen oogenblik moest zyn; waar in het Volk niet vertegenwoordigd werd. „ De „ Ziel van den Staat moest," naar Hahns en Nuhout van der Veene uitdrukking, „ nimmer slaapen (†)." — Den Leden des Wetgeevenden Lichhaams, zou geen Eed afgevorderd, doch eene Belofte door hun afgelegd worden (§).

Over de woonplaatzen der te kiezene Leden.

Behalven de Uitzonderingen van verkiesbaare Persoonen, waar over niet weinig te doen viel, en waar omtrent alle bepaalingen geenzins met genoegen doorgingen, viel 'er veel twists over de ruimte der keuze, ten opzigte van de Woonplaats der

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 704-725.
(†) *Ald.* bl. 727—730.
(§) *Ald.* bl. 731—734. 805. 891.

der te kiezene Persoonen. Veelen toonden 'er zich geheel op gesteld, dat zy moesten woonen in den Ring, waar zy verkoozen werden; anderzins was het zeer mogelyk dat de keuze viel op verscheiden in denzelfden Ring, wanneer het te vreezen stondt, dat deezen zouden zamenstemmen om dat gedeelte des Gemeenebests, meer dan andere, te begunstigen en te bevoordeelen. Die bepaling zou ook de keus doen vallen op Mannen, in welken men de meeste kennis van het plaatslyke kon veronderstellen; min gevaars van omkooping der Kiezeren zou men loopen, en tevens voorkomen, dat de keus der Kiezeren viel op Persoonen hun alleen in naam, en door berigten bekend.

De wederstreevers dier bepaling voerden aan, dat ieder Lid van het Wetgeevend Lichaam het geheele Volk vertegenwoordigde, en dat alle betrekkingen tot den geboortegrond daar door verdweenen. Hier de van veelen geliefde bepalingen te stellen strekte om die hoofdbedoeling uit het oog te doon verliezen, en den geest van de zugt voor het *Federalisme* wakker en leevendig te houden. Het aangevoerde gevaar van Kuiperyen was, en in het eene, en in het andere geval, even groot. Te klein ook was ons Gemeenebest om te veronderstellen, of dat in ieder Ring, altoos een bekwaam voorwerp zou kunnen gevonden worden, of dat het iemand aan plaatslyke kundigheden zou man-

gelen, uit hoofde van het niet woonen in zekeren Ring. Altoos waren de middelen om de noodige kennis te verkrygen, voorhanden; ook zouden de meeste Kiezers altyd op berigten moeten afgaan. Behalven dit drongen de voorstanders eener ruimer keuze aan, dat het Natuurregt de keuze vrystelde, en geene bepaalingen gedoogden, dan die het hoogst belang voorschreef. 's Volks geluk vorderde van zodanig eene Vergadering, in de eerste plaats, de zorg voor de algemeene welvaard, en dan voor die der byzondere deelen; nimmer mogt de eerste aan de laatste opofferen, en kon men geene genoegzaame voorzorge te werk stellen om den Wetgeever het denkbeeld van de Vertegenwoordiging des geheelen Volks ten diepsten in te drukken. — *Zo* veel invloeds hadden deeze, van verscheide kanten, aangevoerde bedenkingen, dat het *Departement*, en niet de *Ring* de ruimte der keuze opleverde (*).

Onderhandelingen wegens het verplaatzen van het Wetgeevend Lichaam.

'Er waren veele mogelyke tydsomstandigheden, waar in de Verplaatzing van het Wetgeevend Lichaam na elders raadzaam, of noodzaaklyk, kon gekeurd worden. Het Artykel des Plans, daar toe betrekkelyk, kende dit aan de Kamer der Oudsten alleen toe. Veeler oordeel liep daar heenen, dat die bepaling strekte om de geheele natuur van dit Lichaam te vernietigen; hier door zou de geheele Wet-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 749-757.

Wetgeevende Magt onderworpen raaken aan het besluit van een gering gedeelte van deszelfs Leden, van negen Persoonen. De mogelykheid was daar, dat slegts eene kleine meerderheid van dertig Persoonen, een zestiental aanweezig was, en dat deezer meerderheid, negen, zulk een onherroepelyk besluit name. By de bedenking dat de Kamer der Oudsten, zo wel als de Groote Kamer aan Partyschappen en Omkoopingen blootstondt, zou de geheele ondergang van het Gemeenebest het rampzalig gevolg van zulk eene onbepaalde magt weezen, althans zou zy het in haare magt hebben, by het ontstaan van binnenlandsche beroerten, de eene party over de andere te doen zegevieren. —— Ondanks deeze bedenkingen bleef men staan op het denkbeeld, dat deeze geheele zaak aan de Kamer der Oudsten behoorde, op wier rypen ouderdom men veel vertrouwen stelde; de ingebragte gevaaren ontvlooden het oog der Ontwerperen egter geenzins. Dit gaf aanleiding om de zaak zelve wel te besluiten; doch teffens de noodige bepaalingen te maaken, ter voorkominge dat eene zo uitgestrekte magtsverleening niet kon strekken om de dierbaarste belangen van den Staat aan het hachlykst gevaar bloot te stellen (*).

CIX. BOEK. —— 1797.

Onder de beheiningen van de Wetgeevende Magt vondt men de stellige *verpligting*

Vryheid hadt het Wetgee-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 792-800. 959. V. D. bl. 45.

IX. BOEK. 1797.

ting vermeld, om, over eene te neemene Wet, den raad van het Staatsbestuur vooraf te hooren. De sterkste en eenigste verdeediging van die stelling daar uit ontleend, dat men, langs dien weg, het neemen van onuitvoerbaare besluiten zou voorkomen, was te zwak om te kunnen opweegen, de zigtbaare strydigheid met de natuur van de beide Magten, terwyl zy aanleiding gaf tot de sterkste en gevaarlykste botzingen. Dit deedt zich zo tastbaar voelen, dat veele van de Ontwerpers, op de verandering door de Commissie van *Zeven* gemaakt, aandrongen, by welke aan het Wetgeevend Lichaam de *Vryheid* daar toe gelaaten werd; eene verandering die het nut behieldt, en alle wel te voorziene kwaade gevolgen verhoedde (*).

vend Lichaam om met het Staatsbestuur te raadpleegen.

Bepaaling wegens de Regtspleeging over de Leden van het Wetgeevend Lichaam en derzelver Jaarwedde.

Zegenpraalde hier, om dit woord te gebruiken, het Plan van *Zevenen*, een Middenmagt in het eerste Plan voorgesteld, naamlyk die van vyf Gecommitteerden uit de Kamer der Oudsten, welke het gezag van de Wetgeevende en Uitvoerende Magt eenigzins in zich vereenigden, viel weg door zeer veele gemaakte gewigtige veranderingen, en schikkingen, welke zulks vervingen, te veel om byzonder op te noemen. Te eenemaal week men ook van het Plan van *Een en twintigen* af; doch niet dan na veel geschilvoerens, ten opzigte van de Regtspleeging over de Leden van

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 807-814.

van het Wetgeevend Lichaam; immers alleen invloed van hetzelve op de Regtspleeging van deszelfs eigene Leden, daar in aan 't zelve toegekend, onderging eene volslaagene vernietiging. Alle magt zo tot stellen in een staat van beschuldiging, het in verzekering neemen als het doen van aanklagte, werd aan den algemeenen Publieken Aanklaager en het Nationaal Geregtshof opgedraagen (*). —— De Jaarwedde der Leden van het Wetgeevend Lichaam werd op 3000 Guldens gesteld, met vastgestelde kortinge voor afweezigheid, en bepaling van Reiskosten (†).

IX. BOEK. 1797.

Handelingen of men *Committés* dan *Ministers* zou aanstellen.

Het Artykel de *Uitvoerende Magt* betreffende, lag aan de beurt; dan, eer men ter behandelinge tradt, viel 'er een belangryk stuk, daar toe eene onmiddelyke betrekking hebbende, te beslissen. Men kon niet voortgaan op den voet tot nog gehouden, om de *Twee* Plans met elkander te vergelyken: want hier schoot een *Derde* tusschen beiden. Het Ontwerp van de *Een en twintigen* en de veranderingen van een gedeelte der Commissie van *Zevenen* kwamen daar in overeen, om den Staatsraad Ministers, onder den naam van Secretarissen, toe te voegen. Doch een gedeelte dier Commissie hadt een ander inzigt, en voorgesteld, om dat gedeelte des Bewinds aan *Committés* toe te vertrouwen. Door de afweezigheid VAN DE KEM-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 832.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 44.

CIX. BOEK. 1797.

KEMPENAAR (*) bestondt die Commissie uit zes Leden, en waran deezen juist ter helft op dit stuk verdeeld. Naa veel beraadslaagens hoe in deezen te werk te gaan, woog de raadslag over om afzonderlyk te handelen ter beslissinge of men aan *Ministers*, dan aan *Committés* de voorkeus zou geeven? (†).

Wat de Voorstanders der *Committés* aanvoerden.

Eene en andere Zitting werd hier aan besteed. Men hoorde voor beide de Partyen bewyzen aanvoeren, en beurtlings wederleggen. De gevoelens der voornaamste Spreekeren over dit onderwerp verdienen kortlyk vermeld te worden. Aan het hoofd der Voorstanderen van *Committés* vertoonde zich DE MIST in volle grootte, daar hy in twee uitvoerige voordragten zo veele en zo sterke gronden voor zyn gevoelen aanvoerde, dat hem de zegepraal niet scheen te zullen kunnen ontwrongen worden. In beide beweerde hy, dat de *Bataafsche* Natie, gewoon aan Collegien en Vergaderingen, afkeerig was van allen Ministerieel Bestuur, te veel zweemende naar eene Eenhoofdige Regeering — dat de kundigheden en talenten, in ieder vak noodig, allerbezwaarlykst in één Persoon gevonden zouden worden — en bestondt een zodanig Persoon, dan mogt men met rede twyfelen of hy genegen zou zyn eene post te aanvaarden, waar

(*) Zie de rede van die afweezigheid hier boven bl. 219.

(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 841.

waar aan hy zyn rust noodwendig zou moeten opofferen, in welker waarneeming hy zyn eer, ja zelfs zyn leeven, in de waagschaal stelde — dat het hoogst moeilyk zou weezen, om, indien het mogt blyken dat de gekoozen man, tot die zo zwaare post geene genoegzaame kunde of bekwaamheid bezat, of het hem aan eerlykheid ontbrak, van hem ontslaagen te worden. Voorts drong hy aan, dat men, by zulk eene inrichting, min kon verwagten dat alles op eenen eenpaarigen voet zou gaan; elke verandering van Persoonen zou ongetwyfeld eene verandering van Stelzel medebrengen. Terwyl daarenboven het altoos hoogstbezwaarlyk zou blyven om, by het openvallen van zodanig een post, een Persoon te vinden, geschikt om dezelve; op eene waardige wyze, te bekleeden. Ten laatsten drong hy aan het groot gevaar, om zo veel magts aan één Persoon op te draagen, als wien het gemaklyk zou vallen alles op zyne wenken te doen draaijen, door zyne gunstelingen met aanzienlyke en veel invloeds hebbende Ampten te begiftigen (*).

Veele agtenswaardige Medestanders deeden zich hooren, onder deezen stak VAN ZONSBEEK uit, die byzonder aandrong op de nuttigheid der Committés, om aan de magt

(*) 's Mans leezenswaardige Vertoogen zyn voorhanden in het *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 845 en 889 enz.

CX. BOEK. 1797.

magt van den Staatsraad een tegenwigt te ſtellen, als welke, ſlegts Miniſters onder zich hebbende, veelligt te groot zou worden. Dit onderſteunde BLOK met aan te merken, hoe het gevaar liep, dat de Miniſters eindelyk magtiger dan de Staatsraad geworden, deezen van zich zouden afhangelyk maaken. FLOH drong dit aan. Anderen ſtonden ſtil op een en ander punt door DE MIST aangevoerd, om 't zelve te onderſteunen.

Redenen der Tegenparty en beſluit tot *Miniſters.*

Aan Tegenkanters mangelde het geenzins, en traden hier Mannen van bekwaamheid en invloed op, als SIDERIUS, VAN HOOFF en KRIEGER, met welker raadſlag VAN DE KASTEELE zich vereenigde, byzonder maakte hy 'er zyn werk van om zommige daar op ingebragte bedenkingen te ontkragten. SCHIMMELPENNINCK ſprak om klem by te zetten aan 't geen deeze Party hrdt aangevoerd (*).

De bewysgronden, door dezelve gebezigd, beſtonden hoofdzaaklyk daar in, dat men van één Perſoon oneindig meer ſpoeds en tevens ſtrikter geheimhouding, ten aanziene van het uitvoeren der Wetten en Beſluiten kon verwagten, dan van raadpleegende Lichaamen; deezer eigenaartig gebrek was langzaam werken en den laſt anderen op den hals ſchuiven; terwyl de verantwoordelykheid van een *Lichaam* niets be-

(*) De meeſterlyke Voordragten, van VAN DE KASTEELE en SCHIMMELPENNINCK, leest men aldaar bl. 850 *enz.* en 887 *enz.*

bedhidde, en alleen *Persoonen* ter vertegenwoording konden worden opgeroepen. By een Bestuur in de hand van Ministers konnen de onderscheidene vakken des bewinds veel beter uit elkander houden, ook zou die inrichting op zo veel gelds niet te staan komen. Daarenboven konden Ministers veel beter uit eigen oogen zien, zich ter plaatze, waar zy vereischt werden, vervoegen, terwyl de Committés altoos op de berigtgeevingen van anderen af moesten gaan. En eindelyk, dat de gemeenschap en mededeeling tusschen den Staatsraad en Ministers, als mede tusschen deezen en de ondergeschikte Uitvoerende Bestuuren veel beter zou vlotten, dan tusschen dezelve en de Committés. — De afloop deezer lang in twyfel hangende zaake was, dat de Meerderheid zich voor *Ministers* bepaalde (*).

XII. BOEK. 1797.

Bepaaling van vyf Leden tot de *Uitvoerende Magt*.

Of de *Uitvoerende Magt* den naam van *Staatsraad* of dien van *Staatsbestuur* zou draagen, voor en tegen betwist zynde, besloot de meerderheid tot de eerste benaaming (†). By het voorstel van *Zeven* of *Vyf* Leden kreeg dit laatste den voorrang (§). — Schoon de Voorstanders van het *zevental* hadden moeten onderdoen, werd van dien kan voorgesteld, dat 'er geen

(*) Alle deeze beraadslagingen komen voor in het *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 841—850, 875—890.

(†) *Ald.* bl. 895.

(§) *Ald.* bl. 899.

XX. BOEK. 1797.

geen twee Leden van den Staatsraad uit één en hetzelfde Departement zouden mogen verkoozen worden: dewyl, wanneer zulks geen plaats hadt, daar door een opeenstapeling van Leden uit één en het zelfde Deprrtement zou gebooren worden (*).

't Voorstel om zorg te draagen dat de keuze niet te veel in één Gewest zou vallen.

Sterke tegenkanting vondt dit voorstel van Stoffenberg. Vreede riep uit; „ Burgers Representanten! is dit de geest „ der Eenheid? Neen; het is die van „ het bekrompen Federalisme. De geest „ der Eenheid ziet het geheel over, met „ gelyke zorge, en het houdt zich alleen „ vast aan de groote algemeene belangen „ van allen, zonder het plaatslyk belang „ van het eene boven het andere te begunstigen; maar de enge geest van het „ Federalisme ziet alleen op het kleine „ belang van zyn byzonder deel; en wee „ het Vaderland, zo de Leden des Staatsraads alleen in een engen kring omzwerven. Een Voorstel zo aanloopende tegen het beginzel van Eenheid, kon „ geen overweeging verdienen." — Van de Kasteele besloot tot de verwerping. — Hahn en Blok desgelyks. — Beide de Beymas waren van een ander gevoelen en vondt Stoffenberg den sterksten verdeediger in Vitringa, die het aangevoerde van Vreede, wegens het doorstraalen van den Federalistischen geest niet onbeantwoord liet, zeggende, „ Wat aangaat

(*) Dagverh. der Nat. Verg. IV. D. bl. 899-901.

„ gaat het eeuwig geroep van Federalis-
„ me, 't welk, met zo veel aandrangs,
„ telkens in deeze zaal, ten dien opzigte,
„ herhaald wordt: het is hoog tyd, Bur-
„ gers Representanten! dat men de waare
„ betekenis van dien naam eens bepaale
„ en vastſtelle, om uit te maaken of waare
„ Uniteit bestaat in het overwigt van de
„ belangen en uitzigten van een zeker ge-
„ deelte der Republiek, en of waare Een-
„ heid niet algemeenheid van geluk me-
„ debrengt; kortom, of de belangen der
„ minvermogende Gewesten niet even zeer
„ in de ſchaal behooren gebragt te wor-
„ den als die der overigen; zo dat men
„ dus Federalist kan heeten, wanneer
„ men cordaat voor de belangen van dee-
„ ze uitkomt, en zonder omwegen ſtaan-
„ de houdt, dat de laatſten, even zeer
„ als de anderen behooren beſchouwd te
„ worden als aangelegene gedeelten van
„ het geheel, en voor dezelve als zoda-
„ nig gezorgd." — Het voorſtel, 't welk gelegenheid gaf tot dusdanige aanmerkingen, werd door deezen verworpen, door geenen gehandhaafd, kreeg den byval der meerderheid (*).

Wegens de uitſluiting der geenen die *Engelſche* Fondſen bezaten.

Was 'er over de gegoedheid der Kiezeren voorheen veel getwist, thans kwam een verſchil over den aart der Gegoedheid van de Leden tot den Staatsraad ter baane. Deeze wilde geene Bezitters van aandeelen in Buitenlandſche Fondſen gekoozen; een

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 902-905.

XII. BOEK. 1797.

een ander die *Engelsche* Fondsen bezaten, alleen uitgeslooten hebben. Dit beide vondt sterke tegenspraak; zo twistte men desgelyks over de bepaaling der gegoedheid der Leden. Het voorstel van VITRINGA, dat een Lid van den Staatsraad een Bezitter zou moeten weezen van *f* 100,000 Inlandsche Fondsen, werd wedersprooken onder anderen door SCHERMER, die begreep dat men daar in kundige en bekwaame Mannen moest hebben, en hy geenzins overtuigd was, dat de Rykften altoos de bekwaamsten waren; maar veel al van het tegendeel: dewyl zy zich doorgaans weinig op Kundigheden toelagen, en op hun Geld steunende, oordeelden die niet noodig te hebben (*). — Een uitgebragt Verslag verwierp de voorgestelde bepaalingen des betreffende; en werd het, door de meerderheid, naa tusschening gebragte scherpe aanmerkingen over den invloed van het gedrag der Deelhebberen in *Engelsche* Fondsen, omhelsd (†).

Geschillen wegens de keuze van de Leden.

De verkiezing eens Lids, tot den Staatsraad was, ongetwyfeld eene zaak van zulk een aanbelang, dat het geluk of ongeluk der geheele *Bataafsche* Republiek daar mede in het naauwste verband stondt; gevolglyk was 'er niets noodiger dan te zorgen, dat omtrent de keuze van hun, aan wien het Bestuur van het Vaderland, de uitvoering der Constitutioneele Wetten, en

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 905-909.
(†) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 75-90.

en de bescherming en instandhouding der Constitutie zelve, zou worden toevertrouwd op de voorzigtigste wyze, bepaald en geregeld werd. —— Het ingediende Plan der *Een en twintigen*, de Uitvoerende Magt als een rechtstreeks uitvloeisel van het Volk aanmerkende, hadt gemeend aan 't Volk de keuze te moeten laaten; dan daar het duidelyk voorzag, het onmogelyke om, langs dien weg, eene volstrekte meerderheid voor één Persoon te verkrygen, stelde het voor, dat de Kamer der Oudsten, als eigenaartig in dit geval de onzydigste, een dubbel getal zou maaken.

VREEDE kon zich hier mede niet vereenigen, en nog veel min met het plan der *Zevenen*, 't welk aangezien werd als de Wetgeevende Lichaamen in Kiezers Vergaderingen herscheppende. *Zyn* voorstel kwam hier op neder, dat, daar hy erkende, hoe in het stelzel van afscheiding der Magten, de Uitvoerende zo wel als de Wetgeevende Magt een uitvloeizel des Volks was, men op dezelfde wyze als de Kamer der Oudsten gekooren werd, ook dertig Nationaale Kiezers tot dit werk zou benoemen.

Veelen vielen VREEDES voorstel toe. Anderen beweerden, dat, schoon genomen de Uitvoerende Magt een uitvloeizel was van 's Volks Oppermagt, deeze nogthans door het Wetgeevend Lichaam kon worden aangesteld, wanneer het Volk hetzelve, by de Staatsregeling magtigde. Zy

XIX. BOEK. 1797. merkten aan, dat in zodanig een Kiezers Vergadering, als VREEDES voorslag inhieldt, de kabaalen en kuiperyen grootlyks te duchten waren; terwyl men ook in dezelve geene genoegzaame toereikende maate van kunde tot dat werk kon veronderstellen. —— Die verschillende begrippen baarden eene menigte van wyd uit een loopende, als mede ineensmeltende voorstellen, die, met niet weinig omslags van woorden, voorgestaan en bestreeden werden. —— Te midden van dit alles was het zo verre gekomen, dat de Voorzitter, daar reeds veele Leden zich tegen het Artykel uit het Plan der Commissie van Een en twintig openlyk verklaard hadden, zich geregtigd oordeelde om het voor vervallen te beschouwen. De voor- en tegenspraak verhieven op nieuw de stem, en naa lange geschilvoeringen, werd het, schoon met eene kleine meerderheid van stemmen, omhelsd, en het vormen van de Benoeming der Leden tot den Staatsraad aan de Kamer der Oudsten toegekend (*).

VREEDE tradt weder met wederspraak te voorschyn, wanneer de bepaaling van het Plan der *Een en twintigen* de post van Staatsraad beschryvende, onder andere bepaalde, „ dat de Leden van den Staats„ raad in de waarneeming van hun post, „ met de hun toevertrouwde magt, de „ Con-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 928. 931. 933. 936. 948.

„ Constitutie zouden handhaaven." Die magtsverleening beschouwde hy niet alleen als hoogstgevaarlyk voor de Burgerlyke Vryheid; doch ook dat hier door aan dit Lichaam eene Magt werd toegekend om op de Wetgeevende Magt een waakend oog te houden, om niet slegts te oordeelen of de Wetten met de Staatsregeling strookten; maar ook dat oordeel, met al de daar aan verleende magt, door te dryven. Niet slegts zouden zy, door dus eene Magtverleening, Stadhouders, maar Koningen en *Oostersche* Despoten worden. — Dit Artykel hieldt hy strydig met het aangenomen Stelzel van de Afscheiding der Magten. Wy moeten hem hier zelve laaten spreeken, „ 's Volks alvermogende Oppermagt stelde, vóór dat zy in de dunne lugt opgenomen, weder onzigtbaar werd — eene Constitutie vast. *Zy* schiep eene Wetgeevende Magt en sprak *druk mynen wil uit* — Zy schiep eene Uitvoerende Magt, en sprak, *volbreng dien Wil.* — Zy schiep eindelyk eene Regterlyke Magt, en sprak *beoordeel dien Wil.* Op het eigen oogenblik vatte zy de Constitutie in haare hand, en sprak tegen de Wetgeevende Magt afzonderlyk, *in dit Boek staat mynen Wil, maak Wetten overeenkomstig dezelve.* — Maar veronderstelde men nu, dat zy ook gelyktydig tegen de Uitvoerende Magt gezegd heeft, *zie daar de Constitutie, handhaaf dezelve*, dan heeft zy, in denzelfden adem de twee Magten

XX. BOEK. 1797.

„ ondereengemengd, de werkzaamheden „ der Wetgeevende aan het oordeel der „ Uitvoerende onderworpen, en in de „ daad een Despotieke Magt vastgesteld — „ een Uitvoerend Bestuur, dat de Wetgee- „ vende Magt tot haare Dienaaresse heeft."

Medestanders ontbraken VREEDE niet, dan ook Tegenspreekers trof hy aan, in SCHIMMELPENNINCK en VAN DE KASTEELE. Eerstgemelde was van begrip, dat 'er tog eene Magt moest weezen ter getrouwe naakoming van het aangegaan Maatschappelyk Verdrag. Het Volk zelve kon die Magt niet uitoefenen. Zy streedt daarenboven met den aart en instelling van het Wetgeevend Lichaam. Alleen de Uitvoerende Magt bleef over. Misbruik kon 'er van gemaakt worden; dan hier tegen waren bepaalingen in te voeren. — VAN DE KASTEELE's rechtstreeker tegenspraak kwam hier op neder. „ De Uitvoerende „ Magt moet zyn de Dienaaresse van het „ Volk, om de kragt van het Volk te „ gebruiken, ter uitvoering van den wil „ van het Volk. De Constitutie is de „ rechtstreeksche wil des Volks, onmid- „ delyk door 't zelve vastgesteld. Zal 'er „ dan geene kragt in de *Bataafsche* Re- „ publiek zyn om dien Wil te handhaa- „ ven? Waar moet dat heen? — De „ Staatsraad wordt verpligt de Wetten en „ Besluiten van het Wetgeevend Lichaam „ stipt te doen uitvoeren. Geen vrees „ is 'er, derhalven, dat zy zich het oor- „ deel over die Wetten zal aanmaati-

„ gen,

„ gen, en zich boven dezelve verheffen." XI. BOEK. 1797.

Zo bekwaame Tegenspreekers liet Vreede niet onbeantwoord. Hy voerde aan, dat het niet de vrees was van misbruik van Magt by den Staatsraad, waar om hy zich, met zo veel yvers, tegen dit Artykel aankantte; maar om dat dezelve tot een pligt gesteld werd, zyn kring te buiten te gaan. Het handhaaven van de Constitutie was tog niets anders dan toe te zien, dat de Wetten met dezelve overeenstemden, die te beoordeelen, en, ingevalle zy met de Constitutie strydig bevonden werden, zich dan, met alle magt, tegen de uitvoering te verzetten. Zodanig eene Magt voegde alleen aan het Wetgeevend Lichaam. Dit moest toezien of zyne Wetten gevolgd werden, en dus de Constitutie gehandhaafd. Dit ook kon zyne Magt te buiten gaan; dan hier tegen was geen ander hulpmiddel dan de Oppermagt des Volks, aan welke het alleen verantwoording schuldig was; doch men vernietigde zyn weezen, indien men dat hulpmiddel by het Uitvoerend Bestuur zogt. „ Indien dit," het zyn 's Mans eigene woorden, 't geen hy voorheen gezegd hadt vol drifts aanklemmende, „ de
„ Constitutie moet handhaaven, dan werpt
„ men de Wetgeevende Magt aan haare
„ voeten, en welhaast zal het de Regter-
„ lyke Magt ook meester zyn, en dan
„ heerscht hier, in zyne volkomenheid,
„ een *Oostersch*, een *Marokkaansch* en
„ *Moorsch Despotisme!*"

XX. BOEK. 1797.

Een Artykel, 't welk zo veel en zo sterke wederspraak ontmoette, kon, zo als het daar lag, geen byval vinden; met dat der *Zevenen* kon men zich even min vereenigen. Het vervaardigen van een nadere opgave deezes Artykels werd verlangd; dan de overweeging uitgesteld tot men gekomen zou weezen tot het Artykel, 't welk het handhaaven der Staatsregeling in 't algemeen bepaalde. Wanneer deeze handhaaving aan de drie Hoofdmagten gelyklyk werd aanbevolen (*).

Bepaaling der Jaargelden voor de Leden van den Staatsraad.

Wyd uit een loopende waren de begrippen, toen men handelde over het Artykel des Plans, 't welk eene Jaarwedde van 7000 Guldens aan elk der Leden van den Staatsraad toelag. Veel te laag gesteld keurden eenigen deeze bepaaling, wanneer men in aanmerking nam, hoe veel iemand, die tot deeze post verkooren, en niet mogt bedanken, soms daar aan zou moeten opofferen; welk een luisterryken Staat hy, om de eer der Natie op te houden, zou moeten voeren; welke kostbaare Maaltyden hy, ten deezen zelfden einde, by wylen, zou moeten geeven; en tevens overwoog de gevaaren van omkooping, of van eene verwaarloozende behandeling ten einde zyn beurs te kunnen maaken. Dit alles met veel omhaals, uit een gezet, wees aan, dat men door eene zo geringe bezoldiging te bepaalen, de verkiezing tot zeer ryke lieden beperkte, waar door het hoogst-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 284-286.

hoogst gezag in handen zou komen van Mannen, reeds door hun vermogen gevaarlyk. — VAN HOOFF, die het sterkst tegen voorgestelde bepaaling sprak, dreef de Jaarwedde voor elk ter hoogte van 25000 Guldens, en dat zy, ten koste des Volks daarenboven zouden gehuisvest worden. Een sterk tegenstander vondt hy, en andere Voorstanders van eene aanmerkelyke verhooging, als die van 10,000 Guldens spraken, in DE MIST. Geene Jaarwedde beweerde deeze kon groot genoeg weezen, om eeniger opofferingen te evenaaren. De voorgestelde 7000 Guldens waren toereikende om luisterryk genoeg te bestaan. Men kon de verteeringen, van Staatswegen noodig, vergoeden door maandlyks den Voorzitter eene daar aan geëvenredigde bylaage toe te voegen. Hooge bezoldingen konden de zo gevreesde omkoopingen niet weeren. Hy bragt voor den geest den behoeftigen staat van 's Lands Geldmiddelen, die de grootste bezuinigingen voorschreef. Onaangeroerd liet hy niet hoe hooge bezoldigingen tot trotschheid, verkwisting en ongenaakbaarheid, maar al te veel aanleidingen gaven. — DE MIST vondt byval; doch niet genoeg om het stuk af te doen. Naa dat het in handen eeniger Leden gesteld was, viel het besluit tusschen de beide uitersten en bepaalde de Jaarwedde op 14000 Guldens (*). Niet

VI. BOEK. 1797.

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 926. 1051 en 1060.

GESCH.
BOEK.
1797.

Bepaaling wegens de Regterlyke Magt. De Eed van zuivering vastgesteld.

Niet de orde der Tytels in het Plan; doch het geleide der zaak zelve volgende, kwam de *Regterlyke Magt* in overweeging. Het oorspronglyk Plan was, ten deezen opzigte beschouwd, als veel goeds bevattende, en het gedeelte waar op minst te zeggen viel. Hier uit zou men een kort afdoen gewagt hebben, en dit ook gevolgd weezen; doch tot den Eed van zuivering door de Leden van het Nationaal Geregtshof, by het aanvaarden hunner Bedieninge, gekomen zynde, tradt het stuk des Eeds, 't geen te te meermaalen het onderwerp van heftige geschillen geweest was, weder ter baane. Dus lang hadt eene Wysgeerige Staatkunde, den Eed, als een laatste overblyfzel van verband tusschen Kerk en Staat weeten te weeren, en voor eene plegtige Verklaaring te verwisselen. Dan nu konden redenen tegen den Eed door VREEDE, VAN LEEUWEN, HOFFMAN en HAHN, met hoe veel kragts aangevoerd, naar het oordeel der meerderheid, niet opweegen, tegen 't geen TEN BERGE, SCHIMMELPENNINCK en anderen daar op inbragten, en het Artykel, 't welk den Eed van zuivering voorschreef, hieldt stand (*).

Over het getal der Raaden.

By de behandeling, wegens het getal der Raaden in 't Hooge Nationaal Geregtshof, kreeg het gevoelen van die voor Ze-
[illegible] ven;

(*) De leezenswaardige woordvoeringen deswegen vindt men in het *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 67—75.

vén Leden vreesden, den voorraag van die op eene Negental aandrongen (*). Het Plan oordeelde, dat de Jaarwedde op 4000 Guldens zou kunnen bepaald worden; dan overweegingen van gewigt bewoogen de meerderheid om dezelve met nog 1000 Guldens te verhoogen (†). — Tot het daarstellen van Departementaale Geregtshoven, waar dezelve mogten ontbreeken, viel het besluit (§).

CII. BOEK. 1797. in de Departementaale Geregtshoven.

Eenige voornaame trekken van het verhandelde en bepaalde, ten opzigte van de drie Hoofdmagten in den Staat, de *Wetgeevende*, de *Uitvoerende* en *Regterlyke* bygebragt hebbende, zouden wy, verboodt de breedvoerigheid het niet, hier vermelden wat eene Commissie, aan wier hoofd DE RHOER was, uitbragt op het voorstel van VAN DE KASTEELE, om, onder de Algemeene beginzelen, mede als een Grondbeginzel te stellen, dat deeze drie Magten van elkander zouden worden afgescheiden (**); te dier zelfde oorzaake kunnen wy niet treeden tot het voordraagen van het Verslag op VREEDES voordragt, ten betooge, dat, daar het noodzaaklyk was, van den eenen kant, dat de drie Hoofdmagten niet zodanig op zich zelven stonden, dat, by misbruik van haar gezag, 'er geene andere toevlugt overbleef, dan

Over de Afscheiding der Hoofdmagten.

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* V. D. bl. 18.
(†) *Ald.* bl. 29.
(§) *Ald.* bl. 44.
(**) *Ald.* bl. 59.

CX. BOEK. 1796.

dan 's Volks Oppermagt; maar dat zy allen aan de Wetgeevende Magt verantwoordelyk waren; en deeze over allen een waakzaam toevoorzigt oefende; maar ook van den anderen dat toezigt en die verantwoordelykheid zich niet zo verre uitstrekten, dat de onderscheiding daadlyk verlooren ging, en de Uitvoerende Magt te zeer belemmerd werd, 'er eenige Constitutioneele bepaalingen omtrent deeze zaak behoorden gemaakt te worden (*).

Over de Verdeeling der Republiek.

Ondanks de Een- en Ondeelbaarheid des *Bataafschen* Gemeenebests, kwam de geest van het Federalismus nu en dan te voorschyn; en was 'er eene gelegenheid, die dezelve als 't ware opriep, 't was toen men de behandeling van den Tytel over de *Departementen* in overweeging nam. De groote vooraf gaande vraag was, of de Republiek, naa het besluit tot de Eenheid, in Departementen zou verdeeld worden? VREEDE kantte zich sterk tegen dusdanig eene Verdeeling aan, als eigenaartig geschikt om den geest van het Federalismus te doen herleeven; die Verdeeling wegvallende, kon en zou 'er veel bezuinigd worden. Niemand hadt in dit stuk meer vooruitgewerkt dan de Representant JANSSEN; van zyne hand kwam eene Verdeeling in Departementen, door nadere voorstellen opgehelderd en aangedrongen.

In

(*) Deeze breede Stukken met de geschilvoeringen deswegen zyn voorhanden in het *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 1111—1118.

In handen eener Commissie, was deeze gewigtige zaak gesteld. Haars oordeels vorderden de thans aangenomene beginzels het vernietigen der oude Verdeeling. Nogthans kon zy geen byval verleenen aan VREEDES Voorslag. Het niet verdeelen der Republiek in Departementen oordeelden zy, dat, wel verre van den Provintiaalen geest uit te rooijen, in tegendeel eene strekking hadt om dien leevendig te houden; dat de Bezuiniging, van welke hy gesprooken hadt, in eene zaak van dat gewigt, eer schade dan voordeel zou toebrengen. Daarenboven was eene Verdeeling noodzaaklyk, tot gemak, gerief en welzyn der Ingezetenen. In ééne Vergadering kon men, met geene mogelykheid, alle die plaatslyke kundigheden verwagten, welke tot het regtmaatig beheer van ieder Gewest vereischt werden. — JANSSENS Ontwerp hadt de Commissie, by mangel aan tyd, nog niet ter toetze gebragt. Zy stelden voor, dat de Vergadering zou besluiten, dat de oude Verdeeling des Gemeenebest voor eene nieuwe zou verwisseld worden.

IX. BOEK. 1797. Voordragt tot eene nieuwe Verdeeling.

De geest van het Federalismus waarde in de Vergadering om, en wilde de oude Verdeeling vasthouden. Immers men beweerde, dat de Republiek nog bestondt, verdeeld in Gewesten; dat de vraag niet was zal men de ééne Republiek verdeelen, en, zo ja, hoe? maar zou men de oude, die reeds eeuwen telde, behouden of eene nieuwe in plaats stellen? Dit laatste

Besluit tot eene Verdeeling.

CIX. BOEK. 1796. ste werd, door zommigen, vóór nutloos, schadelyk en onuitvoerbaar uitgekreeten. —— Althans wilde men de wyze der Verdeeling zien, voor men zich over de vraag, of dezelve zou plaats vinden, wilde inlaaten. —— Hoe zeer VREEDE sterke hulpe vondt in HAHN, BOSVELD en anderen, verdeedigde men het Verslag, met die uitwerking, dat de meerderheid voor het plaats hebben eener Verdeeling besloot (*).

Plans en gemaakte bepaaling. Een tweede vraag was, of de oude Verdeeling zou stand houden, dan of 'er eene nieuwe zou plaats grypen? Hadden, by de onderhandelingen over de eerste, de geschillen hoog geloopen, thans verhieven zich dezelve met nieuwe kragt. Meer dan één plan van Verdeeling was 'er reeds ontworpen. Op JANSSENS arbeid hadt men zo veele en zo scherpe bedenkingen in 't midden gebragt, dat hy zich daar tegen met veel vuurs verdeedigde. Naa verdrietige en niets vorderende over- en wederspraak, zou dezelfde Commissie, met toevoeging van twee Leden, dit eigenste stuk ter hand neemen. Plans by Plans volgden elkander; de verwerping van het eene was de geboorte van een ander. Men sprak van Zeven, van Negen, van Elf, en kwam na eene menigte zeer verveelende Onderhandelingen, in 't einde, tot het om-

hel-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 42. 161—165. 176.

helzen des Plans van vyftien Departementen (*).

1797. Wegens het regelen der Departementaale Besturen.

De Departementen vastgesteld zynde, was het noodig de Departementaale Besturen te regelen. By aanvanglyke handelingen deswegen werd eene Commissie benoemd, om de Vergadering met een raadslag te dienen, over het belangryk stuk, welk eene magt en werkzaamheid, behoudens het genomen Besluit, wegens de Eenheid en Ondeelbaarheid der Republiek; aan de Departementaale Besturen zou kunnen en behooren te worden overgegeeven, met opgave van de Artykelen, waar in men dit zou kunnen bevatten.

Verslag hierover.

Het voorgedraage Verslag bevatte een Ontwerp geheel op deeze grondslagen rustende, en betoogde voorts, dat de Departementaale Besturen, van den eenen kant, Uitvoerders waren van den Algemeenen Wil; maar aan de andere zyde, ook Gelastigden van hun Departement, en in hunne Huishoudelyke zaaken oppermagtig.

't Zelve berigt.

Onder de benoemden (†) tot het vervaardigen van het Ontwerp was HAHN geweest; doch hadt, door menigte van andere hem aanbevolene zaaken, de onderhandelingen niet kunnen bywoonen. By

(*) Men zie de voornaamste in het *Dagverb. der Nat. Verg.* V. D. bl. 177. 179. 669. 815. 879. 909. 926. 948. 1015. 1128. VI. D. bl. 99 enz.

(†) De verdere Leden tot deeze Commissie waren DE LEEUW, QUEYSEN, VAN HOOFF, DE MIST, TEN BERG, [illegible].

CIX. BOEK. 1797.

By de voordragt schaarde hy zich nevens VREEDE, GEVERS, C. L. VAN BEYMA en anderen, die het ingediende Verslag buiten beraadslaaging wilden houden: dewyl het streedt met het vastgestelde Besluit der Eén- en Ondeelbaarheid, op welke het gegrond moest weezen. Geenzins ontzeiden zy eenige Magt aan de Departementaale Bestuuren; doch op verre na geene zo uitgestrekte als het Ontwerp daar aan toeschreef, beweerende, dat alle Magt, welke daar aan ook mogt worden verleend, van 't Opperbestuur moest afdaalen. Hier in stelden zy de vooraf bepaalde Eenheid, deeze moest in het Bestuur berusten. Niet alleen vonden zy tegenstanders in bekende Federalisten, die zich sterk lieten hooren; maar ook in Voorstanders van de Eenheid, als een VAN HOOFF, en SCHIMMELPENNINCK; zulks bragt geene geringe verzwakking toe aan hun dryven, dat de Vergadering zich tot geene beraadslaagingen over dit ontwerp zou inlaaten.

Het wonderbyval.

Deezen naamlyk verstonden, en deswegen konden de Federalisten zich met hun, in veele punten, vereenigen, de Eenheid alleen van de *Wet*, die verdeelde de Magten onder verschillende Lichaamen. Voor allen was zy één in kragt; allen waren zy gehoorzaamheid aan dezelve verschuldigd. Dan die Wet kon en mogt, wanneer het algemeene best zulks eischte, ieder lichaam eene byzondere en van andere lichaamen onafhangelyke Magt mededeelen. Op deeze wyze gaf zy de magt

aan

aan het *Wetgeevend Lichaam* om Wetten te maaken: aan het *Uitvoerend*, die om in deszelfs kring werkzaam te zyn; aan het *Regterlyke*, die om te oordeelen en toe te passen; en op dezelfde wyze aan de *Departementaale Besturen*, de magt om huishoudelyke schikkingen te maaken, en geen lichaam mogt zich in de Constitutioneele werkzaamheden des anderen mengen. Ieder was, in zyn kring, van niemand afhanglyk dan van de Wet, en aan deeze ook alleen verantwoordelyk.

IX. BOEK. 1797.

„ Toen ik," sprak SCHIMMELPENNINCK, „ myne stem gegeeven heb om „ de Constitutie op het beginzel van Eenheid en Ondeelbaarheid te bouwen, heb „ ik getoond van begrip te weezen, dat „ het beginzel van de Eenheid kon worden bewaard, zonder dat, uit de toepassing van dat beginzel, de geheele vernietiging der *Civile Vryheid* zou volgen. Het kwam 'er dus op aan of „ het Verslag heiliglyk die betrekkingen „ onderscheidde, en, aan de eene zyde „ getrouw aan het beginzel van Eenheid „ was verkleefd gebleeven, en aan de andere zyde gezorgd hadt voor de dierbaare Burgerlyke Vryheid, gelegen in „ zyne eigene plaatslyke, niet algemeene „ zaaken." — Dit beginzel hadt men, zyns inziens, heilig bewaard, en aan de Departementen gelaaten het billyk Zelfsbestuur van hunne huislyke belangen; voor zo verre de algemeene belangen daar mede niet gemoeid waren. — „ Dit Zelfs-

SCHIMMELPENNINCKS gevoelen

„ be-

CXI. BOEK. 1797.

„ bestuur," vervolgde hy, „ in dien rechten zin, is het waare kenmerk van Burgerlyke Vryheid — Wil men het verder uitstrekken, men zal weldra alle Eenheid brengen tot *eene Eenheid van Verdrukking en Overheersching*; men zal, onder de vlag van *zodanige Eenheid*, weldra een *Oostersch Despotismus* invoeren, en van waare Vryheid en Gelykheid zal 'er, onder zulk een orde van zaaken, niet anders te vinden zyn, dan welligt alleen in de gewoone Opschriften op de Plakaaten, en daar mede zal, op den duur, het Volk van *Nederland*, niet te vrede zyn. Het zal eens genot van de zaak willen hebben, en zich niet te vrede houden met de drooge leezing van alle die mooije woorden, en kragtige magtspreuken."

Vreedes taal daar op.

Zodanig eene voordragt trof Hahn, C. L. van Beyma en inzonderheid Vreede. „Ik hoor," was, onder andere, diens woord, „met verbaazing zeggen, dat eene onbepaalde Eenheid, in plaats van eene Banier der Vryheid te zyn, een Banier van het *Despotisme* zou kunnen worden. Ik hoor de onbepaalde Eenheid een *Oostersch Despotismus* noemen. Dit alles zyn my zo veele wonderspreuken. Neen, Burgers Representanten! de Eenheid, hoe onbepaald ook daargesteld, kan nooit de Banier van het Despotisme worden; zy is, zy blyft altyd de edele Banier der gouden Vryheid — Is het waar, dat, in eene

„ Con-

CXI. BOEK. 1797.

„ Constitutie, die op de Eenheid gegrond „ is, tevens het Despotisme wordt ingevoerd, dit is niet om dat die Constitutie op Eenheid rust; maar om dat „ dezelve niet goed is ingericht; om dat „ men te veel magts in te weinige handen heeft opgedraagen; om dat men „ den Volksinvloed daar in heeft uitgedoofd, en dus gelegenheid geeft dat „ Aristocraaten, dat Heerschzugtigen en „ Eigenbelangzoekers, het Volk onverhinderd kunnen teisteren en onderdrukken; „ maar uit Eenheid als Eenheid, kan dit „ niet voortvloeijen. Alle verzameling „ van magt in één punt sluit daar om „ niet uit eene verstandige, en wel overlegde uitdeeling van ondergeschikte magt „ in verschillende handen — sluit niet uit, „ dat het Volk een breidel daadlyk in handen houdt, en door welgeorganiseerd „ te zyn, werklyk kan gebruiken, om „ hun tot pligt te houden, die zy met „ alle verzameling van magt bekleed „ heeft." Hy bleef, dit verder uitwerkende, op het verwerpen des Verslags aandringen.

Strydige beoordeelingen.

Van den eenen kant beriep men zich op de Oppermagt, die aan byzondere Lichaamen, als Heemraadschappen, Municipaliteiten, en soortgelyken, was overgelaaten, en die men niet als strydig met de Eenheid beschouwd hadt; en op dezelfde wyze kon men niet zien, dat de Departementaale Oppermagt, zo lang zy zich binnen den huishoudelyken kring be-

XIX. BOEK. 1797.

paalde, tegen de Eenheid aanliep. In deeze magtsverdeeling zagen zy een evenwigt tusschen alle Magten bewaard, en daar by des Volks Oppermagt best verzekerd. — Van den anderen kant oordeelde men, dat het aangeboden Stuk niets anders inhieldt, dan eene vernieuwing van den in het Plan verworpen Tytel over de Departementen. Men voorzag en haalde op alle de jammerlyke gevolgen, om welke het *Federalismus* zo gehaat en verfoeid werd. Men schetste dezelfde tegenkantingen en botzingen, den geest van Departementaalen nayver, en de herhaling van dezelfde poogingen, om zyn byzonderen welvaard op de puinhoopen van anderen te bouwen. — Omhelsde men dit Ontwerp, dat was eene vernietiging van de Eenheid in Wintermaand bepaald. — Alles kwam hoofdzaaklyk aan op de regte Verklaaring deezes Besluits, door beide de Partyen erkend; en dit door beiden, naar elks meening, uitgelegd.

Heftige tegenkantingen.

Naa veel scherpe over- en wederspraak moesten zy, die voor de verwerping van dit Stuk geyverd hadden, het aan de meerderheid gewonnen geeven, welke 't zelve ten onderwerp der raadpleegingen wilde stellen. Te voorzien was het, dat, by de behandeling, bykans geen Artykel zonder aanmerkingen zou blyven, dikwyls op een hoogen toon aangevoerd en vastgehouden, en met niet minder heftigheids beweerd en verdeedigd. Niet ongeestig was de aan-

aanmerking van AUSTEN; „ dat men de „ Departementen tot geen *Souverainen* „ moest maaken; maar ook tot geene „ *Staadskinderen!*" De meeste voorstellingen gingen door; veele egter werden in handen gesteld ter nadere bepaaling. De behandeling daar over gaf nieuwe stoffe tot het ophaalen der voorheen gemaakte aanmerkingen; byzonder over de strydigheid der vastftellingen, welke men staande hieldt dat streeden met de voorheen bepaalde Eenheid. Meer dan ééns riep VREEDE uit. „ Wil men het Decreet „ van twee December herroepen, dat men „ 'er dan rondlyk voor uit kome; doch „ wil men het houden, laat men aan 't „ zelve getrouw blyven. Maar door zo„ danige Besluiten ondermynt, ontzenuwt „ en verkragt men 't zelve (*)!"

III. BOEK. — 1797.

Verslag wegens de Ineensmelting der Gewestlyke Schulden.

Het Artykel de Financien van den Staat betreffende, welks behandeling men verwyld hadt, tot dat de Commissie over de Ineensmelting der Gewestlyke Schulden (†) een Verslag zou hebben uitgebragt, gaf eene ruime stoffe tot onderhandeling. Wy moeten van dit Verslag, vooraf gewaagen. — Reeds den negenden van Louwmaand verscheen dit uitgewerkt stuk ter tafel. Eene zaak van dat gewigt betreffende, zou het de voorbaarigheid zelve geweest hebben, des een onverwyld besluit

(*) *Dagverb. der Nat. Verg* V. D. bl. 511. 525. 747. 750—757. 760. 778. 785. 812. 932. 995.
(†) Zie de benoeming hier boven bl. 211.

XIX. BOEK. 1797. sluit te neemen. Gedrukt kwam het in handen der Volksvertegenwoordigeren, en werd het welverdiende onderwerp der raadpleegingen van eene Vergadering, die te voorzien was, dat, op dit stuk, een wydverschillend inzien zou hebben (*). Het ging vergezeld met eene Bylaage, eene berekening behelzende, ten bewyze dat in alle gevallen, 't zy de *Nederlandsche* Gewesten afzonderlyk bleeven bestaan, 't zy het *Nederlandsche* Volk als één ondeelbaar Volk bestondt, in 't gemeenschaplyk draagen der Lasten de oude Schulden moesten medegerekend worden. Dezelfde slotsom moest uitkomen: naardemaal, volgens den grondregel der Regtvaardigheid zo wel de Gewestlyke aandeelen in de Algemeene Lasten, als de Algemeene Heffingen, naar de betreklyke vermogens, moesten berekend worden.

Voorstel der Ineensmelting. Het eerste grondbeginzel hier ter aanneeming voorgesteld, was in deeze woorden begreepen; „ De Schulden en Ver„ bintenissen, vóór het introduceeren der „ Constitutie gecontracteerd en aange„ gaan, niet alleen van wege de Genera„ liteit, maar ook van wege de onder„ scheidene Provintien, de drie Kwartie„ ren van *Gelderland*, het Landschap *Drenthe* en *Bataafsch Brabant*, worden ver„ klaard en gehouden voor Schulden en „ Ver-

(*) *Dagverh der Nat. Verg.* IV. D. bl. 397. Men vindt het stuk zelve *Ald.* bl. 427.

„ Verbintenissen van 't geheele Volk van CXI
„ *Nederland*." —— Herinneren wy ons het BOEK.
reeds voorgevallene te deezer Vergaderin- ——
ge, dit eigenste onderwerp betreffende, 1797.
by de overweegingen over het al of niet aanneemen des Plans, dan laat het zich vooruitzien, hoe bezwaarlyk dit grondbeginzel eene algemeene omhelzing zou wedervaaren: en het kon niet uitblyven, of dezelfde Persoonen, zouden veelal dezelfde rol speelen, welke wy hun zagen volvoeren, gestadig nederkomende op het *meerdere*, dat de onvermogende Gewesten, by de Ineensmelting, zouden moeten draagen. Waar uit sommigen een bewys ontleenden, dat men, dit aandringende, niet bedagt was, hoe juist daar uit bleek, dat die Gewesten te weinig hadden opgebragt, en dat men met de hoop, op de volduuring van de Quotas, tevens de hoop op de volduuring dier ongelykheid koesterde. *Zy* bragten dus die zelfde gronden by, welke wy hun voorheen hoorden aanvoeren, en die, hoe sterk wederlegd, door bekwaame Spreekers en in het Verslag zelve, gedurig weder werden opgedischt. Wy zullen ons de moeite bespaaren van ze weder op te haalen.

Hevig was in deezen de stryd tusschen Bepaalde den geest van Persoonlyk en Gewestlyk belang en dien des Algemeenen Welzyns. 't Was de onverzettelyke standvastigheid der Voorstanderen van 't laatstgemelde Grondbeginzel, die 't zelve deedt zege-

IX. BOEK. 1797.

praalen. By hoofdlyke Stemming mogt de Voorzitter de Vergadering gelukwenschen, dat *zestig* tegen *vyf en vyftig* stemmen, voor het betwiste grondbeginzel zich verklaard hadden (*).

Voorstellen de verkryging der Staatsbehoeften betreffende.

Een en ander der verdere hier mede zamenhangende grondbeginzels, werden aangenomen: dan de zodanigen, die de gronden van Belastingen, ter vinding van de Staatsbehoeften betroffen, vorderden eene nadere overweeging, en Gelastigden om des een Verslag uit te brengen. —— Breedvoerig gaven zy een plan van algemeene schikkingen omtrent de oude Schulden, welke zy oordeelden, dat zouden kunnen strekken tot bevordering van het algemeen en wederkeerig belang en tot onderling genoegen. Voldoende daar toe dagt de Commissie, de Constitutioneele Bepaaling, dat de Staatsbehoeften zouden gevonden worden uit Algemeene Belastingen, te heffen door een volgend Wetgeevend Lichaam, overeenkomstig zekere bepaalingen, in de Constitutie als Finantieele Grondregels aangenomen. —— Eenige Belasting, by de Staatsregeling vast te stellen, oordeelden zy gansch ongeraaden: naardemaal zulks het Wetgeevend Lichhaam, by de staage verandering van omstandigheden, te zeer de handen zou binden. De algemeene grondregels door hun te nedergesteld, waren van dien aart, dat zy op verscheidenerlei soort van Belastingen,

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. D. bl. 575. 580.

gen, 't zy op Bezittingen, 't zy op de Inkomsten, 't zy op Verteeringen, konden werken. Al het bygebragte strekte om den Volke de noodige gerustlelling te verschaffen, dat de Algemeene Heffingen voor niemand verderflyk; maar voortaan altoos, aan het betreklyk vermogen, geëvenredigd zouden weezen.

By de eerste voordragt des Ontwerps, en naderhand, waren der Commissie verscheide bedenkingen voor den geest gebragt, en zwaarigheden geopperd. Van eenige hadden zy zich bediend, en andere poogden zy uit den weg te ruimen. Zy stelden dienvolgens voor, dat elke Belasting, by buitengewoone Staatsbehoeften, en van Inkomsten, en van Bezittingen, zonder onderscheid welke, zouden geheeven worddn; dat by de Heffing op de Inkomsten zorg zou gedraagen worden; dat niemand zich aan zynen verschuldigden pligt onttrok, terwyl teffens de staat zyner Bezittingen en Inkomsten, zo veel mogelyk, een geheim bleef; dat, by de Heffing op Verteeringen, alleen zou gezien worden op dat gedeelte van ieders Verteering, welke hy, naa het genot van het volstrekt noodige, uit zyn Inkomsten, zou verkiezen te bekostigen; zo dat, die het meeste vermogen bezat, en het ruimst genot daar van verkoos, ook het zwaarst in de Lasten zou draagen. —— Ten aanziene van dit volstrekt noodige bragten zy in 't midden, hier onder de middelen van e eerste noodzaaklykheid begreepen

VI BOEK. 1797.

te hebben, van welke de nog onbelaste nimmer belast, en de belaste daadlyk des zouden ontheeven worden, wanneer en in zo verre het Wetgeevend Lichaam bevondt dat de opbrengst van andere Belastingen zulks gedoogde. — Op deeze gronden steunden de beginzelen, welke het volgend Wetgeevend Lichaam in alle Belastingen, hadt te volgen. — En daar het ontwerp des nieuwen Plans van Belastingen, binnen het Jaar, naa het invoeren der Staatsregeling, gereed moest zyn, stelde de Commissie een nader ontwerp voor van Finantieele maatregelen, 't geen daadlyk, by het invoeren der Staatsregeling in werking moest komen (*).

Handelingen over de Belastingen.

De bron van geschilvoering welde weder op, by de beraadslagingen over het invoeren van Algemeene Belastingen. De bezwaaren daagden uit den ouden hoek op; en werden door veelen breedspraakig aangevoerd. Hoofdzaaklyk kwamen ze hier op neder, dat het onvolledige en onbepaalde luttel of geen gerustselling verschafte aan hun, die zich door de Schuldvermenging moesten bekommerd vinden. Eenigen drongen aan om Constitutioneele Belastingen, niet aan de willekeur des Wetgeevenden Lichaams overtelaaten. — Anderen merkten op, dat de aangevoerde Grondregels, welker waarheid in het afgetrokkene moest erkend worden, geene gerustselling altoos gaven, dat de minvermo-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 117.

mogende Gewesten niet boven vermogen zouden bezwaard worden. —— Nergens vonden zy eene aanwyzing, dat de Belastingen, volgens die beginzels geheeven, zouden toereiken om de Jaarrenten der Schulden, en de verdere Staatsbehoeften, te vinden. —— Wel was bepaald van welke middelen *niet*; maar geenzins van welke *al*, en van hoe *veele te gelyk* de Belastingen stonden geheeven te worden. —— De Schuldvermenging strekte tot verligting dier eigenste Gewesten, die de meeste Leden tot het Wetgeevend Lichaam zouden afzenden. Hier uit viel gereed te raamen op welke het drukkendst bezwaar zou nederkomen. —— Niet alleen spraaken de Representanten uit die Gewesten op deezen toon; maar niet weinigen en onder deezen bekende yveraars voor de Schuldvermenging, oordeelden, dat het Verslag zo veel voorwaardelyks inhieldt, met zo veel *indien*, en zo veel *mogelyk* doormengd was, dat het weinig gerustftellings aanboodt, en teffens, ten aanziene der voorgestelde beginzelen, te veel ruimte liet om zo veel 'er van te volgen als het geraaden vondt. SCHIMMELPENNINCK en VAN DE KASTEELE traden als Verdeedigers van het Verslag op, beriepen zich op den hun gegeeven last, die geenzins de opgave eens Stelzels van Belastingen inhieldt; maar slegts algemeene bepaalingen vorderde, die ten regelmaat strekten voor het Wetgeevend Lichaam, by het invoeren van Heffingen. Zy voegden 'er by,

XIII. BOEK. 1797. by, dat zodanig iets van hun te vergen, in 't onmogelyke liep: dewyl de Belastingen steeds gewyzigd moesten worden naar de omstandigheden, de bronnen van 's Lands Welvaard, en derzelver aart, alles zo zeer aan veranderingen onderworpen.

Besluit. Zo veel tegenspraaks vondt dit Verslag, dat het in de weegschaale hing of het een onderwerp van Beraadslaaging zou uitmaaken? Daar toe viel nogthans het besluit, en gaf zulks stoffe tot veelvuldige voordragten en geschilvoeringen. Dan de uitslag was, dat de voorgedraagene Artykelen meest alle, met weinig veranderingen, als deelen der Staatsregeling vastgesteld wierden; dit was ook het geval der overige Afdeelingen van den Tytel over de Finantien, die, volgens het Ontwerp der *Een en twintigen*, grootendeels bepaaling verkreegen (*).

Lange en veelvuldige Zittingen over den Godsdienst. Roepen wy voor onzen geest op, wat 'er by de Nationaale Vergadering voorviel, wegens de Scheiding van *Kerk en Staat* (†); herinneren wy ons, naa hoe veel tegenkantingen onder de Algemeene Grondbeginzelen het Artykel plaats kreeg, waar by het Volk van *Nederland* zynen eerbied voor den Godsdienst erkende, als den grondslag van Zedelykheid en Geluk (§), dan mogen wy, tot den Tytel, raa-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 121—137. 142 *enz.*
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 86-131.
(§) Zie hier boven bl. 227.

kaukende den *Godsdienst* gekomen, ons op nieuw voorstellen, hoe de Vergaderplaats der Representanten van geschilvoeringen zou weergalmen, en dit stuk het onderwerp van veele en lange raadpleegingen worden. — In meer dan zeven Zittingen, ieder van vier uuren, was dit het onderwerp, waar mede de Vergadering zich bezig hield. Geen wonder, de bekwaamste Leden der Vergadering in het redenvoeren, traden op, en lagen hunne vermogens te koste om het verstand te verlichten, en het hart te treffen. Men leest nog veele deezer Aanspraaken, in de Dagbladen, met genoegen. Gaarne zouden wy onze Geschiedenis met gedeeltens daar van vercieren: dan wy zullen genoeg te vermelden hebben, wanneer wy de hoofdzaaken aanstippen.

Overweegingen van den Tytel des betreffende.

Van den aanvange af gaf het opschrift des Tytels *over den Godsdienst* stoffe om de verschillende begrippen over dat veel al te onbepaalde woord ter baane te brengen. Men kon elkander niet verstaan, en werd de Tytel deezer Afdeeling in beraad gehouden tot de Zaak, over welker Benaaming men niet eens kon worden, zou behandeld weezen. — Dan, hoe wyd liepen de beide Plans hier van elkander. Volgens het oorsprongkyk Ontwerp zouden de onkosten van den Godsdienst door den Staat gedraagen worden; volgens dat der Commissie van Zevenen, was de Staat niet alleen des ontheeven; maar ook zou geen Ingezeten, zyns ondanks, daar mede

be-

XX. BOEK. 1797.

bezwaard worden. Welk een wydgaapend verschil! Volgens de gehoudene orde stondt het aan de Vergadering om te beslissen, welk Ontwerp men ten leiddraad zou neemen; dan, in het tegenwoordige geval, besloot men over beiden te beraadslagen.

Voorstanders van het Plan der 21.

Het Plan der *Een en twintigen*, volgens 't welk de Staat zelve in den Openbaaren Eerdienst zou voorzien, kwam eerst in overweeging, en vondt veele en bekwaame yvervolle Verdeedigers, onder deezen staaken uit een Bosveld, een Sypkens, een de Mist, een van de Kasteele, en een Lublink. Zy hielden geheele Redenvoeringen, en vonden een aantal onderschraagers hunner begrippen.

Redenen door hun aangevoerd.

Wy geeven hier de hoofdtrekken op der bewyzen door deezen aangevoerd. De Kerk, stonden zy toe, was afgescheiden van den Staat, dan dit sloot geene onttrekking van alle bemoeijing met het Kerklyke ten opzigte van den Staat in; de Staat kende geene Kerklyke Bevoorregtingen meer, deeze wilde alle duslange plaats gegreepen hebbende ongelykheden een einde doen neemen. By voorgaande gelegenheden, wanneer het stuk van den Godsdienst ter Nationaale Vergaderinge in overweeging kwam, was wel klaar gebleeken, hoe dezelve 'er op gesteld was om voor de instandhouding van denzelven zorg te draagen; onder de Grondbeginzelen was het Artykel van den Godsdienst geplaatst; de Vergadering was derhalven

ver-

verpligt den Godsdienst wel zeer ter harte te neemen. — Breed weidde men uit over den Godsdienst, als de bron van Zedelykheid, zo onvermydelyk noodig voor de orde en het geluk der Maatſchappye. XII. BOEK. 1797.

By de toepasſing van deezen algemeen erkenden regel op de Maatſchappy in ons Vaderland, zo als dezelve thans beſtondt, kon het niet misſen of men zou tot het beſluit moeten komen, dat de Staat de kosten van den Godsdienst droeg. In *Nederland* beſtondt één Kerkgenootſchap 't geen vyf achtſte deelen des geheelen Volks uitmaakte. Dit talryk Kerkgenootſchap bezat geene Fondſen om den Eerdienst te bekostigen; tot hier toe daar in van den Lande onderſteund. Dit Kerkgenootſchap des te ontzetten, door een beſluit, om in zyne eigene behoeften te voorzien, was hoogst onberaaden. Behoefte en verval moesten onverwyld volgen; als mede het daar uit voortvloeijend verloop der Gemeentens, en de berooving van allen Godsdienſtig Onderwys; de wreedaartigſte verongelyking, immer eenig Kerkgenootſchap aangedaan, was dan het lot van 't zelve. De Staatsregeling liep gevaar om verworpen te worden door eene meerderheid in den Lande, zo grievend benadeeld. — Daarenboven, wat zou men, in dit geval, met de Geestlyke Goederen doen? Deeze beſtonden deels uit maakingen tot Godsdienſtige einden; die waren alleen te bereiken met uit dezelve de Leeraars en Dienaars van alle Kerkgenoot-

CIX. BOEK. — 1797. schappen in den Lande daar uit te bezoldigen. — Oneindig veel, bezwaarlyk uit te maaken twists, over het Regt van Eigendom op die Goederen, werd, langs deezen weg, voorgekomen. — Men snoerde, door dien band, de Leeraars van den Godsdienst aan den Staat, en kwam een aantal hoogst te duchtene gevolgen voor, die veelligt zonden gebooren worden uit Kerkdwinglandye en Dweepzugt, wanneer men de Kerklyken geheel onafhanglyk liet. — Men moest bovenal niet vergeeten het oog te vestigen op het alzins Godsdienstig Character des *Nederlandschen* Volks. En was men, blykens zo veele Staatsverrigtingen, van oordeel, dat het Bestuur zorg moest draagen voor de beschaaving, verlichting, en het bevorderen van nuttige Weetenschappen; wilde men een openbaar Onderwys in dezelve, waarom zou dan de behartiging van het Onderwys, in het belangvol stuk van den Godsdienst, aan het openbaar Bestuur onttrokken worden? Met één woord Staatsbelang, Vryheid, Gelykheid, Regtvaardigheid en Broederschap, waar van elk de mond vol hadt, pleitten, met vereenigde kragt, voor de bezolding van alle Bedienaaren van den Godsdienst by alle de verschillende Godsdienstgenootschappen in den Lande.

Redenen van de andere Party. Het mangelde der Partye, die het voorgestelde van de *Een en twintigen* verwierpen, en dat der *Zeven* omhelsden, aan geene bekwaame Voorstanders, een FLOH, een

een HAHN, een VREEDE, een HOFFMAN, met anderen, traden te voorschyn; en kan het niet gelochend worden, dat zy, met veel klems, hunne zaak verdeedigden. De hoofdsom hunner tegenbedenkingen, en hun pleit, kwam hier op neder —— Ten vollen stemden zy toe, dat de Godsdienst ten grondslag strekte van goede Zeden, en gevolglyk van Volksgeluk; dan zy ontkenden het gevolg daar uit getrokken, dat op de Maatschappy de verpligting zou rusten om de kosten van denzelven te draagen. —— Zy merkten op en beweerden, dat, in het tegenwoordige geval, de vraag niet was wegens den *Godsdienst in 't algemeen*; maar de *Secten-Godsdiensten*, of de onderscheide Kerklyke Genootschappen; dan kon men deeze voorbyzien, en het oog alleen vestigen op het *Hervormd Kerkgenootschap* hier te Lande zo lang bevoorregt. In 't algemeen erkenden zy, dat de Godsdienstige Deugd voor de Maatschappy onontbeerelyk was, en tevens dat de uitwendige Eerdienst, en het Godsdienstig Onderwys, tot voedsters daar van strekten. —— Dan het Bestuur met de bezoldiging te belasten, was de afgeschafte Vereeniging van de Kerk met den Staat weder invoeren; hetzelve invloed en magt op *Gevoelens* te geeven, terwyl het zich alleen tot *Daaden* moest bepaalen. Zulks strekte om den gewenschten opgang en heilzaamen invloed te belemmeren van den waaren Godsdienst, die best tierde en weeligst bloeide, door

CHR. BOEK. —— 1797.

Vry-

XX. BOEK. 1797.

Vryheid en afgescheidenheid van alle bemoeijingen des Staatsbestuurs. Zulks streed met den aart van het Maatschappelyk Burgerlyk Verdrag, waar van de Godsdienst onmogelyk een gedeelte kon uitmaaken; liep aan tegen alle gezonde Staatkunde, tegen de natuur van den Godsdienst zelve, en de Geweetensvryheid.

Met den bekenden en erkenden grondslag van het voordeel eener Godsdienstige gezindheid voor een Volk, mogt en moest het Bestuur voor derzelver aankweeking zorg draagen; dit belangryk stuk werd door 't zelve volvoerd, door eene onbepaalde Vryheid, en een kragtdaadige bescherming aan alle Godsdiensten te verleenen, met door wyze inrichtingen voor de Zedelyke Opvoeding, de beschaaving en verlichting des Volks te zorgen. Dan dit alles liep om buiten het draagen der kosten voor den openbaaren Eerdienst.

Hoe zeer veelen, yverende voor het stelzel, dat de Staat den Godsdienst zou bekostigen, dien yver voor de Godsdienst in 't algemeen scheenen te betoonen, nogthans de vraag, by toepassing op de tegenwoordige omstandigheden des Vaderlands niet was, zal men den *Godsdienst*; maar zal men den *Secten-Godsdiensten* betaalen? Zal men deeze betaalen ter instaatstellinge om hunne byzondere Kerklyke Leerstellingen voort te planten? — Op deeze vraagen bragt men een breedspraakig antwoord in, strekkende om aan te toonen, dat deeze te bezoldigen op een

een uit kwam met die *Secten-Godsdiensten* aan te kweeken, en als tot in het oneindige te vermenigvuldigen. Elk krankhoofdig Dweeper, elk werkenschuwende Luiaard, vondt daar in het lokaas van een goed bestaan, om als Stichters van afzonderlyke Secten, te voorschyn te treeden. Bepaalingen van het getal der Secten, of van *Zielen* voor elken Kerkleeraar, waren zo veele inbreuken op de geweetensvryheid van het tegenwoordig en ook van het volgend geslacht. Het onderhouden, het voeden van den Secten-geest in het Godsdienstige verpestte de rust, wierp de orde, de rust en de welvaard der Maatschappye overhoop, strekte tot verwoesting van allen waaren Godsdienst, en belaagde de Vryheid.

XII. BOEK. 1797.

Daarenboven sloeg men het het oog op den aart van het Maatschaplyk Verdrag, dan kon men, met geene mogelykheid, het in de gedagten krygen, dat Staatsburgers, in welk licht de Menschen dan voorkwamen, het dikwyls zuur verdiende geld in de Schatkist zouden storten, om 't geen zy voor dwaaling, bygeloof en dweepery hielden, te helpen bekostigen; 's Lands gemeene schatten mogten alleen besteed worden tot zaaken, die ter bereiking van het hoofddoel der Maatschaplyke Vereeniging dienden. Dat zy tot het eerste niet moesten strekken, stemde elke afzonderlyke Secte toe; dewyl ieder Secte voor zich waande het waare geloof te hebben, en begreep dat alle anderen in bygeloof

XII. BOEK. 1797. staaken of ongeloovigen waren; dat zy tot het laatste niet zouden dienen sprak van zelve: dewyl dit hoofddoel, met de Godsdienst niets gemeen hadt. — Ook kwamen hier in aanmerking zodanige Leden der Maatschappye, die geen openbaaren Eerdienst in Kerken noodig keurden, hun vry te stellen streedt met orde en gelykheid; hun tot betaalen te noodzaaken, was geweetensdwang.

Byzonder drong men aan, dat het betaalen van alle Secten ter uitputting strekte van 's Lands Kasse. Sterkspreekende voorbeelden werden hier aangevoerd, als by voorbeeld, dat de Kerken van het Hervormd Kerkgenootschap in *Amsterdam*, in het verloop van twintig jaaren, omtrent één Millioen, en dus jaarlyks 50,000 Guldens gekost hadden; dat alleen in de Kwartieren van *Peelland* en *Kempeland*, in *Bataafsch Brabant*, voor *dertig* Gemeentens, te zamen ruim *dertien honderd* Zielen uitmaakende, *dertig* Predikanten, *dertig* Pastoryen, *zestig* Kerken, dat is voor elk aantal van *twee en veertig* Zielen een Leeraar, en welke verdere kosten daar by behoorden, van 's Lands wege, onderhouden werden. De kosten van den openbaaren Eerdienst door den Staat gedraagen, werd, volgens eene zeer maatige berekening, op omtrent vyf Millioenen 's jaars begroot. Men hing hier van tafelen op; die in een tydsgewrichte van algemeen erkende schaarsheid aan penningen, een onvoeglyk vertoon maakten.

Na-

Nader nog werd dit ſtuk aangedrongen, door in 't midden te brengen, dat 'er iets misleidens onder ſchool, met te willen beweeren, dat het geſchil, de bezoldiging van Secten-Godsdienſten *in 't algemeen* betrof. Immers hadden alle Godsdienstgenootſchappen in den Lande, één uitgezonderd, de kosten, te hunner inſtandhoudinge, gedraagen. Zy verlangden even weinig onderſtand uit 's Lands Kas, als zy dezelve behoefden. Zou men deeze nu opdringen aan Gemeentens, welke dezelven noch noodig hadden, noch begeerden, ja die zy, uit nayver op derzelver Vryheid en Onafhangelykheid, misſchien van het Beſtuur niet zouden willen aanvaarden? (*).

[illegible] BOER. 1797.

Men

(*) Dit was het geval der *Lutherſchen*, der *Doopsgezinden* en der *Remonſtranten*, die zamengenomen geen gering of onaanzienlyk gedeelte van 's Lands Inwoonderen, althans in één en ander Gewest, uitmaakten. Met een enkel woord moeten wy hier gewaagen van eenen voorſlag, in den Jaare 1796, van de zyde der *Remonſtranten*, gedaan aan alle de Kerkenraaden der byzondere Gemeentens van het *Proteſtantendom* in ons Vaderland, zo *Lutherſchen*, *Doopsgezinden* als *Hervormden*. Deeze vondt by de Kerkgenootſchappen een verſchillenden ingang. Voorſtanders en Tegenwerkers deeden zich op. Nadere voorſlagen bragten nieuwe wederantwoorden voort; van wederzyden zagen veele Geſchriften het licht, zo die den geest der Christlyke Verdraagzaamheid en Eensgezindheid ademden, als die de oude wonden weder opkrabden. Van de *Lutherſchen* weeten wy niet dat iemand in geſchrift, openlyk den voorſlag der *Remonſtranten* heeft goedgekeurd of deszelfs uitvoering aangeraaden. Onder de *Doopsgezinden* vondt men eenige yve-

XX. BOEK. 1797.

Men voerde aan, dat 'er egter een Genootschap was, 't welk op die Ondersteuning aanspraak kon maaken; een Genootschap dat dezelve verklaarde te behoeven, en te verlangen. Dit toegestaan zynde, volgde, dat men zich dan ook tot dat Genootschap moest bepaalen, en de overige alleen in zo verre in aanmerking neemen, als men, zonder het beginzel der Gelykheid te schenden, hun niet kon voorbygaan; de regten, de behoeften, en ver-

yverige Voorstanders van denzelven; doch over 't algemeen geenen uitdruklyken byval. De heerschende geest van het gansche Kerkgenootschap der *Hervormden* kwam hier op neder, dat zo lang de *Remonstrantsche* Broederschap bleef aandringen op eene in acht te neemene *Onverschilligheid* omtrent de meeste waarheden van de Christlyke Godsdienstleer, waar in de *Hervormden* met hun *verschillig* moesten blyven denken, de Vereeniging der Genootschappen nimmer, met eenen gewenschten uitslag, bewerkstelligd konde worden. Van deeze pooging en derzelver mislukking heeft de Hoogleeraar YPEY in het VI. Deel zyner *Kerklyke Geschiedenisse van de Achttiende Eeuw* van bl. 251 tot 279. een vry uitvoerig bericht gegeeven; doorweeven met zyne byzondere aanmerkingen en bedenkingen, strekkende om aan te toonen, dat de tyd tot dusdanig eene Vereeniging nog niet gebooren is. Met dit alles is het te wenschen dat de Eerw. STUART, Predikant der *Remonstranten* te *Amsterdam*, volgens eene door hem gedaane toezegging, de Geschiedenis van de pooging zyns Genootschaps ter Vereeniging met de overige Protestanten in ons Vaderland, volledig in 't licht zal geeven, met alle de oorspronglyke daarover gewisselde Brieven en Geschriften. — Wy hebben, schoon het tot de *Kerklyke Geschiedenisse* van ons Vaderland behoort, dit weinige van die mislukte pooging willen vermelden.

verlangens van dat Genootschap hadt men te onderzoeken. 't *Zelve* kon zyne afzonderlyke Regten alleen uitstrekken tot *Geestlyke Goederen*, geenzins tot eenige onderstand uit 's Lands Geldmiddelen: het beginzel waar op dezelve gerust hadt, lag reeds vernietigd. —— De *Geestlyke Goederen* zelve, hieldt men staande, behoorden aan den Volke, voor zo verre zy van de *Roomschen* afkomstig waren; en moesten gevolglyk tot algemeene einden, besteed worden; het stondt niet vry dezelve ten behoeve van dat ééne Kerkgenootschap te bestemmen. Het regt des Oorlogs kende dezelve den Volke toe, als deszelfs eigendom.

Een stap verder werd gegaan door aan te merken, dat de behoeften van dat Kerkgenootschap zulks niet vorderden. Met dit alles was de algemeene en billyke erkentenis dat het onbillyk, hard, en wreed zou zyn, dit Genootschap, op eenmaal, en met den Voorzitterlyken hamerslag, te ontzetten van alle tot dus lang genooten onderssteuningen. Geen was 'er in de Vergadering, tot andere Godsdienstgenootschappen behoorende, of hy toonde zich gereed om aan 't zelve een genoegzaamen tyd te geeven tot het beraamen van middelen om voor eigen onderhoud te zorgen. Zy wilden alle de tegenwoordige Hoogleeraars en Kerkleeraars, voor hun geheele leeven, eene wedde schenken; en gereedlyk aan 't zelve het beheer in handen stellen van de Goederen, regtens onbe-

[illegible] BOEK. 1797.

betwistbaar aan 't zelve toekomende. —— Met deeze toegeevingen en bepaalingen, oordeelden zy het beledigend te veronderstellen, dat een Genootschap, 't welk voorgaf vyf achtste deelen der Ingezetenen uit te maaken, noch vermogen noch yvers genoeg zou bezitten, om, met den tyd, in alle zyne behoeften te voorzien.

By dit alles voegden zy de bedenking, dat, indien dit zelfde Genootschap, indien *Neerlands* Volk hun belang te regt begreepen, geen van beiden kon verlangen, op dien voet, den Openbaaren Eerdienst bezorgd te zien. Alle bekostigingen van den Staat betaalden de Burgers. Droegen zy zelfs de kosten huns Kerkgenootschaps, dan waren zy vry en onafhanglyk. Afhanglykheden van veelerlei aart stonden te duchten, als men het Land de kosten liet draagen (*).

Pooging om het eene missie in handen te geeven.

Elk der beide Partyen in deezen beriep zich op het Besluit den vyfden van Oogstmaand des verstreeken Jaars (†). Naa eene lange geschilvoering, waar in het vaak aan geene hefrigheid ontbrak, en geene aannadering tot eenstemmigheid zich, zelfs in het verschiet opdeedt, naderde de dag der beslissing. De Voorzitter DE RHOER sprak van dit Artykel Commissoriaal te maaken, ten einde de wydgaapende gevoelens overeen zouden gebragt worden. —— Sterkst verzette zich hier tegen VREE-

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 277 439.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXV. D. bl. 120 [illegible].

VREEDE, PLOOS VAN AMSTEL en REYNS, uit aanmerking, dat zulks de zaak stilzwygend, ten voordeele besliste van de Party, die voor bezoldiging van Kerklyke Amptenaaren hadt geyverd. Immers kon 'er geene Commissie vallen, indien besloten was, dat 'er geene betaaling aan de Kerkdienaars zou geschieden. — SCHIMMELPENNINCK, DE MIST en COUPERUS spraken, met nadruk over de noodzaaklykheid van eene Commissie; dewyl zy, uit den ganschen toedragt der zaake, langs hoe duidelyker ontdekten, dat over dit Artykel wydverschillende begrippen vielen, en daar door, op zeer verkeerde gronden, veelligt zou goed- of afgekeurd worden, teffens te verstaan geevende, dat de wyduiteenstaande Partyen, misschien elkander in de zaak, nader kwamen, dan zy dagten.

CIX. BOEK. 1797.

By HOFFMAN en HAHN was die eigenste duisterheid de rede, waarom zy voor het bestemmen en daar door verwerpen en dan het benoemen van een nieuw Commissoriaal uitkwamen. — Laatstgemelde hadt, het voorstel des Voorzitters verneemende, deeze aanmerking in 't midden gebragt, en hem te gemoete gevoerd. „ Hoe zeer ik hulde doe aan de goede „ oogmerken des Voorzitters met dit Voor„ stel, aan den dag gelegd, weet ik 'er „ nog één, dat wel niet het uwe is; maar „ niet min waaragtig kan zyn. Wanneer „ ik naamlyk het heir (vergun my deeze „ uitdrukking,) deezer buitengewoon tal-

Werkzaamheden en woelingen daar tegen.

XX. BOEK. 1797. „ ryke Vergadering overzie, dan kan ik „ ligt begrypen, dat zy, die gewoon zyn „ vooraf de Meerderheid te berekenen, „ min of meer verlegen zyn over den „ uitslag, en juist daarom eer een Com„ missoriaal, dan eene Hoofdlyke Om„ vraage, verlangen." — Voorts stondt hy ten sterksten op de gewoone Orde der Vergaderinge, om eerst over het Artykel om te vraagen, en daar naa over het Commissoriaal te stemmen.

De Voorzitter, door gemelde Leden, en een groot getal anderen, gerugsteund, wilde het voorgeslaagen Commissoriaal doorzetten. Grooter geschreeuw, gedruis en verwarring vertoonde zich nimmer in de Vergaderzaal, meermaals door die onvoeglykheden ontluisterd, dan op dit oogenblik. De herhaalde pogingen des Voorzitters, zetten der wederstreevinge kragt by, veelen stelden 'er zich met luider stemme tegen; na een voorgeslaagene middenweg wilde men niet hooren. De Voorzitter betuigde genoodzaakt te zullen weezen om de Vergadering te scheiden. Een en ander der Leden voerden hem bykans te gelyk te gemoete, „ dat hy zulks „ doen konde; doch dat zy nooit zou„ den gedoogen, op eene *finistere wyze*, „ verschalkt te worden!" Dus instemmende met VAN HOOFF, die reeds iets dergelyks gezegd hadt.

Voorstel van SCHIMMELPENNINCK. In een kalm oogenblik verhief SCHIMMELPENNINCK zyne stem. Meermaalen was het hem gelukt de gestoorde orde te her-

herstellen, door een bemiddelenden Voordragt; dit beoogde hy thans weder, met te willen, dat de Voorzitter in omvraage zou brengen, „Zal het Artykel, zo als „het ligt, worden verworpen? zonder „dat dit eenigzins op het principe pre„judicieerde." Dan by het aanvoeren hadt hy, onder andere, gezegd, „Het „was zeker, dat, wanneer 'er tweeërlei „meeningen in de Vergadering plaats had„den, dezelve, op de eene of andere „wyze, in staat gesteld moest worden „om te kunnen beslissen; dan men moest, „op geene wyze, hoe genaamd, *over de* „*Vergadering willen maitriseeren*."

Op dit laatste woord vatte HAHN vuur, zeggende; „Ik heb al zo dikwyls van „dat *maitriseeren* gehoord, dat ik 'er my „eens rondelyk over moet verklaaren. — „Ik ben zo zeer als iemand van gedag„ten, dat het doordryven van iemands „byzonderen wil, te deezer Vergadering, „niet te pas komt; ik ben zo zeer als „iemand genegen my aan de Meerder„heid te onderwerpen. Maar, zo lang „'er geene Meerderheid spreekt, zo lang „vind ik ook het *maitriseeren*, in den zin „waar in het nu gebruikt is, een zeer „oneigen woord, en niet alleen oneigen; „maar zelfs stootend. — Burgers Re„presentanten! het is geen opdringen „van zynen wil, wanneer men yverig „voorstaat het geen men ter goeder „trouwe denkt, dat waar en regt is. — „Het is nog minder doordryven van zy-

XIII. BOEK. — 1797.

Tusschenspraak van HAHN.

XII. BOEK. 1797. „ nen wil of de Vergadering te willen „ *maitriseeren*, wanneer men slegts wil dat „ zy spreeke, of dat 'er Hoofdlyke Stem- „ ming ingesteld worde; maar by my is „ het veeleer eene pooging om te *mai-* „ *triseeren*, en zyne denkwyze 'er door „ te krygen, wanneer men Conventicu- „ len aanlegt en houdt; wanneer men daar „ toe die Leden slegts noodigt, die van „ ons verschillen, en die men hoopt zy- „ ne gedagten smaaklyk te kunnen maa- „ ken, en wanneer men, met opzet, dee- „ ze Byeenkomsten en derzelver doel aan „ die Leden zoekt te verbergen, welke „ men vreest, dat, zo als men zegt, de „ Kat de bel zouden aanhangen. — Men „ noeme dat soort van kunsten, zo als „ men wil; maar het is by my eene poo- „ ging om zyn zin door te dryven, van „ omstandigheden vergezeld, die ik liefst „ niet wil uitpluizen. Dit strydt eigen- „ lyk met Broederschap, en vervult myn „ hart zodanig met aandoeningen, dat het „ welligt wyzer is, dat ik niet zoek na „ uitdrukkingen van dezelve!"

Tot de verwerping besslooten.] Was HAHN op dien toon, met eene verdere ontwikkeling voortgevaaren, de gestilde storm hadt misschien, op nieuw, met hervatte kragt, in de Vergaderzaal gewoed; dan hy maatigde de scherpheid met zyn Voorstel tot hoofdlyke Stemming, en daar op het Commissoriaal nader aan te dringen. Dit gaf gelegenheid tot eenige, maar meer gematigde redenwisselingen, en de Voorzitter, naa eene vrugtloo-

ze

ONS BOEK.

1797.

ze pooging om, by de hoofdlyke omvraage over het Artykel, zo als het lag, te verwerpen, zonder dat men daar uit, als een gevolg, zou kunnen afleiden, dat ook het daar in gestelde hier door verviel, droeg hy, overeenkomstig met HAHNS meening, eenvoudig voor, of het Artykel, zo als het in het Plan gesteld was, zou verworpen worden? Met vyf en zestig tegen vyf en veertig stemmen werd, na dit langduurig twisten, hier toe besloten.

Het voorstel in handen eener Commissie.

Op 's Voorzitters volgend voorstel, om eene Commissie tot het vervaardigen eener nieuwe voordragt deezes Artykels te benoemen, vertoogde HAHN, dat de Vergadering het Artykel, zo als het lag, verworpen hebbende, het voorwerp van het Commissoriaal niet kon weezen eene nieuwe duidelyker omschryving. De Vergadering hadt het Artykel eenvoudig, zo als het lag, verworpen. Zou 'er op nieuw geen ongenoegen onder de Leden ontstaan, dan moest zonder ommeslag alles in handen gesteld worden van eene Commissie en dezelve gelast met het onderzoek of en in hoe verre iets ten aanzien van den Godsdienst en in zonderheid van de betaaling der Kerkleeraaren by de Constitutie melding en bepaaling moest voorkomen; en zo ja, aan de Vergadering op te geeven, waar in die bepaaling zou bestaan. Overeenkomstig hier mede herhaalde de Voorzitter de zaak, en droeg deezen last op aan de Burgers VAN DE KASTEELE, VAN LAMS-

ACHTSTE BOEK. 1797. Twee Ontwerpen by het Verslag ingediend.

Lamsweerde, J. A. de Vos van Steenwyk, Witbols, Styl en van der Zoo (*).

Onpartydigheid vorderde eene benoeming gelyk deeze was, van Leden onderscheiden in denkwyze over het onderwerp hun ter beraadslaaginge opgedraagen; doch spelde teffens geene eenstemmigheid. Het leedt tot in Bloeimaand eer de arbeid deezer Gelastigden ter tafel kwam. By de overleevering hoorde men verklaaren, dat zy getragt hadden aan den hun opgelegden last te voldoen, met al den ernst en naauwkeurigheid, welke het gewigt deezer belangryke en teedere zaak vorderde; dan dat de daar omtrent over en weder gewisselde raadslagen, naar maate men het stuk uit een verschillend oogpunt beschouwde, zo verschillend waren, dat derzelver voordragt niet geschikt zou zyn om tot een zamengevoegd Verslag te leiden. Hier uit waren twee verschillende Ontwerpen gebooren, welke zy beide aan het welverlicht oordeel der Vergaderinge onderwierpen. — Vreemd was dit verschynzel, en week af van de gewoone handelwyze, dat eene Commissie altoos één Verslag uitbragt, waar in de meerderheid spak, terwyl zy, die daar van in gevoelen verschilden, by de beraadslaaging, daar voor konden uitkomen, gelyk vaak gebeurde.

De

(*) Dagverh. der Nat. Verg. V. D. bl. 449-460.

De groote verschilzaak was, dat het eene stemde voor de bekostiging van *alle* Eerdiensten, zonder onderscheid. Geene betaalingen uit Kassen, waar in alle Staatsburgers opbrengen, zouden aan, of ten behoeve van deeze of geene Godsdienstige Genootschappen, *by uitsluiting* worden gedaan. — Het ander verklaarde, met ronde woorden, dat *geene* zodanige Betaalingen aan of ten behoeve van *eenig* Godsdienstig Genootschap zouden geschieden. — Buiten deeze hoofdzaak deeden zich omtrent andere, doch min belangryk gerekende byzonderheden, geen geringe verschillen op.

XIII. BOEK. 1797. Hoofdinhoud van beide.

Men hadt duslang de Plans der *Een en twintigen* en der *Zevenen* over de Staatsregeling te gelyk in overweeging genomen. De Voorzitter Bicker wilde, ten deezen aanziene, den zelfden voet houden. Deswegen ontstondt niet weinig geschils; naa 't welk de meerderheid begreep, dat, daar elk deezer Verslagen, op een zeer verschillend beginzel, gebouwd was, de Vergadering eerst moest verklaaren, welk van beiden zy aannam, nogthans met voorbehouding van de Vryheid tot het overneemen van eenige Artykelen uit het verworpene, in zo verre zy niet aanliepen tegen het heerschend beginzel van het aangenomene. Zeer sterk was de aandrang op den Voorzitter om zulker wyze de omvraag te doen.

Hoe de beraadslaaging in te richten.

Dan de Voorzitter, zich daar toe bereid verklaarende, bragt teffens in 't midden, dat, schoon de Vergadering meer dan

Voorstel om de wederkomst

XX. BOEK. 1797. eeniger Leden af te wagten.

dan gewoon voltallig was; 'er zich thans twaalf Leden, in Commissie by het Provintiaal Bestuur van *Holland* bevonden, tot wier terugkomst hy de hoofdlyke stemopneeming oordeelde te moeten verwylen, te meer daar deezen, binnen kort zich weder in de Vergadering zouden bevinden.

Sterke taal van Reyns.

Uit dit voorstel rees een heftige twist. Onmiddelyk hoorde men Vreede, Schermer en Reyns zich daar tegen verzetten, als strydende met de orde der Vergadering. Laatstgenoemde merkte aan, dat de Vergadering, dus wagtende, dan zo lang uit elkander zou moeten gaan, 't welk in 't geheel niet te passe kwam: dan voegde hy 'er nevens; „ Dit voorstel gaf schyn „ even of men te vooren berekend hadt, „ hoedanig de stemmen zouden zyn dier „ Leden, welke in Commissie waren, en „ dat men dezelve missende, bang was van „ in zyn oogmerk niet te zullen slaagen."

Nog sterker van van Hooff.

Dit zeggen wekte al den yver van den vuurigen van Hooff. Hadt Hahn, omtrent het gedrag eeniger Representanten harde woorden doen hooren (*), thans sprak van Hooff op eene wyze, waar by die taal zagt mogt genaamd worden: immers drukte hy, onder andere, zich in deezer voege uit; „ Het wordt tyd, „ dat het wringen en keeren eens ophou- „ de: want het is nu de derde of de „ vierde keer, dat deeze zaak aan de orde „ van den dag is; men heeft 'er telkens „ veer-

(*) Zie hier boven bl. 295.

„ veertien dagen lang Advyzen over uit-
„ gebragt; de stoffe is iedere reis uitge-
„ put geweest. Zy die voor de Princi-
„ pes gepleit hebben, toonden onweder-
„ leglyk, dat de beginzels van Vryheid
„ met de oude Vooroordeelen en Over-
„ heersching strydig en onbestaanbaar wa-
„ ren; maar niettegenstaande men zulks
„ in 't algemeen heeft moeten gevoelen,
„ heeft men nogthans blyven tegenwry-
„ ten, met het beslissend besluit op de
„ lange baan te schuiven, mogelyk op
„ hoope van eene gunstiger gelegenheid
„ waar te neemen, om, door eene afge-
„ sprookene Meerderheid, het naar zyn
„ zin te krygen. — Hoe het ook zy,
„ al hadt men nu ook wederom, met zyn
„ oogen rond te laaten gaan, berekend,
„ wie de meerderheid mogt uitmaaken,
„ zo verzet ik my niet tegen het Voor-
„ stel van den President. Laat ons de
„ terugkomst van de Commissie afwag-
„ ten; hoewel men zulks, in andere ge-
„ vallen, niet gedaan heeft. — Maar ik
„ verklaar van te vooren, dat, indien de
„ Meerderheid der Nationaale Vergadering
„ den geest van het eerste Plan in haare
„ Besluiten wilde volgen, dat het dan aan
„ my niet meer vry zal staan de Consti-
„ tutie aan te neemen; maar dat het, in-
„ tegendeel myn pligt zal worden, my
„ ten sterksten 'er tegen te verzetten;
„ om dat de Meerderheid der Vergade-
„ ringe over de Godsdienstige gevoelens
„ niet kan heerschen, zonder het Natuur-

„ lyk

CIX. BOEK. 1797.

„ lyk Regt te ſchenden — en het ſchen„ den van het Natuurlyk Regt is de af„ ſchuwelykſte Tyrannie van allen. — „ De Repreſentant houdt op Repreſen„ tant te zyn, zo hy de Dwinglandy „ omhelst: want welk eene Magt zal toch „ over myne gevoelens heerſchen, of my, „ uit hoofde van myne Gevoelens, ver„ ſtooten? De Mensch heeft geene ge„ heiligder eigendommen, dan zyne Ge„ voelens; hier over te heerſchen is hem „ Slaaf maaken; en de Slaaf heeft regt „ om de hand, die hem kluistert, te ver„ gruizen! Uwe Beſluiten houden op ver„ bindend te weezen, zo dra zy het Na„ tuurlyk Regt ſchenden!"

Bystere Stoorenis in de de Vergadering en ſterke taal.

VERSTER gordde zich aan om de opſpraak door den Burger REYNS begonnen, en door VAN HOOFF aangeklemd, af te weeren. Dan naauwlyks hadt hy aangevangen, of hy werd in de rede gevallen door een aantal Leden, die 'er openlyk voor uit kwamen, dat alles vooraf bereid werd, dat men geen Commisſoriaalen benoemde, of men wist wie 'er in zouden gebragt worden, om van het uitgebragt beſluit verzekerd te zyn, dat dit alles door de *Preſidentmaakers* geschiedde. — Vergeefsch riep VERSTER het Reglement van Orde in, vergeefsch werd hy hier in door den Voorzitter onderſteund; een drom van Tegenſpreekers, en onder deezen NOLLET, VAN HOOFF, C. L. VAN BEYMA, QUESNEL, PLOOS VAN AMSTEL, VREEDE, REYNS en VAN BENNE-

NEKOM, voeren voort met luider stemmen te roepen, „dat nimmer een Voorzitter „ den Stoel betradt, zonder daar toe door „ de *Presidentmaakers*, benoemd te zyn; „ dat de *Fransche* Dagbladen de Presiden„ ten voor af wisten te vermelden; dat „ men de zaaken uitstelde, als men van „ de Meerderheid niet verzekerd was; dat „ het eindelyk tyd werd om van dat *ge*„ *draay* een einde te maaken."

CII. BOEK. — 1797.

Die heftigheid, welke zich zo sterk en verwytend uitte, bedaarde in 't einde. VERSTER hervatte zyn afgebrooke reden, met betuiging, „dat hy betere gedagten „ van zyne Ampcgenooten voedde, en „ zich verzekerd hieldt, dat zy, gelyk „ in andere gevallen, ook in het tegen„ woordige, niet anders, dan naar de in„ spraak van hun Geweeten, zouden stem„ men, en ter bevordering van het mees„ te heil des Volks." —— Hadt die Representant het hier by laaten berusten, zou misschien de storm niet wederom zyn opgestooken; dan hy voegde 'er by, de talrykheid der Vergaderinge in aanmerking neemende, dat, daar 'er thans Leden tegenwoordig waren, die, hoewel in den *Haage* zynde, zich eenen geruimen tyd in de Vergadering niet vertoond hadden, men ook geene Leden, die niet vrywillig, maar uit hoofde eener Commissie, staande deeze Zitting op hun gevallen, zich uit de Zaal begeeven hadden, en die nog als *tegenwoordig* moesten beschouwd worden, van hun wettig regt, tot het

XIX. BOEK. uitbrengen hunner stemmen, mogt berooven.

1797. Besluit tot overweeging van het Tweede Plan.

VERSTER hadt niet uitgesprooken, of een aantal Leden vroegen het woord, en de stryd zou gewis, met geen minder hevigheids, hervat geworden zyn, zo niet het binnentreeden der Leden, over welken de twist viel, den Voorzitter eene voegzaame gelegenheid gegeeven hadt tot het voorstel, om nu alle overweegingen van dien aart af te breeken. — Hy ving de hoofdlyke Stemming aan, of de Vergadering het Plan A, dan wel het Plan B tot een leiddraad haarer raadpleegingen zou neemen? Lang hing de Stemming in twyfel, en eene meerderheid van slegts vier stemmen bepaalde het Plan B (*).

Verschil over de Geestlyke Goederen.

De onverwylde overweeging van dit Plan hadt het daadlyk vaststellen eeniger Artykelen ten gevolge. Andere vielen moeilyker te beslissen, als het Regt van Eigendom op de Geestlyke Goederen, en den voortduur van de Jaarwedden der Kerkleeraaren. Wyd uit een staande waren hier de begrippen, en gaf zulks aanleiding tot lange vertoogen, als mede uitgebreide wederleggingen. Eenigen wilden alle Geestlyke Goederen, zonder onderscheid, ten voordeele van de Natie verbeurd

(*) Met deeze Letteren hadt men de beide Plans onderscheiden, en was A het eerste en B het laatst door ons bl. 300. vermelde Plan. De stemmen waren 55 voor B en 51 voor A. *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 450. 1031—1040.

beurd verklaaren. Anderen die goederen, althans voor een gedeelte, onder de hand der Natie leggen; zommige dezelve onder de Kerkgenootschappen verdeelen (*); nog anderen ze aan de Gewesten, waar zy zich bevonden, verzekeren. — Ten aanziene van de bezoldiging der Leeraaren van het Gereformeerd Kerkgenootschap, week men niet min verre van een. Zommigen oordeelden, dat men alle Predikanten, by 't zelve werklyk in dienst, hun geheele leeven lang, de door hun getrokkene Jaarwedden, als *Pensioenen* zou laaten behouden; eenigen wilden dit tot vyf en twintig jaaren bepaalen, en de zodanigen daar onder betrekken, die, in dit tydsverloop, in den dienst traden; nog anderen yverden om die bekostiging van 's Lands wege nog twintig jaaren te doen voortduuren. Niet alleen waren de redenwisselingen op dit stuk langwylig; doch daarenboven vol scherp- en haatlykheden. Gezindheidsyver sprak uit veeler mond veeleer, dan dat men de taal van Volksvertegenwoordigeren hoorde (†).

CX. BOEK. — 1797.

Op zulk eene verwydering van begrippen kreeg eene Commissie dit stuk in handen.

Afloop deezer zaake.

(*) Een belangryk stukje, tot die Verdeeling betrekkelyk, schoon meer bepaald voor *Friesland* geschikt, is voorhanden in H. OOSTERBAANS *Ontwerp van eenige Schikkingen raakende den Openbaaren Godsdienst, en andere Stukken daar toe betrekkelyk.* Te *Harlingen* by V. VAN DER PLAATS 1796.

(†) *Dagverb. der Nat. Verg.* V. D. bl. 1043 *enz.* 1070 *enz.* 1082. 1118.

IX. BOEK. — 1796. den. Het uitgebragt Verslag verschafte stoffe tot herhaalde beraadslagingen, niet geheel vry van de even aangeroerde verkeerdheden, en volgde het beslissend Besluit 't welk gemaatigdheid ademde, en door belangloosheid en liefde tot billykheid, naar aller onzydiger oordeel, der Vergadering tot eere strekte. Het Artykel werd op die wyze gesteld, als het voorkomt in het Ontwerp van Staatsregeling, dus luidende; „ De Kerk is afge„ scheiden van den Staat, en 'er zyn geen „ Burgerlyke voor- of nadeelen aan de „ Belydenis van eenigen Godsdienst ge„ hegt. — Alle inrichtingen ter bevor„ dering van Godsdienst, Deugd en goe„ de Zeden, en alle Genootschappen, „ die hier toe strekken, staan onder ge„ lyke Bescherming der Wet. — Geene „ betaalingen uit Kassen, het zy Natio„ naale, het zy Departementaale, het zy „ Plaatslyke, noch uit lasten, door de „ Burgery als zodanig gedraagen worden„ de, zullen aan of ten behoeve van eenig „ Godsdienstig Genootschap of Genoot„ schappen, geschieden. — Alle de Be„ zittingen en Inkomsten der onderschei„ dene Godsdienstige Genootschappen en „ Kerkgemeenten, die aan dezelve door „ vrywillige Dispositien, Donatien, Col„ lecten, Aankoop of Opbouw, zedert „ den Jaare MDLXXXI zyn eigen gewor„ den, worden als derzelver wettige ei„ gendom erkend, en voor altyd aan „ hunne vrye beschikking overgelaaten. —

„ Al-

„ Alle Kerkgebouwen en Pastoryhuizen, CIX.
„ welke vóór den Jaare MDLXXXI, binnen BOEK.
„ deeze Republiek, aanweezig geweest
„ zyn, met de Goederen en Fondsen, 1797.
„ bestemd tot derzelver onderhoud, wor-
„ den door de Natie erkend, te zyn Ei-
„ gendommen van de gezamenlyke Inge-
„ zetenen en Bewoonderen van elke Stad,
„ Dorp of Plaats, waar dezelve gelegen
„ zyn, zonder onderscheid van eenig
„ Kerkgenootschap. —— Ten aanzien van
„ het gebruik der Kerkgebouwen en Pas-
„ toryhuizen, welke, door de Natie er-
„ kend zyn te weezen Eigendommen van
„ de gezamenlyke Ingezetenen, maaken
„ deezen onderling zodanige schikkingen
„ als met de regtvaardigheid en billyk-
„ heid overeenkomen. —— De Geestlyke
„ Goederen en Fondsen, niet behooren-
„ de tot de bovengenoemde, maar die
„ zedert den Jaare MDLXXXI gebragt zyn
„ onder Nationaale, Provintiaale of Kwar-
„ tierlyke Administratien, worden ver-
„ klaard te zyn Nationaal, en zullen
„ door het Wetgeevend Lichaam, vóór
„ het einde van het derde Jaar, naa de
„ aanneeming der Constitutie, gebragt
„ worden onder eene Algemeene Natio-
„ naale Administratie.

„ De Leeraars der geweezene bevoor-
„ regte Kerk, welke, by het aanneemen
„ der Constitutie, in vasten dienst zyn,
„ genieten, zo lang zy daar in volhar-
„ den, en door hun toedoen daar van
„ niet ontzet worden, de hun bevorens

CIX. BOEK. 1797.

„ toegelegde Tractementen, by wege van
„ Pensioen. — Insgelyks zal het zogenaamd
„ Kindergeld, zo en in dier voege
„ ge als hetzelve, onder het voorig Gouvernement,
„ aan de Leeraaren der geweezene
„ bevoorregte Kerk is geaccordeerd,
„ blyven voortduuren. — Alle
„ Emeriti, als mede de Weduwen van
„ Leeraaren der meergemelde Kerke, welke
„ by het aanneemen der Constitutie
„ Tractementen of Pensioenen trekken,
„ benevens die Leeraaren, welke als dan
„ in vasten dienst zyn, doch aan welke
„ naderhand, om zwakheid van Lichaam
„ of van Geest, door het Wetgeevend
„ Lichaam, op hun verzoek, Pensioen
„ zal worden toegelegd, gelyk ook de
„ Weduwen van alle de Emeriti en Leeraaren,
„ behouden insgelyks, hun leeven
„ lang geduurende, by wyze van Pensioen,
„ de Tractementen of Pensioenen,
„ die zy onder het voorig Gouvernement
„ zouden genooten hebben.

„ Wanneer, in de eene of andere Gemeente,
„ een Kerkgenootschap tot de
„ geweezene Bevoorregte Kerk behoorende,
„ binnen den tyd van zes jaaren,
„ naa het aanneemen der Staatsregeling,
„ den Leeraar by hetzelve in vaste bediening
„ zynde, door den dood of anderzins
„ mogt verliezen, mitsgaders door
„ onvermogen voor als nog, buiten staat
„ mogt zyn, zich van eenen anderen
„ Leeraar te voorzien, en zich, uit hoofde
„ der afgelegenheid, met een naastby-

„ ge-

„ gelegen Kerkgenootschap dezelfde ge- CIX.
„ voelens toegedaan, niet gevoegelyk kon- BOEK.
„ de vereenigen, zal zodanig een Genoot-
„ schap zich mogen vervoegen aan het 1797.
„ Wetgeevend Lichaam: ten einde, ge-
„ duurende en tot aan het einde van de
„ gemelde zes jaaren, aan hetzelve, by
„ wyze van Onderstandgeld, toe te leg-
„ gen het bedraagen van het Tractement,
„ het welk deszelfs voorige Leeraar, als
„ dezelve by dat Genootschap in dienst
„ gebleeven was, anderzins zou genooten
„ hebben; en zal het Wetgeevend Lich-
„ haam daar op, naar bevind van zaaken,
„ gunstig mogen besluiten.

„ Het geen, ten opzigte der Leeraaren
„ van de geweezene Bevoorregte Kerk,
„ welke, by het aanneemen der Consti-
„ tutie, in vasten dienst zyn en blyven
„ zullen, bepaald is, zal mede plaats heb-
„ ben omtrent zodanigen, als dan in vas-
„ te bediening zynde Leeraaren van an-
„ dere Kerkgemeenten, die aan het Wet-
„ geevend Lichaam doen blyken, dat zy,
„ door het bepaalde, wegens het niet be-
„ taalen uit Kasfen, het zy Nationaale,
„ het zy Departementaale of Plaatslyke,
„ of door de suppresfie van eenige bui-
„ tenlandsche Corporatien, in hunne ge-
„ woone inkomsten benadeeld zyn, en
„ zulks ten beloope van het gemis het
„ geen zy aantoonen, daar door ander-
„ zins te zullen lyden.

„ Alle Kerkgenootschappen verrigten
„ hunne gemeenschaplyke Godsdienstoe-

CX. BOEK. 1797.

„ fening binnen de daar toe bestemde Ge„ bouwen, met opene deuren. — Nie„ mand zal met eenig teken van Kerkly„ ke Waardigheid of Bediening, noch „ met Ordenskleederen van eenig Gods„ dienstig Genootschap, buiten zyn Kerk„ gebouw verschynen (*)." — Het Opschrift *Over den Godsdienst*, 't welk in den beginne zo veel wederspraaks ontmoet hadt, bleef behouden (†).

Poogingen der *Hervormden*, nan de Scheiding van Kerk en Staat.

Zints de Affcheiding der Kerke van den Staat hadden die der *Hervormden* donkere vooruitzigten, wegens het gemis van Bevoorregtingen en Voordeelen, zo lang genooten. Het ontbrak ter Nationaale Vergaderinge niet aan Leden, die dezelve zogten te handhaaven, gelyk wy reeds gezien hebben: dan keurden de Leeraars dier Gezindheid het noodig, eer nog eenig ontwerp van Staatsregeling vervaardigd was, om, uit de Synoden der onderscheidene Gewesten, eenige Afgevaardigden, ten getale van zeventien, alle Leeraars der *Nederduitsche* Gemeenten, en één van de *Waalsche*, te *Utrecht* by elkander te roepen (§), ten einde onderling de midde-

(*) Zie hier boven bl. 227.

(†) Wy oordeelden dit wat breeder, dan veele andere Artykelen, te moeten vermelden: aangezien het, zo veel gerugts maakte, en op de handelwyze ten opzigte van de Staatsregeling, zo veel invloeds hadt. *Dagverh. der Nat. Verg.* VI. D. bl 63—96.

(§) Deezen waren, J. W. TILANUS van *Harderwyk*; W. L. KRIEGER van den *Haag*; H. DONKER van *Ouderkerk aan den Yssel*; A. RUTGERS van *Haar-*

delen te beraamen ter afweeringe van de onberekenbaare nadeelen, die uit de verandering van zaaken, in het Kerkweezen te duchten stonden. Zy oordeelden het raadzaamst aan de Nationaale Vergadering, bezig met het overweegen van de Ontwerpen ter Staatsregeling, een drieledig verzoek te doen, en aan te dringen — *Voor eerst*, dat de noodige verordening mogt worden daargesteld, dat de Eerste Dag der weeke, die door de Afscheiding van Kerk en Staat, geen byzondere Dag meer scheen te zullen worden, een Dag van stilstand voor alle de gewoone bezigheden zyn mogt, zo veel de aart der zaake en de omstandigheden zulks mogten toelaaten; ten einde 'er alzo eene gemeenschaplyke viering van den Godsdienst mogt plaats hebben — *Ten tweeden*, dat in de schikking over de Kerken en Kerkengebouwen, zulke verordeningen mogten worden gemaakt dat het den Hervormden, in geen gedeelte van het Vaderland, aan plaatzen ontbrak, om plegtiglyk hunnen Godsdienst, met vereenigde harten, te ver-

CH. BOEK. 1797.

Haarlem; G. Ryk van *Nieuwendam*; A. Dryfhout van *Middelburg*; P. H. van Lis van *Tholen*; A. van den Berg van *Arnhem*; G. Masman van *Utrecht*; F. G. Imminck van *Thamen aan den Uithoorn*; H. Rappardus van *Nederhorst*; T. H. van den Honert van *Nichtevecht*; P. Gibbon van *Vreeland*; B Eicema van *Wyk by Duurstede*; H. Wesselius van *Huizum* by *Leeuwaarden*; J. Rutgers van *Kampen*; L. Bachine van *Groningen*; en J. S. Robert, Predikant in de *Waalsche* Gemeente te *Amsterdam*.

CII. BOEK. 1787. verrigten —— *Ten derden*, dat niet alléén de vaste bezoldiging der toenmaalige Dienaaren van het Hervormd Kerkgenootschap, nevens de betaaling der Jaargelden van de rustende Leeraars en der Predikants Weduwen, hun leeven lang mogt plaats hebben; maar ook aan het Kerkgenootschap deszelfs aandeel aan dat Voorvaderlyke Fonds, 't welk aan het Christlyk en Godsdienstoefenend gedeelte der Natie en dus, ten Godsdienstigen einde onvervreemdbaar toekwam, plegtig verzekerd mogt worden, of althans, dat, eer hier over uitspraak, tot andere einden, geschiedde, by het Wetgeevend Lichaam van den Staat, gelegenheid verschaft mogt worden, de gronden van aanspraak op hun aandeel, openhartig voor te draagen.

Hoe beantwoord. Luttel uitwerkings baarde dit Vertoog. De Voorzitter SCHIMMELPENNINCK oordeelde, dat twee punten reeds afgedaan waren (*); en dat het derde overeenkwam met het geen in het Plan Letter A wegens de Christlyke Jaartelling, de Zevendaagsche afdeeling der Weeken, en 't geen daar aan kleeft, gesteld was. Deswegen hadt VAN LEEUWEN ten dien dage een voorstel gedaan, dan het ontmoette zo veel tegenspraaks, dat hy hetzelve introk.

Aan de Inleveraaren des Vertoogs, en het Kerkgenootschap, uit welks boezem het

(*) Men vergelyke de hier boven vermelde Artykelen den Godsdienst betreffende.

het voortkwam, voldeedt de voorslag en het daar op gevallene besluit, om het Stuk voor Berigtgeeving aan te neemen, in geenen deele (*).

CXX BOEK. 1797.

Vreesden wy niet te breedvoerig te zullen worden, dan zouden wy hier veel moeten byvoegen, raakende de Afdeeling over het *Openbaar Onderwys*. Alleen vermelden wy de bepaaling met het voorige, wegens de Godsdienst in een naauw verband staande. Het ontwerp der Staatsregeling bepaalde, by de Inrichtingen de Schoolen betreffende; „ In de Schoolen „ wordt geen Onderwys gegeeven in Leer„ stellige Geloofsbegrippen, van eenig by„ zonder Kerkgenootschap. Ook worden „ in dezelve geene Boeken gebruikt, „ waar in dergelyke Leerbegrippen ge„ vonden worden."

Wegens de drie *Nationaale Academien*, te *Harderwyk*, te *Groningen* en te *Breda*, in het Ontwerp, naa veel geschils bepaald, en de *Nationaale Hoogeschool* of *Universiteit* te *Leyden* te vestigen, met het uitsluitend voorregt om alleen Promotien te verleenen, zullen wy best spreeken als wy in de beschouwing der byzondere Gewesten komen tot de Steden daar in betrokken.

Reeds vroegtydig was 'er eene Commissie benoemd om een nader Ontwerp in

Het Verslag wegens de

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* VI. D. bl. 95—98. Vergelyk A. Ypey *Geschiedenis der Christlyke Kerk in de Agttiende Eeuw* VI. D. bl. 70—72.

CIX. BOEK.

1797.

Volkplantingen geeft gelegenheid tot het spreeken over den Slaavenhandel.

in te dienen van den Tytel tot *de Volkplantingen van den Staat*, zo als dezelve in de Staatsregeling zou behooren geplaatst te worden. Zy kweet zich van dien last, in een zeer uitgewerkt Verslag. Met genoegen werd het gehoord en verdienden de Constitutioneele Artykelen in het Ontwerp overgenomen te worden, gelyk ook met zeer weinig veranderingen geschiedde. —— VREEDE zette het op den regten prys wanneer hy, naa het in omvraage brengen des eersten Artykels, het woord verzogt hebbende, zich dus liet hooren. „ Ik doe gaarne hulde aan de grondbeginzels, waar op het Rapport gebouwd „ is; aan den geest van gemaatigdheid, „ billykheid en gezonde Staatkunde, waar „ in hetzelve is opgesteld; aan de juistheid der afperkingen, waar mede de „ betrekkingen tusschen het Moederland „ en de Colonien bepaald worden; maar „ Burgers Representanten! hoe zeer ik, „ in deezen, het Rapport allen lof toekenne, zo zeer betuig ik ten hoogsten „ myne verwondering, dat, in dit uitgebreid Rapport, niet een enkel woord „ gesprooken wordt van het gebruik maaken van Slaaven in de Colonien, en „ den daar mede verbonden afschuwelyken Slaavenhandel. —— 'Er wordt, in „ het eerste Artykel, gewag gemaakt van „ de Producten der Colonien, deeze worden voor het Moederland verzekerd; „ maar het is bekend, dat deeze door „ Slaaven geteeld worden en aange-

„ kweekt,

„ kweekt — *Zal* men dan het gebruik „ van Slaaven, en den Slaavenhandel, by „ de Constitutie op eene indirecte wyze „ vastſtellen? — op eene meer dan indi„ recte wyze, ja genoegzaam ſtellig wet„ tigen?" — Zulks maalde hy af als regtdraads ſtrydig met eene Staatsregeling, op de beginzelen van Vryheid, Gelykheid en Broederſchap gegrond. Gereed erkende hy de in 't oogloopende heilloo- ze gevolgen, welke een verhaast en onbedagt beſluit, in deeze zaak zou, kunnen naa zich ſleepen; hy wenschte Regtvaardigheid met Wysheid, Menschliefde met Voorzigtigheid te paaren, de belangens van het Gemeenebest, van de Volkplantingen, en zelfs dier ongelukkigen in 't oog te houden. Hier op grondde hy een voorſtel om aan die zelfde Commisſie op te draagen de bepaaling wat, ten deezen aanziene, in de Staatsregeling zou behooren geſteld te worden; ten einde eenmaal dien ſchandelyken Handel te doen ophouden.

Bygebragte redenen, waarom het Verſlag niets van meldde.

Veele Leden der Vergadering voerden over die ryke ſtoffe het woord. Geen hunner of zy ſtemden VREEDE ten vollen toe, dat de Slaavenhandel, en het gebruik der Slaaven onverdeedigbaar, onmenschlyk en ſtrydig was met de aangenomene beginzelen, dat die beide eenmaal behoorden op te houden. *Zy* gaven hun hoop, zelfs hun vertrouwen, te kennen, dat zulks de vrugt zou weezen eener toeneemende Verlichting. Maar om, in het te-

XIX. BOEK. 1797. tegenwoordig tydsgewricht, nu men niet wist wat 'er van 's Lands Volkplantingen, grootendeels in 's Vyands handen, zou worden, iets deswegen in de Staatsregeling te plaatzen, kwam hun gewaagd en ongeraaden voor. Bovenal nog, daar de gevolgen van eenige daar op te maakene bepaalingen, zo wel voor de Slaaven, als voor de Volkplantingen, door de Vergadering niet konden berekend worden.

Voor- en Tegenstanders. Deeze begrippen hadden tot klemmende Voorspraaken, eenen SCHIMMELPENNINCK en VITRINGA, by welken zich veelen schaarden. —— Het mangelde VREEDE niet aan medestanders, onder deezen stak HAHN uit, die, met den hem eigen klem, het voorstel ondersteunde, als den middelweg houdende tusschen eene angstvallige voorzigtigheid, welke deeze zaak geheel onvermeld wilde laaten, en een onberaadene onbedagtzaamheid. Hier op grondde hy zyn aandrang, dat de Vergadering thans den Slaavenhandel als onbestaanbaar met de aangenomene beginzelen zou verklaaren, en den last der aan te stellene Commissie bepaalde, hoe, op de voorzigtigste en raadzaamste wyze, aan dien algemeen hoogstafgekeurden Menschenhandel een einde moest gemaakt worden.

Commissie tot die zaak benoemd. Sterk was de tegenstand van de Leden der Vergaderinge, die deezen middenweg als onberaaden afkeurden; zulks, gepaard met de bedenking, dat door dit stuk eener Commissie aan te bevelen, niets verlooren werd, vondt zo veel ingangs, dat de

eigenste Commissie last kreeg om te onderzoeken, of 'er iets betrekkelyk het vernietigen van den Slaavenhandel, in de Staatsregeling zou geplaatst worden? en, zo ja, welke Bepaalingen men deswegen best zou daarstellen (*)?

Verslag door dezelve uitgebragt.

Een maand leedt het eer dit Verslag werd ingediend. Hoofdzaaklyk kwam 't zelve hier op neder. Het groote doel van het onderhouden en bebouwen van de Volkplantingen, was, door de daar vallende en ingezamelde vrugten derzelver bloei en welvaard en die des Vaderlands teffens te bevorderen. Volstrekt onmogelyk was het, zonder Negers, die vrugten van dezelve te trekken; schoon men nu alle die Slaaven vry verklaarde, en als vrye lieden tot dien arbeid gebruikte, dan nog zou de Slaavenhandel, of den invoer van Slaaven niet verbooden kunnen worden, om dat die vrygemaakte Negers niet altoos een genoegzaam getal werkzaame handen zouden opleveren. — Werd de bouw aldaar, door gebrek aan handen, veragterd of gestremd, dan vonden zich de Bezitters en Bebouwers buiten staat om aan de Verbintenissen met het Moederland te voldoen, dan moesten de Volkplantingen tot den voorigen staat van woestheid vervallen, dan ook was de geheele Republiek verlooren, wier Politiek bestaan alleen van de Volkplantingen afhing, zy alleen waren

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* V. D. bl. 712—726. 733. Dit Besluit werd den 22 April genomen.

CCX. BOEK. 1796.

ren de bronnen van haren Actieven Handel. — Daarenboven zou het Verbod van den Slaavenhandel het noodwendig gevolg hebben, dat wy ons zelven zouden verwoesten, om andere Volken, den Slaavenhandel aanhoudende en voortzettende, te verryken. In voortbrengzelen zouden zy ons verre overtreffen; de Slaavenhandel zelve niets verminderen; naar gelange dezelve by ons afnam, zou die by anderen toeneemen. — Geen van de andere Mogenheden hadt, tot hier toe, het gewaagd den Slaavenhandel af te ſchaffen: alleen *Frankryk*, dit ondernomen hebbende, gaf ons een ontraadende les, en een afſchrikkend voorbeeld. — Voorts beſchouwden zy de Vryverklaaring der Slaaven zelve, als een inbreuk op het regt van den Volkplanter, een oorzaak van diens geheel bederf; dit te doen zou hem aanzetten, om, ter voorkoming van dit rampzalig lot, zich aan onzen Algemeenen Vyand, *Engeland* over te geeven. — Eindelyk ſchetſten zy de onafzienbaare gevolgen van verwoestingen, welke die onberaade ſtap onvermydelyk naa zich zou ſleepen.

Alle deeze bedenkingen leiden hun op tot het beſluit, om niets hoegenaamd, omtrent den Slaavenhandel, in het Plan van Staatsregeling, te plaatzen; maar dit geheel aan den Tydlyken Wetgeever over te laaten. Zy eindigden dit Verſlag met den wensch, „ dat de Nationaale Verga„ dering in deezen een beſluit zou nee-

„ men,

„ men, 't welk by de Naakomelingſchap
„ de duidelykſte kenmerken zou kunnen
„ draagen, dat hetzelve door een Geest-
„ drift, of ontydige zugt om blootlyk aan
„ ſchitterende Wysgeerige grondbeginze-
„ len te voldoen, was voorgeſchreeven
„ en vastgeſteld; maar dat de kalme en
„ wyze beraadenheid onzer ſchrandere
„ Voorouderen zich met den meerderen
„ graad van Verlichting hunner laatere
„ Naneeven vereenigd hadt, om zodani-
„ ge ſchikkingen te maaken, en zulke
„ Wetten te beraamen, welke ten bewyze
„ konden ſtrekken, dat de ryke en on-
„ waardeerbaare Bezittingen, door hun
„ voor ons opgericht of verworven, en
„ aan ons ten erfſchat nagelaaten, in geene
„ roekelooze of onbevoegde handen waren
„ overgegaan. — Het lot der Colonien,
„ en diensvolgens ook van deezen Staat,
„ hangt ontwyfelbaar van de beſliſſing
„ deezer Vergaderinge, in eene zaak van
„ zo veel aanbelangs, te eenemaale af;
„ het is ons genoegzaam den rand des
„ afgronds aangeweezen te hebben, op
„ welken ook de Wysbegeerte een Staat
„ kan brengen; terwyl wy ons, voor het
„ tegenwoordige en het volgende Geſlacht,
„ geheel onverantwoordelyk agten, indien
„ de Vergadering in haare Wysheid niet
„ mogt kunnen goedvinden zich met dee-
„ ze raadſlag te vereenigen."

Minder dan dit ſlot was zeker genoegzaam geweest om den ligt ontvlambaaren yvergeest van Vrede te ontſteeken; thans

Vrede's taal daartegen.

thans blaakte dezelve met eenen verbaazenden gloed op. Hy beklom het Spreekgestoelte, en dit was de aanhef. „ Burgers Representanten! Het belangryk oogenblik is daar, waar in het lot van de geschonden Menschlykheid zal beslischt worden. Het oogenblik is daar, dat uitspraak zal doen over belang en pligt. Ach! mogten onze rampzalige *Africaansche* Medebroeders, door *Bataafsch* geweld in *America* vervoerd, en tot eene eeuwige Slaaverny gedoemd, troost vinden in de gevoeligheid uwer harten — troost vinden in het gewigt, dat gy zult hegten aan het volbrengen uwer Zedelyke Verpligtingen — Op U daale al de lof neder, die het verlicht *Europa* aan uw regtvaardig en voorzigtig Decreet zal toezwaaijen — Op U daale al de lof neder, die het *Bataafsche* Volk zal toebrengen, wanneer gy het gelegenheid geeft, eene barbaarschheid te doen ophouden, waar mede het wanbedryf van zommigen, dat deugdzaame Volk onteerd hebbe; my zy het alleen gegund my te mogen verlustigen in de goedspraak van myn hart; de edelste belooning van den Menschenvriend! — Ik laat der onheuschheid het veld vry, om my te beschuldigen van na ydelen roem te staan, daar ik in geen Committé, maar openlyk my heb willen verklaaren. — Ik weet te wel, hoe ongeschikt het zy de zaak der Menschlykheid binnen

„ be-

„ besloten Raadzaalen, in haare kragt, „ te bepleiten, wanneer zy tegen heb- „ zugt en vooroordeelen te worstelen „ heeft. En moet ik dan, door dit open- „ lyk pleit, in myne zuivere bedoelin- „ gen miskend worden, ik zal niet „ schroomen hier van het slachtoffer te „ worden. Ik zal geen tred te rugge „ gaan, al wordt myn poogen, door den „ Steller van het Rapport (*), aan geest- „ drift, en ontydige zugt om te voldoen „ aan

(*) Onder andere scherpe aanmerkingen op dit Verslag, door VREEDE een *kunstig Schandstuk* geheeten, met byvoeging van het zeggen des Abts REYNAL, „ *dat hy, die de Slaaverny verdeedigt,* „ *van den Wysgeer eene diepe veragting, en van* „ *den Neger een steek met den dolk verdient,*" — liet hy het ter verantwoording van de Commissie, „ dat zy ter hulpe eene vreemde pen hadt ingeroe- „ pen; die in deezen blykbaar partydig, eerder de „ afgerigte Voorspraak was van het Geweld, dan „ de bevoegdheid hadt, om, in deeze zaak, den „ Wetgeever van Consideratien en Advys te die- „ nen," doelende daar mede op IRHOVEN VAN DAM, *Secretaris van het Committé tot de West.* BLOK verdeedigde het raadpleegen met deezen in de zaak der Volkplantingen afgerigten Man. —— FLOH een der medeuitbrengers van het Verslag, schoon in alle deelen 'er niet mede instemmende, wedersprak VREEDES voordragt, welken hy een *Bloemryke Redenvoering* noemde, „ die welligt van de „ rampzaligste uitwerking zou kunnen zyn, dat „ misschien de Uitvoerende Magt in de noodzaak- „ lykheid zou worden gebragt, om eenige duizen- „ den gewapende manschappen meer dan gewoon- „ lyk, na onze Colonien te moeten zenden, om de „ rust en goede orde aldaar te bewaaren, en om „ de bezittingen en het leeven der Planters te be- „ veiligen."

XX. BOEK. 1797.

„ aan schitterende Wysgeerige Grondbe-
„ ginzelen, onedelmoedig toegeschreeven;
„ maar ik zal, in spyt van dat alles, my
„ dan voldaan houden, wanneer ik *Ba-
„ taaven* en *Africaanen* zal mogen verbroe-
„ derd hebben; wanneer ik slegts zeker-
„ heid zal hebben bekomen, dat 'er eens
„ een tyd zal aanblikken, waar in de
„ eersten de Regten der Menschheid, in
„ alle Werelddeelen zullen eerbiedigen,
„ en de laatsten verlost zyn langer slagt-
„ offers te blyven van eenige schandvlek-
„ ken der *Bataafsche* Natie!"

Van stap tot stap ging VREEDE het Verslag na, en tastte de zaak in haare kragt aan. Menigwerf hoorde de Vergadering den klem zyner welspreekenheid, nu meer dan ooit, en werd daar uit eeniger vuurige omhelzing van zyn voordragt geboorren. Dan de zaak was in een geheim Committé reeds afgedaan. Wat HAHN hier tegen inbragt, beduidde zo min, om eenige verandering te bewerken, als het veel opmerkings verdienend middendoorgaand Voorstel van VITRINGA. Deeze hadt zich by zyne Medeleden in die Commissie niet kunnen voegen. Hy oordeelde, dat men de Nationaale Vergadering veilig, en, zonder te veel of te weinig te bepaalen, zou kunnen aanraaden het volgende te besluiten. „ Het Wetgeevend „ Lichaam bepaalt, by het eventueel „ Charter der respective Colonien, den „ toekomenden staat der Dienstbaare Per- „ soonen, in alle de Volkplantingen en

„ Be-

„ Bezittingen van de Republiek in de „ verschillende Wereldddeelen. — Het- „ zelve beraamt alle mogelyke verbeterin- „ gen van derzelver lot en omstandig- „ heden, zorgende, dat die Persoonen, „ van nu af, altoos menschlyk en re- „ delyk worden behandeld. — Het- „ zelve bepaalt ook den tyd, op welken „ die respective inrichtingen zullen kun- „ nen en behooren te worden in trein „ gebragt; alles egter met dien verstan- „ de, dat deeze Wetgeevende Vergade- „ ring, alvoorens den eventueelen staat „ deezer Persoonen finaal te decideeren, „ over deeze aangelegene en tedere on- „ derwerpen, zal moeten hooren en „ in overweeging neemen de conside- „ ratien en het præadvys van de Com- „ missie, welke belast zal worden tot het „ Onderzoek van den staat der Colonien, „ en met het ontwerpen van de respec- „ tive Charters voor dezelve." — De Vereeniging met het ingediend Verslag was de stem van de meerderheid der Vergaderinge (*).

CIX. BOEK. 1797.

Over de magt tot Herziening van de Staatsregeling.

Nog een zeer belangryk Artykel bleef 'er over om bepaald te worden; *de Magt tot Herziening van de Staatsregeling.* Dit stuk, van zo verre uitzigten, werd te moeilyker: dewyl de twee ingediende Plans zo wyd van elkander stonden, dat overeenbrengen onmogelyk was, en men geen van

(*) *Dagverh. der Nat. Verg.* VI. D. bl. 1—21.

XIII. BOEK. 1797. van beiden, wegens het aanneemelyke in elk voorkomende, kon verwerpen. Het een bepaalde een vasten tyd ter Herziening, het ander geenen. — Het een vertrouwde het oordeel over de noodzaaklykheid der Veranderinge aan de Hoogstgeconstitueerde Magten, het ander aan het Volk. — Het een wilde het ontwerp der veranderingen aan de eerstgemelden; het ander zulks aan Herzieners, door het Volk verkooren, overlaaten.

Strydige begrippen. Ten allen tyde was, in de Nationaale Vergadering, eene Party geweest, die den Volksinvloed eene groote uitgestrektheid gaf, en eene andere, welke denzelven, naa der gemelden oordeel, te zeer omheinden. Eigenaartig tradt dit verschil van begrippen weder ter baane. Het kwam 'er op aan, wie den onmiddelyken invloed op de Herziening zou uitoefenen *het Volk*, of *de Geconstitueerde Magten*? Voorstanders van den uitgestrekten Volksinvloed beriepen zich op den aart der Staatsregeling zelve, die, als een Volksverdrag, alleen door het Volk moest worden veranderd. Geene Geconstitueerde Magt bezat hier toe eenig oorspronglyk regt; geen tyd kon men tot die Verandering bepaalen, ten allen dage moest de mogelykheid daar toe openstaan, het Volk verwisselde staag van Persoonen, de dooden konden de leevenden niet verbinden. — Te lochenen was het niet, dat dit den Staat aan geduurige veranderingen en wisselvalligheden scheen bloot te stel-

ftellen; dan, fchoon zulks uit den aart van een Gemeenebest onvermydelyk voortvloeide, hadt men luttel reden om voor nadeelige gevolgen te duchten; het Volk, in 't groot befchouwd, was niet zo zeer voor wispeltuurigheden vatbaar, als veelen waanden. Liet men de Herziening aan de Geconftitueerde Magten meer onmiddelyk over, dan zou veel eer misnoegen, onrust, en daar mede gepaarde verwarring, den Staat beroeren. Die ftoorenisfen zouden ontftaan, zo ras men voorftellen tot verandering niet in aanmerking nam, en dus den Burger noodzaakte, onder de opgemerkte en aangeweezene gebreken zyns Beftuurs, voort te leeven. — Men kende ook den Volke de noodige gefchiktheid toe, om voordragten deswegen te doen, althans even zo veel als om de gemaakte veranderingen te beoordeelen, dit laatfte viel doorgaans moeilyker dan het eerfte, dit kon gevolglyk geen grond opleveren om het gezag deswegen aan de Hoogstgeconftitueerde Magten alleen toe te vertrouwen.

De Volksvertegenwoordigers, die dit laatstgemelde begrip voorftonden, hingen eene fchildery op van de hoogstzorglyke gevaaren, waar aan de Staat, by aanhoudenheid, zich zou vinden blootgefteld, liet men eene zo wyduitgeftrekte magt den Volke in handen. Van vlottende onzekerheid, fchroomlyke wanorde, heftige tweefpalt, fprak men fterk. Geftadig zou het Volk, ligt door invloed

CIX. BOEK. — 1797.

van buiten bewoogen, veranderingen voorstellen, en op dezelve, met onstuimig geweld, aandringen.

Stukken ter beoordeeling bepaald.

Zo wyd stondt men van een. Bepleiters van het een en ander verhieven hunne stemmen. Om tot eenige bepaaling te komen, liet men de beide Plans als 't ware vaaren, en stelde drie hoofdzaaken ter beoordeeling voor — *Voor eerst*, by wien de Magt ter beoordeelinge van de noodzaaklykheid der Veranderinge zou berusten, by het Volk, of by het Bestuur? — *Ten anderen*, of de Tyd daar toe bepaald of onbepaald zou weezen? — *Ten derden*, of het Bestuur, of door het Volk benoemde *Revifeurs*, de Veranderingen zouden ontwerpen.

Raadpleegingen deswegen.

Geen lange raadpleegingen vielen 'er, ten opzigte van het *eerste*, de Magt van voorstellen, en aan het Volk en aan het Bestuur te moeten toekennen. — Veel langer hing in het onzekere het bepaalen of niet bepaalen van eenen vastgestelden tyd ter veranderinge. Hier gaf men in overweeging, dat bepaalen van een tyd, hetzelfde was als lieden van eenen indringenden en slegte oogmerken bedoelenden aart uit te noodigen om veranderingen te vorderen; terwyl men het Bestuur en het Volk dwong om zich in dien tusschentyd aan de weezenlykste en gevoelde gebreken der Staatsregelinge te onderwerpen. — Bepaalde men geen Tyd, dan stelde men zich dagelyks bloot aan veranderingen en onzekerheden van den schroom-

schroomlykſten aart. —— Veel viel hier voor en tegen te zeggen. In 't einde oordeelde men het Volk over 't geheel beschouwd, niet dwaas genoeg om misbruik te maaken van eene Magt, die als 't ware uit zich zelve ten eigen bederve moest ſtrekken; en dat men gevolglyk weinig waagde met den tyd onbepaald te laaten. —— Ten aanzien van het laatſte punt was de ſtem der Meerderheid dat Reviſeurs, aangeſteld door Kiezers van het Volk ten dien einde benoemd, de Veranderingen moesten ontwerpen. —— Op deezen drievoudigen grondſlag kreeg eene Commisſie last, tot het opmaaken van een Ontwerp van ſchikkingen. Deeze ſlaagde hier zo wel, dat de Staatsregeling 't zelve bykans woordlyk overnam (*).

Genoegzaam oordeelen wy, in dit Boek, de werkzaamheden der Nationaale Vergadering, ten opzigte van de beide ingediende Plans. te hebben opengelegd. Eer het den Volke werd voorgedraagen, viel 'er het een en het ander zeer meldenswaardigs voor; dan wy willen hier ons zelven, en onzen Leezeren eene rustplaats verleenen.

(*) *Dagverb. der Nat. Verg.* V. D. bl. 480. 488. 500 en 950.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

S.

W.

Y.

Z.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

Het Portrait van BRANGER tegen over bl. 8.

——————— S. STYL. . . bl. 92.

——————— DE MIST bl. 170.

